

dersson uttalade sig riksdagen 1899 för, att liknande förmån borde tillkomma även småskolans lärarepersonal samt de *extra ordinarie* lärarna vid folkskola.

På förslag av Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister N. CLAËSSON) beslöt riksdagen 1900, att statsbidrag skulle utgå till sjukvikarier för nämnda lärarekategorier, dock med begränsning till sammanlagt 16 månader under vissa 3-årsperioder. K. kungörelsen den 1 juni 1900.

*Riksdagens
beslut.*

På grund av motion av *Fridtjw Berg* beslutade riksdagen 1910, att ovan nämnda tidsbegränsning för åtnjutande av statsbidrag till sjukvikaries avlönande skulle bortfalla. Från och med 1911 äro sålunda extra ordinarie lärare (samt vikarier på vakanta platser) helt likställda med ordinarie lärare i avseende på de grunder, efter vilka deras sjukvikarier avlönas. K. kungörelsen den 18 juni 1910.

*Riksdagens
beslut.*

G. Lönernas utbetalande.

Ända till år 1888 saknades i vårt land alldeles bestämmelser beträffande tiden för lärarelönernas utbetalande. Till följd därav rådde ock på ifrågavarande område ganska stor oregelbundenhet.

Vid riksdagen 1887 väckte *Emil Hammarlund* motion därom, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av föreskrifter rörande tiden för utbetalandet av löneförmånerna och arvoden å den vid rikets folkskolor, mindre folkskolor och småskolor tjänstgörande lärarepersonalen, och blev denna motion av riksdagen bifallen.

Den 18 november 1887 utfärdades av Kungl. Maj:t kungörelse angående bestämda tider för utbetalning av löner till lärare vid folkskolor och småskolor att gälla från och med år 1888. Enligt denna kungörelse blev läraren berättigad att utfå sin i penningar utgående lön kvartalsvis inom förra hälften av mars, juni, september och december månader, varjämte föreskrifter lämnades angående utfäendet av arvoden och naturaförmåner.

Nu gällande bestämmelser angående bestämda tider för utbetalning av löner till lärare vid folkskolor och småskolor innehållas i k. kungörelsen den 7 december 1900.

Ordinarie lärare vid folkskola äger, där ej annan överenskommelse träffats, att utfå sin i penningar utgående lön kvartalsvis inom förra hälften av mars, juni, september och december månader.

Extra ordinarie lärare, som anställts »tills vidare», erhåller penningelönen på samma sätt som ordinarie lärare, men för e. o. lärare, som antagits för viss tid, utbetalas lönen, om förordnandet omfattar hel läsetermin, med hälften vid mitten av terminen och med den andra hälften vid terminens slut, men om förordnandet omfattar kortare tid än en läsetermin, så snart tjänstgöringen för året upphört.

Övningslärare erhåller lönen på enahanda sätt som extra ordinarie.

Overtidsersättningen samt arvode för *fortsättningskola* och *slöjdundervisning* utbetalas, sedan berörda tjänstetider för året avslutats.

Ersättning för naturaförmåner för ordinarie eller e. o. lärare utbetalas på samma sätt som lönen för ifrågakvarande lärare.

Sverges allmänna folkskollärareförenings centralstyrelse har den 7 april 1909 ingått till Kungl. Maj:t med en framställning av innehåll, att sådana ändringar måtte vidtagas i den kungl. kungörelsen den 7 december 1900 angående bestämda tider för utbetalning av löner till lärare vid folkskolor och småskolor, att lönen komme att utbetalas månadsvis samt att avdragen å lönen för avgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning, folkskollärarnas änke- och pupillkassa ävensom småskollärarnas m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt måtte lika fördelas på de särskilda betalningsterminerna.

De myndigheter, som under år 1910 yttrat sig över denna petition, nämligen domkapitlen, länsstyrelserna och folkskoleinspektörerna, hava — på få undantag när — tillstyrkt densamma.

(Se vidare sid. 573!)

Översikt över de lagstadgade minimilönerna jämte statsbidragen till dessa för den ordinarie lärarepersonalen vid folkskolan.

Tidsperioder	1:a lönegraden			2:a lönegraden			3:e lönegraden			4:e lönegraden		
	Lön	Statsbidrag	Kommunalt bidrag	Lön	Statsbidrag	Kommunalt bidrag	Lön	Statsbidrag	Kommunalt bidrag	Lön	Statsbidrag	Kommunalt bidrag
1842—1863 . . .	¹ 100	²	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1864—1871 . . .	400	³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1872—1873 . . .	400	200	200	⁴ 500	250	250	—	—	—	—	—	—
1874—1885 . . .	500	250	250	⁵ 600	300	300	—	—	—	—	—	—
1876 ⁶ —	500	333·33	166·67	600	400	200	—	—	—	—	—	—
1884—1885 . . .	500	333·33	166·67	⁷ 600	400	200	—	—	—	—	—	—
1886—1891 . . .	600	400	200	⁸	—	—	—	—	—	—	—	—
1892—1898 . . .	600	400	200	⁹ 700	466·67	233·33	—	—	—	—	—	—
1899—1900 . . .	600	400	200	700	466·67	233·33	¹⁰ 800	533·33	266·67	—	—	—
1901—1906 . . .	¹¹ 700	466·67	233·33	800	533·33	266·67	900	600	300	¹² 1 000	666·67	333·33
1907—1914 . . .	900	600	300	¹³ 1 050	¹⁴ 716·67	333·33	1 200	833·33	366·66	1 350	950	400
				¹⁵ 1 000	666·67	333·33	1 100	733·33	366·66	1 200	800	400

¹ Lönen = 16 tunnor spannmål, därav hälften skulle lösas med 53 rdr 16 sk. b:o; inalles ungefär 100 rdr b:o; efter 1855 skulle de 8 tunnorna lösas efter länets markegång, dock ej lägre än 6 rdr 32 sk. b:o för tunnan. — ² Statsbidragen utgå i växlande former: vanligen som understöd åt fattiga församlingar. — ³ Statsbidraget utgår i allmänhet med hälften av lönen: helt genomfördes denna princip först från och med 1872. — ⁴ Efter 10 ordinarie tjänstår. — ⁵ Efter 5 ordinarie tjänstår. — ⁶ Gäller blott statsbidraget, som då höjdes till $\frac{2}{3}$ av grundlön och ålderstillägg. — ⁷ Om församlingen frivilligt höjde lönen till 700 kronor, utgick statsbidrag därtill med kr. 466·67. — ⁸ Av kommunernas godtycke berodde, om lönen efter 5 ord. tjänstår skulle höjas till 700 kr.; statsbidrag härtil kunde erhållas. Spannmålsavlönning upphörde helt med 1891 års utgång. — ⁹ Efter 5 ord. tjänstår. — ¹⁰ Efter 10 ord. tjänstår. — ¹¹ Förmånen av kofoder, värderad till omkring 100 kr., borttogs. — ¹² Efter 15 ord. tjänstår. — ¹³ Manlig lärare. — ¹⁴ Kvinnlig lärare. — ¹⁵ Utöver $\frac{2}{3}$ betalar staten till manlig lärarens lön i 2:a lönegraden 16·67, i 3:e lönegraden 33·33 och i 4:e lönegraden 50 kr.

II.

Pensionsförhållandena.

A. De första pensionsbestämmelserna.

Liksom de första lagbestämmelserna om folkskollärares avlöning infördes i *folkskolestadgan* av den 18 juni 1842, så inrymde nämnda stadga även anvisningar om folkskollärarnas pensionering.

I sammanhang med bestämmelserna rörande lärares entledigande hette det nämligen i § 11 mom. 2:

Då skollärare, som sin tjänst oförvitligt förestått, genom ålderdom eller sjuklighet är urståndsatt att den ytterligare bestrida och av dessa skäl måste entledigas, må det bero av församlingens och skolrådets prövning att i mån av hans behov och av den längre eller kortare tid, han tjänstgjort, större eller mindre del av den utav församlingen anslagna lönen såsom pension honom tilldela.

Den största betydelsen av detta stadgande låg däri, att principen om församlingarnas skyldighet att medelst pensionering draga försorg om uttjänta folkskollärares ålderdom av statsmakterna redan från början fastslagits. Någon större praktisk tillämpning kom det icke att få. Svagheterna i detsamma sammanfattas i pensionskommittébetänkandet år 1864 (se sid. 310) med följande ord:

Då detta stadgande överlåter åt kommunen själv att, med avseende i första rummet fäst at å lärarnes behov, bestämma pensionsbeloppet, är ingen säker garanti lämnad läraren att verkligen bekomma, vad som motsvarar hans skäligen anspråk eller erfordras för hans anständiga bärgning, varför det möjligen kan inträffa, att villkoren för den avskedade, orkeslöse läraren bliva efter ett långvarigt, troget och träget arbete i folkskolans tjänst inskränkta till det hårda valet mellan nöden och fattigvården, vilken föga lugnande utsikt icke kan undgå att nedstämna hans håg för kallet och med detsamma utöva ett förlamande inflytande på undervisningen. Därigenom att kommunen vidare å andra sidan är skyldig att helt och hållet besörja lärarens pensionering är ock fara för handen, att läraren till skada för undervisningens kraftfulla bedrivande bibehålles vid sin tjänst vida längre, än han förmår behörigen sköta detsamma, på det kommunen må bespara sig utgifterna för hans underhåll efter avskedet.

B. Riksdagen anslår medel till en fond för folkskollärares pensionering.

Riksdagen 1847--1848. Med erinran om kraftlösheten av folkskolestadgans bestämmelser härutinnan och framhållande behovet, »att någon anstalt varder beredd, varigenom folkskollärare efter viss tjänstetid och viss upphunnen ålder må kunna tillförsäkras bestämd rättighet till understöd för deras återstående levnad», framlade Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister F. O. SILVERSTOLPE) vid ovanstående riksdag en proposition med följande innehåll:

1) att av besparingarna å de anslag, tillsammans 30,000 rdr b:o, vilka vid sistlidne riksdag blivt av rikets ständer ställda till K. M:ts disposition till understöd för folkskollärares avlöning, en fond under statskontorets förvaltning må bildas till pensionerande av dylika lärare, vilka äro minst 55 år gamla samt efter fulländad examen vid seminarium varit minst 30 år ordinarie lärare; samt

2) att varje stadsförsamling och varje församling på landet emot befrielse från förbindelsen att lämna pension åt skolläraren, som enligt 1:a punkten är därtill av fonden berättigad, må åläggas att till denna fond årligen inbetala en avgift av 3 rdr b:o.

Statsutskottet erkände behovet av dylika pensionsanstalter men kunde ej instämma i de åsikter rörande sättet för deras åvägbringande, som legat till grund för den kungl. propositionen. Att församlingarna skulle bidra lika, oberoende av antalet skolor, kunde ej vara riktigt, och dessa bidrag skulle säkerligen mottagas med stort missnöje. Då många lärare bleve sjuka i förtid, måste församlingens fattigvård i alla fall ta dessa om hand trots de avgifter, församlingen betalad. På dessa skäl och »med hänsikt till folkskollärebefattningarnas egenskap av kommunalbestyr» hemställde utskottet om avslag.

Inom *präteståndet* voro meningarna för och emot saken ungefär jämnstarka. En ledamot av ståndet hemställde, att man »borde betänka sig, innan man pensionerar alla folkskollärare vid en viss ålder. Huruvida de genom en sådan rättighet skola bliva mera nitiska och dugliga kan vara tvivel underkastat. Ännu mera betänkligt är det att skilja dem från kommunerna och giva dem rättigheter på staten». En annan talare frågade med anledning därav, varför icke elementarlärarna blevo mindre nitiska, därför att de erhöilo pension. Vidare varnades för fondbildning under förmenande, att staten snart nog kunde lägga beslag på pensionsfonden för andra ändamål, såsom den gjort med salpeterfonden och skeppsplanteringskassan. Med 25 röster mot 20 avslogs propositionen.

I *bondeståndet* bröto sig meningarna ännu skarpare mot varandra. Huvudtalare å ena sidan var *Per Sahlström*, som ivrade varmt för den kungl. propositionen, »då därigenom

mera styrka och sammanhang åt det system för folkskolorna, som inrättas, blivit beredd. — Ett tillfälle är nu inne för ståndet att behärta skollärarnas ställning. De äro många och hava av nöden försörjning på ålderdomen, kanhända företrädesvis framför många andra, enär icke någon sysselsättning är så förslappande och tröttande som barnundervisningen, under utövningen av vilket viktiga och svåra kall krafterna över måttan medtagas». I spetsen för dem, som kämpade emot, gick *Nils Strindlund*: »Pensionsfonder finnas över allt. Skulle vi även pensionera folkskollärare, så och för att få räntorna att räcka till, komme hela vår sedelstock att medtagas som kapital, och Gud bevare oss att leva den tid, det så förhölle sig. För övrigt är det min tanke, att skollärare äro, åtminstone i förhållande till vad de fått kosta på sig, uti en ganska lycklig ställning och behöva icke heller så särdeles mycket för att kunna draga sig fram. Om folkskollärare vilja samla sig en fond till pensioner, må de det göra, men ingalunda kan jag bifalla, att staten skall åtaga sig att pensionera en sådan skara, som de till antalet utgöra». Utan votering bifölls statsutskottets avslagsyrkande.

Resultatet av frågans behandling inom riksdagen blev, att den kungl. propositionen avsågs.

Riksdagen 1850—1851. Vid denna riksdag väcktes motion i prästeståndet av prosten *C. G. Björting* om statsmedels avsättande för folkskollärares pensionering. Många skollärare hade nu blivit gamla, och »då uppstår för socknarna den dubbla plikten att pensionera gamla och tillika löna yngre skollärare, och uppfyllande av denna dubbla plikt skall i ganska många fall bli va allt för betungande, enär den obetydliga lön, som skollärarna äga, ej tillåter den ringaste minskning till förmån för en vikarius. Skolmästarna på landet äro bland de mest beklagansvärda och vanlottade av Sverges invånare. De usla förhållandena kunna icke annat än tillskapa missnöjda människor, som skola finna det närvarande tungt och framtiden fasansfull. Och dessa skola bilda allmogens barn och ingjuta i de ungas själar gudsfruktan, hopp, undergivenhet och förnöjsamhet!» Han föreslog:

att staten måtte småningom bilda en fond för gamla folkskollärares pensionerande, att minimibeloppet av pensionen sättes till 100 rdr b:o årligen och fria husrum, vilka senare av socknarna själva må bekostas, samt

att regeln måtte vara, att ingen folkskollärare, som ej uppnått 60 års ålder, och som ej en längre tid såsom lärare tjänstgjort, må komma i åtanke till åtnjutande av pension.

Även nu avstyrkte statsutskottet med den motiveringen, »att statsverket i allmänhet ej bör belastas med sådana kostnader, vilka bero av kommunala förhållanden».

Häruti instämde adeln och bondeståndet, medan präste- och borgarstånden beslutade återremiss under erinran,

att det vore med billighet och rättvisa överensstämmande att bilda en fond till pensionering av gamla folkskollärare, enär dessa hade ett mödosamt och ringa avlönat kall och kunde utöva ett välgörande inflytande på folket, samt

att den blivande fonden borde beredas förkovran genom ränteackumulationer och bidrag av lärare och församling och stå under förvaltning av en styrelse, vald av folkskollärarna själva och ställd under kontroll av stiftsstyrelserna.

Utskottet vidhöll sitt förra beslut, vilket nu även biträdades av borgarståndet, varefter punkten i prästeståndet »lades till handlingarna». En talare lade sina ständsbröder på minnet, att »folkskollärares löner icke äro mindre än de, som bestås åt t. ex. underlöjtnanter, och att de allestädes hava utsikt öppen att kunna befordras till klockare, vadan avgångna lärare sålunda kunna gagna i en annan tjänst med anständig bärning, så att den befarade olägenheten för deras framtid försvinner.»

Så snart riksdagen sålunda avslagit den Björlingska motionen, tog Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister PAUL GENBERG) omedelbarligen frågan om hand och framlade vid *samma riksdag* en proposition med hemställan,

att den summa, som vid innevarande års slut finnes besparad av anslagen till folkskollärares avlöning, må under riksgäldskontorets vård och förvaltning avsättas till en fond, i ändamål att bereda medel till understöd åt sådana folkskollärare, som till följd av ålderdom eller sjuklighet från lärarebefattningen erhållit avsked, samt

att därest inom nästa riksdag åtgärder uti ifrågavarande avseende varda i ett eller flera stift vidtagne, Kungl. Maj:t då må äga att, med beräkning av summans billiga fördelning mellan rikets alla stift, av sagda belopp tilldela ett proportionerligt bidrag för en gång till en grundfond åt varje sådan tillkommen pensionsanstalt.

Statsutskottet tillstyrkte nu propositionen, »oaktat ovisst är, om och i vad mån folkskollärarna och församlingarna kunna vara villiga att till ifrågavarande pensionsanstalter bidraga», samt hemställde, att 80,000 rdr måtte för ändamålet avsättas. I en reservation till utskottsutlåtandet uttalades, att »den föreslagna summan är alltför obetydlig för att kunna anses annorlunda än såsom en aptitsup, varigenom kommunernas hunger efter statsbidrag kommer att eggas», samt att »grunden kommer att läggas till att utbilda folkskollärarekåren till en från det övriga samhället avskild klass».

Vid ärendets behandling i riksdagen återremitterade adeln och borgarståndet även nu detsamma till utskottet, denna gång med följande motivering:

En tredjedel av lärarna skulle sannolikt stå kvar, tills de bleve pensionsmässiga. Det skulle, om varje unge 100 rdr, bli en årlig utgift på 100,000 rdr. Vidare skulle pensioneringen av folkskollärare kunna i icke ringa mån motverka det huvudsakliga ändamålet med folkskolorna, därigenom att undervisningen av allmogens barn bleve eftersatt, då lärarna i avvaktan på pension kvarstannade i sin befattning så länge, att de åt densamma icke kunde ägna den kraft och verksamhet som vederborde. Funnes nämligen intet hopp för läraren att på ålderdomen vinna pension, skulle han rikta sin verksamhet även åt annat håll och lämna lärarebefattningen, då han icke mer förmådde för densamma behörigen verka. Slutligen kunde det vara betänkligt att av folkskolans lärare inom varje stift bilda en bestående korporation och föranleda denna korporation att välja en direktion, som kunde giva deras verk-

samhet en bestämd riktning i ett eller annat avseende, vilket måhända under vissa förhållanden ej skulle vara önskligt.

*Riksdagens
beslut.*

Präste- och bondestånden biföllo däremot utskottets tillstyrkande hemställan, båda utan votering, det senare ståndet t. o. m. utan debatt. Sedan vid förnyad behandling borgarståndet frånträtt sitt förra beslut, blev frågan föremål för öm-röstning i förstärkt statsutskott, varvid regeringens förslag segrade med 62 röster mot 56. Riksdagen hade sålunda anslagit 80,000 rdr till en pensionsfond.

Riksdagen 1853—1854. Sedan förra riksdagen hade icke från något stift begärts anslag från fonden. Kungl. Maj:t föreslog nu, att den i riksgäldskontoret innestående summan måtte fortfarande för samma ändamål reserveras. Inom bondeståndet väckte *Carl Dahlgren* motion om, att nämnda summa måtte höjas till 150,000 rdr.

Sedan statsutskottet hemställt om bifall till den k. propositionen och om avslag å förenämnda motion, blev detta riksdagens beslut.

C. De första pensionsanstalterna stiftsvis.

Dylika anstalter komma till stånd inom Linköpings och Härnösands stift. Med anledning av 1850—1851 års riksdags beslut hade Kungl. Maj:t låtit genom särskilda kommitterade uppgöra förslag till pensionsanstalter för folkskollärare i överensstämmelse med av riksdagen förordade grunder. Genom cirkulär den 23 februari 1855 hade domkapitlen anbefallts dels höra folkskollärarna och församlingarna, dels upprätta reglementen för blivande pensionsanstalter och insända dem till Kungl. Maj:ts prövning. På grund härav kunde konsistorierna meddela, att flertalet lärare och församlingar i Uppsala, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lunds, Göteborgs, Karlstads och Visby stift vägrat ingå i de föreslagna pensionsinrättningarna. I Kalmar stift hade 27 skollärare och 23 församlingar uttalat sig för men 29 lärare och 37 församlingar mot saken. I Linköpings och Härnösands stift voro däremot de flesta av båda parterna villiga.

Motiven för avslag hade varit:

att pensionsinrättningarna ej tillika skulle omfatta lärarnas änkor och barn,
att de föreslagna årsavgifterna, 5 rdr för lärare och 6 rdr för skoldistrikt, ansåges för betungande,

att skollärarna ansåge sig hava tillräcklig trygghet för sin ålderdom genom bestämmelsen i folkskolestadgan om församlingarnas skyldighet att pensionera dem och trodde sig kunna äventyra denna förmån genom att ingå i pensionsinrättning, samt

att församlingarna fruktade, att denna skyldighet skulle kvarstå, och de sålunda underkastas dubbel pensioneringsskyldighet.

Kungl. Maj:t fastställde reglementen för de i Linköping och Härnösand upprättade pensionsanstalterna under år 1856 samt tilldelade den förra anstalten 7,540 rdr b:o och den senare 4,500 rdr b:o.

Riksdagen 1856—1858. Med omförmälan av tillkomsten av ovan nämnda pensionsanstalter i Linköping och Härnösand föreslog regeringen (ecklesiastikminister L. A. ANJOU) att återstoden av det gamla anslaget, eller 67,960 rdr b:o, skulle för samma ändamål ytterligare reserveras. Kungl. Maj:t uttryckte den förhoppningen, att de övriga stiftens snart skulle följa efter, särskilt om fonder för änke- och barnpensionering även inrättades.

Tvåne ledamöter i bondeståndet, *David Andersson* och *Gust. Bjerkander*, väckte motioner i frågan. Den senare hemställde,

huruvida det icke vore skäl att öka denna fond till 200,000 rdr och i samband därmed hos Kungl. Maj:t i underdånighet anhålla, att genom hans höga försorg ett reglemente varder utarbetat, sådant att det kunde bliva möjligt att sätta ifrågavarande pensionsanstalt i verksamhet, på det att medlen icke längre måtte ligga ofruktbara i riksgäldskontoret.

Statsutskottet tillstyrkte och riksdagen beslutade i enligt med regeringsförslaget. *Riksdagens beslut.*

En inom prästeståndet av prosten *D. Söderberg* väckt motion om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om närmare tolkning av pensionsbestämmelserna i § 11 av folkskolestadgan ledde icke till någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen 1859—1860. Tvåne motioner i ärendet väcktes inom prästeståndet, dels av prosten *C. F. Björkman*, dels av professor *F. F. Carlson*. Den förre önskade, att de nu i riksgäldskontoret inestående medlen måtte fördelas mellan stiftens och förvaltas av stiftsstyrelserna, tills de hunne inrätta pensionsanstalter. Skulle i något stift fortfarande varken lärare eller församlingar vilja vara med om avgifter till någon pensionsanstalt, borde stiftsstyrelsen då få använda årliga räntan av den erhållna kapitalfonden till understöd för avskedade, förtjänte och i ömmande omständigheter stadde folkskollärare i stiftens. Professor Carlson yrkade, att nya 100,000 kr. måtte avsättas till förstärkande av den förutvarande fonden.

Statsutskottet hemställde om avslag å båda motionerna.

Präste- och bondestånden beslutade emellertid att bifalla *F. F. Carlsons* motion, de båda andra stånden att avslå densamma. Vid votering i det förstärkta statsutskottet föll den med 60 röster mot 59.

D. En allmän pensionsanstalt för hela riket inrättas.

Riksdagen 1862—1863. I en kungl. proposition vid denna riksdag (ecklesiastikminister C. J. THYSELIUS) hemställdes:

dels att den ännu återstående delen av berörda fond må jämväl under nästinstundande statsregleringsperiod och under samma villkor som hittills ställas till K. M:ts disposition, och

dels att rikets ständer måtte till behörig förstärkning av densamma anvisa den slutliga besparing, vilken under nu löpande statsregleringsperiod kan å den personliga skyddsavgiften uppkomma.

Motioner med yrkande i samma riktning väcktes inom prästeståndet av *J. A. Säve, F. F. Carlson* och *J. Otterström*. I bondeståndet väckte *Aug. Carlberg* en motion av följande innehåll:

Efter 30 tjänsteår och fyllda 55 år åtnjute skolläraren, när han erhåller avsked, halva lönen i pension. Denna utfås på det sätt, att en pensionsfond bildas för folkskollärare i hela riket. Det redan till skollärares pensionering beviljade statsanslaget bildar grundfonden, vilken sedan ökas därigenom, att församlingarna och skollärarna med vardera en procent å lika belopp med skollärarnas lön härtill bidraga.

Statsutskottet ansåg »billigheten fordra, att en skollärare efter en mansålder, full av möda, ej må för sin nödtorftiga bärgning på ålderdomen vara beroende av godtycket eller fattigvårdens tillgångar, likasom det är av vikt för skolan att i de förtröttade och åldrade lärarnas ställe kunna använda nya och friska krafter», varför det tillstyrkte:

att vad Kungl. Maj:t i ifrågavarande hänseende föreslagit måtte vinna rikets ständers bifall, samt

att rikets ständer måtte hos Kungl. Maj:t i underdånighet anhålla, att det, på sätt av Kungl. Maj:t lämpligast finnes, måtte undersökas, på vilka grunder pensioneringen för folkskollärare mest ändamålsenligt skulle kunna ordnas.

Samtliga riksstånd biföllo denna hemställan utan debatt.

*Riksdagens
beslut.*

Kommittéutredning 1864. För att få till stånd den av 1863 års riksdag beslutade utredningen tillsatte Kungl. Maj:t den 22 april 1864 en kommitté, bestående av byråchefen *B. O. Nycander*, ordförande, samt lektorerna *E. G. Björling* och *Abr. Rundbäck*, kyrkoherden *J. Otterström* och folkskolläraren *Sven Rosenberg*. Ett utdrag ur kommitténs allmänna motivering för behovet av, att staten på allvar toge sig an denna angelägenhet, är återgivet redan på sidan 304.

Kommitterade avlämnade sitt betänkande den 19 december samma år, och utmynnade detta i följande förslag till grunder för en blivande folkskollärarnas pensionsinrättning (endast de viktigaste punkterna medtagna):

- 1) Inrättningen är gemensam för hela riket och omfattar alla lärare och lärarinnor vid såväl högre som egentliga skolor.
- 2) Skyldigheten att besörja folkskollärares pensionering åligger kommunerna med understöd av staten; inträdet i pensionsinrättningen är obligatorisk för kommunen.
- 3) Beloppet av hel pension bestämes till $\frac{3}{4}$ av den lön, varefter delaktighet i inrättningen beräknas. Denna delaktighet, vilken är för varje skoldistrikt obligatorisk, så vitt den sträcker sig till minimilönens belopp, kan även vinnas för ett högre lönebelopp, dock icke överstigande 1,000 rdr.

För skolområde med högre folkskola är delaktighet i inrättningen efter beloppet av lärarens verkliga lön obligatorisk — dock att högsta lönebeloppet, för vilket pension får beräknas, alltid är 1,000 rdr.

Förmånerna av husum, vedbrand, kofoder och planteringsland få icke ingå i det lönebelopp, varefter pension beräknas. Lägsta pensionsbeloppet bliver sålunda 300 rdr. och det högsta 750 rdr.

- 4) Pensionsavgiften, som bör av kommunerna erläggas, bestämes till 4 % av det lönebelopp, varefter pensionen beräknas.
- 5) Pensionen är antingen hel eller avkortad.

a) *Hel pension*, vilken utgår med belopp, som i mom. 3 är sagt, tillkommer:

1. Lärare vid 60 års ålder och med 30° tjänsteår, av vilka minst 20 böra hava varit ordinarie. Vid tjänsteårsberäkning får skolläraren räkna sig till godo den tid utöver 5, som han, vederbörligen examinerad, varit i egenskap av extra lärare anställd, eller som han tjänstgjort, i händelse han före tillämpningen av 1842 års folkskolestadga blivit antagen och sedermera, efter godkännande vid folkskoleseminarium, vid tjänsten bibehållen.
2. Lärare, som genom obotlig sjukdom blivit urståndsatt att sin tjänst bestrida, där-est hans levnads- och tjänsteår sammanräknade utgöra 90, och han minst 10 år varit i ordinarie skoltjänst med samma rättighet i avseende på extra ordinarie tjänstgöring som ovan är sagt.

b) *Avkortad pension* utgår till:

1. Lärare, som fyllt 55 år och tjänstgjort minst 25 år, därav minst 20 år såsom ordinarie. Beloppet av sådan avkortad pension kan efter olika förhållanden utgöra från och med 62 till och med 90 % av hel pension i enlighet med en i det föreslagna reglementet intagen tabell.
2. Lärare, som är obotligt sjuk, och vars levnads- och tjänsteår icke uppgå till 90; dock böra i varje fall de ordinarie tjänsteåren hava varit minst 10. Pensionsbeloppet bestämes på det sättet, att för varje år, som fattas i 90, avkortas en procent av hela pensionen.

Ur kommitterades motivering må endast anföras tvänne punkter, hänfö- rande sig dels till pensionsåldern, dels till de extra ordinarie tjänsteåren.

Vad angår den *levnadsålder*, folkskollärare för rättighet till pensions erhållande böra äga, hava kommitterade föreslagit densamma till 60 år i stället för 55, vartill den förut varit begränsad. Detta är i full överensstämmelse med, vad som blivit föreslaget att gälla för lärare vid de högre undervisningsanstalterna; och då dessas krafter ej blott genom en lika mödosam tjänstgöring utan ock genom fortgångna vida strävsammare studier mera tagits i anspråk än folkskollärarens, har intet skäl funnits att med avseende å rättighet till pension sätta denna senares levnadsålder lägre än förenämnda lärares. Dessutom hava kom-

mitterade av intresse för pensionsfrågans framgång icke velat utsträcka anspråken (finansiellt) i något avseende längre än saken oundgängligen krävt. —

Då den *extra ordinarie* folkskollärarens tjänstgöring under de första åren, sedan han lämnat seminarium, kan betraktas såsom en praktisk övningsskola för hans egen vidare utbildning, och de som ägna sig åt folkskollärarkallet jämförelsevis vid mycket unga år avsluta sin seminariekurs och inträda i tjänstgöring, hava kommitterade för att icke allt för mycket underlätta deras förtidiga avsked ansett sig äga skäl att stadga, att de fem första åren av den extra ordinarie tjänstetiden icke få räknas läraren till godo, utan allenast den tid därutöver, varunder han såsom e. o. varit i folkskolans tjänst anställd.

Riksdagen 1865—1866. På grundvalen av den sålunda förebragta utredningen framlade Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister F. F. CARLSON) en proposition vid denna riksdag med förslag till inrättande av en pensionsanstalt för folkskollärare, omfattande hela riket.

Beträffande dennas organisation anslöt sig Kungl. Maj:t till kommittéförslaget av 1864. För kostnadernas bestridande skulle anvisas dels den i riksgäldskontoret inestående fonden å 101,940 rdr., dels de till understöd för pensionsinrättningarna i Linköpings och Härnösands stift anvisade 18,060 rdr., dels ock ett årsanslag å 30,000 rdr.

*Riksdagens
beslut.*

Statsutskottet förklarade sig »icke kunna annat än i allo biträda» den kungl. propositionen. Den blev ock av samtliga riksstånd bifallen.

På grund härav utfärdades reglemente för *folkskollärarnas pensionsinrättning* den 30 november 1866, och pensionsanstalten trädde i verksamhet från 1867 års början.

E. Ändringar i pensionsreglementet.

1. Utsträckt rätt för skoldistriktet att bereda förhöjd pension.

Riksdagen 1873. Enligt § 3 i pensionsreglementet kunde skoldistrikt beviljas åstundad förhöjning i delaktighetsbeloppet för en lärartjänst endast »vid lärareombyten». Nu väckte *C. A. Jönsson* i andra kammaren motion därom, att denna inskränkning i rätten för höjning i delaktighetsbeloppet (intill det medgivna maximum av 1,000 kr., dock icke högre än den verkliga lönen) måtte bortfalla.

*Riksdagens
beslut.*

Riksdagen beslutade ock i överensstämmelse härmed. K. kungörelsen den 23 januari 1874.

2. Höjning av delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen.

Riksdagen 1875. I enlighet med förslag av 1874 års pensionsregleringskommitté (se sid. 316) hemställde Kungl. Maj:t om sådan ändring av bestämmelsen i

§ 2 av pensionsreglementet rörande delaktighetsbeloppet, att »varje skoldistrikt, som har en eller flera egentliga folkskolor, är för var och en av där befintliga ordinarie folkskollärartjänster förbundet att ingå i pensionsinrättningen efter det *högsta* lönebelopp, varav den lärare, som innehar tjänsten, på grund av tjänsteålder, enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande.

Detta blev ock riksdagens beslut, och en k. kungörelse därom utfärdades *Riksdagens beslut.* den 15 oktober 1875.

Genom 1900 års lönereglering kom detta belopp att sammanfalla med det maximibelopp, 1,000 kr., till vilket delaktighet i pensionskassan enligt tidigare bestämmelser kunde höjas. Stadgandet om ett ytterligare maximibelopp utöver den högsta lönegraden kom därefter att bortfalla. Dessförinnan gjordes nedan anförda försök att få till stånd en höjning i delaktighetsbeloppet.

Riksdagen 1886. I pensionsreglementets § 2 hette det från början bland annat:

Ävenså vare varje skoldistrikt med en eller flera egentliga folkskolor förbundet att för var och en av sina ordinarie folkskollärartjänster i pensionsinrättningen ingå efter minimilönens belopp, likväl med öppen rätt för densamma, ifall det lämnar läraren större lön, att för pensionens höjande vinna delaktighet i inrättningen efter ett högre lönebelopp, vilket dock icke må överstiga den lön, läraren verkligen åtnjuter, och i intet fall överskrida 1,000 rdr.

Vid denna riksdag hemställde *Emil Hammarlund* i motion i andra kammaren, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder i syfte att få högsta delaktighetsbeloppet i folkskollärarnas pensionsinrättning höjt från 1,000 kr. till 1,200 kr. I motionen framhölls, att minimidelaktighetsbeloppet, som år 1867 var 400 kr., höjts till 600 kr. Det vore då skäligt att även höja maximibeloppet med 200 kr., helst många skoldistrikt gäve sina lärare en lön ända upp till 3,000 kr. Maximipensionen stode sålunda ej i rimligt förhållande till lönen. Kommunernas bidrag hade höjts, och kassans ställning vore god.

Kammarens första tillfälliga utskott fann »giltiga skäl förefinnas att i detta avseende verkställa en fullständig utredning» och förordade en skrivelse i sådant syfte. En sådan beslutades ock av båda kamrarna. *Riksdagens beslut.*

Riksdagen 1887. Efter verkställd utredning framlade nu regeringen (ecklesiastikminister C. G. HAMMARSKJÖLD) en proposition å ärendet i enlighet med herr Hammarlunds vid förra riksdagen avgivna motion.

Statsutskottet framhöll, att avsevärda statsbidrag skulle bliva en följd av förändringen, och hemställde om avslag, vilket avslagsyrkande nu biträdades av båda kamrarna.

Riksdagen 1899. Sedan lägsta delaktighetsbeloppet i folkskollärarnas pensionsinrättning genom löneförbättringen vid 1898 års riksdag blivit höjt till 800 kr., väckte *Emil Hammarlund* nu motion om, att högsta delaktighetsbeloppet måtte bestämmas till 1,600 kr. Nya grupper av lärare, t. ex. lärarna vid seminariernas övningsskolor, hade vunnit delaktighet i kassan, vadan en höjning även från denna synpunkt vore nödvändig.

Med hänsyftning på löneförbättringen föregående år yttrade statsutskottet: »Att nu vidtaga någon förändring uti folkskollärarnas pensionsvillkor, varmed ökade utgifter skulle följa, synes redan med anledning härav mindre lämpligt.» I enlighet med dess avslagshemställan och efter energiskt yrkande på bifall härtill från lantmannahåll, avslög riksdagen motionen.

3. Beräkningen av pensionsbeloppet.

Riksdagen 1882. Boktryckaren *C. A. Andersson* yrkade i en motion i andra kammaren ändring i reglementets § 13, i syfte att hel pension måtte utgå med *hela den lön*, för vilken skoldistrikt vunnit delaktighet i kassan, dock ej högre än 1,000 kronor. Han påpekade, att 750 kr. vore alldeles för litet för pensionärernas existens, och biförtjänster stode ej att erhålla vid så hög ålder. Flera andra tjänstemannakårer ägde uppbära hela lönen i pension.

Statsutskottet ansåg sig ej kunna förebringa nödig finansiell utredning i ärendet och hemställde om avslag, vilket ock skedde i båda kamrarna.

I andra kammaren framhöll *Abr. Rundbäck*, att motionen vore synnerligen behjärtansvärd. Anledningen till, att pensionskommittén 1864 icke vågat föreslå högre än 75 procent, var endast den, att man då icke genom att föreslå hela lönen i pension velat äventyra hela frågans fall.

Riksdagen 1906. I syfte att vinna en nedsättning i statsutgifterna för folkskollärarnas pensionering föreslog generaldirektör *Alb. Andersson* genom motion i första kammaren, »att hel pension för såväl folkskollärare som folkskollärlarinna må bestämmas till $\frac{2}{3}$ av delaktighetsbeloppet. Motionären förklarade, att han för att vinna samma syfte varit betänkt på att föreslå en höjning i pensionsåldern från 55 till 60 levnadsår, men att han icke fullföljde denna avsikt på grund av »de skäl, som 1876 anfördes för pensionsålderns sänkning från 60 till 55 år».

Statsutskottet yttrade om hans yrkande följande:

Utskottet har icke kunnat instämma med nämnda motionär. Visserligen torde, såsom motionären anmärkt, på andra områden inom statsförvaltningen pension i regeln utgöra omkring $\frac{2}{3}$ av avlöningen, men i fråga om folkskollärares pension är dock att märka, att vid bestämmandet av det lönebelopp, efter vilket pension beräknas, ej medtagas de natura-

förmåner eller ersättning därför, som ingå i folkskollärarnas avlöning. I betraktande av de alltjämt stegrade levnadskostnaderna torde de pensionsbelopp, som enligt Kungl Maj:ts förslag skola komma att utgå, icke heller anses för höga.

Riksdagen lämnade ock motionen utan avseende.

4. Skoldistriktens avgifter till pensionsinrättningen.

Riksdagen 1875. I en kungl. proposition (ecklesiastikminister GUNNAR WENNERBERG) hemställdes om sådan ändring i § 7 av pensionsreglementet, att skoldistriktens årsavgifter komme att höjas från 4 % till 5 % av varje lön, efter vilken distriktet äger delaktighet i inrättningen.

Detta blev också efter statsutskottets tillstyrkan riksdagens beslut. *K. Riksdagens beslut.*
kungörelsen den 15 oktober 1875.

Riksdagen 1906. Vid denna riksdag väcktes i andra kammaren motion av *L. P. Mallmin* m. fl. med yrkande, »att pensioneringen av folkskollärarpersonalen — så långt den nu föreslås att drabba kommunerna — överflyttas på statsverket». Detta innebar sålunda, att skoldistriktet skulle befrias från avgifter till pensionsinrättningen.

Emellertid ville varken statsutskottet eller riksdagen vara med om en dylik förändring.

5. Tjänst innehavarnas pensionsavgifter.

Riksdagen 1906. Ända till 1907 hade utgifterna för pensioneringen bestritts, förutom med fondens avkastning och årliga statsanslag, med avgifter från skoldistriktet, varemot delägarna i kassan varit befriade från avgifter. Ändring härutinnan föreslogs av Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister FRIDTJUV BERG) i samband med den senaste löneregleringen vid 1906 års riksdag. Härom yttrades i den kungl. propositionen:

För att så vitt möjligt begränsa ökningen i statsutgifterna och för att med avseende på folkskolornes lärarkår tillämpa en princip inom pensionsväsendet, som alltmera trängt sig fram, har jag, såsom redan i annat sammanhang av mig omförmäls, ansett nu ifrågavarande lönereglering böra förbindas med skyldighet för lärarpersonalen att med årlig avgift, utgörande viss procent av delaktighetsbeloppet, bidra till sin egen pensionering. — Vad beträffar beloppet av den pensionsavgift, som sålunda bör åläggas folkskolans lärare och lärarinnor, torde vara lämpligast, att detta bestämmes till hälften av skoldistriktens avgift för pensioneringen, d. v. s. $2\frac{1}{2}$ procent av delaktighetsbeloppet, vilket ock är samma procent-sats, som är fastställt i reglementet för dövstumlärnarnas pensionsanstalt.

Detta förslag blev ock av riksdagen antaget, och bestämmelsen intagen i *Riksdagens beslut.*
pensionsreglementets § 7 genom k. kungörelsen den 14 sept. 1906.

6. Pensionsåldern.

Såsom av det föregående synes, hade Kungl. Maj:t i sina första pensionsförslag vid riksdagarna såväl 1847 som 1850 tänkt sig, att hel pension skulle erhållas efter 55 levnads- och 30 tjänsteår. Så blev ock förhållandet i de under mitten av 1850-talet stiftsvis inrättade pensionsanstalterna. Pensionsregleringskommittén av 1864 föreslog emellertid en levnadsålder av 60 år, och har å sid. 311 kommitténs motivering härför blivit anförd. Kommitténs förslag upptogs även i denna punkt oförändrat i den kungl. proposition, som vann godkännande vid riksdagen 1865—1866. Tillfölje härav fick § 14 i pensionsreglementet följande lydelse: »Rätt till *hel* pension tillkommer varje pensionsberättigad folkskollärare, då han uppnått 60 års ålder och räknar 30 tjänsteår». Avkortad pension skulle erhållas efter 55 levnads- och 25 tjänsteår.

Riksdagen 1874. I en i andra kammaren avgiven motion framhöll regementspastor *S. B. Linné*, hurusom många folkskolor, som sköttes av gamla lärare, stode på en ganska låg ståndpunkt. Då seminarieundervisningen före 1850 var bristfällig och ofullständig, saknade många av de gamla lärarna de kunskaper, som fordrades för att sköta en skola. Det låge därför i undervisningens intresse, att de snarast finge lämna skolarbetet, och motionären hemställde, »att de av rikets folkskollärare, som blivit examinerade före 1850 och före nämnda tid erhållit ordinarie folkskollärarebeställning, skola *efter 25 års oförvitlig tjänstgöring* få uppbära 250 rdr årligen ur den för folkskollärare i riket stiftade pensionskassan».

Denna motion blev emellertid avslagen.

Kommittéförslag 1874. Den 25 september 1874 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté med uppdrag att »dels utarbeta och till Kungl. Maj:t avgiva förslag till reglemente för en pensionsanstalt för folkskollärares änkor och barn och dels i sammanhang därmed efter granskning av reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning föreslå de ändringar däri, vilka tilläventyrs kunde finnas nödiga, och därvid särskilt taga under övervägande frågan, *huruvida pension borde beredas lärare vid folkskolor vid tidigare ålder än nu ägde rum.*»

Kommittén utgjordes av generaldirektören *N. J. Berlin*, lektorerna *Abr. Rundbäck* och *F. V. Hultman* samt bruksägaren *Carl Ekman*. Den avgav sitt betänkande redan den 30 december samma år, och återgives här ett sammandrag av yttrandet i den del, som gällde pensionsåldern.

Kommittén erinrade om de gällande föreskrifterna, att folkskollärare för att erhålla hel pension skulle hava 60 levnads- och 30 tjänsteår och för att komma avkortad pension, då icke obotlig sjukdom föranledde avskedstagandet, skulle äga 55 levnads- och 25 tjänsteår, samt yttrade:

Mellan den tjänste- och levnadsålder, som nu fordras såsom samtidiga villkor för lärarens rätt till pension, äger sålunda ett missförhållande rum, vilket redan av det skäl fordrar rättelse, att eljest en bestämmelse i pensionsreglementet (om levnadsåldern) upphäver betydelsen av en annan (tjänsteåldern), vilken senare bestämmelse dock är av vida större vikt.

Denna rättelse, som endast kan ske genom nedsättning av levnadsåldern, då man antager den stadgade tjänsteåldern vara riktigt avpassad i förhållande till lärarens tjänstbarhet, påfordras dock ännu mera av *billighet och rättvisa med hänsyn till läraren*. Ty att av honom i allmänhet fordra, såsom nu sker, 35 å 40 års mödosamt arbete, innan vila förunnas honom, kan svårligen anses rätt eller billigt. Om nämligen någon har en tjänstgöring, som i förtid förtrötter hans sinne, förslappar hans spänstighet och förnöter hans kraft, så är det väl företrädesvis läraren och framför alla folkskolläraren. Han bör därför billigtvis kunna fordra att tidigare än andra få sluta sitt ansträngande dagsverke och åtminstone att icke nödgas fortsätta med det tröttande arbetet flera år, efter det han uppnått den tidpunkt, då pensionsreglementet förklarar honom hava tjänt länge nog.

Framför allt påkallas likväl en nedsättning av folkskollärarens för rätt till pensionsbekommande stadgade levnadsålder *med hänseende till undervisningens intresse*. Ty att undervisningen i hög grad skall lida därav, att folkskolan skall nödgas behålla lärare, sedan de blivit uttjänta och förslitna, ligger för öppen dag. Av läraren beror mer än av allt annat skolans anseende och framgången av dess arbete. Det är därför tydligt, att i den mån lärarens livlighet, kraft och spänstighet vid tilltagande år avtaga, i samma mån måste skolan sjunka både i eget värde och i allmänhetens förtroende, och förgäves skola vederbörande värdare av folkskolans angelägenheter försöka motarbeta en skolas förfall, vilken läraren är oförmögen och för varje dag bliver alltmera oförmögen att hålla uppe. Oberäknelig är ofta den skada, folkskolan lider därigenom, att hon nödgas behålla en uttröttad och orkeslös lärare, som icke längre förmår sköta sitt kall.

I den mån den första uppsättningen av folkskolans lärare åldras, har man även alltmera börjat inse och behärta de skadliga verkningarna för undervisningen därav, att tidpunkten, då lärarna äga rätt att avgå från tjänsten med pension, är alltför långt framskjuten.

(Därefter erinras om, att folkskoleinspektörerna kraftigt påyrkat en ändring från undervisningens synpunkt, samt att lärarna själva gjort yrkanden i samma riktning.)

Sålunda ingingo år 1869 folkskollärare från Lunds stift och följande året de vid nordiska skolmötet i Göteborg församlade svenska folkskollärare till Kungl. Maj:t med underdåniga ansökningar, att sådan ändring måtte vidtagas i det för folkskollärarnas pensionsinrättning gällande reglemente, att rätt till hel pension måtte tillkomma folkskollärare redan vid uppnådd 55 års ålder.

Efter att sålunda hava visat ej mindre att en avkortning av den för pensions erhållande nu stadgade levnadsålder med hänseende både till lärarnes och undervisningens parallella intresse högeligen påkallas, än även att behovet av en sådan avkortning alltmer börjat inses och behärteras, tveka kommitterade icke att i underdånighet föreslå en sådan förändring av §§ 14 och 16 i nu gällande reglemente för folkskollärarnas pensionsinrättning, *att hel pension må tillkomma varje pensionsberättigad lärare vid uppnådda 55 och avkortad pension vid uppnådda 50 levnadsår*, samt i överensstämmelse härmed att, då pension enligt § 15 på grund av obotlig sjukdom beviljas lärare, denne må erhålla hel pension, därest summan av hans levnads- och tjänsteår utgör 85 i stället för nu stadgade 90 år.

Riksdagen 1876. Då regeringen icke framlade något förslag om pensionsålderns nedsättning, väcktes i sådant syfte vid denna riksdag motioner i båda

kamrarna, i den första av *Chr. Olsson* och i den andra av *Abr. Rundbäck*. Den förstnämnda motionären anförde bland annat:

Hela landets folk har *en* tanke om folkundervisningen: att den bör höjas för att göra svenska folket till ett upplyst folk. Ett hinder, som icke är av obetydligaste slaget, anser jag likväl ligga i vägen därför, i det att skollärarna, som i allmänhet äro stadda i små ekonomiska omständigheter, nödgas för att erhålla del av pension bestrida undervisningen till 60 års ålder. Med vad kraft undervisningen kan bestridas av så gammal gubbe låter sig lätt tänkas, då man besinnar, vilket både kropps- och själsförödande arbete barnundervisningen är.

Motionären kom till det resultatet, »att åldersåren böra borttagas, och endast tjänsteåren ligga till beräkning för deras pension efter vederbörande nådiga förordning».

Även *Abr. Rundbäck* betonade starkt att ändringen vore motiverad i första rummet av *skolans intresse*. »Oberäknelig är ofta den skada, folkskolan lider därigenom, att hon nödgas behålla en uttröttad och orkeslös lärare, som icke längre förmår sköta sitt kall.» Därjämte anförde han det huvudsakliga av kommittelåtandet från 1874 samt hemställde:

det riksdagen måtte besluta en sådan förändring i §§ 14 och 16 i nu gällande reglemente för folkskollärarnas pensionsinrättning, att hel pension må tillkomma varje i övrigt pensionsberättigad lärare vid uppnådda 55 och avkortad pension vid uppnådda 50 levnadsår, samt i överensstämmelse härmed att, då pension enligt § 15 på grund av obotlig sjukdom beviljas lärare, denne må erhålla hel pension, därest summan av hans levnads- och tjänsteår utgör 85 i stället för nu stadgade 90 år.

Statsutskottet underströk ytterligare de skäl, som i motionerna framhållits, och tillstyrkte herr *Rundbäck*s förslag. Särskilt framhöll utskottet, att det i avseende på tjänstgöringens svårighetsgrad förefinnes »en stor skillnad mellan lärare vid folkskolorna och dem vid elementarläroverken. Såsom stöd härför torde blott behöva antydvas, hurusom de förra hava i allmänhet en större mängd barn att undervisa, under det en lärare vid elementarläroverket meddelar undervisning timvis och för ett mindre antal lärjungar. Det måste även för folkskollärare vara svårare och mer ansträngande att upprätthålla disciplinen bland sina lärjungar, än det kan vara för lärare vid elementarläroverket.»

Vid frågans behandling i första kammaren talade ecklesiastikministern *F. F. CARLSON* varmt för bifall. »Målet är från skolans synpunkt väl värt uppoffringen.» Herr *G. F. Burman* framhöll, att syftet med förändringen helt och hållet förfelades, om icke läraren också verkligen avginge vid 55 års ålder, och föreslog därför ett tillägg med nämnda innehåll. Med 74 röster mot 28 (för avslag) bifölls utskottets hemställan med herr *Burman*s tillägg.

*Riksdagens
beslut.*

I andra kammaren upptog *Abr. Rundbäck* tilläggsförslaget och gav det den formuleringen, »att folkskollärare, som blivit berättigad till erhållande av hel pension, skall vara skyldig att från tjänsten avgå, såvida skolorådet anser, att hans

tjänstgöring icke är gagnelig för folkskolan.» Även denna kammare biföll motionen med ifrågavarande tillägg, och blev detta efter sammanjämkning riksdagens beslut.¹

Den k. kungörelsen om pensionsålderns nedsättning från 60 till 55 levnadsår utkom den 24 november 1876, och i densamma erhöles tabellen för *avkortad* pension i andra fall, än då obotlig sjukdom föreligger, följande, ännu gällande avfattning:

V i d			Erhålles av hel pension:
levnads- år:	tjänst- år:	sammanlagda levnads- och tjänsteår:	
50	25	{ 75 76 }	0,63
51	26	{ 77 78 }	0,69
52	27	{ 79 80 }	0,76
53	28	{ 81 82 }	0,83
54	29	{ 83 84 }	0,91

Tjänsteår, som överskjuta de i denna tabell utförda antal, berättiga ej till högre pension, än som mot levnadsåren svarar.

Understiga tjänståren det antal, som i tabellen motsvarar levnadsåldern, utgår pensionen med det belopp, som emot antalet av sammanlagda levnads- och tjänståren svarar.

Riksdagen 1906. Vid denna riksdag hemställde *L. P. Mallmin* m. fl. genom motion i andra kammaren, att folkskollärarinnas såväl grundlön som ålderstillägg måtte sättas lägre än manlig lärares (se sid. 277). Därjämte yttrade motionärerna,

Samtidigt vilja vi föreslå, att lärarinna må, till ersättning för den mindre lönen: bliva tidigare pensionerad. Erfarenheten visar, att det är hon långt mer än läraren som begagnar sig av rätten till avkortad pension, och detta jämte mycket annat tyder på, att hon fortare slites än mannen.

¹ Sverges allmänna folkskollärareförenings elvte ombudsmöte i Lund 1913 gjorde beträffande vissa sidor av pensionsfrågan följande uttalande:

1) Att pensionsåldern för folkskolans lärare beträffande såväl hel som avkortad pension helst får förbliva densamma som den f. n. är.

2) Att för den händelse en god lösning av lönefrågan med nödvändighet kräver pensionsålderns höjning, pensionsåldern ej måtte sättas högre än till 60 levnads- och 30 tjänsteår för hel pension samt till 55 levnads- och 25 tjänsteår för avkortad pension, då obotlig sjukdom ej föreligger.

3) Att som tjänsteår för erhållande av pension måtte för examinerad lärare få räknas all den tid, under vilken han bestritt lärarebefattning vid folkskola, och för dispenserad lärare all den tid, under vilken han bestritt lärarebefattning vid småskola, mindre folkskola och folkskola.

De hemställde därför om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om sådan ändring i § 14 och 16 av pensionsreglementet, »att lärarinna må medgivas rätt till hel pension, då hon uppnått 53 års ålder och räknar 27 tjänsteår, ävensom rätt till avkortad pension, då lärarinna fyllt 45 levnadsår och räknar 20 tjänsteår.» Statsutskottet avstyrkte förslaget med följande motivering:

Efter vad utskottet inhämtat, utvisar statistiken, att medelpensionsåldern, eller den ålder, vid vilken pensionsberättigade i medeltal avgå, visserligen från början varit ej så oväsentligt lägre för kvinnliga än för manliga lärare, men att densamma efter hand dem emellan utjämnats, så att lärarinnans medelpensionsålder numera är högst obetydligt lägre än lärarens. Den föreslagna förändringen, som av motionärerna ifrågasatts såsom ersättning för den av dem föreslagna lägre begynnelselönen åt kvinnliga lärare, synes sålunda icke vara påkallad av något verkligt behov och har ej heller blivit av lärarinnorna själva påyrkad.¹

Riksdagen lämnade ock motionen utan avseende.

Direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 november 1913 hemställt, »att för rätt till hel pension stadgas, vad manliga folkskollärare angår, en levnadsålder av 60 år». För kvinnliga lärare ifrågasattes ej en motsvarande höjning.

7. Tjänsteårsberäkningen.

a) Minimiantal tjänsteår för pensionsrätt.

Enligt pensionsreglementets § 15 bestämmes, att ingen, som icke räknar minst 10 ordinarie tjänsteår, må erhålla pension enligt nämnda paragraf, d. v. s. då obotlig sjukdom föreligger.

Riksdagen 1909. Vid denna riksdag väckte *N. Jönsson* i andra kammaren motion därom, »att ordinarie folkskollärare, som är sinnessjuk och förklarad obotlig, må kunna entledigas från sin lärarebefattning med pension». En annan motion i samma ärende, avseende särskilt småskolepersonalen, väcktes av *O. H. Waldén*. Med anledning av deras motioner avlät riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i ärendet.

Riksdagen 1911. Efter verkställd utredning föreslog Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister *P. E. Lindström*) i proposition, att obotligt sinnessjuk lärare eller lärarinna vid folk- eller småskola må, *änkönt han eller hon icke intjänat det i allmänhet för erhållande av pension föreskrivna minsta antalet tjänsteår*, förklaras berättigad att, sedan han eller hon entledigats från sin befattning, uppbära pension enligt stadgade grunder.

¹ En av centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskollärareförening under år 1910 till folkskollärarinnorna framställd fråga, om de önskade en sänkning av pensionsåldern, besvarades av dessa inom 27 av föreningens kretsar jakande och inom 174 kretsar nekande.

Riksdagen biföll denna framställning. K. kungörelsen den 27 oktober 1911.

På grund härav kunna hädanefter ifrågavarande lärare vid folk- och småskolor, som drabbas av sinnessjukdom, få understöd, hur få tjänsteåren än äro, blott icke sjukdomen uppenbart framträtt vid den tid, då läraren utsågs till sin innehavande befattning.

*Riksdagens
beslut.*

b) Tjänstledighet vid sjukdom.

Enligt pensionsreglementets § 18 må från tjänstetid, varå rätt till pension grundas, avdrag ej ske för den tid, tjänstledighet åtnjutits, såvida icke denna ledighet oavbrutet fortfarit under minst ett läsår. Intet avdrag sker för tjänstledighet i vissa fall i och för studier eller för bestridande av offentligt uppdrag.

Riksdagen 1900. I motion i andra kammaren hemställde *P. Norberg* om sådan ändring i ovannämnda paragraf, »att ordinarie lärares eller lärarinnas i folkskola åtnjutna tjänstledighet för styrkt sjukdom, även om denna ledighet varat helt läsår eller längre, icke må avdragas från den tjänsteålder, varå rätt till pension grundas». Motionären framhöll, att »det torde ju anses såsom rätt och billigt, att den tjänstledighet, som för läraren icke är frivillig utan föranledd av så ömmande orsak som sjukdom, icke bör ligga honom till men vid pensionsrätten. Så vitt jag har mig bekant, är ock denna grundsats genomförd beträffande andra tjänstemäns pensionering.»

Kammarens första tillfälliga utskott instämde i princip med motionären men avstyrkte åtgärder för närvarande i avvaktan på resultatet av den kommittéutredning angående det civila pensionsväsendet, som då pågick. Vad som ifråga om tjänstledighets inverkan på tjänsteårsberäkning komme att bestämmas för statens civila tjänsteinnehavare, borde bli normerande även för folkskollärarna. Motionen blev ock av kammaren på de anförda grunderna avslagen.

Direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 november 1913 hemställt om sådan ändring i pensionsreglementets § 18, att från tjänstetid, varå rätt till pension grundas, intet avdrag må ske för den tid, under vilken tjänstledighet åtnjutits på grund av sjukdom, sålunda i överensstämmelse med herr Norbergs motion vid 1900 års riksdag.

c) Tjänstgöring som extra ordinarie.

Å sid. 312 finnes den motivering angiven, som vid pensionsreglementets tillkomst anfördes för bestämmelsen i § 17, att endast *fem år av tjänstgöringen som extra lärare* får medtagas vid tjänsteårsberäkningen för erhållande av pension. Denna punkt har sedermera varit föremål för omprövning i nedanstående fall.

Riksdagen 1874. I andra kammaren framställdes av *Gust. Silfverstolpe* förslag om, att folkskollärare måtte såsom tjänsteår för pension få räkna *all* tjänstgöring såsom extra lärare. Bestämmelsen om borträknandet av de fem åren menade han leda till allt för täta lärareombyten, enär de extra lärarna sökte sig ordinarie plats fortast möjligt. Dessutom talade billigheten för en förändring, »enär under många förhållanden en extra lärares kall vid folkskolan kan vara lika mödosam som ordinarie lärarens».

Kammarens första tillfälliga utskott avstyrkte motionen, anförande kommitterades motivering 1864 (se sid. 312). Utskottet erinrade om, att en lärare måste ha ett visst antal *ordinarie* år både för att få pension och för att uppflyttas i högre lönegrad.

Dessa omständigheter göra för läraren angeläget att icke självilligt stanna uti extra ordinarie tjänst, tills han måhända blivit oduglig att såsom ordinarie få anställning, och varigenom han skulle äventyra både löneturen och pensionsrätten, en fara som bleve ökad, därest man genom det ifrågasatta medgivandet föranledde honom att i den vanskliga förhoppningen om att till sist dock bliva ordinarie och att såsom sådan förmå tjänstgöra det för pensionsrätt erforderliga årsantalet fortfara såsom extra lärare längre än nödigt.

Motionen avslogs.

Riksdagen 1876. Vid denna riksdag väckte *Liss Olof Larsson* motion i andra kammaren om en skrivelse till Kungl. Maj:t i samma syfte. Han hemställde, att alla de extra åren måtte få räknas som tjänsteår, eller om detta ej kunde bifallas, att blott två av de extra åren frånräknades. »Att den extra läraren, även om med en sådan befattning förenas förmånen av tjänsteårsberäkning, icke underlåter att söka ordinarie lärarebefattning ligger i sakens natur», menade motionären.

Vederbörande tillfälliga utskott avstyrkte emellertid med den erinringen, att behov av ändring ej förefanns, enär folkskolläraren i regeln vunne mycket snabb befordran till ordinarie, särskilt om han ville taga plats vid ambulera skola. Utan debatt avtog kammaren motionen.

Riksdagarna 1883 och 1884. Förslag om hela den extra tjänstgöringens medräknande för erhållande av pension framställdes av kyrkoherden *A. H. Sandström* vid riksdagen 1883.

Statsutskottet, som nu fått frågan om hand, yttrade helt kort, att den föreslagna förändringen icke syntes av behov påkallad, samt avstyrkte densamma.

Vid frågans behandling i kammaren kritiserade motionären skarpt de gällande pensionsbestämmelserna och yttrade bland annat:

75 % av lönen är något för litet att leva på och för mycket att svälta ihjäl på. Men hur tron I väl det känns för ett skolråd, som blir satt i det svåra läget att nödgas säga till en 55 år gammal hedersman till folkskollärare: Ni är utarbetad och icke vidare nödvändig för skolan, ni måste lämna platsen, men full pension kan ni inte få, ty ni har

gått för länge som vikarierande lärare. Nog är detta ett hårt tal, men om det också är rättvist är en annan fråga.

Med 87 ja mot 85 nej (för motion) bifölls utskottets förslag. Första kammaren fattade samma beslut.

Uppmuntrad av »en aktningsbjudande minoritet» vid förra riksdagen upprepade herr *Sandström* sin motion vid riksdagen 1884. Resultatet blev emellertid även nu avslag.¹

d) Tjänstgöring vid andra läroanstalter.

Riksdagen 1909. I en motion i andra kammaren framhöll folkskolläraren *M. Sundström* svårigheten för dem, som vid sen ålder vinna inträde vid folkskoleseminarium, och för dem, som varit småskollärarinnor men vid framskriden ålder erhålla dispens från folkskollärarexamen, att hinna uppnå det för pension bestämda antalet tjänsteår. Han hemställde, att de folkskollärare och lärarinnor, vilka »vid 60 års ålder icke uppnått föreskriven tjänstetid, måtte erhålla rätt antingen att räkna viss del av tjänstetiden vid småskolan sig till godo eller ock att vid nämnda ålder avgå med rätt till pension mot erläggande av pensionsavgifter för de år, som återstå».

Denna motion blev av riksdagen avslagen.

Riksdagen 1913. Beträffande s. k. dispenserade lärares tjänsteårsräkning föreslog Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister *FREDTJUV BERG*) »sådan ändring i § 17 mom. 1 i det för folkskollärarnas pensionsinrättning gällande reglementet, att såsom tjänsteår för rätt till pension från nämnda inrättning må få räknas icke blott den tid, under vilken lärare såsom ordinarie bestritt lärarebeställning vid folkskola, utan även den tid utöver fem år, som han varit anställd med full tjänstgöring vid någon till den allmänna folkskoleundervisningen hörande skola».

Bankoutskottet tillstyrkte och riksdagen biföll den Kungl. propositionen. K. kungörelsen den 24 oktober 1913.

*Riksdagens
beslut.*

8. Prövning av pensionsrätten och skyldighet att avgå från tjänsten.

Riksdagen 1876. Såsom framgår av redogörelsen å sid. 318 fäste riksdagen 1876 vid beslutet om pensionsålderns sänkning det villkoret, »att folkskolläraren, sedan han blivit berättigad till erhållande av hel pension, skulle vara skyldig att från tjänsten avgå, så vida skolrådet ansåge hans fortsatta tjänstgöring icke vara gagnelig för folkskolan».

Över riksdagens skrivelse i ärendet anmodade Kungl. Maj:t direktionen för folkskollärarnas pensionsinrättning att yttra sig, och avstyrkte direktionen i

¹ Se noten å sid. 319, punkt 3.

utlåtande den 14 oktober nämnda av riksdagen uttalade villkor för pensionsålderns sänkning från 60 till 55 levnadsår. Någon dylik bestämmelse kom icke heller med i k. kungörelsen den 24 november 1876.

Riksdagen 1894. Enligt K. kungörelsen den 1 juni 1894 rörande sjukvikaries avlöningsförmåner skulle ordinarie lärare eller lärarinna, som uppnått 60 års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, då på grund av sjukdomsfall behov av vikarie för honom eller henne inträder, ensam utgöra vikariens avlöningsförmåner.

*Riksdagens
beslut.*

Med anledning därav beslutades följande tillägg till pensionsreglementets § 26 rörande *prövning av lärares pensionsrätt*:

Har folkskollärare uppnått sextio års ålder, äger vederbörande skolråd eller skolstyrelse, ändock att läraren icke anmält sig önska att med pension från sin tjänst avgå, att, med bifogande av förenämnda handlingar, hos direktionen begära dess beslut i fråga om lärarens pensionsrätt. Varder läraren icke förklarad berättigad till hel pension, skall hänvisning lämnas skolrådet eller skolstyrelsen att, i händelse av missnöje med beslutet, däri hos Oss söka ändring. — K. kungörelsen den 1 juni 1894.

Riksdagen 1906. I den kungl. propositionen rörande folkskollärarnas löner och pensioner vid denna riksdag yttrade ecklesiastikministern FRIDTJUV BERG:

Någon skyldighet att vid viss ålder avgå från tjänsten med pension finnes icke föreskriven för denna lärarepersonal. En ändring i detta förhållande, vilket innebär en olikhet mot vad som i allmänhet gäller beträffande tjänstemän, har föreslagits uti en del i ärendet avgivna utlåtanden. Samtliga myndigheter hava nämligen hemställt om föreskrift därom, att lärare eller lärarinna, som uppnått 60 års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, skall vara skyldig att avgå från tjänsten. Även jag anser, att den, som vill komma i åtnjutande av de förbättrade löneförmånerna, bör åläggas en sådan skyldighet, dock med den modifikation att, därest vederbörande skolstyrelse finner den ifrågasvarande lärarens eller lärarinnans fortsatta tjänstgöring vara gagnelig för skolan, han eller hon må även efter nämnda tid kvarstå i tjänsten.

*Riksdagens
beslut.*

Riksdagen beslutade i överensstämmelse härmed, och infördes en dylik bestämmelse i den k. kungörelsen om lärares *avlöning* den 14 september 1906.

Direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 november 1913 beträffande *obotligt sjuk lärare* hemställt, »att föreskrift meddelas därom, att lärare eller lärarinna, som icke uppnått den för hel pension stadgade levnadsålder, skall vara skyldig att avgå från tjänsten, där han eller hon, efter att under fem på varandra följande år i följd av sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden oförmögen till tjänstgöring».

Beträffande *obotligt sinnessjuk* lärares entledigande se sid. 320! K. kungörelsen den 27 oktober 1911.

9. Framställning i pensionsfrågan 1912.

I sin petition till Kungl. Maj:t den 24 maj 1912 rörande ny löneroglering för folkskolans lärarekår yttrar centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskol-lärareförening beträffande pensionsfrågan:

Enligt § 2 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning är skoldistrikt för-bundet »att för var och en av där befintliga ordinarie folkskollärartjänster i pensionsinrätt-ningen ingå efter högsta lönebelopp, varav lärare, på grund av tjänsteålder, enligt gällande författningar äger att komma i åtnjutande». En löneroglering i enlighet med föreningens önskan komme sålunda att medföra åtskilliga ändringar beträffande pensionen. Centralstyrelsen finner sig endast i förbigående behöva påpeka detta, viss att Eders Kungl. Maj:t skall vidtaga de åtgärder, som påkallas, för att den nuvarande proportionen mellan lön och pen-sion åtminstone icke må försämrast.

F. Höjning i pensionsbeloppen för redan pensionerade folkskollärare.

1. Lärare, som avgått från tjänsten med pension.

Genom 1898 års löneförbättring hade delaktighetsbeloppet i pensionskassan höjts från 700 till 800 kronor och följaktligen hel pension ökats från 525 till 600 kronor. De, som blivit pensionärer före 1892, uppburu pensionsbelopp växlande mellan 300 och 450 kronor.

I motion vid riksdagen 1900 hemställde rektor *Hj. Sjövall*, att samtliga folkskollärares pensioner, vilka blivit fastställda efter lägre delaktighetsbelopp än 700 kronor, skulle ökas till motsvarande delaktighetsbelopp, eller 525 kronor för hel pension. Statsutskottet avstyrkte och riksdagen avskog dock motionen med den motiveringen, att »det pensionsbelopp, som enligt gällande reglemente blivit vederbörligen grundlagt och bestämt samt av pensionär tillträtts, icke sedermera lämpligen bör nösas».

Sedan *pensionerade lärare i Linköpings stift* under 1907 hos Kungl. Maj:t petitionerat om förbättrade pensionsvillkor, hemställde direktionen över folkskol-lärarnas pensionsinrättning, som däröver avgav yttrande, att lärare, som avgått före 1907, måtte erhålla understöd: de, som hade mindre än 400 kronor, med 200 kronor, dock högsta pensionsbelopp 500 kronor; de, som hade över 400 kronor men icke 600 kronor, med 100 kronor, dock högsta pensionsbelopp 600 kronor.

Detta förslag upptogs i motion i andra kammaren vid riksdagen 1909 av *O. Hellström* och *Rob. Johansson*, men blev det efter statsutskottets avstyrkande av riksdagen avslaget.

Frågan upptogs ånyo vid riksdagen 1910, då Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister P. E. LINDSTRÖM) i proposition föreslog, att folkskollärare och folkskollärarinnor, som före år 1907 erhållit avsked med pension må, efter särskild ansökan, komma i åtnjutande av understöd till så stort belopp, att detta tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till 525 kronor (motsvarande delaktighetsbeloppet 700 kronor under 1892—1898), och vann detta förslag riksdagens bifall. K. kungörelsen den 18 juni 1910.

Riksdagens beslut.

Då det anslag, som riksdagen för nämnda pensionsförbättring beviljat, visade sig lämna överskott, hemställde Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister FRIDTJUV BERG) i proposition till riksdagen 1912, att understöden måtte höjas, så att understödsbeloppet tillsammans med pensionen uppgår till 600 kronor (motsvarande delaktighetsbeloppet 800 kronor under 1899—1900). Även denna framställning bifölls av riksdagen. K. kungörelsen den 10 juni 1912.

Riksdagens beslut.

2. Lärare, som avgått från tjänsten före 1867.

Riksdagen har även alltsedan 1885 beviljat *understöd* åt gamla, behövande folkskollärare, som avgått från tjänsten före 1867, sålunda före pensionsinrättningens tillkomst. Understödsbeloppet sattes från början till högst 250 kronor samt höjdes från 1899 till 300 kronor och från 1901 till 350 kronor. Vid riksdagen 1907 yrkades i motion av *Emil Hammarlund*, att maximibeloppet måtte höjas till 450 kronor, men riksdagen beslutade en höjning till 400 kronor. På förslag av Kungl. Maj:t höjdes understödsbeloppet vid riksdagen 1912 till 600 kronor. K. kungörelsen den 10 juni 1912.

Riksdagens beslut.

Senare petitioner av pensionerade lärare. Den 9 mars 1912 inkom till Kungl. Maj:t en framställning från 30 pensionerade folkskollärare med yrkande.

det Eders Kungl. Maj:t ville låta utarbета och till 1912 års riksdag avlåta förslag till sådan ändring i Kungl. Maj:ts förordning och reglemente den 30 nov. 1866 angående folkskollärares pensionsinrättning särskilt dess 4 och i sammanhang därmed stående §§,

att till folkskollärares kontanta lön, sådan den i lag stadgas eller stadgad varder, läggas värdet av de s. k. natura prestationerna, 400 kronor, samt att den så beräknade, sammanlagda slutlönen lägges till grund för delaktighet i pensionsinrättningen;

att alla pensionerade folkskollärare tilldelas lika pension oberoende av den lön, de vid avskedstagandet frånträtt, samt

att redan utfärdade pensionsbrev till pensionsinrättningen återställas och utbytas mot pensionsbrev, som ej lyda å till visst belopp stipulerad pension utan å full pension till det belopp, som lag stadgar eller kommer att stadga, eller å avkortad pension, vissa procent av hel pension. — (Se sid. 571!)

I en petition inkommen till Kungl. Maj:t den 26 november 1913 hemställa 154 pensionerade folkskollärare, att pensionen måtte för dem, som avgått från tjänsten före 1907, höjas till lika belopp som för dem, vilka avgå efter nämnda tidpunkt, eller 1,013 kronor.

Båda dessa framställningar hava av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning blivit *avstyrkta*, den förra genom utlåtande den 23 mars 1912 och den senare den 17 december 1913.

G. Folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

1. Kassans bildande.

Såsom framgår av redogörelsen å sidan 308 hade skoldistriktet och folkskollärarna på 1850-talet motiverat sin ovillighet att göra några uppoffringar för folkskollärarepensioneringen med bland annat den anmärkningen, att de planerade pensionsinrättningarna ej tillika skulle omfatta lärarnas änkor och barn.

Tid efter annan framkommo sedermera från olika håll önskemål, att en änke- och pupillkassa för folkskollärarna snarast måtte komma till stånd.

Riksdagen 1874. Vid denna riksdag väcktes tvänne motioner i ärendet. Herr *Carl Magni* hemställde, »att reglerna för folkskollärarnas pensionsinrättning så omarbetas, att av de medel, som av kommunerna utgå till folkskollärarnas pensioner, hälften må användas till kapitalbildning för en understödsfond åt folkskollärarnas änkor och barn», och lektor *H. R. Törneblad* föreslog, att riksdagen ville i skrivelse anhålla, »att Kungl. Maj:t täcktes taga i förnyat övervägande frågan om bildande av en pensionsanstalt för folkskollärares änkor och oförsörjda barn, huvudsakligen på grunder, att pensioneringen besörjes av folkskollärarna själva med understöd av statsmedel, med skyldighet för blivande och rättighet för nuvarande innehavare av ordinarie folkskolläraretjänst att såsom delägare i anstalten ingå». *Riksdagens beslut.*

Riksdagen beslutade ock utan meningsskiljaktighet i enlighet med herr Törnebladhs motion.

Kommittéutredning. Med anledning av riksdagens skrivelse den 19 maj 1874 tillsatte regeringen i september samma år den kommitté, som omnämnes å sid. 316, med huvuduppgift att »utarbeta och till Kungl. Maj:t avgiva förslag till reglemente för en pensionsanstalt för folkskollärares änkor och barn», och avgav kommittén detta sitt förslag den 30 december 1874.

Riksdagen 1875. I huvudsaklig överenstämmelse med kommittéförslaget framlade nu regeringen (ecklesiastikminister G. WENNERBERG) en k. proposition i ärendet, vilken erhöi statsutskottets förord och riksdagens enhälliga bifall. För ändamålet beviljades 56,000 kronor. *Riksdagens beslut.*

Med anledning härav utfärdade Kungl. Maj:t den 15 oktober 1875 *reglemente för folkskollärarnas änke- och pupillkassa*, vars viktigaste bestämmelser voro följande.

Såväl folkskollärare och folkskollärarinnor med ordinarie tjänst som ock pensionstagare i folkskollärarnas pensionsinrättning skulle vara *delägare* i kassan. *Delaktighetsbeloppet* skulle vara lika med den lön, för vilken vunnits delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning. De årliga *avgifterna* sattes till: för folkskollärare $3\frac{1}{3}$ procent, för folkskollärarinna $1\frac{2}{3}$ procent, för pensionerad folkskollärare $2\frac{1}{2}$ procent och för pensionerad folkskollärarinna $1\frac{1}{4}$ procent av delaktighetsbeloppet. *Pensionerna* skulle utgå efter följande grunder: för ensam änka med 20 procent, för änka med barn med 30 procent, för ett barn med 10 procent och för två eller flera barn med 20 procent av delaktighetsbeloppet. *Barn* ägde uppbära pension intill 16 års ålder.

2. Ändringar i kassans reglemente.

1) Folkskollärarinnornas delaktighet.

Den första ändringen bestod däri, att folkskollärinnas obligatoriska delägarskap i kassan kom att upphöra. Vid riksdagen 1878 beslutades efter motion av häradshövding *A. W. Westerdal* en skrivelse till Kungl. Maj:t härom, och vid riksdagen 1880 framlade regeringen (ecklesiastikminister *C. J. THYSELIUS*) en proposition med innehåll, att folkskollärarinna skulle befrias från skyldighet att vara delägare i och betala avgifter till änke- och pupillkassan. Hon skulle dock äga rättighet därtill.

Riksdagens beslut. Riksdagen biföll förslaget, och en k. kungörelse därom utfärdades den 12 juni 1880.

Folkskollärarinnorna ha sedan föga begagnat sig av rättigheten att vara delaktiga i kassan. År 1911 hade endast 5 lärarinnor dylikt delägarskap.

2) Barupensionärernas ålder.

Den andra mera betydande ändringen bestod däri, att den i § 13 bestämda *maximalålder*, intill vilken barn efter avliden delägare må uppbära pension, höjdes från 16 år till 18 år. Detta skedde vid riksdagen 1901, då regeringen (ecklesiastikminister *N. CLÄSSON*) med hänvisning till yrkanden av kassans revisorer och yttrande av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning föreslog, att ovan nämnda åldersgräns måtte höjas från 16 år till 21 år. Statsutskottet förordade åldersgränsens sättande till 18 år, vilket ock blev riksdagens beslut. K. kungörelsen den 21 juni 1901. (Se vidare Bil. XIX).

Riksdagens beslut.

3) Pensionernas storlek.

Slutligen har en höjning i änke- och pupillpensionerna kommit till stånd. Redan vid riksdagen 1885 yrkade *Sven Andersson* i en motion i andra kammaren en skrivelse till regeringen om utredning, huruvida icke en förhöjning i de från kassan utgående pensionerna måtte komma till stånd. Denna motion avlogs, var-
emot en liknande motion, avgiven vid riksdagen 1893 av *Emil Hammarlund* och *Fridtjov Berg* bifölls.

Med anledning av riksdagsskrivelsen 1893 framlade Kungl. Maj:t (ecklesia-
stikminister G. F. GILLJAM) förslag om, att änka skulle erhålla 25 procent, änka
med barn 37 $\frac{1}{2}$ procent, ensamt barn 12 $\frac{1}{2}$ procent och två eller flera barn 25 pro-
cent av delaktighetsbeloppet.

Statsutskottet avstyrkte emellertid den kungl. propositionen, och frågan
föll vid avgörandet i riksdagen. Andra kammaren *biföll* den k. propositionen
med 127 röster mot 28, men första kammaren avlog den utan debatt.

Sverges allmänna folkskollärareförenings centralstyrelse ingick den 20 novem-
ber 1906 till Kungl. Maj:t med en petition, vari begärdes, att änkepensionen skulle
utgå med 25 procent och barnpensionerna höjas i proportion därefter.

Riksdagen 1907. Med anledning av ovannämnda petition framlade nu Kungl.
Maj:t (ecklesiastikminister HUGO HAMMARSKJÖLD) en proposition i ärendet. Häri före-
slogs, att pensionerna för ensam änka eller för två barn skulle utgå med 25 pro-
cent, för änka med barn samt för tre eller flera barn med 37 $\frac{1}{2}$ procent samt för
ett barn med 12 $\frac{1}{2}$ procent av delaktighetsbeloppet, ävensom att dessa högre pro-
centsatser skulle tillämpas på redan utgående änke- och pupillpensioner.

Förslaget blev av riksdagen bifallet, och en k. kungörelse om motsvarande
ändring i §§ 21 och 22 av änke- och pupillkassans reglemente utfärdades den 28
juni 1907.

*Riksdagens
bestut.*

Kassans revisorer föreslogo vid senaste revisionen (1912) en höjning i de ut-
gående pensionerna från 25 till 30 procent.

En vid riksdagen 1877 av *Lars Ersson* väckt motion, att pensionerade lärare
måtte befrias från avgifter till änke- och pupillkassan avlogs.

H. Pensionernas utbetalande; delägare i kassorna; ekonomiska förhållanden.

1. Pensionernas utbetalande.

Pensionerna från såväl folkskollärarnas pensionsinrättning som folkskollärarnas änke- och pupillkassa utbetalas »halvårsvis i juni och december månader».

I anledning av lantränteriernas indragning med 1909 års utgång förordnade Kungl. Maj:t genom kungörelse den 7 maj 1909, att pensioner från bl. a. folkskollärarnas pensionsinrättning samt folkskollärarnas änke- och pupillkassa må utgå till de pensionstagare, som så önska, genom *postsparbankskontor* i landsorten, där pensionstagare är bosatt. Nämda kungörelse innehåller de närmare villkor, under vilka pension må från postkontor kunna lyftas, samt meddelande om, vilka pensioner som äro från dylikt utbetalningssätt undantagna.

2. Läraregrupper, som äga delaktighet i pensionskassorna.

Tidsuppgifterna inom parentes angiva de reglementen, Kungl. kungörelser eller brev, som röra delaktighet i pensionsinrättningarna.

1) *Folkskollärarnas pensionsinrättning.*

Ordinarie eller fast anställda lärare vid följande läroanstalter: Folkskolan (30 nov. 1866). Högre folkskolan (30 nov. 1866). Folkskoleseminariernas övnings-skolor (31 dec. 1877; 28 juni 1907). Landstingens småskoleseminarier (9 aug. 1884). Privata småskoleseminarier (11 juni 1909). Statens småskoleseminarier (22 juni 1911). Kommunala mellanskolan (8 dec. 1911). Lappmarks ecklesiastikverk (12 sept. 1913).

Svenska missionssällskapets skolor och barnhem i Lappland (20 dec. 1878). Sällskapets för folkundervisningen befrämjande högre folkskola för flickor i Stockholm (29 juni 1883; 24 mars 1898). Frimurarebarnhuset i Stockholm (7 sept. 1894). Anna Lisa Liedbecks uppfostringsanstalt i Lidköping (28 aug. 1900; 15 mars 1907). Sällskapet Eugeniahemmets skola (28 febr. 1906). Gustafsbergs barnhusinrättning (14 aug. 1908). Axel och Sofia Alms barnhem i Rådan (14 aug. 1908). Åkerbrukskolonien Hall (13 okt. 1908). J. och C. G. Bolinders mekaniska verkstads aktiebolags folkskola Kallhäll i Järfälla (31 jan. 1913). Statens uppfostringsanstalt i Bona (13 juni 1913). Räddningshemmet på Hisingen (29 juni 1906; 8 maj 1908). Malmö stads skyddshem för gossar och för flickor

(19 febr. 1909). Skyddshemmet i Höreda (15 juni 1900). Skyddshemmet i Älvåsen (26 april 1905). Skyddshemmet i Folåsa (15 juli 1905). Skyddshemmet i Boda (15 febr. 1907; 6 juni 1912). Skyddshemmet i Mäshult (2 juni 1908). Skyddshemmet i Kragenäs (14 febr. 1908). Skyddshemmet i Näsbyn (17 febr. 1911). Skyddshemmet i Åkerby (19 mars 1913).

2) *Folkskollärarnas änke- och pupillkassa.*

De tjänster för manliga lärare, som äro delaktiga i folkskollärarnas pensionsinrättning, äro jämnväl obligatoriskt delaktiga i folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

Därjämte äro manliga lärartjänster vid följande läroanstalter, vilka äro delaktiga i *dörvstumlärarnas pensionsanstalt*, delaktiga i folkskollärarnas änke- och pupillkassa:

Dörvstumskolorna (30 aug. 1905). Folkhögskolorna (28 juni 1907). Fristående lantmannaskolorna (11 juni 1909). Sinnesslöanstalterna (22 juni 1911). Vanförestalterna (10 juni 1912).

3. Pensionskassornas ekonomiska förhållanden.

Folkskollärarnas pensionsinrättning hade vid 1912 års slut en kapitalbehållning av 24 260 400 kronor, och inkomsterna hade under nämnda år överstigit utgifterna med 1 196 710 kronor. Statens bidrag till pensionsinrättningen är för 1914 bestämt till 681 892 kronor, vartill kommer ett tillskott å 20 000 kronor per år för extra pensionsavgifter. Under åren 1867--1912 hade pensionsbrev utfärdats till ett antal av 3 665, av vilka vid sistnämnda års slut 1 764 voro gällande.

Folkskollärarnas änke- och pupillkassa ägde vid slutet av 1912 en kapitalbehållning av 9 595 605 kronor, och dess inkomster hade under året överstigit utgifterna med 507 386 kronor. Statens bidrag till denna kassa är för 1914 upptaget till 73 725 kronor. Under åren 1876--1912 hava pensionsbrev utfärdats till ett antal av 1 633, av vilka vid årets slut 1 076 voro gällande.

Översikt över folkskollärarnas pensionsförhållanden från 1867.

Pensionsinrättningen					Änke- och pupillkassan ¹						
Tidsperioder	Obligatoriskt delaktighetsbelopp	Pensionsavgifter		Hel pension (75 % av delaktighetsbeloppet) ⁴	Tidsperioder	Obligatoriskt delaktighetsbelopp ⁵	Lärarens avgifter		Pensionernas storlek ⁶		
		Skoldistrik- tens ²	Tjänst- inneha- varens ³				Ordina- rie (3 1/3 %)	Pensio- nerad (2 1/2 %)	1) Ensam änka 2) Två eller flera barn ⁹	1) Änka med barn 2) Tre eller flera barn	Ett barn ⁸
1867—1871 . . .	400	16	—	300	1876—1891 . . .	600	20	15	{ 120 (150) ⁷	180 (225)	60 (75)
1872—1873 . . .	500	20	—	375	1892—1898 . . .	700	23·33	17·50	{ 140 (175)	210 (263)	70 (88)
1874—1875 . . .	600	24	—	450	1899—1900 . . .	800	26·66	20	{ 160 (200)	240 (300)	80 (100)
1876—1891 . . .	600	30	—	450	1901—1906 . . .	1 000	33·33	25	{ 200 (250)	300 (375)	100 (125)
1892—1898 . . .	700	35	—	525	1907	1 350	45	33·75	{ 270 (338)	405 (507)	135 (169)
1899—1900 . . .	800	40	—	600	1908—	1 350	45	33·75	338	507	169
1901—1906 . . .	1 000	50	—	750							
1907— { Lärare .	1 350	67·50	33·75	1 013							
{ Lär:inna	1 200	60	30	900							

¹ Denna tablå avser endast de manliga lärarna. — ² Åren 1867—1875 utgjorde dessa avgifter 4 % och från 1876 utgå de med 5 % av delaktighetsbeloppet. — ³ Dessa avgifter utgöra 2 1/3 % av delaktighetsbeloppet. — ⁴ Erhölls 1867—1876 efter 60 levnads- och 30 tjänsteår men utgår från 1877 efter 55 levnads- och 30 tjänsteår. Avkortad pension se sid. 00. — ⁵ Lika med delaktighetsbeloppet i pensionsinrättningen för motsvarande tid. — ⁶ Utgjorde åren 1876—1907 för änka 20 % och för ett barn 10 % av delaktighetsbeloppet samt utgå från 1908 med resp. 25 % och 12·5 %. — ⁷ Höjningen 1908 fick retroaktiv verkan, och siffrorna inom parentes ange de pensionsbelopp, som nu utgå för de lägre delaktighetsbeloppen. — ⁸ Barnpensionärernas maximalålder var 1876—1901 16 år, men sattes från 1902 till 18 år. — ⁹ Före år 1908 »två eller flera» barn.

Framställningar till Kungl. Maj:t rörande löne- och pensionsförbättringar.

Bland de petitioner rörande löner och pensioner vid folkskolorna, som av Kungl. Maj:t remitterats till lärarelönenämnden, hava följande blivit omnämnda i vederbörligt sammanhang i den föregående historiken, varvid de särskilda yrkandena jämväl återgivits:

- 1) Från *centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskollärareförening* rörande ny löne- och pensionsreglering för folkskolans och småskolans lärarepersonal (sid. 279).
- 2) Från *samma förening* angående tiden för lärarelönerns utbetalande (sid. 302).
- 3) Från *centralstyrelsen för Sverges folkskolläraryrkesförbund* med kompletterande statistiska uppgifter, belysande behovet av löneförbättring (sid. 280).
- 4) Från vissa *pensionerade folkskollärare* angående förhöjning i de utgående pensionerna (sid. 326).

Därjämte föreligga följande framställningar:

- 5) Från *Svenska skolkökläraryrkesförbundet* med hemställan, »att Eders Kungl. Maj:t täcktes i sammanhang med förestående omarbetning av nådiga stadgar angående folkundervisningen i riket nu gällande bestämmelser vidtaga sådana ändringar, att lärarinnor i huslig ekonomi med full tjänstgöring må i fråga om anställning, avlönings- och pensionsförhållanden bliva likställda med ordinarie lärarinnor i övrigt.»
- 6) Från *Stockholms slöjdläraryrkesförbundet*, som frambär önskemålet, »att löner, pensioner och bidrag vid sjukdomsfall för lärarinna i kvinnlig slöjd måtte bliva jämnställda med vad som kan bliva bestämt för lärarinna i huslig ekonomi.»
- 7) Från ordinarie lärarinnorna vid Stockholms folkskolor, fröknarna *Gurli d'Aubigné, Torborg Bäckström, Anna Ljungberg, Irene Sidner* och *Alice Rietz*, vilka hemställa, att de såsom tjänsteår för erhållande av pension från folkskollärarnas pensionsinrättning måtte få räkna sig till godo viss föregående tjänstgöring vid statsunderstödda privatskolor.

Flertalet av ovanstående framställningar finnas i sin helhet återgivna längre fram i detta band, sid. 501—592.

Kronologiskt register

över i denna historik åberopade författningar.

			Sid.
1842 juni	18.	K. stadgan ang. folkundervisningen i riket	260, 292, 304
1846 mars	13.	K. kung. ang. den under namn av folkskoleavgift till församlingarna överlåtna andelen av personliga skyddsavgiften	292
1853 sept.	29.	K. kung. ang. förändrad lydelse av §§ 1, 4, 5 och 6 i folkskolestadgan den 18 juni 1842	261
1855 febr.	23.	K. cirk. till domkapitlen ang. reglementen för pensionskassor inom stiftet för folkskollärare	308
1859 okt.	21.	K. kung. ang. folkskollärarynnors anställande som ordinarie	261
1860 dec.	29.	K. kung. ang. förändrad lydelse av § 4 mom. 1 och 2 i folkskolestadgan av den 18 juni 1842	281, 289
1862 dec.	5.	K. cirk. ang. planteringsland för folkskollärare	288
1863 dec.	11.	K. kung. ang. löneförhöjning för examinerade folkskollärare	262, 293
1864 dec.	16.	K. cirk. ang. anslag till folkskollärares avlöande	262
1865 april	28.	K. brev. ang. normalritningar för folkskolebyggnader	284
1866 nov.	30.	K. reglemente ang. folkskolläraernas pensionsinrättning	312, 330
1869 okt.	15.	K. cirk. ang. trädgårdsland vid folkskolorna	288
1871 juni	22.	K. kung. ang. löneförhöjning åt äldre examinerade lärare vid folkskolor och om lönetillskott av allmänna medel åt lärare vid folkskola och småskola	264, 281, 293, 296
1873 sept.	2.	K. kung. ang. ändring i § 4 mom. 1, 5 och 6 av folkskolestadgan 265, ...	281, 287, 296
1873 sept.	2.	K. kung. ang. lönetillskott av allmänna medel åt folkskollärare	265
1874 jan.	23.	K. kung. ang. ändring av §§ 2, 3, 4 och 28 i reglementet för folkskolläraernas pensionsinrättning	312
1874 maj	29.	K. kung. ang. ändrad lydelse av § 4 mom. 1 i folkskolestadgan	266, 296
1874 maj	29.	K. kung. ang. ändring i mom. 2 av K. kung. den 2 sept. 1873 angående lönetillskott av allmänna medel åt folkskollärare	266
1875 juni	16.	K. kung. ang. lönetillskott av allmänna medel åt folkskollärare	294
1875 okt.	15.	K. kung. ang. ändringar av reglementet för folkskolläraernas pensionsinrättning	313, 315
1875 okt.	15.	K. reglementet för folkskolläraernas änke- och pupillkassa	328
1875 dec.	31.	K. kung. ang. ändring av § 6 mom. 7 av folkskolestadgan	266
1876 nov.	24.	K. kung. ang. ändring i reglementet för folkskolläraernas pensionsinrättning	319, 324
1877 sept.	10.	K. kung. ang. ersättning till lärare för tjänstgöring utöver åtta månader	282

1877 dec.	31.	K. cirk. ang. delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärare i folkskoleseminariernas övningsskolor	330
1880 juni	12.	K. kung. ang. ändring av § 1 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning.	328
1883 juni	1.	K. kung. ang. ändring i § 58 och upphävande av § 59 i folkskolestadgan av den 20 jan. 1882	292
1883 juni	29.	K. kung. ang. ändrad lydelse av K. kung. den 20 jan. 1882 rörande lönetillskott åt lärare och lärarinnor	270
1884 aug.	9.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärare vid landstingens småskoleseminarier	330
1885 juni	5.	K. kung. ang. ändrad lydelse av § 1 i K. kung. den 20 jan. 1882 ang. avlöning åt lärare och lärarinnor	271, 290
1885 juni	5.	K. kung. ang. lönetillskott för lärare och lärarinnor	271
1887 nov.	18.	K. kung. ang. tiden för utbetalning av lärarelönerna	301
1891 okt.	5.	K. kung. ang. avlöning och statsbidrag åt lärare och lärarinnor	272
1894 juni	1.	K. kung. ang. avlöande av vikarie vid tjänstledighet för ordinarie lärare vid folkskola på grund av sjukdom	299, 324
1894 juni	1.	K. kung. ang. ändring av § 26 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning	324
1897 dec.	10.	K. stadgan ang. folkundervisningen i riket	297
1898 maj	27.	K. kung. angående avlöning och statsbidrag åt lärare och lärarinnor	274, 296
1900 juni	1.	K. kung. ang. avlöning åt lärare vid folk- och småskolor	275, 296
1900 juni	1.	K. kung. ang. statsbidrag till avlöning åt lärare	275
1900 juni	1.	K. kung. ang. avlöande av vikarie för lärare vid folkskola eller småskola under tjänstledighet på grund av sjukdom	301
1900 dec.	7.	K. kung. ang. bestämda tider för lärarelönernas utbetalande	301
1901 maj	31.	K. kung. ang. tjänsteårsberäkning i vissa fall för folkskollärare	297
1901 juni	21.	K. kung. ang. ändring i reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa	328
1902 juni	13.	K. kung. ang. tjänsteårsberäkning för lärare vid folkskola för uppflyttning i högre lönegrad	297
1905 aug.	30.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för dövstumskollärare	331
1906 sept.	14.	K. kung. ang. ändrad lydelse av kung. den 1 juni 1900 ang. avlöning åt lärare	278, 283, 289, 324
1906 sept.	14.	K. kung. ang. ändrad lydelse av kung. den 1 juni 1900 ang. statsbidrag till avlöande av lärare	278, 294
1906 sept.	14.	K. kung. med viss föreskrift rörande avlöande av vikarie för vissa lärare	299
1906 sept.	14.	K. kung. ang. ändrad lydelse av reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning	315
1907 juni	28.	K. kung. ang. ändrad lydelse av kung. ang. avlöande av vikarie för lärare vid folkskola eller småskola under tjänstledighet på grund av sjukdom	300
1907 juni	28.	K. kung. ang. ändrad lydelse av reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa	329

			Sid.
1907 juni	28.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för lärarepersonalen vid folkhögskolorna	331
1907 juni	28.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärarna i folkskoleseminariernas övningsskolor	330
1909 maj	7.	K. kung. ang. utbetalning av pensioner genom postsparbanken	330
1909 juni	11.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för lärare vid fristående lantmannaskolor	331
1909 juni	11.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärarepersonalen vid privata småskoleseminarier	330
1910 juni	18.	K. kung. ang. ändring av kung. ang. avlöande av vikarie för lärare under tjänstledighet på grund av sjukdom	301
1910 juni	18.	K. kung. ang. understöd åt behövande pensionerade folkskollärare och folkskollärarinnor	326
1911 juni	22.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärarepersonalen vid statens seminarier i Murjek och Haparanda	330
1911 juni	22.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för lärarna vid sinnesslöanstalterna	331
1911 okt.	27.	K. kung. ang. ändring i § 15 av reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning	321, 324
1911 dec.	8.	K. kung. ang. avlönings- och pensionsförhållandena för lärarepersonalen vid kommunala mellanskolor	330
1912 juni	10.	K. kung. ang. vissa äldre behövande från folkskollärarnas pensionsinrättning pensionerade folkskollärare	326
1912 juni	10.	K. kung. ang. understöd åt äldre, före 1867 avgångna lärare	326
1912 juni	10.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för lärarna vid vanförestalterna	331
1913 okt.	24.	K. kung. ang. ändring i § 17 av reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning	323
1913 sept.	12.	K. kung. ang. delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning för tjänsteinnehavare i Lappmarks ecklesiastikverk	330
1914 sept.	14.	K. kung. ang. ändrad lydelse av kung. den 1 juni 1900 ang. statsbidrag till lärarelönerna	295

Bil. XXVII.

**Historik rörande småskollärarkårens avlönings- och
pensionsförhållanden**

av

Anna Olsson.

INNEHÅLL.

	Sid.
1. Löneförhållandena	341
A. Den egentliga lönen	341
1) Den för åtta månaders årlig lastid bestämde avlöningen	341
1. <i>Växlande lönebelopp utan något fastställt minimum</i>	341
Riksdagen 1875. Riksdagen 1878. Riksdagen 1880.	
2. <i>Lönen sättes till minst 300 kr. jämte ett ålderstillägg å 50 kr.</i>	343
Riksdagen 1896. Riksdagen 1897.	
3. <i>Ett andra ålderstillägg erhålles</i>	345
Sverges allmänna folkskolläraaförening tar upp lönefrågan. Riksdagen 1900.	
4. <i>Grundlönen sättes till 350 kr.; ålderstilläggen förbli oförändrade</i>	346
Riksdagen 1903. Sverges allmänna folkskolläraaförening söker verka för höjning av grundlön och ålderstillägg. Småskollärarynnepetitionen 1903. Riksdagen 1904.	
5. <i>Grundlönen sättes till 500 kr., slutlönen till 680 kr.</i>	348
Till Kungl. Maj:t inkomna petitioner. Riksdagen 1907. Riksdagen 1908.	
6. <i>Framställningar till Kungl. Maj:t rörande ny löne reglering</i>	351
Sverges allmänna folkskolläraaförenings petition.	
2) Ersättning för undervisning utöver åtta månader om året	352
Riksdagen 1876. Riksdagen 1877.	
B. Naturaförmåner	353
Riksdagen 1896. Riksdagen 1897. Riksdagen 1908. Normalritningar för folkskole- byggnader. Önskemål från lärarhåll. Tolkning av gällande bestämmelser.	
C. Statens och kommunernas bidrag till läraravlöningen	357
Riksdagen 1871. Riksdagarna 1875, 1877 och 1880. Riksdagen 1886. Riksdagen 1887. Riksdagen 1908. Riksdagen 1911. Riksdagen 1913. Riksdagarna 1914.	
D. Tjänstårsberäkning för lönetur	359
E. Behållen lön vid tjänstledighet för sjukdom	359
Riksdagen 1899. Riksdagen 1900. Riksdagen 1904. Riksdagen 1910.	
F. Vikarierande lärares avlöning	361
Riksdagen 1900. Riksdagen 1904. Riksdagen 1908.	
G. Lönernas utbetalande	362
Tidigare bestämmelser. Nu gällande bestämmelser.	
<i>Översikt över de lagstadgade minimilönerna jämte statsbidragen till dessa för den s. k. ordinarie lärarpersonalen vid småskolan</i>	363

	Sid.
II. Pensionsförhållandena	364
A. Försök till bildande av en pensionsinrättning	364
Petition från Sverges allmänna folkskolläreförening. Riksdagen 1886. Riksdagen 1887. Enskilda kassor bildas. Folkskolläarmötet 1888. Riksdagen 1889.	
B. Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt upprättas	367
En kungl. kommitté får frågan om hand. Riksdagen 1892.	
C. Ändringar i reglementet	369
1. <i>Höjning av understödsbelopp och avgifter</i>	369
Riksdagen 1898. Riksdagen 1900. Sverges allmänna folkskolläreförening verkar för höjande av understödsbeloppet. Riksdagen 1905. Riksdagen 1906. I petitioner framställda önskemål och av dessa föranledda utredningar. Riksdagen 1908.	
2. <i>Pensionsåldern</i>	374
Riksdagen 1907.	
3. <i>Tjänstårsberäkning</i>	375
Riksdagen 1894. Riksdagen 1895.	
4. <i>Skyldighet att avgå från tjänsten</i>	377
5. <i>Framställning i pensionsfrågan 1912</i>	377
D. Höjning i pensionsbeloppen för redan pensionerade småskollärare	378
E. Pensionernas utbetalande; delägare i kassan	378
1. <i>Pensionernas utbetalande</i>	378
2. <i>Lärargrupper, som äga delaktighet i kassan</i>	378

Översiktstabell över pensionerna från 1893	379

Särskild framställning	379

I historiken återopade författningar	380

I. Löneförhållandena.

Bestämmelserna om avlöningsförmånerna för småskolans lärare och lärarinnor voro länge mycket godtyckliga.

Då staten år 1872 började lämna bidrag till småskolekårens avlöning, inträdde dock en viss reglering av lönebeloppen därigenom, att vissa villkor även beträffande avlöningen uppställdes för statsbidrags utbekommande.

Om några naturaförmåner fanns intet stadgat förrän 1897.

Vad beträffar avlöningsmedlens utgående, så gäldades dessa under småskolans första tid enbart av kommunerna, men sedan 1872 har staten bidragit med en del. Övertidsersättningen och naturaförmånerna ha alltid lämnats av skoldistriktet.

A. Den egentliga lönen.

1) Den för åtta månaders årlig lästid bestämda avlöningen.

1. Växlande lönebelopp utan något fastställt minimum.

På grund av riksdagsbeslut utfärdades den 29 sept. 1853 en förordning med innehåll, att »där byar, hemman, torp eller lägenheter äro så avlägsna, att dithörande barn icke utan svårighet kunna begagna den med godkänd lärare försedda skolan, må mindre skolor, fasta eller flyttbara, inrättas och förses med lärare eller lärarinnor». Det var dock först 1858, som skoldistriktet allmänt ägde att inrätta småskolor såsom underlag för egentliga folkskolor.

Under småskolans första tid sköttes undervisningen därstädes av lärare och lärarinnor, vilka i regel icke erhållit någon seminarieutbildning, varför också lönerna voro mycket obestämda. Det hette nämligen, att »lönen för dessa lärare skulle bestämmas genom avtal.»

Årligen ingingo ett stort antal skoldistrikt till Kungl. Maj:t med begäran om statsanslag för inrättande av småskolor. Med anledning härav beslutade 1871 års riksdag (kungl. kungörelsen den 22 juni samma år), att statsbidrag till småskolor skulle utgå i direkt förhållande till antalet lärarkrafter och, under förutsättning att läraren eller lärarinnan åtnjöte i årlig lön minst 150 kr. och var med undervisningen sysselsatt minst 8 månader om året, utgöras av 75 kr. årligen för varje skola. Någon bestämd minimilön tillerkändes dock ej härigenom åt småskolans lärare och lärarinnor.

Riksdagen 1875. Vid denna riksdag väcktes förslag, vilka ledde därtill, att riksdagen med 120,000 kr. höjde statsanslaget till avlöningen åt lärare och lärarinnor vid småskolor samt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor.

I den kungl. kungörelse, som i anledning härav utfärdades den 16 juni 1875, heter det:

Såsom bidrag till avlöning av lärare eller lärarinna vid småskola samt av biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola må skoldistriktet, under villkor att sådan lärare eller lärarinna i årlig lön uppbär minst 200 kr. och är med undervisningen sysselsatt minst åtta månader av året, åtnjuta ett årligt statsanslag av 100 kr., vilket anslag kan höjas med 25 kr., om skoldistriktet tillskjuter ett liknande belopp.

Den lön, till vilken statsbidrag kunde erhållas, varierade sålunda mellan 200 och 250 kr.

Riksdagen 1877. Redan vid denna riksdag kom frågan om avlöningen åt småskolans lärare åter fram. Då beslutades, att statsbidraget till avlöning av lärare och lärarinnor vid småskolor ytterligare kunde höjas med 25 kr., så att det uppgick till 150 kr., om skoldistriktet tillsköte ett lika stort belopp och under villkor, att läraren eller lärarinnan genom offentlig prövning ådagalagt sig hava inhämtat de kunskaper, som förvärvades genom begagnande av sju månaders undervisning vid något av staten eller landsting underhållet seminarium, i vilket vissa angivna insikter och färdigheter meddelades. Denna prövning finge anställas vid statens seminarier eller, i närvaro av sakkunnig, vid landstingsseminarier. Med de lärare och lärarinnor, som, innan 1878 års författning begynt tillämpas, blivit vid småskola anställda, kunde nämnda prövning verkställas jämväl av vederbörande folkskolinspektör. Kungl. kungörelsen den 11 januari 1878.

Riksdagen 1880. Som ovan nämnda bestämmelse blott gällde lärare och lärarinnor vid småskolor, väcktes vid denna riksdag förslag om, att samma bestämmelse skulle tillämpas jämväl ifråga om biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor samt lärare och lärarinnor vid mindre folkskolor. Detta blev också av riksdagen godkänt. Kungl. kungörelse därom utfärdades den 21 mars 1881.

Genom dessa beslut kom sålunda den lön för ovannämnda lärarkategorier, till vilken statsbidrag kunde erhållas, att utgå med belopp å 200, 250 eller 300 kronor. Men någon bestämd minimilön var ännu icke fastslagen.

2. Lönen sättes till minst 300 kr. jämte ett ålderstillägg å 50 kr.

Riksdagen 1896. Av kontraktsprosten *C. G. Grundell* väcktes vid denna riksdag i andra kammaren motion om förbättring av lönerna för småskolepersonalen och med den likställda lärare.

Han påyrkade en bestämd minimilön och ansåg, att en sådan å 300 kr. icke kunde anses vara för högt tilltagen. Med statistiska uppgifter påvisades, att år 1894 funnos av ovan nämnda lärare 7,408, och av dessa hade 921 mindre än 300 kr. i lön.

»Är det då skäligt och med skolans välförstådda intresse förenligt», frågade motionären, »att församlingar fortfarande, med stöd av gällande författningar, kunna till 250, ja 200 kr, begränsa lönen för de lärare och lärarinnor, vilka i småskolan hava sig ålagt det dryga, tålmodsprövande och ansvarsfulla arbetet att lägga den grund, på vilken hela folkbildningen vilar?» Vidare ansåg han, att då ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolan efter 5 år voro berättigade till en löneförhöjning av 100 kr., borde det ej synas oskäligt, om åt lärare och lärarinnor vid småskolor m. fl. kunde efter 10 års oförvitlig tjänstgöring beviljas ett ålderstillägg å 50 kr.

Motionens behandling i riksdagen föranledde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och på vilka villkor avlöningen för biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor samt lärare och lärarinnor vid småskolor skulle kunna regleras, och därvid taga i övervägande, huruvida deras lönevillkor kunde så bestämmas, att den kontanta lönen för dem ej understeg 300 kr., samt att de berättigades att efter tio års oförvitlig tjänstgöring erhålla ett ålderstillägg av 50 kr., ävensom att för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill berörda utredning kunde föranleda.

Riksdagen 1897. Av de myndigheter, vilka erhöillo tillfälle att yttra sig över ovan nämnda motion och skrivelse, ansågo de flesta, att de skäl, som motionären anfört för sitt förslag, tydligt ådagalagt önskvärdheten av en reglering och förbättring av löneförmånerna för ifrågavarande lärare.!

Några röster höjdes dock emot de föreslagna lönebeloppen. Så var t. ex. Konungens befallningshavande i Malmöhus län tveksam, om det föreslagna ålderstillägget å 50 kr. vore för lärarinnornas på landsbygden anständiga bärgning nödvändigt, men tillstyrkte det dock under uttalande, att denna löneförbättring borde betraktas såsom en sporre till ett ihärdigt och omsorgsfullt arbete.

Av de olika myndigheterna hade också framställts en del olika specialförslag, varibland även det, att biträdande lärare vid folkskolor samt lärare vid mindre folkskolor borde ha större lön än småskolans lärare.

Efter sålunda verkställd utredning framlades vid 1897 års riksdag en kunglig proposition i frågan.

Vederbörande departementschef, statsrådet *G. F. Gilljam*, yttrade däri bland annat:

»Även om det å ena sidan måste medgivas, att de lärare, varom nu är fråga, kunna med åtnjutande av nuvarande löneförmåner draga sig fram, om de iakttaga stor sparsamhet och underkasta sig ett även för deras ställning indraget liv, synes det mig dock å andra sidan icke obilligt, om de erhöle så stor tillökning i sina inkomster, att det för dem bleve möjligt att för ålderns dagar spara något och därigenom erhålla ett väl behövt tillskott till det ålderdomsunderstöd, vartill de i övrigt äro berättigade. I förhållande så väl till de kostnader, de måste underkasta sig för att vinna behörighet till sina befattningar, som till det viktiga och mödosamma arbete, som åligger dem, torde de med allt skäl kunna räknas bland de lågt avlönade, även om de erhålla den löneförbättring, som nu blivit föreslagen.

Vidare framhöll departementschefen, att det av en del myndigheter framställda förslaget att medgiva rätt till ålderstillägg redan efter fem år ej vore förenat med klok hushållning. Dessutom ansågs, att då samma behörighet krävdes av lärare vid småskola som av biträdande lärare vid folkskola och lärare vid mindre folkskola borde i lag bestämmas lika stor minimilön för dessa grupper av lärare och detta så mycket hellre, som man annars kunde befara, att man genom att stadga större löner för läraren i mindre folkskolan än för läraren i småskolan mången gång skulle göra mindre folkskolan, som endast vid undantagsförhållanden får upprättas, och som har en mera provisorisk karaktär, fastare än önskligt och behövt vore.

Beträffande de oexaminerade lärarna framhölls, att om man ville komma därhän, att endast examinerade lärare anställdes, borde man göra skillnaden mellan de examinerades och de oexaminerades löner så stor, att däri låge en maning att underkasta sig de kostnader och det arbete, som krävdes för att vinna den behörighet, som berättigade till erhållande av den högre lönen.

Kungl. Maj:t föreslog, att oexaminerad lärare för åtta månaders undervisning skulle erhålla minst 250 kr. i lön, samt att examinerad lärare för undervisning under lika lång tid skulle erhålla minst 300 kr. med rätt till ålderstillägg av 50 kr. efter tio års oförvitlig tjänstgöring.

Sammansatta stats- och lagutskottet fann framställningen välbetänt och tillstyrkte de föreslagna bestämmelserna. Förslaget bifölls av riksdagens båda kamrar enhälligt och utan diskussion.

Med anledning härav utfärdades de kungl. kungörelserna den 28 maj 1897 rörande avlöning och statsbidrag för småskolekåren.

Samtidigt utfärdades ock nya bestämmelser angående småskollärrarinneutbildningen, i vilka bl. a. stadgades, att rätt till provs avläggande inför folkskolinspektör enligt kungl. kungörelsen den 11 jan. 1878 skulle upphöra med 1898 års utgång.

3. Ett andra ålderstillägg erhålles.

Sverges allmänna folkskollärareförening tar upp lönefrågan. Ehuru 1897 års löneförbättring hälsades med glädje av den stora småskolekåren, var dock lönen fortfarande alldeles otillräcklig. För att möjligen utverka en löneförbättring, varigenom åtminstone ett existensminimum skulle beredas småskolans lärarpersonal, tog centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskollärareförening ärendet om hand under 1899 för att utreda det tillsammans med folkskollärarnas lönefråga.

Då det ansågs av vikt, att frågan kom fram redan vid 1900 års riksdag, beslöt centralstyrelsen att söka verka för, att en riksdagsmotion komme till stånd i enlighet med de önskemål, som av de olika kretsarna inom föreningen uttalats. De två medlemmar av föreningens centralstyrelse, som tillika voro riksdagsmän, anmodades att härom samråda med andra för frågan intresserade riksdagsmän. I enlighet härmed sökte också hrr *Emil Hammarlund* och *Fridtjw Berg* att föra frågan vidare.

Riksdagen 1900. På grundvalen av en utredning, verkställd av Sverges allmänna folkskollärareförening, väcktes vid denna riksdag en motion om löneförbättring för småskolans lärare. Motionärerna föreslogo grundlönens höjande med 50 kr.

Med motionen, som var undertecknad av 53 riksdagsmän i andra kammaren, följde den nyssnämnda utredningen. De statistiska uppgifter, som genom denna utredning erhållits rörande löneförhållandena för kvinnliga grovarbetare samt kvinnliga yrkesarbetare och kvinnliga skrivbiträden m. fl., gävo vid handen, att grovarbeterskornas årliga medelinkomst visserligen stannade vid ungefär 379 kr., men att yrkesarbeterskornas uppgick till 553 kr. och skrivbiträdenas m. fl. till 694 kr. I betraktande härav ansågo motionärerna en begäran om höjande av småskollärarnas löner böra anses väl befogad.

Sammansatta stats- och lagutskottet stannade vid att föreslå ett nytt ålderstillägg å 50 kronor att utgå efter femton års oförvitlig tjänstgöring.

Utskottets förslag bifölls av riksdagen. Kungl. kungörelse därom utfärdades den 1 juni 1900.

4. Grundlönen sättes till 350 kr.; ålderstilläggen förbli oförändrade.

Riksdagen 1903. Av *P. Zimdahl* väcktes vid denna riksdag motion om, att ifall skoldistriktet ville öka grundlönen till 400 kr., det måtte, under förutsättning att de i den kungl. kungörelsen den 1 juni 1900 i övrigt föreskrivna villkoren blivit av skoldistriktet fullgjorda, äga att av statsmedel bekomma två tredjedelar även av denna summa.

Sammansatta stats- och lagutskottet ville icke förneka, att någon förbättring i avlöningen för ifrågavarande tjänstinnehavare kunde vara av behovet påkallad, men innan en sådan beviljades borde en undersökning äga rum angående lämpligaste sättet för löneförbättringens genomförande ävensom de kostnader för statsverket, som därav skulle föranledas, och den inverkan, som de förändrade avlöningsbestämmelserna skulle utöva på bidragen till småskollärares m. fl. åldersomsunderstödsanstalt. Utskottet föreslog därför, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om en dylik utredning.

Vid ärendets behandling inom riksdagen anmärkte *Emil Hammarlund*, att skrivelseförslaget vore oantagligt. Riksdagen borde nämligen, då den skreve till Kungl. Maj:t, säga bestämt, i vilken riktning den önskade en förändring.

Vilken inverkan en sådan förändring skulle utöva på statens utgifter, kunde ingen lämna tillförlitligt svar på, emedan här ej vore fråga om en obligatorisk förhöjning utan en sådan, som vore beroende på församlingarnas beslut. Enligt gällande författningar utginge ålderomsunderstödet icke med någon viss procent av lönen, varför en höjning i statsbidraget eller lönen icke inverkade på understödet. Om en dylik skrivelse bleve avlåten skulle den dessutom bliva ett hinder för en verklig förbättring i småskollärarynnornas lönevillkor, då denna fråga inom kort måste komma fram i riksdagen.

Med hänsyn till det sagda yrkades av hr Hammarlund avslag på såväl utskottets hemställan som motionen. Riksdagen beslutade ock i överensstämmelse med hr Hammarlunds yrkande.

Sverges allmänna folkskollärareförening söker verka för höjning av grundlön och ålderstillägg. Under 1902 hade till nämnda förenings centralstyrelse inkommit motioner angående ny lönereglering. De flesta motionärerna föreslog en grundlön av 400 kr. Vad ålderstilläggen beträffade, föreslogos dels två sådana å 100 kr., dels två å 50 kr. och dels tre å 50 kr. vardera.

För att vinna enighet i önskningarna beslutade centralstyrelsen, att denna fråga i likhet med folkskolepersonalens lönefråga skulle hänskjutas till Sverges allmänna folkskollärareförenings *ombudsmöte*, som hölls i Stockholm 1903. Detta möte uttalade följande önskemål:

att examinerad lärarinna grundlön borde utgå med 450 kr.; *att* examinerad lärarinna borde erhålla tre ålderstillägg å 100 kr. efter tio, femton och tjugo tjänstår, men sedan småskollärarinna blivit ordinarie, efter fem, tio och femton ordinarie tjänstår; *att* ålderstilläggen borde helt och hållet utgå av statsmedel; *att* oexaminerade lärariinnor ej borde vid småskolor anställas; och *att* de då tjänstgörande oexaminerade lärariinnorna borde erhålla 450 kronors lön men utan ålderstillägg.

Småskollärarynnepetitionen 1903. Innan ärendet hunnit utsändas till behandling inom föreningen, hade föranstaltats en petition inom småskolekåren, vilken petition inlämnades till Kungl. Maj:t på hösten 1903.

I denna framställning begärdes, att den lagstadgade minimilönen för lärare vid småskolor och mindre folkskolor samt för biträdande lärare vid folkskolor måtte höjas till 400 kr., och att de två ålderstilläggen å 50 kr. vardera måtte utbetäckas efter fem och tio års tjänstgöring.

Över den till Kungl. Maj:t gjorda framställningen sattes folkskolinspektörerna, länsstyrelserna och domkapitlen i tillfälle att yttra sig. Av dessa myndigheter tillstyrkte de allra flesta den begärda löneförbättringen. Därvid framhölls av några, att denna lärarpersonal vore i oavvisligt behov av löneförhöjning, då den dåvarande lönen vore alldeles otillräcklig, tiderna dyra, de gamla naturabidragen i form av gåvor från barnens hem bortfallna, skuldsättning för utbildningen vanlig på grund av förlängda kurser och dyrare inackorderingsavgifter, och att en löneförhöjning kunde medföra gagn även för själva skolundervisningen, i det att framgångsrikt arbete i skolans tjänst ej kunde fullgöras av lärare och lärariinnor, som måste täras av bekymmer för det dagliga brödet.

Riksdagen 1904. En kungl. proposition i ärendet framlades vid denna riksdag. I denna yttrade chefen för ecklesiastikdepartementet, *Carl von Friesen*, att han liksom de flesta myndigheter, som yttrat sig, ansåg, att den lagstadgade minimilönen för ifrågavarande lärarpersonal vore otillräcklig för bestridande av de oundgängliga levnadskostnaderna, vilken otillräcklighet bleve så mycket mer påfallande, om man jämförde denna lärarpersonals löneförmåner med den tjänande arbetsklassens.

Men enär en sådan höjning, som den begärda, medförde ökade utgifter för församlingarna, måste den ske med en viss försiktighet, på det församlingarnas intresse att skaffa folkskolan det behöfliga underlaget av småskola icke skulle förminska, varav folkskolan utan tvivel skulle lida. Med hänsyn såväl härtill som till den stora kostnaden för statsverket och då lärarpersonalen vid småskolan icke vore för skolarbete upptagen mer än åtta månader om året och således, enligt statsrådets mening, borde hava tillfälle till någon extra förtjänst, ansåg han, att man borde stanna vid en ökning av den lagstadgade minimilönen för examinerade lärare och lärariinnor i lägsta lönegraden med 50 kr. eller till 350 kr.

Sammansatta stats- och lagutskottet tillstyrkte det kungl. förslaget, vilket också utan diskussion blev godkänt av båda kamrarna.

Med anledning av riksdagens beslut utfärdades kungl. kungörelsen den 10 juni 1904. De småskollärare m. fl., som haft en begynnelselönen av 300 kr., fingo alltså denna förhöjd till 350 kr. med behållande av de båda ålderstilläggen å vardera 50 kronor. Högsta lönen för examinerad lärare utgjorde alltså efter femton års tjänstgöring 450 kr.

För oexaminerad lärare blev grundlönen fortfarande 50 kr. lägre än för examinerad och utgjorde således 300 kr. utan ålderstillägg.

5. Grundlönen sättes till 500 kronor, slutlönen till 680 kronor.

Trots den genom löneregleringen 1904 vidtagna förbättringen voro lönerna allt för knappa och stodo ej i rimligt förhållande till de alltjämt stegrade levnadskostnaderna, varför också under åren 1906 och 1907 en del till småskolekårens förmån avgivna förslag till löneförbättring framkommo.

Till Kungl. Maj:t inkomna petitioner. Uti underdånig framställning den 12 nov. 1906 påkallade *centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskolläraryöfning* Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och välvilja i fråga om småskolans lärarkår och med denna likställda kategorier av lärare. I sådant hänseende anfördes bland annat följande:

»att med hänsyn till rådande höga levnadskostnader, vilka gjorde sig kännbara icke blott i städerna utan även på landsbygden, där löntagare mångenstädes hade ytterst svårt att kunna erhålla de förnödenheter, som erfordrades för det dagliga uppehållet, kunde man utan överdrift påstå, att småskolepersonalens löner vore alldeles otillräckliga för att kunna bereda sina innehavare anständig bärning,

att en väsentlig orsak till den bland småskolläraryöfningarna allmänna blodfattigdomen och neurastenien vore att söka uti den ytterliga sparsamhet, som de ofta måste ålägga sig, och som icke tilläte dem njutandet av tillräcklig och tillräckligt närande föda, och att den klena ekonomien icke heller medgäve dem att i tid söka bot för sin i tjänsten ådragna sjuklighet,

att med den synnerligen låga lön, som en småskolläraryöfning hade, hon i regel ej kunde av egna medel offra något avsevärt på sin vidare utbildning, och att sålunda även från synpunkten av skolundervisningens omedelbara behov en löneförbättring vore väl motiverad och

att då den nya löneregleringen för folkskolläraryöfningarna från och med 1907 trädde i kraft förhållandet mellan småskolläraryöfningarnas och folkskolläraryöfningarnas löner bleve ändrat till de förras nackdel.»

Under åberopande av vad som blivit anfört, anhöll centralstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt vidtaga åtgärder, så att grundlönen för lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor höjdes till 450 kr. med tre

ålderstillägg å vartdera 75 kr. att utgå efter tio, femton och tjugo års oförvitlig tjänstgöring; samt att sådan oexaminerad lärare eller lärarinna, som vid tiden för löneregleringens trädande i kraft oförvitligen tjänstgjort vid någon av nämnda skolor i minst 25 år, finge sin lön höjd till 450 kr.

Den 12 febr. 1907 inkom till ecklesiastikdepartementet en petition från 1,521 småskollärarynnor med i huvudsak samma motivering som den från Sveriges allmänna folkskollärareförening. Dessa petitionärer begärde grundlönens höjande till 550 kr. med tre ålderstillägg å vartdera 75 kr. att utgå efter fem, tio och femton års oförvitlig tjänstgöring, samt att sådan oexaminerad lärare eller lärarinna, som vid tiden för löneregleringens trädande i kraft oförvitligen tjänstgjort i minst 25 år, måtte få sin lön höjd till 550 kr.

Utom dessa båda petitioner inkommo till Kungl. Maj:t en del andra framställningar i samma syfte, bl. a. från föreningen »Svenska folkskolans vänners» förvaltningsutskott.

Över de sålunda till Kungl. Maj:t under åren 1906 och 1907 inkomna framställningarna inforrades yttranden av domkapitel, länsstyrelser och folkskolinspektörer.

Uti samtliga dessa yttranden uttalades anslutning till de gjorda framställningarna rörande omöjligheten för småskolepersonalen att med dåvarande på alla områden stegrade levnads-kostnader föra en någorlunda människovärdig tillvaro med de då utgående löneförmånerna och nödvändigheten att i följd av personalens tryckta ekonomiska ställning höja dessa förmåner.

De flesta myndigheter föreslogo en begynnelselön utöver 450 kr. och erinrade om, att denna till hälften av folkskolläraernas begynnelselön uppgående avlöning icke skulle lösa den föreliggande lönefrågan, samt att småskolepersonalens betydelse för det svenska skolväsendet vore så stor, att denna personal icke rättvisligen borde hållas inom så snäva avlöningsförmåner, som en halvering av folkskolepersonalens avlöning erbjöde.

Riksdagen 1907. I en motion i andra kammaren hemställde apotekare *G. Thavenius*, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning och till riksdagen inkomma med förslag angående omreglering av småskolläraernas och småskollärarynnornas och med dem likställdas löner.

I första kammaren väcktes en liknande motion av bruksägare *A. Bergström*. Sammansatta stats- och lagutskottet yttrade därom, att frågan redan till följd av en del petitioner vore föremål för utredning hos Kungl. Maj:t, och att regeringen redan nästa riksdag antagligen komme att framlägga förslag i ämnet. Vid sådant förhållande ansåg utskottet, oaktat frågan vore av synnerligen behjärtansvärd natur, att framställningen icke borde föranleda till någon riksdagens vidare åtgärd.

Detta blev också riksdagens beslut.

Riksdagen 1908. Med anledning av ovan nämnda petitioner och yttranden framlade Kungl. Maj:t för 1908 års riksdag en proposition angående reglering av lönerna för lärarpersonalen vid småskolor och mindre folkskolor samt för biträdande lärare vid folkskolor. I denna yttrade vederbörande departementschef, statsrådet *Hugo Hammarskjöld*, bland annat:

»De inkomna framställningarna om löneförbättring vittna om den hårda kamp mot sjukdom och brist, ja stundom nöd, som småskollärarinnorna på många håll föra i denna de allt jämt stigande levnadskostnadernas tid. Det kan endast förvåna, att denna för vår barnundervisning så viktiga kär lyckats under de ekonomiskt brydsamma förhållanden, vari den levat, hålla uppe intresset för sitt kall på det sätt, som den, enligt samfällt vittnesbörd, gjort. Vad i ärendet förekommit ger ju klart och tydligt vid handen, att det allmänna måste gripa in för att åt småskolans lärarpersonal bereda en mer människovärdig tillvaro. En löneförbättring för denna personal är ju också en naturlig följd av den löner reglering för lärarna vid folkskolorna, som 1906 års riksdag på Kungl. Maj:ts proposition beslöt.»

Huvudpunkten i den kungl. propositionen var, att riksdagen måtte medgiva »vidtagande av sådana ändringar i fråga om avlöningsförhållandena för de i § 2 av kungörelsen angående avlöning åt lärare vid folkskolor och småskolor den 1 juni 1900 omnämnda lärare, att sådan lärare skulle i årlig begynnelselönen åtnjuta minst 500 kr. samt tre ålderstillägg å 50 kr. vardera, det första efter fem, det andra efter tio och det tredje efter femton års oförvitlig tjänstgöring.» För de oexaminerade föreslogs 450 kr. utan några ålderstillägg.

Angående den föreslagna begynnelselönen yttrade departementschefen bland annat, att han icke ansåg sig kunna föreslå högre grundlön än 500 kr., och, att när han stannade vid detta belopp, vore det icke därför, att icke ett ännu något högre belopp skulle komma det verkliga behovet närmare, utan med hänsyn till den ökade ekonomiska bördan, som därigenom skulle läggas på såväl staten som de enskilda kommunerna.

Av *Fridtjuf Berg* m. fl. väcktes vid samma riksdag med anledning av den kungl. propositionen en motion i andra kammaren. Genom medföljande bilagor, innehållande »Utredningar angående småskollärarinnornas levnadskostnader, förestaltade av Sveriges allmänna folkskollärareförening», visades, att den av Kungl. Maj:t föreslagna begynnelselönen skulle stanna långt under vad i medeltal för en småskollärare krävdes för att något så när tillgodose de nödvändiga levnadsbehoven, och föreslogo därför motionärerna en grundlön å 550 kr. jämte tre ålderstillägg å 75 kr. vardera att utgå efter fem, tio och femton års oförvitlig tjänstgöring för examinerade; och för oexaminerade en lön av 550 kr. utan ålderstillägg.

Därom, att de föreslogo lika begynnelselönen för examinerade och oexaminerade, yttrade motionärerna, att de ej velat hävda den meningen, att det skulle vara betydelselöst, huruvida en småskollärare vore vederbörligen utbildad och prövad eller icke, men det syntes dem vara i sin ordning, att man tillförsäkrade de redan anställda oexaminerade lärarna någorlunda rimliga ekonomiska villkor.

Frågan gick sedan till behandling i sammansatta stats- och lagutskottet, och ansåg utskottet, att synnerligen talande skäl förelägo för en löneförbättring för småskolans lärarpersonal, och att det endast var av statsfinansiella skäl, som det ej kunde förorda samma löner, som motionärerna föreslagit, utan i stället föreslog: för examinerade en grundlön å 500 kr. jämte tre ålderstillägg å 60 kr. att utgå efter fem, tio och femton års oförvitlig tjänstgöring samt för oexaminerade, som antagits före 1908, en lön av 500 kr. utan några ålderstillägg.

Vid ärendets behandling i andra kammaren uppträdde en hel del talare.

Herr *Fridtjuf Berg* yttrade, att de av utskottet föreslagna lönerna visserligen icke fullt motsvarade vad småskollärarinnorna önskat och vad i motionen hemställts, och att det väl knappast kunde nekas, att de lönesatser, som skulle komma till stånd genom den av utskottet träffade överenskommelsen, bleve så ojämna, att de måste på var och en giva intryck av något halvgånget, tillfälligt och provisoriskt, men, som förslaget utgjorde en avsevärd förbättring i småskollärarinnornas bärningsvillkor och säkert skulle av det stora flertalet av småskollärarynnorna komma att mottagas med tacksamhet mot regering och riksdag, bad han få instämma i vad utskottet föreslagit.

I detta anförande instämde flera av kammarens ledamöter.

Emot utskottets förslag talade *J. A. Sjö* och *Carl Sandqvist*, vilka beklagade, att utskottet gått längre än Kungl. Maj:t föreslagit.

Deras yrkanden uppkallade bl. a. departementschefen, som yttrade, att hade icke de statsfinansiella skälen funnits, skulle han mycket gärna ha gått med på ett högre förslag, och då utskottet enhälligt ansett, att det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt, varit för knappt tillmätt och ökat på det med 10 kr. å varje ålderstillägg, så vore det väl något högst märkvärdigt, om representanten för regeringen skulle säga till riksdagen: »Nej, nu giver Ni mig för mycket, det vill jag icke taga emot», utan han toge naturligtvis med tacksamhet emot det lilla tillägg, som utskottet föreslagit.

Riksdagen biföll utskottsförslaget, i andra kammaren efter votering med 132 röster mot 58, vilka tillföll regeringsförslaget.

På riksdagens beslut grundade kungl. kungörelser i frågan utfärdades den 13 juni 1908, och blevo bestämmelserna i dessa gällande från den 1 jan. 1909.

6. Framställning till Kungl. Maj:t rörande ny lönereglering.

Från talrika kretsar av Sverges allmänna folkskolläraryörening inkommo under år 1910 till dess centralstyrelse yrkanden att vidtaga åtgärder för att utverka ny löne- och pensionsreglering icke blott för folkskolans utan också för småskolans lärarkår.

Centralstyrelsen ansåg, att en sådan lönereglering icke kunde komma till stånd utan efter proposition från Kungl. Maj:t. Då emellertid Kungl. Maj:t icke kunde väntas framlägga en dylik proposition utan visshet därom, att densamma åtminstone till sina grunddrag vore i överensstämmelse med samfälld mening hos

det övervägande flertalet inom samtliga de huvudgrupper, av vilka nämnda kårer vore sammansatt, beslöt centralstyrelsen anordna en konferens i Stockholm i februari 1911 rörande frågan mellan ett antal föreningsmedlemmar, representerande olika kategorier inom kåren. Angående småskolekårens löner gjorde konferensen följande uttalande:

Förhållandet mellan småskolekårens och folkskolekårens lönebelopp bör göras förmånligare för den förra kåren, än för närvarande är fallet. Fixerandet av detta förhållande bör dock ske först efter noggrann utredning med hänsyn till olikheten dels i utbildningstiden, dels i tjänstgöringstiden. På frågans nuvarande ståndpunkt håller konferensen emellertid för troligt, att förhållandet icke borde understiga två tredjedelar.

Efter att senare under året ha insamlat statistiskt material rörande levnadskostnaderna inom kåren och efter i övrigt verkställd utredning utsändes ärendet till kretsarnas behandling i början av år 1912.

De önskemål, som därvid uttalades av majoriteten inom föreningen, och som av centralstyrelsen frambars till Kungl. Maj:t genom en petition i maj 1912, voro beträffande småskolekåren följande:

- 1) Grundlön 700 kronor med
- 2) 4 ålderstillägg å 100 kronor att utgå efter 5, 10, 15 och 20 års tjänstgöring;
- 3) därtill naturaförmåner.

2) Ersättning för undervisning utöver åtta månader om året.

Ända från 1861 hava lärare och lärarinna vid folkskola rätt till ersättning för den tjänstgöring, som sträckt sig utöver åtta månader av året. Det dröjde dock länge, innan denna förmån tillkom småskolepersonalen, vilken i allmänhet oaktat lönen blott utgick med 200 å 250 kr., fick tjänstgöra i medeltal 39 å 40 veckor för år utan att erhålla någon särskild ersättning för den längre lästiden.

Riksdagen 1876. Vid denna riksdag väcktes av *Aug. Pettersson* i andra kammaren en motion om, att sådana föreskrifter måtte meddelas, att den lön, som utgick till småskollärare och -lärarinnor samt biträdande lärare och lärarinnor i folkskolor, och vartill statsbidrag erhöles, måtte bestämmas motsvara en undervisningstid av åtta kalendermånader, och att, därest någon församling ålade dylika lärare eller lärarinnor längre undervisningstid, församlingen måtte kännas skyldig ersätta dessa lärare eller lärarinnor för den utsträckta tjänstgöringen med så stort belopp, som motsvarade den enligt lag dem tillkommande lönen, fördelad på åtta kalendermånaders årlig unde visning.

Vederbörande tillfälliga utskott i båda kamrarna tillstyrkte också motionen. Förslaget blev med föga ändring antaget av andra kammaren. Men av första kammaren blev det med 50 röster mot 36 avslaget, vadan frågan föll.

Riksdagen 1877. Av grosshandlare *J. J. Ekman* i Göteborg väcktes vid denna riksdag i första kammaren en motion om, att riksdagen ville besluta, att småskolans lärare och lärarinnor, ävensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor skulle erhålla särskild ersättning för den tid utöver åtta månader av året, som de tjänstgjorde i skolan, och att denna ersättning skulle utgå med så stort belopp, som i förhållande till den längre eller kortare tid som undervisningen fortginge över åtta månader, motsvarade den till dessa lärare och lärarinnor utgående lön, för vilken lämnades tillskott av statsmedel.

Förslaget motiverades bland annat därmed, att småskollärarens arbete vore, såsom grundläggande för hela den följande undervisningen, otvivelaktigt av samma betydelse som lärarens i den egentliga folkskolan, och att det av samma skäl, d. v. s. emedan det hade till föremål nybörjarnas undervisning, vore mera tålmodsprövande och ansträngande, och att det således blott bleve en enkel gärd av rättvisa, att småskolans lärare och lärarinnor erhöles särskild ersättning för den tid utöver åtta månader av året, som de tjänstgjorde i skolan.

I andra kammaren förnyade *Aug. Pettersson* sin vid förra riksdagen väckta motion.

De framlagda förslagen biföllos nu av riksdagens båda kamrar.

En kungl. kungörelse därom utkom den 10 sept. 1877, och häri bestämdes, att för tjänstgöring som, »så vitt den avser i skolåldern varande barn, fortgår utöver åtta månader av året, lönen för varje överskjutande månad skall ökas med en åttiondel av det belopp, vartill lärarens eller lärarinnans årliga minimilön beräknas, däri husrum och bränsle ej inberäknades».

Denna bestämmelse har vid inträffade löneregleringar förnyats, och således utgår ersättning för övertidsläsning ännu efter samma grunder.

B. Naturaförmåner.

Det är först från och med 1898, som småskolans lärarpersonal haft rätt till bostad och bränsle eller ersättning härför.

Före denna tid ansågo *en del* skoldistrikt det ligga i sakens natur, att småskolläraren erhöles dessa förmåner; *andra* betvivlade hans rätt härtill. På åtskilliga ställen, där småskolläraren åtnjöt bostad och vedbrand, hände det, att församlingen minskade sitt kontanta bidrag med ett belopp, som motsvarade

värdet av nämnda naturaförmåner. Genom ett prejudikat av den 25 april 1884 fastställde dock Kungl. Maj:t, att värdet av husrum och vedbrand icke fick inberäknas i den lärare och lärarinna vid småskola tillkommande avlöning, vartill statsbidrag skulle utgå.

Vid en undersökning, som gjordes 1894, visade det sig, att av 7,408 vid småskolor och mindre folkskolor samt såsom biträdande vid folkskolor anställda lärare och lärarinnor 1,546 ej erhöilo bostad och 1,935 ej bränsle eller ersättning härför.

Riksdagen 1896. I den av prosten *C. G. Grundell* vid denna riksdag väckta motionen i lönefrågan framställdes också begäran, att småskolepersonalen skulle erhålla rätt till naturaförmåner.

Motionären var övertygad om, att en lön av 300 kr. ej skulle räcka även till bostad och bränsle, men lika visst ansåg han också vara, att saknaden av egen bostad måste öva ett hämmande och nedtryckande inflytande och i sin mån vålla, att frukten av det ansträngande arbetet ej bleve sådan, som den eljest kunde bliva. Lärarinnan måste ofta bo i skolrummet eller taga sin tillflykt till ett rum utan eldstad. Och i skoldistrikt, där skolorna läste i förhyrda eller i tur och ordning upplåtna lokaler, var det så, att lärarinnan, vare sig hon bodde i skolrummet eller i särskilt rum, endast hade tak över huvudet de åtta läsmånaderna.

Med anledning härav hemställde motionären, att nämnda lärare och lärarinnor måtte komma i åtnjutande av bostad och bränsle eller ersättning härför med minst 50 kr. årligen, vilket utgjorde det belopp, som i ersättning för ifrågavarande naturaförmåner enligt kungl. kungörelsen av den 1 juni 1894 skulle utgå till vikarie för ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som av sjukdom urständsattes att fullgöra sin tjänst.

Följden av denna motion blev, som redan är nämnt, en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t och en del myndigheters hörande angående motionen och skrivelsen.

Beträffande storleken av ersättningsbeloppet för bostad jämte bränsle hade de flesta myndigheter, från vilka utlåtanden blivit infordrade, i likhet med motionären uttalat sig för ett belopp av 50 kr. Några hade inskränkt sig till yrkande av skälig ersättning. Länsstyrelsen i Östergötlands län hade förmenat, att ersättning borde utgå med 60 kr. årligen.

Riksdagen 1897. I den kungl. propositionen angående lönereglering för småskolepersonalen vid denna riksdag (se sid. 344.) föreslogs, att riksdagen ville besluta, att skoldistriktet skulle förse såväl examinerade som oexaminerade lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor med tjänlig bostad jämte nödig vedbrand eller lämna ersättning härför med minst 50 kr. för år.

Kungl. Maj:ts förslag godkändes av riksdagen, och bestämmelserna i enlighet därmed finnas i kungl. kungörelsen av den 28 maj 1897.

Riksdagen 1908. I Kungl. Maj:ts till denna riksdag avgivna proposition angående lönerreglering för lärarpersonalen vid småskolor m. m. (se sid. 350) föreslogs bland annat, att riksdagen ville besluta, att, om hinder eller svårighet mötte för skoldistriktet att förse sådan lärare med tjänlig, i skolan eller nära denna belägen bostad jämte nödig vedbrand, skoldistriktet skulle lämna honom i ersättning för nämnda förmåner minst 100 kr. för år.

Av *Ollus A. Ericsson* väcktes med anledning härav en motion, att riksdagen ville besluta följande ändring i och tillägg till ifrågavarande proposition, nämligen, att, om hinder eller svårighet mötte för skoldistrikt att förse sådan lärare med tjänlig, i skolan eller nära denna belägen bostad jämte nödig vedbrand, skoldistriktet skulle lämna honom i ersättning för nämnda förmåner minst 50, högst 120 kr. för år.

Sammansatta stats- och lagutskottet ansåg det av hr Ericsson föreslagna minimibeloppet vara i regel för lågt, och att i lag fastställa ett maximibelopp kunde ej vara lämpligt. Mot den minimisiffra, som av Kungl. Maj:t föreslagits, hade utskottet intet att erinra.

Riksdagen beslutade i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

De ändrade bestämmelserna angående naturaförmåner äro intagna i kungl. kungörelsen den 13 juni 1908.

Normalritningarna för folkskolebyggnader. Kungl. Maj:t uppdrog år 1900 åt överintendentsämbetet att utarbeta nya normalritningar i stället för de genom riksdagsbeslut 1863 tillkomna, som voro föråldrade.

Sverges allmänna folkskollärareförening upptog då frågan till behandling inom föreningens olika kretsar för att höra kårens önsknings. Bostaden för *småskolans* lärare hade av 116 kretsar ansetts böra bestå av 2 rum och kök, under det att 47 kretsar ansett 1 rum och kök tillräckligt, och 15 kretsar föreslagit 1 å 2 rum och kök. Här liksom för folkskolepersonalen framhölls ganska allmänt behovet av tambur, garderober och skafferi. Vikten av särskild ingång till småskollärbostaden framhölls av ett stort antal kretsar. Det större (eller enda) rummets golvyta hade i allmänhet angivits böra vara 20 å 25 kvm. och det andra rummets ävensom kökets omkring 15 kvm.

Med anledning av dessa önskemål framlämnades till chefen för ecklesiastikdepartementet genom föreningens centralstyrelse en skrivelse, vari uttrycktes önskvärdheten av

»att ritningarna till småskollärbostäder måtte upptaga dels 1 rum och kök, dels 2 sammanhängande rum och kök, ävensom att rummen måtte tilltagas något större, än vad som angives i andra upplagan av normalritningarna». Angående uthusbyggnader framställdes intet särskilt förslag för småskolekåren.

I vad mån dessa önskemål beaktades av överintendentensämbetet framgår av dettas förslag av år 1906, där det bland annat heter:

»Läraryrkesbostaden bör vara fullt avskild från såväl skollokaler som från lärarbostaden och således hava särskild ingång.

Till densamma hör tambur och antingen ett rum och kök eller två rum, varav det ena har spiselkakelugn, garderob, skafferi, skåp och duschrum.

Vad storleken på rummen och inredningen beträffar, så kan i allmänhet detsamma sägas som om lärarbostaden, dock så att något mindre utrymme kan tillfredsställa behovet hos en i regel ensam person.»

Det åsyftade förslaget till lärarbostad innehöll bland annat, att rummen skulle stå i förbindelse med kök, tambur o. s. v., och att ett av rummen borde hava 24—31 kvm., de andra 15—21 kvm. golvyta, samt att köket, försedd med spisel, köks- och diskbord, hyllor och vedlår, borde hava en golvyta av 15—20 kvm. Rummens höjd borde vara lägst 2.7 m. och högst 3.3 m.

Ytterligare önskemål. I en från Göteborgs skolförening till centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskollärareförening år 1912 inlämnad motion hemställdes, att centralstyrelsen måtte vidtaga åtgärder rörande stadgandena om småskolebostaden, så att som minimum fastställdes ett rum och kök, och att å orter, där bostad ej erhöles in natura, ersättning för densamma komme att utgå enligt därstädes gängse hyrespriser.

Tolkning av gällande bestämmelser. 1. En småskollärlarinna i Jämtland begärde att erhålla tjänlig bostad eller ersättning därför. Detta avslogs av kyrkostämman, och besvär hos länsstyrelsen lämnades utan avseende, »då det ej mot församlingsbornas bestridande visats, att bostaden vore otjänlig». Folkskolinspektören hade vitsordat den som tjänlig. Häröver anförde lärarinnan besvär hos Kungl. Maj:t.

Då bostaden såväl därigenom, att densamma saknade eldstad ävensom utrymme till förvaring av kläder och matvaror, som genom sin beskaffenhet i övrigt icke kunde anses såsom tjänlig, ålade regeringsrätten den 7 mars 1912, med ändring av länsstyrelsens utslag, församlingen att förse lärarinnan med författningsenlig bostad, samt att för tiden från och med den 10 okt. 1910, intill dess dylik bostad upplättes, till henne utgiva ersättning för saken därav, beräknad för år till 70 kr. för bostaden och 30 kr. för vedbranden.

2. En småskollärlarinna i Halmstad, som erhöi 160 kr. i bostadsersättning, begärde att få den höjd till 200 kronor.

Kyrkostämman avslog, och länsstyrelsen förklarade, »att klaganden icke förmått visa, att hon av skoldistriktet i avlöningsförmåner uppburit mindre belopp, än vartill hon författningsenligt varit berättigad». Regeringsrätten fastställde den 24 okt. 1912 länsstyrelsens utslag.

C. Statens och kommunernas bidrag till läraravlöningen.

Före 1872 var icke närmare bestämt, i vad mån de statsanslag, som utgingo till kommuner, vilka ville inrätta småskolor, skulle användas till småskolepersonalens avlöning. Men vid 1871 års riksdag beslutades, att kommunerna till avlöning av varje lärare eller lärarinna skulle i statsbidrag erhålla 75 kr. årligen, dock utan att något bestämdes om kommunernas bidrag till lönen. Kungl. kungörelsen den 22 juni 1871.

Vid 1875 års riksdag bestämdes, att statsbidraget skulle utgöra *hälften* av lönen, om denna var lägst 200 och högst 250 kr. Samma förhållande mellan statens och kommunernas bidrag bibehölls, då statsbidraget höjdes till 150 kr.; för lärare och lärarinnor vid småskolor 1877 och för lärare och lärarinnor vid mindre folkskolor och för biträdande vid folkskolor 1880.

Av *P. Zimdahl* väcktes vid 1886 års riksdag en motion om, att riksdagen ville besluta, att till småskollärares avlöning, därest denna ej överstege 300 kr., staten skulle bidraga med *två tredjedelar*. Motionären ansåg, att några grundade skäl icke föreläge, varför staten skulle bidraga med endast hälften till avlöning av i småskola anställd lärare, under det att till folkskollärares avlöning församling av statsmedel erhöle två tredjedelar av den till varje lärare utgående lönen.

Statsutskottet yttrade, att detta förslag ju endast innefattade en utsträckning av en redan tillämpad grundsats i fråga om proportionen mellan statens och kommunernas andelar i den kontanta avlöningen åt folkskolans lärare och hemställdes, att riksdagen ville bifalla hr Zimdahls motion.

Tillika påpekades dock, att då motionären endast ordade om småskolans lärare, så uteslötos från den föreslagna förändringen lärare vid mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor, och antog utskottet, att redan vid nästa riksdag förslag i den riktningen, att den föreslagna förändringen komme att gälla även de sistnämnda lärarkategorierna, kunde förväntas från Kungl. Maj:t.

Vid ärendets behandling i riksdagen avslogs motionen i första men bifölls i andra kammaren. Vid därefter verkställd gemensam omröstning bifölls motionen. Kungl. kungörelsen den 4 juni 1886.

I enlighet med av statsutskottet vid 1886 års riksdag framställd förmodan föreslog Kungl. Maj:t vid 1887 års riksdag, att för lärare vid mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor statsbidrag skulle utgå med två tredjedelar av den kontanta avlöningen intill ett lönebelopp av 300 kr.

Detta bifölls också av riksdagen. Kungl. kungörelsen den 13 juli 1887.

Det hade vid några tillfällen i riksdagen framkommit förslag om, att en väsentlig del av lönen, och i främsta rummet den, som utgjordes av ålderstilläggen, skulle överföras från skoldistriktet till statsverket.

Vid 1911 års riksdag väcktes en motion i sådant syfte av greve *Raoul Hamilton*. Motionären föreslog, att staten måtte bidraga med 90 procent av fastställda minimigrundlöner och bestrida utgifterna för ålderstilläggen.

Andra kammaren uttalade sig för denna åtgärd, men på grund av första kammarens motstånd föll frågan.

Vid 1913 års riksdag framlade Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för finansdepartementet, statsrådet *Th. Adelsvärd*, en proposition vari föreslogs brännvinsförsäljningsmedlens indragning till statsverket. Såsom en av förutsättningarna därför angavs, att ersättning skulle beredas vederbörande kommuner för de s. k. kommunandelarna av brännvinsförsäljningsmedlen genom höjning av de författningenslignit utgående bidragen av statsmedel till avlöning åt lärare vid folkskolor och småskolor.

Bevillningsutskottet tillstyrkte den kungl. propositionen.

Riksdagen uttalade också sin anslutning till densamma och ansåg, att ersättningen för de s. k. kommunandelarna borde beredas därigenom, att till gäldande av avlöningsförmåner för lärare vid folkskolor och småskolor, skoldistriktet av statsmedel erhöle ett årligt bidrag, motsvarande nio tiondelar av den kontant utgående minimibegynnelönen jämte ersättning för samtliga minimiålderstilläggen.

Vid samma riksdag förnyade greve Hamilton sin motion från 1911.

Under hänvisning till den kungl. propositionen hemställde statsutskottet om avslag på greve Hamiltons motion. Riksdagen biföll denna hemställan.

Riksdagarna 1914. Den ändring av grunderna för tillskott av statsmedel till avlöning av lärare vid folkskolor och småskolor, som i princip beslutats vid 1913 års riksdag, påkallade dels en förändring i författningarna angående dessa lärares avlöning, dels en höjning av det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

Med anledning därav begärde också Kungl. Maj:t vid januaririksdagen förändringar i berörda hänseende. (Ecklesiastikminister *Fridtjuv Berg*.)

Till följd av riksdagens upplösning kommo ej dessa frågor att behandlas förrän vid majrikdagen samma år, då beslutet blev i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Ecklesiastikminister var då statsrådet *K. G. Westman*. Kungl. kungörelse den 14 september 1914.

Ersättning för övertidsläsning och naturaförmåner ha alltid gäldats av skoldistriktet.

Ett av *Ollas A. Ericsson* vid 1908 års riksdag väckt förslag, att staten med två tredjedelar skulle bidraga till ersättning för naturaförmåner, avlogs.

D. Tjänstårsberäkning för lönetur.

Sedan år 1898 gälla följande bestämmelser för ålderstilläggens åtnjutande.

Uppflyttning i högre lönegrad, som endast tillkommer examinerad lärare, sker den 1 januari närmast efter det år, varunder det femte, tionde och femtonde tjänståret gått till ända.

I småskollärares tjänstetid får medräknas all tjänstgöring, vare sig den ägt rum vid småskola, mindre folkskola eller folkskola och vare sig den varit att räkna som egen tjänstgöring eller som vikariat för annan lärare. I detta avseende är sålunda småskollärare gynnsammare ställd än folkskollärare, men denna förmån motväges av den ogynnsamma lönetursberäkningen.

Om för en småskollärare ett år skall få räknas som tjänstgörings- och lönetursår, måste det omfatta minst 8 läsmånader eller $34\frac{1}{2}$ läsveckor. För de kalenderår, under vilka läraren undervisat kortare tid än åtta månader, verkställs, efter sammanläggning av tjänstetiderna, en reduktion till tjänstgöringsår med beräkning av åtta månader på varje. Övertidsläsning under ett visst år får ej räknas som fylld för något annat år, då undervisningen ej uppgått till 8 månader.¹

Dock får för lärare, till vars avlönande tillskott av allmänna medel på grund av Kungl. Maj:ts särskilda medgivande åtnjutits såsom för full tjänstgöring, oaktat den årliga undervisningstiden understiger åtta månader, tjänstårets längd beräknas i enlighet med den för nämnda lönetillskotts åtnjutande fast ställda årliga undervisningstiden.

I lärarens tjänstgöringstid får inräknas även den tid, då undervisningen i skolan på grund av smittosam sjukdom varit inställd.

E. Behållen lön vid tjänstledighet för sjukdom.

Före 1901 fingo småskolans lärare och lärarinnor även vid sjukdom själva avlöna sina vikarier.

¹ Exempel: En småskollärare undervisar under sitt första anställningsår 9 månader, under andra året 5 månader, under tredje året 7 månader, under fjärde året 8 månader och under femte året 6 månader. Av dessa år få första och fjärde räknas som fulla tjänstgöringsår. För andra, tredje och femte anställningsåren göres en sammanläggning av tjänstetiderna sålunda: $5 + 7 + 6 = 18$ månader. Dessa månader reduceras så till tjänstgöringsår med beräkning av 8 månader på varje, alltså: 18 månader: $8 = 2$ år och 2 månader. Läraren har sålunda vid femte årets slut en tjänstgöringstid av 4 år och 2 månader. Han kan fördenskull ej erhålla ålderstillägg från början av det sjätte året, utan måste tjänstgöra även detta år, och det under en tid av minst 6 månader, om han skall kunna uppflyttas i högre lönegrad vid nästa års början.

Vid 1899 års riksdag väcktes av *Emil Hammarlund* och *H. Andersson* en motion i syfte att få en ändring till stånd.

Riksdagen beslutade då en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning samt förslag angående statsbidrag till avlönande av vikarier för sådana lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, som av sjukdom urståndsattes att fullgöra sin tjänst.

Efter det utredning i ärendet blivit verkställd, framlade Kungl. Maj:t för 1900 års riksdag en proposition i ämnet.

Häri föreslogs bland annat, att då nämnda lärare, till vars avlönande bidrag av allmänna medel utgick, på grund av sjukdom åtnjöte tjänstledighet under oavbrutet minst en månad av den fastställda årliga undervisningstiden, de blott skulle behöva av lönen avstå ett belopp motsvarande en fjärdedel av vikariens kontanta minimilön.

Riksdagen ansåg det vara med billighet överensstämmande, att staten, som lämnade bidrag till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor, jämväl trädde hjälpare emellan, när sådan lärare genom sjukdom urståndsattes att själv uppehålla sin tjänst, och då denna grundsats redan hade vunnit tillämpning ifråga om ordinarie lärare vid folkskolor, borde rättvisan fordra, att även de i den kungl. propositionen nämnda lärare komme i åtnjutande av samma förmån, vilken för dem vore desto mer behövlig, som deras avlöningsförmåner voro mindre.

Dock trodde riksdagen, att det borde fastställas en viss maximitid, varunder statsbidrag skulle få åtnjutas. Och ansåg riksdagen, att denna maximitid borde sättas till *sexton läsmånader*.

Således bifölls den kungl. propositionen med den ovan nämnda begränsningen. Kungl. kungörelsen den 1 juni 1900.

År 1904 kompletterades bestämmelsen angående sjuk lärares bidrag till vikarien därhän, att den tjänstledige läraren skulle vara skyldig att av sin lön till vikariens avlöning avstå ett belopp motsvarande en fjärdedel av vikariens kontanta minimilön, även om till följd av ändrade bestämmelser rörande storleken av nämnda avlöning, detta komme att uppgå till en fjärdedel av den tjänstledige lärarens egen minimilön i lägsta lönegraden.

Vid 1910 års riksdag väckte *Fridtjuv Berg* en motion om, att de synnerligen ogynnsamma bestämmelser beträffande längden av den tid, varunder bidrag från stat och kommun kunde erhållas till avlönande av sjukvikarie, måtte upphöra att gälla och småskolans lärarpersonal i detta avseende likställas med folkskolans.

Detta blev också riksdagens beslut. Kungl. kungörelsen den 18 juni 1910.

Från och med 1911 ha således dessa lärare rätt att under obegränsat antal år, så länge de ej uppnått sextio års ålder och förklarats berättigade till helt ålderdomsunderstöd, mot företeende av läkarbetyg, som styrker, att sjuk-

domen, på grund varav tjänstledigheten åtnjutes, är sådan, att densamma gör läraren oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjänst, men ej av sådan beskaffenhet, att vid betygets utfärdande läkaren efter omsorgsfull undersökning anser sannolikt, att sjukdomen för all framtid hindrar den sjukas återinträde i tjänstgöring, åtnjuta bidrag från stat och kommun för avlönande av behövlig sjukvikarie.

F. Vikarierande lärares avlöning.

Riksdagen 1900. I den vid 1900 års riksdag framlagda kungl. propositionen i lönefrågan föreslogs, att examinerad vikarie för sjuk småskollärare skulle åtnjuta arvode efter minst 300 kr. för åtta månaders undervisningstid eller 37,50 kr. för läsmånad; samt att om oexaminerad vikarie förordnades, till denne skulle utgå arvode efter 250 kr. för åtta månaders undervisningstid eller 31,25 kr. för läsmånad; och att vikariens avlöning skulle utgöras på det sätt, att tjänstinnehavaren avstode ett belopp motsvarande en fjärdedel av vikariens kontanta minimiavlöning, samt att två tredjedelar av samma minimiavlöning skulle utgå av statsmedel och återstoden erläggas av skoldistriktet. Dessutom föreslogs, att nämnda vikarier skulle förses med tjänlig, skolan närbelägen bostad, bestående av ett rum med vedbrand eller ock erhålla ersättning därför beräknad efter minst 50 kr. för åtta månaders undervisningstid, ävensom med belopp, som av skoldistriktet skulle bestämmas, undfå gottgörelse för resekostnad, där sådan ifrågakommer.

Dessa förslag biföllos av riksdagen, och en kungl. kungörelse därom utfärdades den 1 juni 1900.

Riksdagen 1904. Då vid 1904 års löneroglering grundlönen för s. k. ordinarie höjdes till 350 kr., föreslogs också från en del håll att öka sjukvikariens lön.

Chefen för ecklesiastikdepartementet ansåg dock ej, att någon orättvisa låge däri, att sådan vikaries arvode vore något lägre än den tjänstledige lärarens lön. Då ej heller i den petition, som föranledde den kungl. propositionen om löneroglering, fråga om vikariearvode var upptaget, ville statsrådet icke göra något yrkande härom.

Sälunda uppstod en skillnad på 50 kr. mellan s. k. ordinaries grundlön och examinerad vikaries lön.

Riksdagen 1908. I den kungl. propositionen om löneroglering för småskolepersonalen föreslogs för examinerad sjukvikarie ett arvode efter minst 450 kr. för åtta månaders undervisning, således även nu 50 kr. lägre än s. k. ordinaries begynnelselön, och för oexaminerade efter minst 400 kr.

Hr *Fridtjov Berg* m. fl. föreslogo i sin motion ett arvode efter minst 550 kr. för examinerad och efter minst 500 kr. för oexaminerad sjukvikarie. Motionärer-

na föreslogo alltså samma avlöning för examinerad sjukvikarie som den begynnelselön, de begärde för examinerad s. k. ordinarie småskollärare. Detta motive-
rades därmed, att en småskollärares oundgängliga levnadsbehov icke gärna kunde
vara väsentligt mindre, då han vikarierade, än då han skötte egen tjänst.

Statsutskottet yttrade därom, att genom att bestämma vikarieavlöningen
till samma belopp som grundlönen för examinerad ordinarie lärare frånginge
man den i avseende å tjänstebefattningar i allmänhet gällande grundsatsen, att
vikariens ersättning skall utgå med endast en del av ordinarie tjänstnehavarens
avlöning. Ett sådant avsteg från denna grundsats ansåg utskottet icke tillrådigt.

Utskottet fann de av Kungl. Maj:t på denna punkt föreslagna beloppen,
450 kr. för examinerade och 400 kr. för oexaminerade, väl avvägda och förordade
därför bifall till propositionen i denna del.

Riksdagens beslut blev också, vad utskottet sålunda förordat.

Naturaförmånerna, vilka skola tillhandahållas sjukvikarien av skoldistriktet
ensamt, äro fortfarande de samma som enligt kungl. kungörelsen den 1 juni 1900.

Ej heller i det sätt, på vilket den kontanta avlöningen skall utgå, har
någon ändring skett.

För vikarie, som tjänstgör i stället för lärare, som är tjänstledig av annan
orsak än sjukdom, finnas inga särskilda bestämmelser i lönehänseende.

G. Lönernas utbetalande.

Före år 1887 funnos inga bestämmelser angående lärarlönernas utbetalande.

Riksdagen 1887 väcktes av Emil Hammarlund motion om, att riksdagen
ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av föreskrifter rörande
bestämda tider för utbetalande av löner och arvoden åt såväl folk- som småskolans
lärarkårer. Denna motion bifölls av riksdagen.

Av Kungl. Maj:t utfärdades också kungörelser, enligt vilka läraren från
och med 1888 års början blev berättigad att utfå sin i penningar utgående lön
kvartalsvis inom förra hälften av mars, juni, september och december månader.
Dessutom lämnades föreskrifter angående arvoden och naturaförmåner.

Nu gällande bestämmelser finnas i kungl. kungörelsen av den 7 december 1900.

Biträdande lärare vid folkskola samt sådan lärare vid mindre folkskola, som blivit
tillsatt *tills vidare* med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning, ävensom sådan
lärare vid småskola, som, i enlighet med bestämmelserna i vederbörligen stadfäst reglemente,
äger en fastare anställning, äger, där ej annan överenskommelse träffats, att utfå sin i pen-
ningar utgående lön kvartalsvis inom förra hälften av mars, juni, september och december
månader.

Sådan biträdande lärare vid folkskola samt sådan lärare vid mindre folkskola och
småskola, som är antagen för *viss tid*, äger, om förordnandet omfattar hel lästermin, att

utfå hälften av lönen vid mitten av terminen och den andra hälften av lönen vid slutet av terminen. Omfattar förordnandet kortare tid än en lästermin, äga dessa lärare att utbekomma dem tillkommande lön, så snart tjänstgöringen upphört.

Tillkommer lärare ersättning för tjänstgöring utöver åtta månader av året, skall denna, där ej annan överenskommelse träffats, utbetalas, sedan berörda tjänstgöring för året avslutats. Ersättning för naturaförmåner utbetalas på samma sätt som lönen.

Sverges allmänna folkskolläraeförenings centralstyrelse ingick 1909 till Kungl. Maj:t med framställning om, att sådana ändringar måtte vidtagas, att lönen komme att utbetalas månadsvis.

Översikt över de lagstadgade minimilönerna jämte statsbidragen till dessa för den s. k. ordinarie lärarpersonalen vid småskolan.

Tidsperioder.	1:a lönegraden.			2:a lönegraden.			3:e lönegraden.			4:e lönegraden.		
	Lön.	Statsbidrag.	Kommunalt bidrag.	Lön.	Statsbidrag.	Kommunalt bidrag.	Lön.	Statsbidrag.	Kommunalt bidrag.	Lön.	Statsbidrag.	Kommunalt bidrag.
1898—1900 ¹ . . .	300	200	100	² 350	233.33	116.67	—	—	—	—	—	—
1901—1904 . . .	300	200	100	² 350	233.33	116.67	⁴ 400	266.67	133.33	—	—	—
1905—1908 . . .	350	233.33	116.67	² 400	266.67	133.33	⁴ 450	300	150	—	—	—
1909—1914 . . .	500	333.33	166.67	³ 560	373.33	186.67	² 620	413.33	206.67	⁴ 680	453.33	226.67

¹ Före denna tid voro inga bestämda minimilöner fastställda. — ² Efter 10 tjänstår. — ³ Efter 5 tjänstår. — ⁴ Efter 15 tjänstår.

II. Pensionsförhållandena.

Småskolans lärarpersonal pensioneras från en särskild kassa, benämnd »Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt».

A. Försök till bildande av en pensionsinrättning.

Petition från Sverges allmänna folkskollärareförening.

Redan 1881 framträdde frågan om behövligheten av statens medverkan till åstadkommande av ålderdomsunderstöd åt småskolans lärarpersonal. Centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskollärareförening inlämnade den 31 oktober nämnda år till regeringen en petition, i vilken hemställdes, »att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att för småskollärare och -lärarinnor bereda tillfälle till erhållande av ordinarie befattning och att till riksdagen avlåta nådig proposition därom, att ordinarie småskollärare och -lärarinna efter viss tjänstetid måtte erhålla pension». Centralstyrelsen tänkte sig för småskolekåren en pensionskassa efter enahanda grunder och med samma förvaltning som folkskollärarnas pensionsinrättning. Denna petition föranledde emellertid icke till någon åtgärd.

Riksdagen 1886. Frågan kom nu för första gången inför riksdagen, sedan småskolans lärare i en till ledamoten av riksdagens första kammare *F. T. Borg* ställd skrift, undertecknad av mellan 300 och 400 vid småskolor, mindre folkskolor och såsom biträdande vid folkskolor anställda lärare, framställt sina bekymmer för framtida existens och sina förhoppningar, att staten skulle behjärta deras ställning och bereda dem någon trygghet för deras ålderdom.

Med anledning av denna framställning väckte hr Borg en motion i ärendet. Motionären påminde om, att medan för folkskolans lärares ålderdom vore sörjt medelst en ändamålsenlig pensionsinrättning, vartill stat och kommun bidroge, fanns intet åtgjort för att bereda i undervisningens tjänst utarbetade småskollärare något slags stöd och hjälp på deras ålderdom, varför de, där ej tillfälliga förhållanden kommo räddande emellan, måste hänfalla åt fattigvården, en hård lott efter ett pliktstroget uppfyllande av en maktpåliggande livsgärning och föga uppmuntrande goda krafter att ägna sig åt undervisningskallet i fråga. Huru en pensionsanstalt för nämnda lärare lämpligast borde ordnas, ansåg motionären bära överlämnas åt

regeringen, som bäst vore i tillfälle att utreda frågan, varför han föreslog, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan om pensionering av småbarnsskolans lärarinnor och lärare, de inberäknade, som tjänstgöra i mindre folkskolor och s. k. mellanskolor, samt förelägga riksdagen utredning och förslag dessa angående.»

I andra kammaren väcktes av *Hans Andersson* i Nöbbelöv en motion i samma syfte.

Andra kammarens första tillfälliga utskott ägnade hr Anderssons motion en sakrik utredning. Utskottet ansåg det vara en behjärtansvärd angelägenhet att vidtaga åtgärder för beredande av skälig utkomst på alderdomen åt de i motionen åsyftade lärarna, så att de ej behövde i armod tillbringa sitt liv eller falla fattigvården till last, samt hemställdes,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på vad sätt och under vilka villkor i övrigt understöd på alderdomen lämpligast kunde beredas lärare vid småskolor och mindre folkskolor under iakttagande av följande grunder:

a) att kostnaderna bestridas av staten och skoldistriktet gemensamt samt mellan dem fördelas med hänsyn huvudsakligen till det förhållande, i vilket de bidraga till den kontanta avlöningen;

b) att skoldistriktets bidrag årligen utgå med en viss procent av det lönebelopp, för vilket statsbidrag erhålles;

c) att för rätt till åtnjutande av ifrågavarande understöd bör av lärare, vilka framdeles vinna anställning vid småskolor och mindre folkskolor, bland annat fordras såsom villkor, att de undergått sådan prövning, som i kungl. kungörelsen den 5 juni 1885 §§ 5 och 6 finnes omförmäld, eller andra motsvarande prov, som kunna bli för dylika lärarplatser föreskrivna; men att vid småskolor och mindre folkskolor för närvarande anställda lärare böra, utan hinder av att de ej uppfyllt detta villkor, bli till nämnda förmån berättigade:

samt därefter för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Då frågan kom till avgörande i andra kammaren, uppstod en lång debatt, under vilken många skäl framfördes emot det ifrågasatta skrivelseförslaget. En av orsakerna till motståndet var de blivande kostnaderna. En annan var, att man ej brukade pensionera extra ordinarie tjänstemän.

Men det gjordes även flera varma uttalanden till förmån för småskolans lärarpersonal, t. ex. av kontraktsprosten *C. A. Ekeborgh* och *Emil Hammarlund*. Den senare sade, att han nog såg, att svårigheter funnes för frågans lösande, men han ansåg ej dessa svårigheter övervinneliga. Nu gällde det ju för övrigt blott att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning.

Vid företagen omröstning avgåvos 76 röster för avslag och endast 34 för bifall.

Första kammaren avslög därefter motionen utan diskussion.

Riksdagen 1887. Vid denna riksdag väcktes av *A. P. Lind* i andra kammaren en motion i samma syfte som de, vilka avgåvos vid föregående riks-

dag. Till följd av riksdagens upplösning blev dock denna motion aldrig behandlad.¹

Folkskollärarymötet 1888. Vid tionde allmänna svenska folkskollärarymötet, som hölls i Stockholm ovannämnda år, behandlades bland annat frågan om småskolepersonalens pensionering. Frågan inleddes av småskolläraren *L. L. Lidén* från Liljeholmen. I den följande diskussionen yttrade sig bland andra folkskolinspektören *Abraham Rundbäck*, som uttalade den övertygelsen, att om frågan komme från regeringen, skulle nog riksdagen med intresse taga den under övertvägande. Han föreslog därför, att mötet måtte uppdraga åt sin bestyrelse »att å mötets vägnar ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för lösning såväl i allmänhet av frågan om ett bättre betryggande i rättsligt och ekonomiskt avseende av småskolekårens ställning, som särskilt av frågan rörande nämnda kårs understödjande på äldre dagar». Sedan flera talare uttalat sina sympatier för förslaget, godkände mötet detsamma.

Riksdagen 1889. Redan denna riksdag drogs frågan å nyo till behandling. Motioner väcktes nämligen i första kammaren av folkskolinspektören *Abraham Rundbäck* och i andra av folkskolläraren *Jöns Rundbäck*.

Efter en längre motivering och efter att ha påpekat, att pensionsfrågan redan genom allmänna svenska folkskollärarymötet föregående år blivit hänskjuten till regeringen, hemställde de båda motionärerna,

att riksdagen ville i underdånig skrivelse anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta uppgöra förslag till grunder, enligt vilka understöd från statens och skoldistriktens sida borde för en nödortfåg ålderdomsförsörjning komma de lärare och lärarinnor till godo, vilka tjänstgjorde i småskolan eller biträdde vid undervisningen i folkskolan, sedan de efter viss föreskriven levnads- och tjänstålder frånträdde sina befattningar, och att efter en dylik utredning inkomma till riksdagen med den framställning i ämnet, vartill frågan kunde giva anledning.

Andra kammarens första tillfälliga utskott, som behandlade hr *J. Rundbäck*s motion, ansåg det berättigat, att staten lämnade sin medverkan till ålderdomsunderstöd åt småskolans lärarpersonal och föreslog, att riksdagen i skrivelse måtte anhålla, »det Kungl. Maj:t täcktes utreda på vad sätt och under vilka villkor i övrigt, utan allt för stora kostnader för staten och kommunerna, ett dylikt understöd skulle kunna beredas, samt därefter till riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, vartill frågans förberedande behandling kunde giva anledning».

Utskottets förslag bifölls nu utan votering av andra kammaren, varefter första kammaren beslöt att biträda andra kammarens beslut.

¹ Efter det att försöket misslyckats i riksdagen, bildades på en del håll enskilda pensionskassor för småskolepersonalen. Så bildades t. ex. 1887 en pensionsförening för Lunds stifts småskollärare. Stadgarna till denna förening utarbetades av folkskolläraren *Nils Lundahl* samt småskollärarinnorna *Hanna Jönsson* i Östra Torn och *Karolina Carlqvist*, vilka tillsammans med ytterligare två småskollärarinnor sedermera utgjorde styrelsen.

B. Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt upprättas.

Med anledning av den vid 1889 års riksdag beslutade skrivelsen uppdrog chefen för ecklesiastikdepartementet den 16 september samma år åt biblioteksamanuensen dr *G. Eneström* att verkställa en ekonomisk utredning rörande ålderdomsunderstöd åt småskolans och mindre folkskolans lärare ävensom biträdande lärare vid folkskolor. I maj 1890 avgav dr *Eneström* sitt betänkande.

En kungl. kommitté får frågan om hand. Den 17 oktober sistnämnda år tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté bestående av lektor *G. I. Gilljam*, rektor *Sixten von Friesen*, folkskolinspektören *F. V. Åmark* och riksdagsmannen *Hans Andersson*, med uppdrag att efter ytterligare utredning framlägga förslag för frågans lösning. I februari 1891 inkom denna kommitté med sitt »Betänkande och förslag om ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor ävensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor.»

Kommittén ansåg bland annat,

att rätt till understöd borde tillkomma icke blott småskolans lärarpersonal utan även e. o. folkskollärare och -lärarinnor ävensom vikarier på ordinarie folkskollärartjänst, om för dessa lönetillskott av allmänna medel åtnjotes;

att även lärare och lärarinnor i övningsämnen och slöjd, såvida de i avseende på arbetstiden hade en med övriga lärares fullt jämförlig tjänstgöring, måtte kunna, efter vederbörande skoldistrikt hos Kungl. Maj:t därom gjorda ansökan och på av honom bestämda villkor, erhålla rätt till ålderdomsunderstöd;

att bidrag från lärarkårens sida icke billigtvis kunde ifrågasättas, utan borde kostnaderna bestridas genom bidrag från staten och kommunerna;

att kommunens bidrag för varje under året anställd lärare och lärarinna borde vara 6 kr.;

att understödet borde utgå helt eller avkortat;

att för erhållande av helt understöd borde fordras minst 55 levnadsår och 30 tjänstår och för avkortat understöds åtnjutande minst 25 tjänstår och för lärare minst 50 och lärarinna minst 45 levnadsår;

att, om avbrott i tjänstgöringen ägde rum under högst en månad, tjänståret ändock skulle få räknas som fullt, ehuru det utgjort endast 7 månader;

att helt understöd skulle utgå med 150 kr.;

att avkortat understöd skulle utgå med minst följande belopp:

för lärarinnor:		för lärare och lärarinnor:	
vid 45 år	70 kr.	vid 50 år	100 kr.
» 46 »	75 »	» 51 »	110 »
» 47 »	80 »	» 52 »	120 »
» 48 »	85 »	» 53 »	130 »
» 49 »	90 »	» 54 »	140 »

att för den, som efter minst 15 tjänstår, avginge på grund av obotlig sjukdom, understödet skulle utgå med 70 kr.;

att de, som blivit anställda före den 1 jan. 1880, skulle erhålla helt understöd, om de uppnått en levnadsålder av minst 55 år och tjänstgjort minst 20 år och summan av levnads- och tjänstår uppginge till minst 80; samt

att sistnämnda lärare borde bli berättigade till avkortat understöd, om de hade 55 levnads- och 20 tjänstår och summan av levnads- och tjänstår uppginge till 75—79 enligt följande tabell:

Summan av levnads- och tjänstår	75	76	77	78	79
Understödsbelopp	100	110	120	130	140

Som den lärarkår, varom här vore fråga, var stor, ansåg kommittén, att den förvaltande myndigheten i regel ej skulle taga någon närmare befattning med den enskilde läraren, förrän denna inlämnade sin ansökan om understöd. För styrkande av sökandens identitet och för kontrollering av tjänstetiden borde varje lärare vara försedd med en s. k. tjänstebok, vari skulle införas fullständiga för- och tillnamn, födelseort, födelseår och -dag samt vid varje års slut, ävensom vid flyttning under året, skoldistriktets och skolans namn, tjänstgöringens art och undervisningstiden, vilka uppgifter skulle bestyrkas med skolrådsordförandens namnteckning.

Slutligen ansåg kommittén, att för ändamålet måste en särskild anstalt upprättas, men att denna icke behövde hava sin egen styrelse och egna tjänstemän utan kunde ställas i samband med folkskollärarnas pensionsinrättning, med vilken den komme att hava flera beröringspunkter och i väsentliga delar vara likartad. Den ifrågasatta anstalten ville kommittén benämna »Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt».

Betänkanudet remitterades till åtskilliga myndigheter, däribland länsstyrelserna, domkapitlen och direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning. Flerparten av dessa myndigheter ansågo de föreslagna understödsbeloppen för knappt tilltagna och förordade förhöjning. Mot förslaget uttalade sig däremot ingen.

Riksdagen 1892. Vid denna riksdag framlade Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister *G. F. Gilljam*) en proposition om pension för småskolepersonalen. Kungl. Maj:t anslöt sig i allt väsentligt till kommitterades förslag och hemställde, att riksdagen måtte godkänna grunder för inrättande av en anstalt för beredande av ålderdomsunderstöd åt lärare vid småskolor och mindre folkskolor ävensom icke ordinarie lärare vid folkskolor.

Propositionen behandlades därefter i statsutskottet, som gjorde en del ändringar däri, »huvudsakligen i syfte att i någon mån begränsa statens alltjämt växande utgifter för folkskoleundervisningens behov ävensom dess kostnader för pensionsväsendet, som jämväl ställer nya anspråk på statens mellankomst.»

Statsutskottets ändringsförslag voro följande:

att understöd från anstalten icke borde tilläggas andra lärare och lärarinnor än dem, ör vars avlönande tillskott av allmänna medel åtnjötes, och att således lärare och lärarinnor övningsämnen och slöjd icke skulle medräknas;

att skoldistriktet skulle bli skyldigt att såsom bidrag till bestridande av anstaltens utgifter erlägga en årlig avgift av 10 kr. för varje hithörande lärare och lärarinna, med skyldighet för vederbörande lärare eller lärarinna att vidkännas ett årligt avdrag å lönen av 4 kr.;

att understödssökande skulle förete intyg av vederbörande skolråds ordförande om oförvitlig tjänstgöring under hela den tjänstetid de åberopade, samt att som tjänstetid skulle räknas hel tjänstgöring allenast i sådan beställning, för vars avlönande tillskott av allmänna medel åtnjöttes;

att de lärare eller lärarinnor, som anstälts före den 1 jan. 1880 och som tjänstgjort minst 20 år men av hälsoskäl icke voro lämpliga att vidare sköta sin tjänst, skulle erhålla följande understödsbelopp:

Om summan av levnads- och tjänstår uppginge till 75 år 70 kr., till 76 år 75 kr., till 77 år 80 kr., till 78 år 85 kr., till 79 år 90 kr. och till 80 år 100 kr.

att då i allmänhet för rätt till lönetillskott fordrades en tjänstgöring av minst 8 månader eller 34 $\frac{1}{2}$ veckor, tjänståret borde bestämmas till denna längd; samt

att 20 undervisningstimmar i veckan skulle anses som hel tjänstgöring.

Vid frågans avgörande biföllo båda kamrarna den kungl. propositionen med de av statsutskottet föreslagna ändringarna.

Den 22 juni 1892 fastställde Kungl. Maj:t »Reglemente för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt».

Från och med 1893 utgick alltså helt understöd med 150 kronor.

C. Ändringar i reglementet.

1. Höjning av understödsbelopp och avgifter.

Riksdagen 1898. Med anledning av den vid 1897 års riksdag beslutade löneförbättringen för småskolepersonalen väcktes vid denna riksdag av *J. H. G. Fredholm* och *Emil Hammarlund* i andra kammaren en motion om, att ålderdomsunderstödet måtte ökas i samma proportion som lönen.

Motionärerna hänvisade till kommittébetänkandet 1891, varav syntes, att det då föreslagna beloppet 150 kr., blivit valt med hänsyn därtill, att det var hälften av den då antagna medellönen eller sannolika lönen. Men sedan den tiden hade småskolläraernas löner undergått en märkbar förändring, varför en förhöjning av understödet vore fullt påkallad. Detta borde enligt motionärernas åsikt ej sättas lägre än till 200 kronor.

Dessutom påpekades, att som en mycket hög procent avgått med avkortat understöd, så hade kostnaden för ålderdomsunderstödsanstalten blivit mindre än från början var beräknat. Samtidigt hade skoldistriktens och lärarnas avgifter inbringat mera, än man väntat. Följden hade blivit, att långt ifrån att statsbidrag behövt anlitas för bestridande av anstaltens utgifter, hade uppsamlats en

fond, varför bifall till det framlagda förslaget ej på många år skulle medföra någon statsutgift.

Statsutskottet ansåg motionen värd att beaktas, men när frågan om förändring i grunderna för den jämförelsevis nya anstaltens verksamhet borde föregås av en fullständigare utredning, än utskottet kunde åstadkomma, fann utskottet motionen böra föranleda riksdagen allenast att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en dylik utredning och framläggande av det förslag, som därav kunde föranledas.

Riksdagen beslöt också en dylik skrivelse.

Riksdagen 1900. Den av 1898 års riksdag begärda utredningen verkställdes av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, vilken för sin del ej hade något att erinra mot motionen utan förordade, att Kungl. Maj:t inginge till riksdagen med en proposition i ärendet.

Sedermåra hade också statskontoret yttrat sig och därvid anförde, att »statskontoret, som funnit den föreslagna förhöjningen av nu utgående understödsbelopp vara av behov och förändrade avlöningsförhållanden påkallad, ansåge sig så mycket hellre böra tillstyrka bifall till det av direktionen framställda förslaget, som statsverket redan haft och ännu under en följd av år komme att hava till sin disposition utan ränta de av vederbörande kommuner erlagda avgifterna, i den mån desamma icke erfordrades för anstaltens uppgifter, uppgående dessa medel för närvarande till ett belopp av omkring 385,000 kronor».

Chefen för ecklesiastikdepartementet hade till fullo instämt uti, vad som anförts till stöd för den ifrågasatta förhöjningen av understödsbeloppen, och vid riksdagen 1900 framlades en kungl. proposition om höjning av ålderdomsunderstödet, så att helt understöd utginge med 200 kr. och avkortat i förhållande därtill.

Ärendet tillstyrktes av statsutskottet och bifölls av båda kamrarna.

Med anledning härav utfärdades kungl. kungörelse den 15 juni 1900.

Sverges allmänna folkskollärareförening verkar för höjande av understödsbeloppet. Under åren 1901 och 1902 inkommo till föreningens centralstyrelse flera motioner med yrkande, att understödsbeloppet måtte ytterligare något höjas.

I en av dessa framställningar föreslogs det sålunda till 300 kr., i tre till 75 % av slutlönen och i en annan till 50 % av de lagstadgade löneförmånerna.

Centralstyrelsen uttalade med anledning härav såsom sin åsikt, att ålderdomsunderstödet borde höjas till 75 % av högsta lagstadgade kontanta lönen samt hänsköt ärendet till det ombudsmöte, som av Sverges allmänna folkskollärareförening hölls i Stockholm i juni 1903. Mötet gjorde det uttalandet, att så väl folkskollärarnas pension som småskollärarnas ålderdomsunderstöd måtte utgå med 80 % av den lagstadgade lörens högsta belopp.

Under 1904 inkommo till centralstyrelsen nya framställningar med önske-

mal om centralstyrelsens medverkan till, att frågan om höjande av småskolekåkrens ålderdomsunderstöd bleve genom motion framlagd vid 1905 års riksdag. I motiveringen betonades, dels att de medlemmar av småskolekåren, som under den närmaste framtiden voro färdiga att avgå, under större delen av sin tjänstetid haft en mycket liten lön, dels ock att lönen senaste året undergått någon höjning, på grund varav understödet icke längre utginge i den proportion till lönen, som vid anstaltens grundande var bestämd.

Riksdagen 1905. Med anledning av ovannämnda framställningar väckte *Emil Hammarlund* och *Fridtjuv Berg* vid denna riksdag en motion om, »att riksdagen måtte besluta sådan höjning av de understödsbelopp, vilka efter utgången av 1905 beviljades från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, att beloppet av helt understöd måtte utgå med 250 kr. för år, och att de avkortade understödsbelopp måtte bliva i proportion härtill».

Riksdagen biföll i så måtto motionen, att densamma i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll, »att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån understödsbeloppen från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt borde höjas, samt till riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, vartill en sådan utredning kunde finnas giva anledning».

Kungl. Maj:t lät direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Direktionen uttalade sin anslutning till motionens grundtanke, därvid anmärkande, att den ursprungligen antagna beräkningsgrunden mellan småskollärares löneförmåner och deras ålderdomsunderstöd icke kunde sägas vara för dem särdeles gynnsam, och att det då vore desto mer angeläget att densamma vid skeende omreglering åtminstone icke gjordes ännu snävare. Men direktionen fann det ej tjänligt att framställa något förslag, som skulle gå längre än motionärernas, då därav tilläventyrs lätteligen kunde följa, att frågans lösning skulle försvåras eller fördröjas. Direktionen förordade, att Kungl. Maj:t ville ingå till riksdagen med nådig proposition i ämnet.

Statskontoret ansåg likaledes den ifrågasatta höjningen av understödsbeloppen vara av rättvisa och billighet påkallad; och då icke heller finansiella hänsyn kunde anses lägga hinder i vägen för densamma, ville statskontoret för sin del biträda direktionens förslag.

Riksdagen 1906. I överensstämmelse med den utredning, som åvägabragts, samt direktionens över folkskollärarnas pensionsinrättning och statskontorets yttranden framlade Kungl. Maj:t (ecklesiastikminister *Fridtjuv Berg*) för denna riksdag proposition i ärendet.

Kungl. Maj:t föreslog samma summor som de i motionen begärda. Med hänsyn särskilt till den gynnsamma ekonomiska ställning, anstalten visade, ansåg Kungl. Maj:t, att i sammanhang med den föreslagna ökningen i understöds-

beloppen icke borde vidtagas någon höjning i de dåvarande avgifterna till anstalten.

Statsutskottet tillstyrkte enhälligt den kungl. propositionen, vilken också utan diskussion godkändes av riksdagen. Enligt kungl. kungörelse, som med anledning härav utfärdades den 16 juni 1906, skulle således ålderdomsunderstödet från och med 1907 utgå med 250 kr.

I petitioner framställda önskemål och av dessa föranledda utredningar. I de till Kungl. Maj:t under åren 1906 och 1907 inkomna lönepetitionerna uttrycktes också önskingar om förbättringar i småskolekårens pensionsförhållanden.

Därvid påpekades, att dessa lärares utsikter att, sedan de offrat sina krafter i skolans tjänst, kunna bereda sig en tryggad ålderdom voro skäligen mörka. Det var nämligen otänkbart, att de av den knappa lönen skulle kunna avsätta något för kommande dagar, och de voro således hänvisade att leva på sitt ålderdomsunderstöd. Detta belöpte sig för dem, som avgått före 1901, till blott 150 kr. årligen eller 41 öre pr dag, för dem, som avgått under åren 1901 till och med 1906, till 200 kr. pr år eller 55 öre pr dag och för dem, som avgått efter 1906, till 250 kr. pr år, vilket gör 68½ öre pr dag. Att försöka få en dylik penning att räcka till bostad, bränsle, mat, kläder, läkarvård m. m. ansågo petitionärerna vara ett i hög grad vanskligt företag.

Men ej heller de nämnda summorna kommo alla till del. Det hade visat sig, att dittills endast ett mindretal kunnat komma i åtnjutande därav. Under de första 10 åren, sedan ålderdomsunderstödsanstalten trädde i verksamhet, hade sålunda 373 avgått med avkortat understöd och blott 158 med helt. Dessa senare utgjorde endast 29,8 % av hela antalet understödstagare under samma tid. Med de allra lägsta beloppen, 70—90 kronor, hade ett överraskande stort antal måst avgå. Under åren 1893—1905 utgjorde dessa 25 % av hela antalet med ålderdomsunderstöd avgångna. Det som hos andra kårer hörde till undantagen — att tjänstinnehavare måste avgå, innan han uppnått full pension — var således här regel.

Alla petitionärerna ansågo, att det vore lämpligt, om småskolepersonalens pensionsförhållanden bleve ordnade efter grunder, som voro likartade med dem, vilka gällde beträffande pension åt lärare vid folkskolan.

Samma myndigheter, som yttrat sig i lönefrågan, hade också hörts angående pensionen. Några hade inskränkt sig till att uttrycka en önskan om beredande av bättre pensionsförhållanden för småskolepersonalen. Flertalet av myndigheterna hade endast yrkat, att pensionen eller understödet måtte i enlighet med petitionärernas framställning sättas till 75 % av slutlönen. Ganska många myndigheter hade generellt hemställt, att småskolepersonalens pensionering måtte ordnas efter samma grunder som folkskolepersonalens, varvid på en del håll

uttryckligen förordats ålderdomsunderstödsanstaltens ombildning till pensionsinrättning.

Genom nådigt brev av den 28 juni 1907 anbefalldes direktionen över folkskolläraernas pensionsinrättning att inkomma med utredning och förslag, på vad sätt och under vilka villkor lärare vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärare vid folkskolor kunde erhålla helt understöd till ett belopp av 400 kr. för år samt avkortat understöd i samma förhållande till helt understöd, som dittills varit bestämt, med skyldighet för vederbörande skoldistrikt att för var och en av förenämnda lärare erlägga en årlig avgift av 15 kr. med rätt för distriktet att å lärares lön göra ett årligt avdrag å 6 kronor.

Ecklesiastikdepartementet lät sedermera verkställa en ny utredning i nyssberörda ämne men stödd på förutsättningen, att helt understöd komme att utgå med 450 kr. och årsavgiften till anstalten från skoldistriktet med 18 kronor.

Riksdagen 1908. I den vid denna riksdag avgivna propositionen om löne- och pensionsförbättring för småskolepersonalen föreslog Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte medgiva sådan förhöjning av de understödsbelopp, vilka efter utgången av 1908 beviljades från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, att beloppet av helt understöd komme att utgöra 450 kr. för år, och att de avkortade understödsbeloppen komme att utgå i proportion till helt understöd.

Skoldistriktets bidrag skulle, enligt Kungl. Maj:ts förslag, höjas från 10 till 18 kr. för varje tjänst, med rätt för distriktet att därav uttaga 7 kr. från varje tjänstinnehavare.

Föredragande departementschefen, statsrådet *Hugo Hammar skjöld*, yttrade, att det ju framgick av de inkomna framställningarna i ämnet och myndigheternas däröver avgivna yttranden, att man hyste sympatier för åtgärden att ombilda understödsanstalten till en verklig pensionsinrättning, men att han för sin del ej funnit något giltigt skäl för en förändring av grunderna för anstalten. Beträffande principen, att helt understöd skulle utgöra ett belopp, motsvarande halva slutlönen, fann statsrådet däremot inga skäl förefinnas att fortfarande tillämpa densamma, då den ju så väsentligt skilde sig från vad som gällde folkskollärarna och andra tjänstinnehavare.

I den av *Fridtjuv Berg* m. fl. vid samma riksdag väckta motionen angående lönereglering för småskolekåren yttrades bland annat:

»Med avseende å sättet för småskollärarinnornas pensionering skulle vi helst hava sett, om, i enlighet med mycket allmänt uttalade önskningsar, förslag blivit av Kungl. Maj:t framlagt till omdaning av småskollärarinnornas ålderdomsunderstödsanstalt enligt grunder likartade med de för folkskollärarnas pensionsinrättning gällande. Genom en dylik omdaning skulle man äntligen kunna komma ifrån det sakförhållande, som efter vår uppfattning är ett *missförhållande*, att till och med vid den tidpunkt (år 1925), då ålderdomsunderstöds-

anstalten beräknas hava uppnått sitt jämnviktsläge, staten skulle bestrida icke fullt hälften av kostnaderna för pensioneringen, under det att beträffande så väl folkskollärarnas pensionsinrättning som dövstumläraernas pensionsanstalt två tredjedelar av kostnaderna ansetts skola bestridas av statsmedel och en tredjedel av årsavgifter.»

Som emellertid ett förslag till ålderdomsunderstödsanstaltens omdaning förutsatte synnerligen vidlyftiga utredningar, vilka endast av Kungl. Maj:t kunde åstadkommas, hade motionärerna intet särskilt yrkande att framställa, utan de anslöte sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Vid behandlingen i statsutskottet medgav detta, att den ifrågasatta löneförbättringen borde, som Kungl. Maj:t föreslagit, åtföljas av en höjning i ålderdomsunderstödsbeloppet. Utskottet sade sig finna de föreslagna beloppen väl och i varje fall bättre avvägda efter de rådande levnadskostnaderna och den viktiga uppgift, som ålegat understödstagarna, än vad som var fallet med de dåvarande understöden. Att fasthålla vid den dittills i det stora hela tillämpade principen, att understöden skulle utgöra hälften av slutlönen, ansåg ej heller utskottet böra komma i fråga.

Utskottet hade alltså icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag utan fann sig böra tillstyrka detsamma.

Vid ärendets avgörande i riksdagen bifölls också förslaget av båda kamrarna.

Kungl. kungörelse härom utfärdades den 13 juni 1908.

2. Pensionsåldern.

Beträffande levnads- och tjänstarens antal för erhållande av understöd ha dessa vid flera tillfällen varit uppe till behandling.

Sverges allmänna folkskolläreförenings ombudsmöte 1903 uttalade önskemålen, att småskollärare, som vid 50 levnadsår uppnått 30 tjänstår, måtte få avgå med fullt understöd, och att de avkortade understöden måtte utgå i proportion härtill, samt att obotligt sjuk småskollärare måtte erhålla understöd efter 10 tjänstår.

Av de myndigheter, som, med anledning av de till Kungl. Maj:t 1906 och 1907 inkomna petitionerna, yttrat sig, hade ett domkapitel och två folkskolinspektörer önskat, att rätt till avkortat understöd måtte inträda efter 10 tjänstår. Några ville, att rätt till helt understöd skulle inträda vid 50 års ålder, och en del andra önskade, att full pensionsrätt måtte inträda vid 30 tjänstår oberoende av levnadsåldern

Riksdagen 1907. Hr *E. Sundin* från Jämtland väckte detta år i andra kam-maren en motion om, att riksdagen ville besluta anhålla, »det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida de föreskrivna villkoren för rätten till under-stöd, i synnerhet beträffande ålders- och tjänstår, borde lindras, samt att till riksdagen göra den framställning, vartill en sådan utredning kunde föranleda».

Motionären påvisade, hurusom i medeltal blott 3.6 % av småskolekåren, under de 13 år anstalten varit i verksambet, kommit i åtnjutande av helt under-stöd. En stor del överginge visserligen till annat yrke eller inginge äktenskap, men en betydande del fortsatte lärarkallet, så länge hälsa och krafter, eller så länge deras nerver och lynne gjorde dem för undervisningen och skoltukten användbara, utan att ändå lyckas uppnå de för ålderdomsunderstöd stipulerade ålders- och tjänståren. Av ifrågavarande lärare började en stor del sin bana så tidigt, att de redan vid 49 å 50 års ålder hade de fordrade 30 tjänståren inne, och för att få helt understöd måste de då hålla på ytterligare en följd av år, men då ett ej obetydligt antal började sin skolverksamhet först framemot det 25:e levnadsåret, ansåg motionären, att även måttet för tjänstår borde nedsättas.

Statsutskottet avstyrkte motionen. Mot utskottets beslut reserverade sig *Emil Hammarlund* och *K. Starbäck*.

Emellertid blev motionen av båda kamrarna avslagen.

Då vid 1908 års riksdag understödsbelopp och avgifter höjdes, skedde dock ingen förändring i bestämmelserna angående levnads- och tjänstår, utan de äro fortfarande desamma, som bestämdes vid ålderdomsunderstödsanstaltens bildande.

Lärarpersonalen har ej heller sedermera begärt någon ändring. Då under 1910 centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskollärareförening framställde till lärarinnorna frågan, om de önskade en sänkning av pensionsåldern, besvarades denna fråga nekande inom överbärande antal kretsar inom föreningen.

Endast ifråga om obotligt sjuk lärare har skett ändring. § 9, som handlar därom, erhöi nämligen 1911 ett tillägg, varigenom obotligt sinnessjuk lärare erhöi rätt till avkortat understöd, om han också icke räknar 15 tjänstår.

Kungl. kungörelsen den 27 oktober 1911.

3. Tjänstårsberäkningen.

Riksdagen 1894. Med anledning av, att en del församlingar i övre Dalarna, till ett antal av 22, till följd av vissa egendomliga förhållanden fått rätt till kortare läs-tid i sina skolor, än i lag är stadgat, utan att församlingarna därigenom lida minsk-ning i lönetillskott av allmänna medel för sina lärare, väcktes vid denna riksdag av kyrkoherde *Carl Fr. Pettersson*, biskop *Gottfrid Billing* och *Liss Ol. Larsson*

i första kammaren en motion om, att riksdagen måtte besluta en ändring i § 10 av reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten, så att lärare i dylika skoldistrikt erhöle rätt att räkna fulla tjänstgöringsår, oaktat den årliga undervisningstiden understeg 34 $\frac{1}{2}$ veckor, så vida dessa lärare undervisat hela den tid, Kungl. Maj:t föreskrivit.

I samma ämne väcktes i andra kammaren en motion av *Ollas A. Ericsson*. Till stöd för motionerna anfördes bland annat,

att det kunde inträffa, att t. ex. en småskollärare i Järna skulle förete 40 och en å Sollerön anställd lärare 47 tjänstår, innan de bleve berättigade till helt understöd;

att lärarna voro i vederbörlig ordning antagna och säkert även villiga att tjänstgöra sina 8 månader;

att Kungl. Maj:t förklarar, att församlingarna vore lika berättigade till statsbidrag för dem som de församlingar, vilkas lärare undervisade hela den i lag föreskrivna tiden; och

att det vore obilligt, att ifrågavarande lärare skulle å sin lilla lön vidkännas ett årligt avdrag under 10—17 år längre än sina ämbetsbröder med utsikt att, utarbetade som de naturligtvis voro vid 60 å 70 års ålder, måhända aldrig komma i åtnjutande av ålderdomsunderstöd, vilket väl ej varit riksdagens mening, då den åsyftade paragrafen av reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten godkändes.

Statsutskottet ansåg visserligen, att vad motionärerna anfört möjligen borde föranleda ändring i reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt i det av motionärerna antydda syftet, men då emellertid före vidtagande av förändring i en författning, vilken så nyligen utfärdats som den nyssnämnda, erfordrades en fullständigare utredning i ärendet än den, som förelåg, ansåg utskottet sig icke för tillfället böra tillstyrka riksdagen att vidtaga någon åtgärd för en sådan ändrings åvägabringande.

Vid ärendets avgörande inom första kammaren yttrade kyrkoherde *C. Petersson*, att han förmodade, det ingen motionär kunde framlägga någon fullständigare utredning i ärendet än den, som nu åvägabragts, och han antog, att statsutskottet menar, att Kungl. Maj:t kunde avlåta förslag till riksdagen i ämnet samt hyste en förhoppning, att så måtte ske. Sedan flera talare i så väl första som andra kammaren uttalat en liknande förhoppning, biföll riksdagen statsutskottets avslagsyrkande.

Riksdagen 1895. För att vinna erforderlig utredning i ifrågavarande ärende anmodade chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet *G. F. Gilljam*, direktionen över folkskolläraernas pensionsinrättning att inkomma med yttrande och förslag till ändring av § 10 av reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt. Direktionen ville som sin mening uttala, att en förändring i det syfte, som motionerna vid 1894 års riksdag avsåge, syntes vara av omständigheterna synnerligen påkallad, och ansåg direktionen, att frågan lämpligen kunde lösas genom ett tillägg till nämnda paragraf i nära överensstämmelse med motionärernas förslag.

I enlighet härmed framlade Kungl. Maj:t proposition till 1895 års riksdag.

Statsutskottet hade nu icke något att erinra mot förslaget men uttalade önskvärdheten därav, att, om Kungl. Maj:t i oundvikliga fall måste medgiva församlingar rättighet att med åtnjutande för deras skolor av oförminskat statsbidrag inskränka undervisningstiden till mindre än 8 månader om året, Kungl. Maj:t därvid skulle tillse, att undervisningstiden för året, så vitt möjligt, icke väsentligen understiger 690 timmar.

Utan diskussion bifölls nu den kungl. propositionen av båda kamrarna. Kungl. kungörelsen därom utfärdades den 5 juli 1895.

Riksdagen 1913. Då vid 1913 års riksdag Kungl. Maj:t föreslog ändring av § 1 av reglementet hemställdes också, att vad § 10 i reglementet innehöll därom, att åtnjutet tillskott av allmänna medel till befattningshavarens avlönande utgjorde villkor för rätt till tjänstårsberäkning för erhållande av understöd, skulle upphöra att gälla, och att det omhandlade stycket i § 10 erhöle den avfattning, att i lärarens tjänstetid komme att inräknas all hel tjänstgöring vid någon till den allmänna folkundervisningen hörande, av skoldistrikt underhållen skola, Kungl. Maj:t dock obetaget att för särskilda fall medgiva tjänstårsberäkning för tjänstgöring även uti av enskilda underhållna skolor av det slag, varom det i § 1 förmäldes.

Detta godkändes av riksdagen, och kungl. kungörelse därom utfärdades den 24 oktober 1913.

4. Skyldighet att avgå från tjänsten.

Då år 1900 stadgades, att småskollärare på vissa villkor skulle åtnjuta statsbidrag till sjukvikaries avlöning, erhöil § 16 av reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten ett tillägg, varav synes, att om lärare fyllt sextio år, äger skolråd eller skolstyrelse, ändock icke läraren anmält sig önska att med ålderdomsunderstöd från sin tjänst avgå, hos direktionen begära dess beslut i fråga om lärares rätt till ålderdomsunderstöd. Kungl. kungörelsen den 15 juni 1900.

Någon skyldighet att vid viss tid avgå från tjänsten finnes icke stadgad för småskolans lärare, utan ligger det helt i skolrådets hand att med iakttagande av folkskolestadgans § 33 härom bestämma.

5. Framställning i pensionsfrågan 1912.

I den petition rörande ny lönereglering för folk- och småskolekåren, som av centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskollärareförening frambars till Kungl. Maj:t 1912, yttrades beträffande småskolekårens pensionsfråga:

»För småskolekåren står som ett länge känt och uttalat önskemål, att den nuvarande understödsanstalten måtte ombildas till likhet med folkskollärarnas pensionsinrättning och pensioneringen ordnas efter samma grunder som för folkskolekåren.»

Samma önskemål har uttalats vid flera andra tillfällen, bland annat vid femtonde allmänna svenska folkskollärarmötet i Lund 1913.

D. Höjning i pensionsbeloppen för redan pensionerade småskollärare.

1. Lärare, som avgått från tjänsten med pension.

Sådana äldre, behövande lärare vid småskolor eller mindre folkskolor samt biträdande och e. o. lärare vid folkskolor, vilka före utgången av år 1900 erhållit avsked med avkortat understöd, kunna bli delaktiga av ytterligare understöd. Detta utgår med högst 50 kr. till varje dylik lärare, dock att understödet tillsammans med det från ålderdomsunderstödsanstalten utgående må utgöra högst 150 kronor.

Kungl. kungörelsen den 18 juni 1910.

2. Lärare, som avgått från tjänsten före 1892.

Understöd utgår i visst fall till äldre, behövande småskollärare, som erhållit avsked före ålderdomsunderstödsanstaltens inrättande.

Dylika lärare, vilka efter minst 15 års tjänstgöring avgått från tjänsten före utgången av år 1891 utan understöd samt uppnått 55 år, kunna erhålla understöd med högst 150 kronor.

Kungl. kungörelsen den 18 juni 1910.

E. Pensionernas utbetalande; delägare i kassan.

1. Understödet utbetalas halvårsvis i juni och december.

Genom kungl. kungörelse den 7 maj 1909 förordnades, att understödstagare, som så önska, kunna utbetala sitt understöd genom *postsparbanken* eller få understödet med allmänna posten kostnadsfritt sig tillsänt. Närmare bestämmelser finnas i nämnda kungörelse.

2. Delägare i kassan äro från 1893 lärare vid småskolor och mindre folkskolor ävensom icke ordinarie lärare vid folkskolor. Senare har tillåtelse att

tillhöra kassan erhållits av lärare vid småskoleseminariernas övningsskolor och vid lotsbarnsskolor samt av lappkateketerna.

Från och med 1913 kunna, enligt kungl. kungörelsen den 23 sept. 1912, även vid den allmänna folkundervisningen anställda lärare i slöjd på vissa villkor bliva delaktiga av ålderdomsunderstöd.

Riksdagen 1913 beslutade, att lärare vid sådana av enskilda underhållna skolor, vilka tjäna samma ändamål som med statsmedel understödda och i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten omförmälda, till den allmänna folkundervisningen hörande skolor, kunna i särskilda fall och på de villkor Kungl. Maj:t prövar skäligen bestämma, erhålla rätt till inträde i ålderdomsunderstödsanstalten.

Kungl. kungörelsen den 24 oktober 1913.

Översikt över småskolekårens pensionsförhållanden från 1893.

Tidsperioder.	Avgifter.		Helt understöd.
	Skol-distriktens.	Tjänstinnehavarens.	
1893—1900	6	4	150
1901—1906	6	4	200
1907—1908	6	4	250
1909—1914	11	7	450

I framställning till lärarelönenämnden den 16 mars 1914 hemställer Svenska folkskolans vänners förvaltningsråd genom sitt verkställande utskott

att småskollärlärlarinna vid sjukdomsfall måtte på samma sätt som folkskol-lärlärlarinna få räkna tjänstår, om än tjänstgöringen fortgått blott en del av läsåret;

att gift småskollärlärlarinna måtte, liksom folkskollärlärlarinna, få kvarstå i tjänsten, så länge hon vill och kan;

att ålderstilläggen måtte få utgå enbart från staten, så att vid omorgani-sering av skola äldre lärlärlarinna har utsikt att få annan plats; samt

att småskollärlärlarinna måtte tillerkännas planteringsland eller, där så ej kan ske, ersättning i penningar.

Kronologiskt register

öfver i denna historik åberopade författningar.

	Sid.
1871 juni 22. K. kung. ang. lönetillskott av allmänna medel åt lärare vid småskola m. fl. skolor	342
1875 juni 16. K. kung. ang. ändring i bestämmelserna om lönetillskott av allmänna medel	342
1877 sept. 10. K. kung. ang. ersättning till lärare för tjänstgöring utöfver åtta månader	353
1878 jan. 11. K. kung. ang. ändring i bestämmelserna om lönetillskott av allmänna medel åt lärare vid småskola	345
1881 mars 21. K. kung. ang. ändring i bestämmelserna om lönetillskott av allmänna medel åt lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola	342
1886 juni 4. K. kung. ang. lönetillskott av allmänna medel åt lärare vid småskola	357
1887 juli 13. K. kung. ang. lönetillskott av allmänna medel åt lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola	357
1892 juni 22. K. kung. ang. »Reglemente för småskollärares med fl. ålderdomsunderstödsanstalt»	369
1894 juni 1. K. kung. ang. avlöning av vikarie vid tjänstledighet för ordinarie lärare vid folkskola på grund av sjukdom	354
1895 juli 5. K. kung. ang. ändring av § 10 i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten	377
1897 maj 28. K. kung. ang. avlöning och statsbidrag åt lärare vid småskola, mindre folkskola och biträdande lärare vid folkskola	344
1897 maj 28. K. kung. ang. småskolläroinutbildningen	345
1900 juni 1. K. kung. ang. avlöning och statsbidrag åt småskolepersonalen	345
1900 juni 1. K. kung. ang. avlöning av vikarie för lärare vid folk- och småskola under tjänstledighet på grund av sjukdom	360
1900 juni 15. K. kung. ang. ändring av §§ 6, 7, 8, 9, 16 och 20 i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten	370
1900 dec. 7. K. kung. ang. lönernas utbetalande	362
1904 juni 10. K. kung. ang. avlöning och statsbidrag åt småskolepersonalen	348
1906 juni 16. K. kung. ang. ändring av §§ 6, 7, 8 och 9 i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten	372
1908 juni 18. K. kung. ang. avlöning och statsbidrag åt småskolepersonalen	351
1908 juni 13. K. kung. ang. ändring av §§ 3, 4, 6, 7, 8 och 9 i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten	374
1909 maj 7. K. kung. ang. ålderdomsunderstödet utbetalande	378
1910 jun 18. K. kung. ang. ändrad lydelse av kung. ang. avlöning av vikarie för lärare vid folk- och småskola under tjänstledighet på grund av sjukdom	360
1910 juni 18. K. kung. ang. understöd åt äldre behövande småskollärare	378
1911 okt. 27. K. kung. ang. ändring av § 9 i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten	375
1912 sept. 23. K. kung. ang. rätt till ålderdomsunderstöd för lärare i slöjd	379
1913 okt. 24. K. kung. ang. ändring av § 10 i reglementet för ålderdomsunderstödsanstalten	377
1913 okt. 24. K. kung. ang. rätt till ålderdomsunderstöd för lärare vid enskilda skolor	379
1914 sept. 14. K. kung. ang. ändrad lydelse av kung. den 1 juni 1900 ang. statsbidrag	358

Bil. XXVIII.

Framställningar och utlåtanden rörande avlönings-
och pensionsförhållanden.

INNEHÅLL.

	Sid.
1. Svenska lärareallskapets styrelse den 11 juni 1910 angående revision av de för lärarna vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater	385
2. Läroverksöverstyrelsen angående revision av de för lärarna vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater	396
3. E. Olmer m. fl. lärare vid de allmänna läroverken angående lektorernas löneförmåner	429
4. Karl Ek m. fl. angående ny löneroglering för teckningslärare vid allmänna läroverk	439
5. Läroverksöverstyrelsen angående ny löneroglering för teckningslärare vid allmänna läroverk	442
6. C. A. Brolén m. fl. rektorer vid allmänna läroverk angående ändrade bestämmelser beträffande rektorernas vid de allmänna läroverken avlönings- och pensionsförmåner	448
7. Läroverksöverstyrelsen angående ändrade bestämmelser beträffande rektorernas vid de allmänna läroverken avlönings- och pensionsförmåner	456
8. Statskontoret angående ändrade bestämmelser beträffande rektorernas vid de allmänna läroverken pensionsförmåner	464
9. Rektorsämbetet vid högre allmänna läroverket i Luleå den 20 oktober 1909 angående ortstillägg för lärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län	467
10. Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län angående ortstillägg för lärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län	473
11. Läroverksöverstyrelsen den 11 januari 1910 angående ortstillägg för lärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län	476
12. Rektorsämbetet vid högre allmänna läroverket i Luleå den 28 september 1910 angående ortstillägg för lärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län	482
13. Läroverksöverstyrelsen den 11 november 1910 angående ortstillägg för lärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län	486
14. J. V. Lindgren m. fl. den 4 februari 1911 angående löneroglering för lärarna vid de allmänna läroverken	488
15. A. Nordfelt den 8 oktober 1912 angående avlöningsförhöjning för rektorer och ordinarie lärare vid provärläroverk	490
16. Läroverksöverstyrelsen angående avlöningsförhöjning för rektorer och ordinarie lärare vid provärläroverk	493
17. J. Kjederqvist m. fl. rektorer vid allmänna läroverk angående rektorernas vid de allmänna läroverken avlöningsförmåner	494
18. Rektor och lektorer vid högre lärarinneseminariet den 28 maj 1913 angående avlöning för lärare vid högre lärarinneseminariet	496
19. Gymnastiklärarkongressen i Stockholm 1913 angående avlöningsförhöjning för vissa gymnastiklärare vid allmänna läroverk	498

	Sid.
20. Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläreförening den 24 maj 1912 om ny löne- reglering för lärarkåren vid rikets folk- och småskolor	501
21. Centralstyrelsen för Sveriges folkskolläraryrkesförbund angående löne- reglering för folkskollära- rinnorna	566
22. O. A. Björck m. fl. pensionerade folkskollärare angående förbättrad pension.	571
23. Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläreförening den 7 april 1909 angående utbe- talande av folkskollärarnas löner månadsvis m. m.	573
24. Svenska skolkökslärarinnornas förening den 31 augusti 1911 angående ändrade bestämmelser i fråga om skolkökslärarinnornas anställnings-, avlönings- och pensionsförhållanden	574
25. Stockholms slöjdläraryrkesförbund angående löne- och pensionsreglering för lärarinnor i kvinnlig slöjd	592
26. Styrelsen för akademiskt bildade kvinnors förening angående avlönings- och pensionsförhål- landen för manliga och kvinnliga lärare vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna	593

Bil. XXVIII: 1.

Till Konungen.

Undertecknade få härmed enligt av Svenska läraresällskapet lämnat uppdrag hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet göra hemställan om revision av de för lärarne vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater.

Frågan om en revision av läroverkslärarnes löner reglering gjordes till föremål för ingående diskussion vid det nittonde allmänna svenska läraremötet i Falun 1909. Mötet uttalade sig också bl. a. för »en skyndsamt reglering av läroverkslärarnes löner, genomförd efter de grundsatser, som inom riksdagen gjort sig gällande vid de tre senaste årens regleringar av lönerna för andra ämbetsmannakårer med akademisk bildning». Detta yrkande motiverades med att »erfarenheten visat, att den lönerreglering för de allmänna läroverkens ämneslärare, som genomfördes vid senaste läroverksreformen, icke erbjudit tillräckliga lönesatser för uppnående av de syftemål, som därmed avsågos», och därmed, att »sedermera ett stort antal ämbetsmannakårer, med vilka läroverkslärarne genom arten och längden av sin utbildning fullt kunna jämnställas, fått lönerregleringar genomförda i närmare överensstämmelse med tidens ekonomiska förhållanden».

I samband med nämnda möte ägde ordinarie årsmöte rum med Svenska läraresällskapet, och beslöts därvid rikta en uppfordran till läraresällskapets styrelse att gå i författning om en petition till Eders Kungl. Maj:t i anslutning till nämnda uttalande. I anledning härav har styrelsen jämlikt föreskrift i sällskapets stadgar låtit inom sällskapets lokalföreningar anställa omröstning om det sålunda väckta förslaget, och har denna omröstning utfallit så, att sällskapets medlemmar med 479 ja mot 1 nej uttalat sig för den ifrågasatta petitionen. *)

I enlighet med det sålunda givna uppdraget få undertecknade, som utgöra Svenska läraresällskapets styrelse, härmed till Eders Kungl. Maj:t i underdånighet inkomma med den framställning, vars innebörd ovan i korthet angivits.

Till motivering av denna framställning få vi i underdånighet påkalla Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för det förhållandet, att lärarnes löner, i olikhet med vad genom de senare årens lönerregleringar för andra statens tjänstemän blivit fallet, icke motsvara vad som tidens ekonomiska förhållanden ha gjort oundgängligt för lärarnes levnadsbehov.

Den förhöjning av lärarnes löner, som gjordes samtidigt med 1904 års läroverksreform, innebar i främsta rummet ett tillgodoseende av lönekrav, som Eders Kungl. Maj:t och i princip jämväl Riksdagen redan i början på 1880-talet funnit berättigade, men som till följd av att lärarnes lönefråga råkade ut för en olycksdiger sammankoppling med frågor av helt annan art, under i det närmaste hela 1880- och 1890-talen endast till hälften blevo tillgodosedda.

Samma skäl, som föranlett lärarnes redan före 1880 framträdande yrkanden på bättre lönevillkor, hade givit anledning till liknande yrkanden från vissa andra statstjänstemäns

*) Dessutom har en lokalförening, som jämväl »livligt behjärtar lärarekårens behov av en väsentlig löneförbättring», uttalat sig för en annan ordning för åvägabringande av petition härom.

Svenska läraresällskapets styrelse den 11 juni 1910 angående revision av de för lärarna vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater.

sida, och för dessa senares vidkommande genomfördes efter hand under åren 1876—1882 efter tidens förhållanden avvägda lönerogleringar.

När slutligen lärarnes under mer än två årtionden svävande lönefråga 1904 avgjordes, hade den ekonomiska utvecklingen särskilt vid tiden omkring sekelskiftet medfört betydande ytterligare prisstegringar i avseende på levnadskostnaderna. Detta hade föranlett talrika framställningar från andra statstjänstemäns sida om ytterligare ökning i löneförmånerna. Dessa framställningar hade ock befunnits så välgrundade, att Eders Kungl. Maj:t 1902 uppdragit åt en kommitté att avgiva utlåtande och förslag rörande reglering av statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden.

Det var uppenbarligen Eders Kungl. Maj:ts nådiga vilja och Riksdagens mening, att den omsider år 1904 beslutade lönerogleringen för lärarne skulle tillfredsställa även de genom den senast vidrörda prisstegringen ökade behoven. Lönesatserna företedde nämligen en höjning utöver vad Eders Kungl. Maj:t under 1880- och 1890-talen upprepade gånger funnit skäligt föreslå Riksdagen att bevilja. Att emellertid denna höjning ingalunda blev för ändamålet tillräcklig, torde framgå av följande framställning rörande tillkomsten av de lönestater för de nämnda andra statstjänstemännen, som fr. o. m. 1907 vunnit stadfästelse.

De lönesatser för dessa tjänstemän, som slutligen av vederbörande departementschefer föreslogos och av Riksdagen accepterades, voro varken de av ämbetsverken själva år 1902 i allmänhet påyrkade, ej heller de av lönerogleringskommittén föreslagna modifikationerna därav, utan väsentligt högre. De förslag, lönerogleringskommittén haft att utgå från, hade, som nämnt, av resp. ämbetsverk i allmänhet uppgjorts 1902. När så lönerogleringskommitténs betänkande rörande landsstaten remitterades till statskontoret, visade det sig, att de förut påpekade ekonomiska förändringarna i tiden även senare fortgått i så raskt tempo, att hänsyn därtill skäligen borde tagas. Också förklarade sig statskontoret och kammarkollegium i gemensamt, i februari 1907 avgivet utlåtande över kommitténs lönerogleringsförslag för landsstaten icke kunna tillstyrka de lönebelopp, som kommittén föreslagit, utan ansågo en väsentlig förhöjning därutöver vara av behovet påkallad beträffande samtliga landsstatstjänstemän. Icke heller de av statskontoret uti dess utlåtande av oktober 1902 föreslagna lönebelopp ansågo de båda ämbetsverken numera vara tillfredsställande. Redan den alltjämt fortgående stegringen av levnadskostnaderna funno ämbetsverken ifråga nödvändigöra en förhöjning i det förslag, statskontoret för ej fullt 5 år sedan avgivit. Därtill komme, att »statskontoret år 1902 icke kunde taga någon hänsyn till det visserligen då redan framkomna, men först sedermera allmännare omfattade förslaget om åläggande för tjänstemännen att bidra till sin egen pensionering». Statskontoret och kammarkollegium funno sig därför böra tillstyrka, att lönebeloppen för landstatstjänstemännen måtte upptagas till omkring 10 % högre, än statskontoret hemställde 1902.

Då statskontoret i juni 1905 hade yttrat sig beträffande de för statskontoret självt av lönerogleringskommittén föreslagna lönesatserna, hade statskontoret redan funnit omständigheter föreligga, som talade för en större förhöjning, än statskontoret 1902 föreslagit. Gentemot de av kommittén föreslagna sänkningarna nöjde sig statskontoret med att vidhålla sitt ursprungliga förslag. Det blev vederbörande departementschef, som gjorde sig till målsman för de höjningar härutinnan, som också 1907 vunno Riksdagens bifall, och som tjänade till mönster vid avvägande av de definitiva lönebeloppen i övriga fall, bl. a. för landsstaten.

Förfarandet vid läroverkens löneroglering erbjuder utgångspunkter för direkt jämförelse. Det var med stöd av uppgifter rörande levnadskostnaderna under åren 1889—1898 och bearbetning av över 500 årskonton för sagda tidsperiod, som läroverkskommittén, vars betänkande avgavs i december 1902, hade framställt en minimistandard för läroverkslärarnes levnadskostnader (se läroverkskommitténs betänkande, sid. 507). Den summa, vartill denna

beräkning ledde, eller 3,000 kr., lades till grund för de föreslagna och fastställda begynnelse-lönerna för adjunkter. Härvid togs emellertid, såsom uttryckligen framhållles i kommittébetänkandet, ingen hänsyn till den skyldighet att bidra till egen pensionering, som gjorts till oavvisligt villkor för löne regleringarna. Likaledes medgavs av kommittén, att beloppen för de olika utgiftsposterna i den uppgjorda beräkningen voro så knappt tillmätta, att åtskilliga för en lärare nästan nödvändiga utgifter i verkligheten uppginge till ett vida högre belopp än det, vartill de av kommittén beräknats. Och detta gällde med hänsyn till förhållandena redan före sekelslutet. Att den fortskridande utvecklingen redan vid vår löne-reglerings ikraftträdande lämnat dessa förhållanden ett gott stycke bakom sig, det erkändes som nämnt av samtida officiella uttalanden och vann vederbörligt beaktande ett par år senare vid fastställande av staterna för förut omnämnda ämbetsmannakårer.

Till följd av de förhållanden, för vilka sålunda redogjorts, blevo lönesatserna för lärarna väsentligt annorlunda än de, som kommo att fastställas för bl. a. tjänstemännen i de centrala ämbetsverken, såsom exempelvis nedanstående tabell beträffande läroverksadjunkter utvisar.

	Läroverksadjunkts nuvarande		Summa	Första normal- grads		Summa *)
	lön	tjänstg.- pengar		lön	tjänstg.- pengar	
Begynnelselön	2,000	1,000	3,000	2,200	1,500	3,700
Efter 5 år	2,350	1,150	3,500	2,700	1,500	4,200
> 10 >	2,700	1,300	4,000	3,200	1,500	4,700
> 15 >	3,050	1,450	4,500	3,700	1,500	5,200
> 20 >	3,400	1,600	5,000	3,700	1,500	5,200

Och dock åsyftades vid senaste läroverksreformens genomförande — enligt både departementschefens uttalande i motiveringen till Eders Kungl. Maj:ts proposition och Riksdagens i anledning därav beslutade skrivelse — att läroverksadjunkterna skulle vara likställda med första gradens tjänstemän i fråga om slutlöner (1904 års riksdags skrivelse, n:o 172). Men likställdheten kom — helt naturligt — att gälla de år 1904 tilltänkta löneförhållandena för tjänstemän. När sedan lönerna för första gradens tjänstemän kommo att definitivt fastställas, sattes deras slutsumma till följd av förhållanden, för vilka i det föregående redogjorts, 200 kr. högre, än för adjunkterna bestämts.

Begynnelselönerna för adjunkter voro ämnade att möjliggöra för dem att träda i äktenskap (se läroverkskommitténs betänkande, sid. 512). Härför voro de föreslagna och sedermera fastställda beloppen redan från början otillräckliga och äro det än mera nu, dels till följd därav, att avdrag för pensionsbidrag ej togs i beräkning (läroverkskommitténs betänkande, sid. 509), dels därigenom, att de voro fixerade med hänsyn till en gången tids nu ej längre gällande ekonomiska förhållanden.

Starka skäl synas tala för att läroverksadjunkter i alla hänseenden bliva ekonomiskt likställda med tjänstemän av första normalgraden. Fasthåller man vid önskvärdheten av att en ordinarie lärare bör ha tillfälle att tämligen snart bilda familj, och med godkännande av

*) Ortstillägg äro ej inräknade.

förutsättningen, att läroverksadjunkter skola likaväl som t. ex. länsnotarier och länsbokhållare kunna leva på sin lön, kunna anspråken beträffande de förstnämndas begynnelselöner ej bliva lägre än för dessa sistnämnda. Det torde ändock i alltför många fall dröja åtskilligt, innan den ekonomiska ställningen för en lärare, som vunnit befordran till ordinarie, tillåter giftermål. Ty det är att märka, att läroverkskommittén vid beräkningen av en lärares nödvändiga utgifter säger sig icke hava medtagit vare sig ränta eller amortering av skulder (läroverkskommitténs betänkande, sid. 509). Att en mycket stor del av lärarekåren har att räkna med dessa poster, är ett blott alltför väl känt faktum, och statistisk belysning därav saknas icke heller alldeles (jfr läroverkskommitténs betänkande, sid. 1012).

När löneinkomsterna ej räcka för de oavvisliga utgifterna, måste extra inkomster, i den mån de stå till buds, anlitas. Den sorts förvärv, som det för lärare vanligen ligger närmast att räkna med, utgöres dels av privatlektioner, dels av undervisning i andra skolor. Möjligheterna till andra, ofta mera lättvunna inkomster, äro numera kringskurna genom det vid löneregleringen som villkor fogade förbudet att utan särskilt tillstånd innehava »annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommunens stat eller annan tjänstebefattning». Riksdagen har med detta stadgande, som har motsvarighet i de vid övriga nyss gjorda löneregleringar fogade villkor, åsyftat, att alla statens tjänstemän skola ägna sina krafter odelat åt sin tjänst. Det skall visst icke förnekas, att mångsyssleri för en lärare är fördärligt, för så vitt det leder hans intresse bort från den egentliga uppgiften. Men det torde med fullt fog kunna påstås, att av olika former av extra arbete, som kunna ifrågakomma för en lärare, är ett omfattande lektionsgivande mest uppslitande och därför i längden även ur statens intressynpunkt skadligast. Det vore endast en vinst för det allmänna, om det sörjdes för lärarne på ett sådant sätt, att de bleve för sin ekonomi oberoende härav; endast då kan läraren »gå till arbetet i sin tjänst med den spänstighet i sinnet och den kraft i viljan, som ungdomens rätta ledning kräver», liksom ock »ägna tillbörlig tid åt sin egen fortsatta utbildning» (läroverkskommitténs betänkande, sid. 512). Detta var ock en av de grundsatser, från vilka läroverkskommittén utgick vid sitt förslag till löner. Det kan erinras om, att andra tjänstemäns löner avvägs under den förutsättning, att extra inkomster ej skulle behöva ifrågakomma.

Den avlöning, som funnits behöflig för att bereda första gradens tjänstemän en nödortförlig bärgning, ter sig ur *en* synpunkt såsom det minsta, varmed det kan vara skäligt, att läroverksadjunkter lönas för en mestadels livslång tjänst. Det har nämligen av den senaste läroverkskommittén påvisats, hurusom befordringsförhållandena för läroverksadjunkter ställa sig så, att dessa med undantag för en ringa del äro hänvisade till att stanna i denna levnadsställning, till dess de avgå med döden eller uppnå pensionsåldern. Av de under femårsperioden 1894—1899 avgående adjunkterna hade blott var åttonde vunnit befordran till annan, bättre avlönad tjänst inom läroverken (läroverkskommitténs betänkande, sid. 513 f., jfr ock s. 491). Icke ens detta ringa antal kan emellertid härvidlag utan en betydande reduktion komma i betraktande. Bland de ifrågavarande befordringarna till bättre avlönad tjänst vid läroverk ingå nämligen befordringar till lektorat, och sådana stå ju icke öppna för vilken adjunkt som helst; den högre avlöningen för lektor är också framför allt avsedd att kompensera den kostsammare utbildningen. Adjunktstjänsterna äro därför — i motsats mot vad fallet i allmänhet torde vara med övriga jämförliga statstjänster — nära nog uteslutande att anse såsom slutmålet för sina innehavares strävanden efter befordran på sin bana, och synnerligen väl grundad synes den slutsats vara, vartill läroverkskommittén kommit, nämligen, att »en läroverksadjunkt bör avlönas så, att han under hela sin verksamhetstid skall kunna utan ekonomiska bekymmer och därav alstrad förstämning sköta sitt ansvarsfulla kall.»

Vad beträffar lektorerna, är en skillnad mellan deras och adjunkternas avlöning påkallad av den längre och kostsammare utbildningstid, som vinnande av lektorskompetens kräver.

Det kunde synas skäligt att jämställa lektorerna med andra gradens tjänstemän, varigenom begynnelseavlöningen bleve 5,400 kr. och med 2 ålderstillägg à 500 kr. stege till 6,400 kr. Härigenom skulle lektorernas löner komma att i det närmaste ligga mitt emellan professorernas och läroverksadjunkternas, vilket förhållande onekligen hade en viss hävd för sig. Men å andra sidan måste medgivas, att om hänsyn togs till det hittillsvarande förhållandet såväl mellan adjunkters och lektorers avlöning som mellan läroverkslärares och civila tjänstemäns lönesatser, en sådan höjning av lektorernas ställning innebure en nyhet. Skillnaden mellan lektors och adjunkts avlöning har ända sedan 1858 i regel utgjort 1,000 kr. i alla lönegrader. Härigenom hava lönebeloppen för lektorerna under hela denna tid närmast varit att jämföra med lönesatserna för sådana tjänstemän, vilka hittills tillhört en högre mellangrad mellan första och andra normalgraderna (exempelvis kanslisekreterare i statsdepartementen). Till dessa tjänstemäns löner kunna lektorernas löner (såsom av här nedan meddelade jämförelsetabeller framgår) sägas ha stått i samma förhållande som läroverksadjunkters löner till lönerna för tjänstemän av första normalgraden. Vi anslå därför i underdanighet, att för lektorerna måtte bestämmas samma lönesatser, som kunna komma att fastställas för nyssnämnda tjänstemän av högre mellangrad mellan första och andra normalgraderna, därest dessa vid en definitiv löne reglering bliva vid en sådan mellanställning bibehållna, med det förbehåll, att lektorerna i likhet med adjunkterna erhålla rätt till tre ålderstillägg, liksom f. ö. är fallet i närmaste mellangrad.

Vad beträffar rektorernas löner, gjorde läroverksreformen ingen rubbning i det sedan länge gällande förhållandet, att rektor ej avlönas lägre än någon annan vid samma läroverk tjänstgörande lärare. Rektors begynnelselön är därför vid högre allm. läroverk lika med slutlönen för lektor och vid lägre (realskola för gossar eller samskola) lika med adjunkts slutlön, i båda fallen oberäknat den rektor av gammalt tillkommande förmånen av fri bostad eller hyresersättning. Med fasthållande vid samma grundsatser, därest ovan gjorda förslag realiserades, och med inräknande av hyresersättringen, komme rektorernas löner vid h. allm. läroverk i medeltal att uppgå till vad som gäller för tjänstemän av 3:e normalgraden. Konsekvensen skulle då fordra, att ålderstillägget sattes till 600 kr. Övriga rektorer skulle ungefärligen nå mellangraden mellan 2:a och 3:e normalgraderna (ålderstillägg likaledes 600 kr.).

Att lärarnes löner alltfört intaga en särställning vid jämförelse med andra akademiskt bildade ämbetsmannakårers, torde ytterst sett vara en fortlevande återstod av det för 60 år sedan övergivna systemet att till väsentlig del avlöna lärarne genom anvisning på befördran i kyrkans tjänst (läroverkskommitténs betänkande, sid. 480). Det är uppenbart, att övergången till ett direkt avlöningssystem för en så jämförelsevis talrik kår skulle kännbart betunga riksstaten. Att statsmakterna till följd därav icke funno sig vara i tillfälle genast binda sig för beviljande av en eljest som skälig erkänd full avlöning, framgår av ett uttalande av statsutskottet vid 1856—58 års riksdag, vari den större trygghet, som en efter vissa år skeende uppflyttning till högre lön beredde, betecknades som en ersättning för att »statens tillgångar icke medgiva, att för lärarne vid rikets elementarläroverk bestämmas rikligare löneanslag» (läroverkskommitténs betänkande, sid. 487).

Det förhållandet, att lärarne aldrig ännu erhållit fullt vederlag för sitt arbete efter samma beräkningsgrunder som för andra ämbetsmän, torde — jämte kravet på successiv anpassning efter den fortskridande ekonomiska utvecklingen — i sin mån ha bidragit att framkalla upprepade lönerörelser inom kåren. I princip kan yrkandet på full avlöning sägas ha vunnit erkännande i äldre tider (före 1877), därigenom att slutlönerna för lärarne ganska betydligt överstego avlöningsbeloppen för andra statstjänstemän i jämförlig ställning. Berörda förhållanden framgå av följande tabell.

År, då angivna lönesatser först tillämpades.	Adjunkts och kollegas avlöning.					Avlöning för tjänstemän av den numera s. k. första normalgraden.				
	Begy-nelse-avlö-ning.	E f t e r				Begy-nelse-avlö-ning.	E f t e r			
		5 år.	10 år.	15 år.	20 år.		5 år.	10 år.	15 år.	20 år.
1859	1,000	1,500	2,000	2,500		(2,000ä) 2,200	(2,500*)			
1864	d:o	d:o	d:o	d:o	3,000	d:o	d:o			
1874	1,500	2,000	2,500	3,000	3,500	d:o	d:o			
1877	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	3,000	3,500	4,000		
1883	2,000	2,500	3,000	3,500	3,750	d:o	d:o	d:o		
1899	d:o	d:o	d:o	d:o	4,000	d:o	d:o	d:o		
1901	2,200	2,750	3,300	3,850	4,400	3,300	3,850	4,400		
1905	3,000	3,500	4,000	4,500	5,000	d:o	d:o	d:o		
1908	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	3,700	4,200	4,700	5,200	

Analoga förhållanden visa sig vid en jämförelse för samma tidsperiod mellan å ena sidan lektorslönerna och å andra sidan lönerna för tjänstemän av hittillsvarande högre mellan-grad mellan första och andra normalgraderna (t. ex. kanslisekreterare i statsdepartementen).

År, då angivna lönesatser först tillämpades.	Lektors avlöning.					Avlöning för tjänstemän av högre mellangrad mellan nuvarande första och andra normalgraderna.				
	Begy-nelse-avlö-ning.	E f t e r				Bygyn-nelse-avlö-ning.	E f t e r			
		5 år.	10 år.	15 år.	20 år.		5 år.	10 år.	15 år.	20 år.
1859	2,000	2,500	3,000	3,500		3,000				
1864	d:o	d:o	d:o	d:o	4,000	d:o				
1874	2,500	3,000	3,500	d:o	d:o	d:o				
1875	d:o	d:o	d:o	4,000	4,500	d:o				
1877	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	4,000	4,500	5,000		
1883	3,000	3,500	4,000	4,500	4,750	d:o	d:o	d:o		
1899	d:o	d:o	d:o	d:o	5,000	d:o	d:o	d:o		
1901	3,300	3,850	4,400	4,950	5,500	4,400	4,950	5,500		
1905	4,000	4,500	5,000	5,500	6,000	d:o	d:o	d:o		
1911 **)	d:o	d:o	d:o	d:o	d:o	(4,800)	(5,300)	(5,800)		

*) I ämbetsverk med ett större antal tjänster i denna grad avlönades ett antal — för yngre innehavare — med 2,000 kr., de övriga med 2,500 kr. Eljest var 2,200 kr. den vanliga lönesatsen.

**) Här upptagas de av 1910 års riksdag beslutade provisoriska lönesatserna för kanslisekreterare, med frånräknande av ortstillägg.

Vad slutligen rektorerna beträffar, hava de, såsom av nedanstående tabell torde framgå, vid högre läroverk i allmänhet, när förmånen av fri bostad eller hyresersättning medräknas, på 1860-talet och i början av 1870-talet varit fullt ut likställda med tredje normalgradens tjänstemän. Detta förhållande, vari de omkring 1880 företagna lönereglerna för civila tjänstemän gjorde rubbning, har icke sedermera till fullo återställts.

År, då angivna lönesatser först tillämpades.	Avlöning för rektorer vid h. allm. läroverk.			Avlöning för tjänstemän av nuv. tredje normalgraden.		
	Begynnelseavlöning.	Efter		Begynnelseavlöning.	Efter 5 år.	
		5 år.	10 år.			
1859	4,000				4,500 à 5,000*)	
1864	d:o		4,500		d:o à d:o	
1875	4,500		5,000		d:o à d:o	
1877	d:o		d:o	Dessutom fri bostad eller hyresersättning.	6,400	7,000
1883	4,750		5,250		d:o	d:o
1899	5,000		5,500		d:o	d:o
1901	d:o		d:o		6,900	7,500
1905	6,000		6,500		d:o	d:o
1908	d:o		d:o		7,500	8,100

Att så att säga kontrollmäta lärarelönernas tillräcklighet genom en jämförelse med lönerna för andra statstjänare i närmast motsvarande ställning synes vara fullt befogat, för så vitt som övriga statstjänstemäns löner äro avvägda efter de ekonomiska tidsförhållandenas krav. Att så skulle vara förhållandet, är just vad som åsyftats vid dessa lönebelopps fastställande på olika tider, såsom framgår av den historik över hithörande förhållanden, som föreligger i den s. k. allmänna lönereglerns kommitténs av år 1902 betänkande I (särskilt sid. 14 ff. och sid. 19 ff.).

Betraktade ur sådan synpunkt ådagalägga närmast ovan meddelade tabeller, att lärarnes ekonomiska ställning relativt taget var förmånligare under 1860-talet och förra hälften av 1870-talet än någonsin sedermera.

Såsom redan förut antytts, skedde nämligen — i följd av 1880- och 1890-talens förvecklingar i läroverksfrågan — ett obehörigt avbrott i den tidsenliga utvecklingen av läroverkslärarnes avlöningsförhållanden. Huru förhållandena efter allt att döma borde ha kommit att gestalta sig under 1880- och 1890-talen, därest icke för saken främmande faktorer störande ingripit, visar Eders Kungl. Maj:ts under nämnda period upprepade gånger framlagda och, som det vill synas, av Riksdagen principiellt gillade förslag till lönerglerng för läroverkslärarne (jfr senaste läroverkskommitténs betänkande, sid. 493 och sid. 495). Enligt nämnda förslag skulle för adjunkt begynnelselönen blivit 2,500 kr. och efter 3 ålderstillägg slutlönen 4,000 kr.

*) I verk med ett flertal sådana tjänster förekom vanligen den högre avlöningen för ungefär halva antalet. Eljest var lönesatsen 4,500 kr.

Om emellertid hänsyn endast toges till förhållandena, sådana de verkligen blivit, och differensen beräknas dels mellan de för exempelvis 35 tjänsteår utgående sammanlagda avlöningsbeloppen för adjunkt och för första normalgrads tjänsteman efter de på 1880- och 1890-talen gällande grunder och dels mellan de för vardera under samma antal år utgående sammanlagda avlöningsbeloppen efter nu gällande grunder (se nedanstående tabell), visar sig, att den klyfta, som återstår att fylla för vinnande av likställighet, är nästan lika stor som exempelvis år 1882.

Totalbeloppet av läroverksadjunkts avlöning efter 1880- och 1890-talens lönesatser:	$2,000 \times 5 + 2,500 \times 5 + 3,000 \times 5 + 3,500 \times 5 + 3,750 \times 15 = 111,500$ kr.
Totalbeloppet av första normalgrads avlöning efter samtidigt gällande lönesatser:	$3,000 \times 5 + 3,500 \times 5 + 4,000 \times 25 = 132,500$ kr.
	Differens = 21,250 kr.
Totalbeloppet av läroverksadjunkts avlöning efter för närvarande gällande lönesatser:	$3,000 \times 5 + 3,500 \times 5 + 4,000 \times 5 + 4,500 \times 5 + 5,000 \times 15 = 150,000$ kr.
Totalbeloppet av första normalgrads avlöning efter för närvarande gällande lönesatser:	$3,700 \times 5 + 4,200 \times 5 + 4,700 \times 5 + 5,200 \times 20 = 167,000$ kr.
	Differens = 17,000 kr.

Den relativa förbättring i den ekonomiska ställningen, som för adjunkt ernåtts sedan 1882, skulle sålunda belöpa sig till sammanlagt 4,250 kr. eller, med bortseende från räntor, till endast cirka 120 kr. per år.

Och dock var situationen år 1882 sådan, att för övriga statens tjänstemän löneredringar just fullbordats och läroverkslärarne voro i tur och ordning att få sin av Eders Kungl. Maj:t dem tilltänkta nya lönestat genomförd — något, som emellertid blev uppskjutet för ett tjugotal år.

Med andra ord: om lärarnes avlöning under 1880- och 1890-talen var erkänt otillräcklig (läroverkskommitténs betänkande, sid. 515), så kan det alltså med fog sägas, att den för närvarande är i det närmaste lika otillräcklig.

Ett starkt stöd för sin förhoppning att nu omsider nå en avlöning, som i likhet med andra ämbetsmäns är så tillmätt, att den fyller de oundgängliga levnadsbehoven, ser lärarekåren i det förhållandet, att en annan kår, nämligen de akademiska lärarnes, som också ursprungligen varit med ekonomiska band närmare knuten till kyrkan, helt nyligen fått sin ställning definitivt höjd upp till ett plan, motsvarande deras »civila» vederlikars.

Följande tabell erbjuder en jämförelse mellan de successiva förändringarna i löneförhållandena för lektorer vid läroverken och för professorer. Tabellen är, vad beträffar lektorerna, hämtad ur senaste läroverkskommittés betänkande sid. 500 och för professorernas vidkommande utarbetad med ledning av den historik, som förekom i motiveringen till Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition till 1908 års riksdag rörande löneredring för rikets universitet.

Å r.	Lektors		E. o. professors		Ord. professors	
	beg. lön.	slutlön.	beg. lön.	slutlön.	beg. lön.	slutlön.
1858	2,000	3,500	—	—	4,500	4,500
1864	2,000	4,000	—	—	4,500	4,500
1874	2,500	4,000	—	—	4,500	4,500
1875	2,500	4,500	—	—	5,400	5,400
1876	2,500	4,500	—	—	6,000	6,000
1878	2,500	4,500	4,000 *)	4,500	6,000	6,000
1883	3,000	4,750	4,000 *)	4,500	6,000	6,000
1899	3,000	5,000	4,500	5,500	6,000	6,000
1901	3,300	5,500	4,500	5,500	6,000	6,000
1903	3,300	5,500	4,500	5,500	6,000	7,000
1905	4,000	6,000	4,500	5,500	6,000	7,000
1907	4,000	6,000	5,500	6,000	6,000	7,000
1909	4,000	6,000	(7,000)	(7,000)	7,500	8,100

Av ovanstående framgår, att avståndet mellan lektors slutlön och ordinarie professors slutlön aldrig varit så stort som för närvarande eller 2,100 kr. Den närmast största differensen, 1,500 kr., förekom dels under ett antal år i slutet av 1870-talet och första början av 1880-talet, dels under tre år omdelbart före sista läroverksreformen. Eljest har den endast under 1880-talet överstigit, stundom understigit 1,000 kr.

Mellan begynnelselönerna förekom samma latitud som nu, eller 3,500 kr., i slutet av 1870-talet och första början av 1880-talet, och har eljest varierat från 3,000 kr. (så under större delen av 1880-talet och hela 1890-talet) ned till 2,000 kr.

Ej mindre beaktande förtjänar emellertid det förhållandet, att alltsedan akademiadjunktsinstitutionen upphävdes, ända till sistlidna års utgång en betydlig del av professurerna varit extra ordinarie och såsom sådana erbjudit vida blygsammare löneförmåner, med slutlöner i allmänhet sammanfallande med lektorernas slutlöner, endast för ett eller annat år överstigande de senare, under större delen av 1880- och 1890-talen t. o. m. understigande dem. Hela denna kategori, som omfattat två femtedelar av sammanlagda antalet professorer, har nu, fränsett försvinnande undantag, vunnit ordinarie professorers ställning och löneförmåner.

Det ena med det andra ådagalägger, att i stort sett professorernas ställning genom den sista löneregleringen blivit i förhållande till läroverkslärares vida förmånligare, än som skulle blivit följderna av en förhöjning av bådadernas avlöningsbelopp efter de proportionsgrunder, som tillämpats vid övergången från gammal till ny stat för de civila tjänstemännen.

En annan betydande förändring i förhållanden, som understundom andragits till jämförelse, har inträtt efter läroverkslärares senaste lönereglering. I senaste läroverkskommitténs betänkande, s. 510, säges, att lärarnes ställning i Tyskland och särskilt Preussen syns kommittén erbjuda vissa jämförelsepunkter med de svenska lärarnes. Därsammastädes påpekas (not 1), hurusom i mer än halva antalet tyska stater lärarne uppnått ekonomisk lik

*) I några fall 4,500 kr.

ställighet med domare i första instansen. Bland dessa stater befann sig då icke Preussen (med mer än hälften av Tyska rikets befolkning). Men genom preussiska lantdagens beslut förlidet år ha lönerna nyreglerats samtidigt för läroverkslärarna och bl. a. domare i första instansen och det till lika belopp för båda kategorierna. Härmed träda i stället för de i läroverkskommitténs betänkande, sid. 511 (jfr not 1) angivna lönebeloppen 2,700—6,000 Mark hädanefter resp. 2,700 Mark begynnelselönen och 7,200 Mark slutlönen.

Det synes oss, som om detta förhållande vore förtjänt av att framdragas, lika väl som i motiveringen till Eders Kungl. Maj:ts proposition rörande professorernas senaste löne-reglering jämväl åberopades de tyska universitetslärares avlöningsbelopp.

De tyska lönesatsernas jämförelse med de svenska ställer sig emellertid icke så alldeles enkel. Den preussiska läroverksorganisationen arbetar ej med lärare av två olika kompetens- och löneklasser. Då hos oss lektorerna utgöra i runt tal 240 mot omkring 740 adjunkter, skulle genomsnittet av de slutlöner, som hos oss för närvarande sammanlagt utgå till båda kategorierna, bli ett belopp, som ligger adjunktslönen vida närmare än lektorslönen i sista lönegraden — föga mer än 5,200 kr. Ett dylikt jämförelsebelopp torde bli rättvist även med hänsyn därtill, att utbildningstiden för de tyska läroverkslärarna obetydligt överstiger adjunkternas hos oss. För att giva ett medeltal, som motsvarade de tyska slutlönerna, eller mycket lågt taget 6,400 kr., finge våra löner (om den nuvarande differensen mellan adjunkts och lektors lön bibehölles) ökas upp till ungefär resp. 6,100 och 7,100 kr. för högsta lönegraden. Och härvid är dock alldeles bortsett från dels det preussiska hyresbidraget, dels en fördelaktigare anordning i fråga om lönegradernas fördelning, i det ålderstillläggen i Preussen komma så tätt som vart tredje år. Emellertid får även tagas i betraktande, att det i Preussen tillämpade avlöningssystemet medför lägre begynnelselöner, än som hos oss förekomma.

Att lärarnes löner i längden hållas på en lägre nivå än andra tjänstemäns, torde icke kunna avlöpa utan fara för den rekrytering med goda krafter, som för denna kår med dess ansvarsfulla uppgift är minst lika angelägen som ifråga om andra tjänstemannakårer. Det lär väl icke vara något tvivel, att därest lärarebanan allfort befinner icke bjuda tillräcklig bärgning, de andra bättre tillgodosedda banorna i statens, liksom i enskildas, tjänst skola draga till sig just sådana, som det för läroverken skulle varit angeläget att få i sin tjänst. Det synes oss, som om det redan i åtskilliga fall förekommit, att det erbjudit svårigheter för läroverken att få tjänstgöringen bestridd av fullgoda krafter.

Ett medgivande av att den år 1904 fastställda lönestaten för läroverken är i behov av revision, synes oss hava gjorts därigenom, att Riksdagen förlidet år på Eders Kungl. Maj:ts förslag beviljade förhöjning av de arvoden, som år 1904 fastställdes för medlemmarna i Kungl. Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk.

Före nyssnämnda revision av Kungl. Överstyrelsens stat hade inhämtats utlåtande i ärendet av den av Eders Kungl. Maj:t den 3 okt. 1902 tillsatta kommitté för reglering av statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden. Det synes oss vara av vikt, att jämväl lärarnes löneförhållanden få skärskådas ur samma synpunkter, som varit ledande för de omfattande löne-regleringar, som hänskjutits till denna kommitté, och med tillgodogörande av den erfarenhet och sakkunskap, som inom nämnda kommitté finnas för handen. Väl är det sant, att en omfattande utredning både rörande läroverkslärares avlöning i gångna tider och rörande förhållanden, som för deras ekonomiska ställning äro av betydelse, blivit verkställd av den senaste läroverkskommittén och i dess betänkande framlagd. Men dels har i denna utredning icke tagits hänsyn till förhållanden, som i sistnämnda avseende inträtt efter 1898, dels ha därvid ej företagits sådana jämförelser med andra statstjänares ställning på olika tider, varav här ovan exempel framdragits.

Med stöd av vad vi sålunda anfört, få vi i underdånighet hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om en sådan revision av lärarnes lönestater, att ämneslärare vid allmänna läroverk (och folkskoleseminarier) bliva i alla avseenden ekonomiskt likställda med jämförliga kategorier av andra statens tjänstemän med akademisk bildning.

Att i samband härmed en justering vidtages beträffande de lönebelopp, som blivit fastställda för lärarinnor vid statens samskolor, våga vi även i underdånighet anhålla. Såsom ett anmärkningsvärt förhållande beträffande dessa anse vi oss böra påpeka den, som det synes, alltför stora skillnaden mellan den avlöning, som utgår till ordinarie ämneslärarinna vid samskola, och den, som utgår till kvinnlig adjunkt vid folkskoleseminarium.

Likaledes anhålla vi i underdånighet få erinra om önskvärdheten av en omreglering även av övningslärarnes avlöning, så att jämväl denna anpassas efter tidens förhållanden.

Sedan de senaste årens lönerogleringar för civila tjänstemän infört ortstillägg ej blott i Stockholm utan även — till mindre belopp — i vissa andra städer, synes det, som om ett formellt hinder bortfallit att bevilja lärarne denna förmån även å orter, där sådana icke f. n. enligt gällande bestämmelser förekomma. Det kan ej vara tvivel om, att lärarne i övre Norrlands städer äro i lika stort behov av ortstillägg som landsstatstjänstemännen i där belägna residensstäder, och formligt yrkande i denna riktning har ju nyligen till Eders Kungl. Maj:t framställts. Vi få alltså i underdånighet hemställa, att vid en löneroglering för lärarne införas ortstillägg efter de för landsstatstjänstemän gällande grunder.

Slutligen få vi i underdånighet hemställa, att den av Eders Kungl. Maj:t år 1902 tillsatta kommitté för reglering av statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden måtte, förstärkt med sakkunniga representanter för läroverkslärarnes kår, erhålla i uppdrag att utarbete förslag till en efter här ovan avhandlade grunder reviderad lönestat för läroverken¹.

¹ Underdåniga framställningar i anslutning till denna petition inlämnades till Kungl. Maj:t den 27 januari 1911, den 11 februari 1911 och den 9 november 1911.

Stockholm den 11 juni 1910.

Underdånigst

Svenska Läraresällskapets styrelse:

EUGÈNE SCHWARTZ.

AXEL ÅSTRÖM.
GUSTAF MELLÉN.

A. F. W. LINDVALL.
E. HALLGREN.

AXEL DAHLMAN.
ARTUR KORLÉN.

Till Konungen.

Läroverks-
överstyrel-
sen angä-
ende revision
av de för
lärarna vid
rikets all-
männa läro-
verk och
folkskolese-
minarier
gällande
lönestater.

I anledning av härhos återgående nådiga remiss får Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk i underdånighet anföra följande.

Då en omfattande lönereglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk företogs så sent som år 1904 och trädde i kraft från och med ingången av år 1905, kan det synas anmärkningsvärt, att krav på förnyad lönereglering med höjda lönesatser framställas redan nu, icke fullt sex år efter sistnämnda tidpunkt. Men vid ett närmare skärskådande av lärarnas lönefråga och med hänsyn tagen till förhållandena såväl före som efter dess senaste lösning framstår nämnda omständighet i ett annat ljus.

Det är allmänt bekant och framgår för övrigt utförligt av det betänkande, som den 8 december 1902 avgavs av senaste läroverkskommitté, att lösningen av lärarnas lönefråga genom åtskilliga omständigheter blivit på ett betänkligt sätt fördröjd, tills den slutligen genomfördes vid 1904 års riksdag. De löner, som då fastställdes, finnas angivna i här bilagda tabell A. Närmast föregående förhöjning av lärarnas löner i allmänhet beviljades av 1882 års riksdag — och då med halva det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit och som Riksdagen även syntes principiellt ha gillat — och därnäst föregående mera allmänna förhöjning av 1874 års riksdag (se bland annat översikten i läroverkskommitténs betänkande, sid. 500—503). Någon verklig reglering av lönerna kan däremot icke sägas ha ägt rum under den långa tiden mellan år 1858 och år 1904, oaktat någon löneförbättring visade sig behöblig redan ett par år efter den stora regleringen vid 1856—1858 års riksdag.

Det är givet, att lärarna drabbats hårt av en så lång väntetid, och den har, såsom nedan kommer att påvisas, ingalunda blivit utan betänkliga följder för läroverken.

Men om löneregleringen år 1904 sålunda kom för sent, så kom den å andra sidan även för tidigt, i det den inföll något före en period, under vilken ämbets- och tjänstemännens löner i allmänhet måst omläggas efter en måttstock, som för dem blivit gynnsammare, än man tänkt sig vid tiden för lärarnas lönereglering.

Därjämte förtjänar påpekas, att 1904 års lönereglering, ehuru den måste anses hava inneburit en för lärarna högeligen välkommen förbättring, dock icke var för dem så förmånlig, som jämförelsen med förut gällande lönesatser synes giva vid handen. Ty jämte det lärarna bland annat ålades att lämna avsevärda bidrag till sin egen pensionering och deras möjlighet till biförtjänster inskränktes, beslöt Riksdagen att upphäva förut, ända sedan början av 1860-talet, medgiven lönetsrätt för tjänstgöring såsom extra ordinarie lärare, en förändring, som i varje fall betydligt förringar löneförbättringens värde och i tider med dåliga befodringsmöjligheter i vissa fall till och med kan upphäva dess verkan.

Överstyrelsen, som visserligen inser svårigheterna av att åvägbringa ny löneförbättring för en stor tjänstemannakår så kort tid efter senaste omreglering, finner emellertid nyss anförda omständigheter vara så vägande, att betänkligheter av nämnda art måste få stå tillbaka.

Överstyrelsen övergår därför till att mera i detalj yttra sig om det berättigade i och behovet av en löneförhöjning för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken.

Av förhandlingarna och besluten i läroverksfrågan vid 1904 års riksdag, särskilt Riksdagens skrivelse nr 172, framgår, att man ansett sig i och med den då beslutade löne-regleringen hava i löncavseende likställt lärarna med andra tjänstemän. Närmare förklaring på innebörden härav finner man bland annat i särskilda utskottets nr 1 utlåtande nr 2 (sid. 99), där utskottet uttalar sig på följande sätt: »Då utskottet nu går att yttra sig i denna fråga, vill utskottet framhålla lämpligheten därav, att lärarna ej sättas efter andra, med dem jämförliga tjänstemän, vilkas löner under senare åren blivit reglerade eller äro till reglering ifrågasatta. I likhet med Kungl. Maj:t kan utskottet icke finna någon skälig anledning att i avseende å slutlön göra läroverksadjunkterna mindre förmånligt ställda än första gradens tjänstemän i de centrala ämbetsverken, för vilka av den löneregeringskommitté, som den 18 november 1903 avgav sitt betänkande, föreslagits en slutlön av 5,000 kronor, detta så mycket mindre som adjunkternas begynnelselön skulle bliva väsentligt lägre än ifrågavarande tjänstemäns och adjunkternas senare än dessa, eller först efter 20 år, skulle komma i åtnjutande av högsta ålderstillägget. Adjunkternas långa utbildningstid, som av kommittén beräknats till omkring åtta år efter avlagd mogenhetsexamen, såväl som betydelsen av den uppgift, de ha att fylla, synas väl berättiga till en sådan likställighet.»

Den i utlåtandet omförmälda löneregeringskommittén föreslog (se dess betänkande I, sid. 133) för tjänstemän i första lönegraden följande belopp: lön 2,300 kronor, tjänstgöringspenningar 1,500 kronor, därjämte tre ålderstillägg å vardera 400 kronor efter respektive 5, 10 och 15 år, slutavlön 5,000 kronor.

I de stora, på nämnda kommittés utredningar och förslag grundade lönerogleringar, som av Riksdagen beslutats från och med år 1907, ha emellertid lönesatserna för första gradens tjänstemän bestämts till i det hela sett avsevärt högre belopp, nämligen — förutom vissa, av kommittén icke ifrågasatta ortstillägg — lön 2,200 kronor, tjänstgöringspenningar 1,500 kronor, därjämte tre ålderstillägg å vardera 500 kronor efter respektive 5, 10 och 15 år, slutavlön 5,200 kronor.

Det torde under sådana omständigheter förefalla helt naturligt, att lärarna önska att få sina löneförmåner jämkade i närmare överensstämmelse med sistnämnda belopp, och särskilt i fråga om slutlönen anser Överstyrelsen detta önskemål icke rättvisligen kunna tillbakavisas.

Vad behovet av en löneförbättring jämväl för lärarna beträffar, så torde någon särskild motivering därav icke vara erforderlig, enär det lär vara uppenbart, att de omständigheter, som lett till en höjning av de av lönerogleringskommittén föreslagna beloppen, nämligen den på senare åren överallt i vårt land iakttagna och av vederbörande myndigheter officiellt konstaterade stegringen i levnadsomkostnaderna, i samma mån inverkat på lärarnas som på andra tjänstemäns ekonomiska förhållanden, detta så mycket mer som de för övriga tjänstemän uppställda förbehåll och villkor för de nya lönernas åtnjutande åligga lärarna redan från och med år 1905.

Angående adjunkternas utbildningstid får Överstyrelsen framhålla, att den ej heller hadanefter, sedan på grund av 1905 års läroverksstadga två års tjänstgöring kräves för ernående av full behörighet till ordinarie tjänst, torde komma att i längd understiga det av läroverkskommittén beräknade dåvarande medeltalet av 8 år eller, för adjunker med blott adjunktskompetens, 7 år (se kommitténs betänkande, sid. 504). Visserligen föreskrives i den nya stadgan angående filosofiska examina den 1 november 1907, att studieplanerna för filosofisk ämbetsexamen skola utgå från en normalt tid av högst sju lästerminer, men den så kallade universitetskommittén, på vars arbete den nya stadgan är grundad, säger själv i sitt

betänkande 3, av den 20 mars 1906 (sid. 86), att den verkliga studietiden helt visst alljämt kommer att överskjuta den så kallade normaltiden. Och med hänsyn till de fordringar å betyg m. m., som i fråga om nämnda examen angivits i stadgan — vilken hittills varit gällande under så kort tid, att några slutsatser av värde angående använd studietid ännu icke kunna dragas — är det ock Överstyrelsens mening, att kortare verklig studietid än i medeltal 4 à 5 läsår icke kan beräknas. Läggas härtill ett läsår för genomgående av provår och två läsår för tjänstgöring vid läroverk, innan full behörighet till ordinarie befattning är förvärvad, så kommer den av läroverkskommittén beräknade dåvarande utbildningstiden att i huvudsak förbli oförändrad.

Överstyrelsen vill visserligen icke förneka, att lärarnas väntetid på ordinarie plats under de senare åren avsevärt förminskats, men den har dock, såsom framgår av tabell B, i medeltal under de fem senaste läsåren, icke understigit fem år, som av läroverkskommittén (se dess betänkande, sidd. 532 och 512) beräknades såsom den blivande normala väntetiden.

Om emellertid adjunkterna äro att likställas med första gradens tjänstemän och intet som helst skäl finnes att antaga, att deras behov av skälig lön är mindre än dessas, föreligger enligt Överstyrelsens mening icke heller någon anledning att låta likställigheten i ekonomiskt avseende stanna vid bestämmande av samma slutlön.

Att adjunkternas begynnelselön, som före år 1905 med inräknande av så kallade löneförbättringsmedel — men fränsett det under endast några år utgående dyrtidstillägget — uppgick till 2,000 kronor och från år 1905 utgår med 3,000 kronor, hittills satts jämförelsevis lågt, torde ha berott dels därpå, att nämnda likställighet först under de senare åren vunnit bestämt erkännande, dels därpå att senaste löneroglering för lärarna på grund av traditionens makt lagts i samma spår som föregående lönerogleringar eller förslag om sådana. Under nuvarande förhållanden, med våra dagars klart utstakade lönerogleringsprinciper, torde tiden vara inne att taga steget fullt ut även i avseende å de lägre lönegraderna och därigenom söka åstadkomma en mera tillfredsställande löneförbättring.

Överstyrelsen anser nämligen, att den för nutida förhållanden alltför ringa begynnelseavlöningen å 3,000 kronor från början så försvagar adjunkternas ekonomiska ställning, att den därav menligt påverkas även i de högre lönegraderna, vartill kommer, att högsta avöningen uppnås först efter 20 år, för att icke nämna, att den, särskilt på grund av de nya pensionsbestämmelserna, som föreskriva icke blott rättighet utan även skyldighet att avgå vid en levnadsålder av 65 år, av en och annan aldrig uppnås.

Båda dessa huvudolägenheter med den nu gällande lönerogleringen skulle i väsentlig grad hävas därigenom, att adjunkternas begynnelseavlöning höjdes till likhet med den för första normalgradens tjänstemän fastställda eller till 3,700 kronor, på samma gång ålderstilläggen inskränktes till tre, så att slutavlöningen, 5,200 kronor, vore uppnådd redan efter 15 år.

Överstyrelsen finner sålunda både billighets- och lämplighetsskäl tala för en sådan anordning och får dessutom framhålla ett särskilt, tungt vägande skäl för en snar och förbättrad löneroglering för lärare och lärarinnor vid de allmänna läroverken.

Såsom framgår av de tabeller, som bifogades Överstyrelsens underdåniga utlåtande den 11 januari innevarande år angående beredande av avlöningsförhöjning åt lärarna vid de allmänna läroverken i Norrbottens län och som här i avskrift närslutas såsom tabell C—F, har det under de senare åren visat sig förenat med icke ringa svårigheter att besätta lediga lärareplatser, särskilt i övre Norrland men även på en del andra orter, och å extra ordinarie lärarebefattningar ha i ovanligt stor utsträckning måst förordnas lärare med mer eller mindre ofullständig kompetens (tabell E).

Så har under åren 1907—1909 en lektorstjänst ledigförklarats i Falun utan att första gången finna någon sökande. Samma gäller om en adjunktstjänst vid vartdera av läroverken

i Borås, Halmstad, Karlskrona, Skara, Västervik, Östersund, Oskarshamn, Piteå, Ängelholm och Örnsköldsvik samt vid högre realläroverket å Östermalm i Stockholm ävensom om två adjunktstjänster vid vartdera av läroverken i Sundsvall och Lidköping. Med samma negativa resultat ledigförklarades två gånger en lektorstjänst vid läroverket i Luleå och en adjunktstjänst vid vartdera av läroverken i Luleå, Nyköping, Västervik, Sköfde och Trelleborg. Ej heller vid ledigförklarandet tredje gången anmälde sig någon sökande till en adjunktstjänst vid vartdera av läroverken i Falun, Karlskrona, Luleå, Vänersborg, Söderhamn, Arboga, Strömstad, Trelleborg eller till två adjunktstjänster vid läroverket i Härnösand. Utan att locka någon sökande ledigförklarades fyra gånger en adjunktstjänst vid läroverket i Varberg, fem gånger en adjunktstjänst vid läroverket i Arvika och en vid läroverket i Filipstad, sex gånger en adjunktstjänst vid läroverket i Örnsköldsvik och sju gånger en adjunktstjänst vid läroverket i Skellefteå. Det är i övertvågande grad i fråga om tjänster i matematisk- naturvetenskapliga ämnen, som tillgången på sökande visat sig ringa.

Beträffande den hittills gångna delen av år 1910 framgår av tabell G, att ställninge. därunder icke förbättrats utan att tvärtom antalet sökande till ledigförklarade ämneslära tjänster i allmänhet ytterligare sjunkit (tabell G. 2).

Överstyrelsen anser sig visserligen icke kunna med bestämdhet vitsorda, att allmän lärarbrist föreligger eller är förestående, men finner sig åtminstone kunna göra det uttalandet, att knappheten på sökande är större, än vad som med läroverkens bästa är förenligt.

I all synnerhet finner Överstyrelsen beklagligt, att en dylik knapphet på fullt kompetenta lärare yppar sig samtidigt därmed, att undervisningsväsendet undergått en betydande reformering, som ställer icke oväsentligt ökade krav på lärarna, särskilt i de matematisk- naturvetenskapliga ämnena.

Anledningarna till nämnda ringa tillgång på lärare kunna vara mångahanda, såsom upprättandet av ett ovanligt stort antal nya lärartjänster efter år 1904 (se tabell H), ovanligt stark avgång av äldre lärare på grund av de nya pensionsbestämmelserna och bristen på tillräckligt antal provårsläroverk, vilken brist man emellertid sökt fylla genom anordnande av provårskurs vid ännu ett läroverk, högre realläroverket i Göteborg, från och med år 1910. Men den förnämsta anledningen till att lärarbanan blivit mindre eftersökt anser Överstyrelsen ligga dels däri, att de otillfredsställande löneförhållandena och de ringa befodringsutsikterna före år 1904 samt misströstan om en snar förbättring i nämnda avseende avskräckt de studerande att ägna sig åt sagda bana, dels däri, att på grund av den hastiga materiella utvecklingen under de senare åren dugande förmågor föredragit andra yrken, som bjudit större förmåner och bättre framtidsutsikter i övrigt. Angående tiden efter år 1904 synes jämväl borttagandet samma år av ovannämnda så kallade extra ordinarie lönetursrätt ha verkat hämmande på tillströmningen av lärareaspiranter.

Vid sådant förhållande anser Överstyrelsen en omreglering i gynnsammare riktning av lärarnas löneförmåner vara det enda effektiva medlet att återigen göra lärarbanan tillbörligen eftersökt.

Vad därefter särskilt angår lektorernas avlöningsförmåner, framgår redan av förevarande petition, att det erbjuder vissa svårigheter att bestämma lämpliga belopp.

Att höja dessa till likhet med de för andra gradens tjänstemän fastställda eller — frånräknat ortstillägg å 400 kronor — till en begynnelselön å 5,400 kronor med två ålderstillägg å 500 kronor vartdera efter respektive 5 och 10 år och en slutavlön å 6,400 kronor, ha petitionärerna själva icke ansett lämpligt, och Överstyrelsen är av samma mening, särskilt med hänsyn därtill, att i så fall lektors begynnelselön skulle höjas så ansevärt, att den överstege adjunkts slutlön.

Petitionärernas förslag att bestämma lektorernas löner till samma belopp, som kunna komma att fastställas för en viss mellangrad av tjänstemän, för vilka vid 1910 års Riksdag

provisoriskt beviljats — med frånräknande av ortstillägg — begynnelselönen å 4,800 kronor med två ålderstillägg å 500 kronor vardera efter respektive 5 och 10 år och slutavlöning å 5,800 kronor, vartill enligt petitionärernas förslag skulle komma ännu ett ålderstillägg å 500 kronor, anser sig Överstyrelsen icke heller kunna omfatta.

Då det nämligen icke heller med detta förslag skulle bliva möjligt att för lektorerna bestämma aflöningsbelopp, som fullt motsvarade andra tjänstemäns, samt då grundade anmärkningar icke synas Överstyrelsen ha blivit gjorda mot den alltifrån år 1858 iakttagna skillnaden å 1,000 kronor mellan adjunkts och lektors avlöning, finner Överstyrelsen icke skäl att frågå denna princip.

Visserligen kan invändas, att, genom bibehållande av detta bestämda belopp såsom skillnad, *proportionen* mellan lektorernas och adjunkternas löneförmåner genom varje löne-reglering rubbats till fördel för de sistnämnda. Men då denna skillnad iakttagits även så sent som vid 1904 års löne-reglering och då därtill kommer, att fordringarna för adjunkts-kompetens efter nämnda tidpunkt enligt Överstyrelsens mening blivit skärpta, under det att fordringarna för lektorskompetens, i fråga om flertalet ämnesgrupper, åtminstone blivit mera begränsade, torde så mycket mindre skäl föreligga att söka åstadkomma någon ändring i grunderna för bestämmande av lektorernas löner i jämförelse med adjunkternas.

Lektorerna böra således enligt Överstyrelsens mening erhålla en begynnelselönen å 4,700 kronor med tre ålderstillägg å 500 kronor vardera efter respektive 5, 10 och 15 år och slutlönen å 6,200 kronor.

Angående tjänstgöringspenningarna, som i fråga om första gradens tjänstemän utgöra 1,500 kronor i alla lönegrader och följaktligen, för upprätthållande av likställigheten, böra utgå efter enahanda grunder i fråga om adjunkterna, kunde de lämpligen för lektorerna bestämmas i likhet med vad som är gällande för andra gradens tjänstemän eller till 1,800 kronor i samtliga lönegrader.

Beträffande rektorerna torde, helst som full överensstämmelse med löneförmåner enligt viss fastställd normalgrad i varje fall icke låter sig åvägabringa, den av gammalt följda principen att sätta begynnelselönen lika med adjunkternas respektive lektorernas slutlönen, med rätt till ett ålderstillägg å 500 kronor, fortfarande böra tillämpas. Dock anser Överstyrelsen, särskilt med hänsyn till det ökade arbete, som numera åligger rektorerna, den tid, efter vilken ålderstillägget erhålles, böra inskränkas från nu stadgade 10 år till 5 år. Skälen för detta förslag komma att närmare utvecklas i det underdåniga utlåtande, som Överstyrelsen kommer att avgiva över en av rektorerna vid de allmänna läroverken gjord framställning angående deras avlönings- och pensionsförhållanden.

Såsom tjänstgöringspenningar kunde lämpligen bestämmas för rektor vid realskola 1,600 kronor, för rektor vid högre allmänt läroverk 1,800 kronor i båda lönegraderna.

Enligt Överstyrelsens förslag skulle rektorerna härigenom få sin pension höjd från respektive 3,700 kronor och 4,500 kronor till respektive 4,100 kronor och 4,900 kronor. Adjunkternas pension skulle enligt samma förslag höjas från 3,400 kronor till 3,700 kronor, och lektorernas från 4,000 kronor till 4,400 kronor.

Angående möjligheten att på annan väg ytterligare öka rektorernas pension hänvisas till Överstyrelsens nyssnämnda utlåtande över rektorernas framställning angående deras avlönings- och pensionsförhållanden.

Skälen för höjning av ämneslärarinnornas vid statssamskolorna löner äro jämväl mycket beaktansvärda. Redan från första början ha nämligen ämneslärarinnebefattningar vid dessa skolor, och det såväl i humanistiska som i matematisk-naturvetenskapliga ämnen, visat sig ovanligt litet lockande, och av tabell D framgår, att de funnit ännu färre sökande än adjunktstjänsterna. Tabell G 2 utvisar, att en dylik befattning ledigförklarats ända till åtta

gångar, utan att någon anmält sig att ifrågakomma till densamma. Också har det endast genom beviljande av dispens i anmärkningsvärt stor utsträckning blivit möjligt att få dessa tjänster besatta.

Även om nämnda förhållande delvis kan förklaras på grund av vissa andra omständigheter, till exempel därav, att samskolorna i regel äro förlagda till smärre samhällen, som äga jämförelsevis mindre förutsättningar så i materiellt som ideellt hänseende att draga till sig sökande, anser Överstyrelsen det icke vara tvivel underkastat, att avlöningens knapphet varit den huvudsakliga anledningen till berörda missförhållande, som antagligen kommer att förvärras, sedan lärarinnorna vid enskilda läroanstalter med innevarande år erhållit en väsentligt förbättrad ekonomisk ställning.

Beträffande de belopp, som böra bestämmas för ämneslärarinnor, får Överstyrelsen erinra därom, att sådan lärarinna för närvarande uppbär en begynnelseavlöning å 1,500 kronor med ett ålderstillägg å 500 kronor efter 5 år. Motsvarande avlöning för första lärarinna är 2,000 kronor med ett ålderstillägg å 500 kronor.

Lärarinna uppbär sålunda för närvarande en begynnelseavlöning, som motsvarar hälften av adjunkts. Med ledning av men med någon ändring i denna proportion föreslår Överstyrelsen för lärarinna en begynnelseavlöning å 2,000 kronor med ett ålderstillägg å 500 kronor efter 5 år och för första lärarinna en begynnelseavlöning å 2,500 kronor med ett ålderstillägg å 500 kronor efter 5 år. I fråga om förhållandet mellan lön och tjänstgöringspenningar torde den nuvarande fördelningen för första lärarinna med 600 kronor i tjänstgöringspenningar kunna tillämpas på övriga lärarinnor. För första lärarinna åter torde ett belopp å 900 kronor vara lämpligt såsom tjänstgöringspenningar.

Vad övningslärarna beträffar tillåter sig Överstyrelsen erinra därom, att Överstyrelsen den 25 februari 1909 avgivit förslag till ny plan för undervisningen i gymnastik m. m. och den 8 mars 1909 samt den 31 januari 1910 förslag till ny plan för undervisningen i musik vid de allmänna läroverken. Därvid har Överstyrelsen, som till sitt biträde haft särskilt tillkallade sakkunniga, jämväl föreslagit en omläggning av grunderna för gymnastiklärarnas avlöningsförmåner, men i fråga om musiklärarna icke hemställt om någon ändring beträffande grunderna för avlöningen.

Dessa omständigheter böra givetvis icke utgöra hinder för en avlöningsförhöjning jämväl för övningslärarna, därest en sådan eljest anses behöfelig, men torde frågan härom lämpligen böra uppskjutas för att behandlas i sammanhang med det ganska omfattande spørsmålet angående omläggningen av gymnastikundervisningen ävensom frågan om förändrad anordning av musikundervisningen.

Angående de extra ordinarie lärarnas avlöningsförmåner, varom petitionärerna icke yttrat sig, har Överstyrelsen dels den 4 januari 1906 i underdånigt utlåtande angående ifrågasatt förbättring av extralärarnas ställning, dels den 28 september 1906 i underdånig framställning angående anslagen till de allmänna läroverken under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1908 hemställt, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att medgiva, att extra ordinarie lärare, vilken avlagt sådan akademisk examen, som medför rätt att söka lärarbefattning vid allmänt läroverk, samt genomgått provårskurs och jämväl fullgjort det i § 179 mom. 8 av gällande läroverksstadga omförmälda villkor att under minst två år hava bestritt viss tjänstgöring såsom lärare, måtte bliva berättigad att från och med år 1908 uppbära ett årligt arvode av 2,500 kronor.

Då emellertid denna hemställan, som innebar en höjning med 500 kronor av de till ordinarie tjänst fullt behöriga extra ordinarie lärarnas arvode, ingendera gången föranledde framläggande av nådig proposition i ärendet till Riksdagen, finner sig Överstyrelsen för närvarande böra inskränka sig till att hänvisa till vad som sålunda blivit från Överstyrelsens

sida i nämnda angelägenhet åtgjort, dock med det tillägg, att därest Eders Kungl. Maj:t finner sig böra upptaga jämväl denna fråga, Överstyrelsen vidhåller sagda förslag med den modifikation, att Överstyrelsen anser sig böra avstå från fordran på tjänstgöring under ovannämnda två år. Genom en sådan ändring vinnes bland annat, att förslaget blir enklare — enär eljest arvoden åt extra ordinarie lärare skulle utgå med tre olika belopp, alltefter olika kompetens — och för de extra ordinare lärarna gynnsammare.

Vid eventuellt förnyad behandling av denna fråga torde även tagas i överbägande, huruvida icke de extra ordinarie lärarinnornas vid statens samskolor arvode, som för närvarande utgår med 1,400 kronor åt kompetent lärarinna också borde något förbättras, till exempel så att sådan lärarinna erhöle 1,500 kronor i årligt arvode. Den ökning utöver det arvode å 1,400 kronor, som uppbäres av lärarinna med motsvarande kompetens vid statsunderstödd enskild läroanstalt, torde mer än väl motiveras genom det mera krävande arbetet vid samskolorna och jämväl genom hänsynen därtill, att lärarinna, som vinner ordinarie anställning vid samskola, icke äger att för uppflyttning i högre lönegrad såsom sådan räkna sig till godo den tid, under vilken hon tjänstgjort som extra ordinarie lärarinna.

Vad till sist angår petitionärernas uttalanden om önskvärdheten av ortstillägg, får Överstyrelsen hänvisa till ovannämnda underdåniga förslag den 11 januari 1910 angående beredande av avlöningsförhöjning åt lärarna vid de allmänna läroverken i Norrbottens län, vilket av Statskontoret avstyrktes och sedermera icke föranlett någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Då emellertid fråga om ortstillägg för lärarepersonalen vid de allmänna läroverken i och genom förevarande petition ånyo blivit väckt och i varje fall förtjänar en närmare granskning, tillåter sig Överstyrelsen i detta ämne tillägga följande.

Ortstilläggen ha officiellt, i Eders Kungl. Maj:ts nädiga proposition (n:o 71, sid. 122) till 1908 års Riksdag angående löne reglering för landsstaterna i länen, angivits avse att å dyrare platser utgöra ett tillägg till övriga löne förmåner för att göra dem likvärdiga med motsvarande löne förmåner å orter med mera normala levnads kostnader.

Så enkelt och rättvist det än synes vara att befrämja åtgärder i dylikt syfte, befinnas emellertid omständigheterna gestalta sig helt olika inom olika områden. Åtminstone i fråga om läroverkslärarna torde det vara svårt att alldeles bortse ifrån den ekonomiska lag, som reglerar förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Förhållandet är nämligen, såsom utförligt framhållits i sagda underdåniga utlåtande den 11 januari 1910 angående avlöningsförhöjning åt lärarna vid de allmänna läroverken i Norrbottens län, att lärarna företrädesvis dragas till större städer med större resurser i flera avseenden (jämför särskilt bil. D till föreliggande utlåtande). Då nu vistelsen i dessa städer i allmänhet medför högre levnadsomkostnader än i mindre samhällen, skulle ett efter ovannämnda grunder företaget införande av ortstillägg leda därhän, att de större städernas läroverk bleve ytterligare eftersökta och att det bleve än svårare att vederbörligen besätta lärarplatser vid de övriga. Det är möjligt, att principen om ortstillägg i tider av god tillgång på lärareaspiranter vore mera användbar även i fråga om läroverken, men säkert är, att dess allmänna tillämpning för närvarande eller under den närmaste framtiden skulle betydligt öka de svårigheter, som föreligga vid besättandet av lediga läraretjänster å mindre orter.

Ett annat förhållande uppstår enligt Överstyrelsens mening, om de båda nämnda principerna kunna så förenas, att ortstillägg beredas lärarna vid läroverk, som dels äro belägna å jämförelsevis dyrare orter, dels ock äro på grund av åtskilliga förhållanden jämförelsevis mindre eftersökta. Så har i meranämnda utlåtande den 11 januari 1910 visats vara fallet med läroverken i övre Norrland i allmänhet och särskilt i Norrbottens län.

Dels med hänsyn härtill, dels med hänsyn till önskvärdheten att inom läroverkens område med en viss försiktighet tillämpa principen om ortstillägg, finner sig Överstyrelsen böra fasthålla vid sitt förslag i utlåtandet i fråga.

Såsom ett stöd i viss mån för denna begränsning tillåter sig Överstyrelsen erinra där- om, att Riksdagen, i anledning av ovannämnda nådiga proposition angående löneroglering för lands- staterna i länen, beviljade ortstillägg endast ifråga om Stockholm samt Östersund, Umeå och Luleå.

Därest lärarna vid läroverken i Norrbottens län jämlikt Överstyrelsens förslag erhö- lle 300 kronor i avlöningsförhöjning, skulle adjunkterna vid dessa läroverk komma att åtnjuta alldeles samma avlöning som första normalgradens tjänstemän med ortstillägg, vilka sist- nämnda uppgå till 300 kronor.

Visserligen hade Överstyrelsen föreslagit, att det tilläggsbelopp å 300 kronor, som komme att uppbåras av lärarna vid läroverken i Norrbotten, skulle ifråga om de ordinarie lärarna hänföras till tjänstgöringspenningarna, men för den händelse frågan om detta tillägg icke skulle komma att avgöras förrän i sammanhang med frågan om den allmänna lönerog- leringen, torde lämpligare vara, att nämnda belopp, för ernående av full likställighet mellan adjunkterna och tjänstemän i första normalgraden, utgår och betecknas såsom ortstillägg. På samma sätt torde, under enahanda förutsättning, böra förfaras med det för ämneslärarin- norna föreslagna tillägget å 150 kronor.

Överstyrelsen anser sig emellertid böra framhålla, att frågan om avlöningsförhöjning å t lärarepersonalen vid de allmänna läroverken i Norrbottens län kan och bör lösas obero- ende av spörsmålet om den allmänna lönerogleringen, och att dess behandling sålunda icke behöver fördröjas av de vidlyftigare förhandlingar, som den sistnämnda frågan kan komma att kräva. Därför ha ej heller kostnaderna för ifrågavarande ortstillägg — för de ordinarie lärarna och lärarinnorna uppgående till sammanlagt 8,400 kronor — upptagits i nedan ut- förda kostnadsberäkning.

Anmärkas bör slutligen, att rektor och manliga ämneslärare vid högre lärarinnesemi- nariet givetvis böra som hitills likställas med motsvarande lärare vid de allmänna läroverken och således komma i åtnjutande av samma löneförbättring, som ifrågasättes för dessa.

Beträffande frågan om lärarnas vid folkskoleseminarierna löneförmåner, vilken även av petitionärerna beröres, torde det ej tillkomma Överstyrelsen att däröver yttra sig.

I fråga om den kostnad, som den av Överstyrelsen förordade lönerogleringen skulle komma att förorsaka statsverket, anser sig Överstyrelsen på frågans nuvarande stadium kunna in- skränka sig till att göra en ungefärlig beräkning av ökningen i utgift för den ordinarie ämneslärarepersonalens vid de allmänna läroverken löneförbättring i början av dess tillämpande.

Såsom framgår av tabell H, kommer den å 1911 års stat uppförda ämneslärareper- sonalen att omfatta 38 rektorer vid högre allmänna läroverk, 39 rektorer vid realskolor, 256 lektorer och 756 adjunkter samt 19 första lärarinnor och 38 lärarinnor vid samskolor. Då grundlönen för rektorer utgör 6,000 respektive 5,000 kronor, för lektorer 4,000 kronor, för adjunkter 3,000 kronor, för första lärarinnor 2,000 kronor och för ämneslärarinnor 1,500 kronor, kan den ur det ordinarie reservationsanslaget utgående utgiften för löner beräknas på följande sätt:

38 × 6,000 =	228,000	kronor
39 × 5,000 =	195,000	»
256 × 4,000 =	1,024,000	»
756 × 3,000 =	2,268,000	»
19 × 2,000 =	38,000	»
38 × 1,500 =	57,000	»
<hr/>		
Summa kronor	3,810,000	

Under förutsättning att nämnda lärares och lärarinnors antal vid tiden för den ifrågasatta lönerregleringens tillämpande icke ökats, skulle motsvarande anslagsbehov med de nya lönesatserna uppgå till följande belopp:

38 × 6,200 =	235,600	kronor
39 × 5,200 =	202,800	«
256 × 4,700 =	1,203,200	»
756 × 3,700 =	2,797,200	»
19 × 2,500 =	47,500	»
38 × 2,000 =	76,000	»
<hr/>		
Summa kronor	4,562,300	

Ökningen i anslagsbehov till löner skulle följaktligen uppgå till 752,300 kronor.

Å andra sidan skulle, enär ålderstilläggen för lektorer och adjunkter minskas från fyra till tre, en avsevärd besparing vinnas å det till dessa tillägg utgående anslag. Såsom framgår av tabell I, uppgick antalet ämneslärare i femte lönegraden under kalenderåren 1906—1910 i medeltal för år till 313. Av tabellen framgår även, att antalet under nämnda år varit tämligen konstant, ehuru stigt i sjunkande. Utan tvivel kommer antalet att stiga allteftersom innehavare av de talrika under det senaste årtiondet nyinrättade tjänsterna uppnått den ålder, som för närvarande erfordras för uppflyttning i högsta lönegraden. Sistnämnda omständighet torde bereda full säkerhet för att besparingen icke beräknas för högt, om den grundas på ovannämnda medeltal för åren 1906—1910.

Under antagande sålunda, att antalet lärare i högsta lönegraden vid tiden för den ifrågasatta löneförbättringens ikraftträdande förblir i huvudsak detsamma som under sagda år, skulle det till ålderstillägg utgående anslagsbeloppet minskas med $313 \times 500 = 156,500$ kronor.

Då emellertid, på grund därav att rektorerna skulle åtnjuta ålderstillägg redan efter fem års tjänstgöring, nämnda belopp behöfve ökas med en summa, som, med ledning av de nuvarande rektorernas tjänsteålder, för år 1912 kan beräknas till 12,500 kronor, bör minskningen reduceras till 144,000 kronor.

Därjämte bör tagas i betraktande, att då de kommuner — med undantag av Haparanda — som äga statssamskola, till statsverket årligen inbetala ett belopp motsvarande en fjärdedel av den vid samskolan anställda ordinarie lärarepersonalens begynnelselöner, komme de följaktligen även att inbetala en fjärdedel av ökningen i nämnda löner. Då fjärdedelen af denna ökning för varje samskola med dess 3 adjunkter och 3 lärarinnor jämte rektor skulle belöpa sig till fjärdedelen av 3,800 kronor eller 950 kronor och ifrågavarande skolors antal uppgår till 18, bör ett belopp å $950 \times 18 = 17,100$ kronor frånräknas statens utgifter.

Den verkliga ökningen i statsverkets kostnad skulle för den ifrågasatta lönerregleringen för den ordinarie lärarepersonalen vid de allmänna läroverken sålunda uppgå till ett belopp å 752,300 kronor, minskat med 144,000 kronor + 17,100 kronor = 591,200 eller i runt tal till 592,000 kronor.

Härtill skulle givetvis komma ökad kostnad för de höjda pensionsbeloppen.

Överstyrelsen finner visserligen nu beräknade ökning i kostnad för statsverket högst avsevärd, men då, såsom framgår av tabell VII d) till ovannämnda nådiga proposition vid 1904 års Riksdag, den beräknade ökningen i kostnad för då beslutade särdeles omfattande omorganisation med lönerreglering icke uppgick till mer än 464,438 kronor, synes det Överstyrelsen, att dessa belopp sammanlagda likväl icke böra te sig avskräckande, när det gällt att åstadkomma en genomgripande omorganisation jämte tillfredsställande lönerreglering för en

så stor tjänstemannakår som den lärarna och lärarinnorna vid de allmänna läroverken utgöra.

På grund av vad sålunda blivit anført, får Överstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtagna erforderliga åtgärder för att för ordinarie ämneslärare och ämneslärarinnor vid rikets allmänna läroverk måtte bestämmas följande avlöning, med rätt till ålderstillägg efter fem års tjänstgöring jämväl för rektorerna:

för *adjunkter*: fyra lönegrader å 1) 2,200 kronor, 2) 2,700 kronor, 3) 3,200 kronor, 4) 3,700 kronor jämte tjänstgöringspenningar å 1,500 kronor;

för *lektorer*: fyra lönegrader å 1) 2,900 kronor, 2) 3,400 kronor, 3) 3,900 kronor, 4) 4,400 kronor jämte tjänstgöringspenningar å 1,800 kronor;

för *rektorer*: vid realskola två lönegrader å 1) 3,600 kronor, 2) 4,100 kronor jämte tjänstgöringspenningar å 1,600 kronor, vid högre allmänt läroverk två lönegrader å 1) 4,400 kronor, 2) 4,900 kronor jämte tjänstgöringspenningar å 1,800 kronor;

för *första lärarinnor*: två lönegrader å 1) 1,600 kronor, 2) 2,100 kronor jämte tjänstgöringspenningar å 900 kronor;

för övriga *ämneslärarinnor*: två lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,900 kronor jämte tjänstgöringspenningar å 600 kronor.

Stockholm den 24 oktober 1910.

Underdånigst

B. J:SON BERGQVIST.

GUST. RUD. FÄHRÆUS.

ALFRED NORDFELT,

föredragande.

N. G. W. LAGERSTEDT.

AUG. FALK.

O. Sellgren.

Lärarpersonalens vid de allmänna lärover

Befattningshavare.	1:a lönegraden.			2:a lönegraden.				
	Lön eller arvode.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Pensionsavgift	Lön eller arvode.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Pensionsavgift.
Rektor vid högre allmänt läroverk	4,000	2,000	6,000	180	4,500	2,000	6,500	200
Rektor vid realskola	3,200	1,800	5,000	115	3,700	1,800	5,500	135
Lektor	2,600	1,400	4,000	104	2,950	1,550	4,500	1
Adjunkt	2,000	1,000	3,000	68	2,350	1,150	3,500	79,90
Teckningslärare vid högre allm. läroverk:								
a) för högst 15 veckotimmar	1,400	—	1,400	42	1,600	—	1,600	48
b) ersättning för varje av högst 17 veckotimmar över 15	80	—	80	—	95	—	95	—
Teckningslärare vid realskola:								
a) för högst 8 veckotimmar	700	—	700	21	800	—	800	24
b) ersättning för varje av högst 24 veckotimmar över 8	80	—	80	—	95	—	95	—
Gymnastiklärare vid högre allm. läroverk	1,400	—	1,400	42	1,600	—	1,600	48
Gymnastiklärare vid realskola	700	—	700	21	800	—	800	24
Musiklärare vid högre allm. läroverk:								
a) för högst 12 veckotimmar	1,100	—	1,100	33	1,300	—	1,300	39
b) ersättning för varje av högst 3 veckotimmar över 12	80	—	80	—	95	—	95	—
Musiklärare vid realskola:								
a) för högst 6 veckotimmar	550	—	550	16,50	650	—	650	19,50
b) ersättning för varje av högst 3 veckotimmar över 6	80	—	80	—	95	—	95	—
Första lärarinna vid samskola	1,400	600	2,000	42	1,900	600	2,500	57
Lärarinna vid samskola	1,000	500	1,500	30	1,500	500	2,000	45
Extra ordinarie lärare med examen och provår	2,000	—	—	—	—	—	—	—
Annan extra ordinarie lärare	1,800	—	—	—	—	—	—	—
Extra ordinarie lärarinna med examen och provår eller avgångsbetyg från högre lärarinneseminariet	1,400	—	—	—	—	—	—	—
Annan extra ordinarie lärarinna	1,200	—	—	—	—	—	—	—
Timlärarinna i kvinnl. handarbete för varje timme	—	1,50	—	—	—	—	—	—

¹ Enligt Kungl. kung. den 27 aug. 1904 ang. ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor sid. 480—503.

Tabell A.

nuvarande avlöningsförmåner (från och med år 1905).¹

3:e lönegraden.				4:e lönegraden.				5:e lönegraden.				Anmärkningar.
Lön eller arvode.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Pensionsavgift.	Lön eller arvode.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Pensionsavgift.	Lön eller arvode.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	Pensionsavgift.	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Därjämte åtnjuter rektor bostadsförmån eller motsvarande hyresersättning.
3,300	1,700	5,000	132	3,650	1,850	5,500	146	4,000	2,000	6,000	160	
2,700	1,300	4,000	91,80	3,050	1,450	4,500	103,70	3,400	1,600	5,000	115,60	
1,800	—	1,800	54	2,000	—	2,000	60	—	—	—	—	
110	—	110	—	125	—	125	—	—	—	—	—	
900	—	900	27	—	—	—	—	—	—	—	—	
110	—	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1,800	—	1,800	54	2,000	—	2,000	60	—	—	—	—	Därjämte åtnjuter gymnastiklärare med mera omfattande eller ansträngande tjänstgöring tilläggsarvode (dock ej högre än 650 kronor).
900	—	900	27	—	—	—	—	—	—	—	—	
1,500	—	1,500	45	1,700	—	1,700	51	—	—	—	—	
110	—	110	—	125	—	125	—	—	—	—	—	
750	—	750	22,50	—	—	—	—	—	—	—	—	Uppflyttning från lägre till högre lönegrad äger rum efter 5 år för alla ordinarie lärare utom rektorer, som uppflyttas efter 10 år.
110	—	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

vid rikets allmänna läroverk. — Angående föregående löne regleringar, se läroverkskommitténs betänkande 1902,

Tabell B.

Medeltal av lärares tjänstgöringsterminer före tillträdande av ordinarie tjänst under läsåren 1905—1910.

1905—06.		1906—07.		1907—08.		1908—09.		1909—10.		Medeltal för läsår	
Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.
12·25	14·34	10·12	14·45	9·80	11·06	7·60	8·84	8·27	8·68	9·60	11·47
13·29		12·28		10·43		8·22		8·47		10·53	
Medeltal för lärare											

- Anm. 1.* I ovanstående tabell beräknas läsår omfatta tiden från och med den 1 juli 1905 till och med den 30 juni 1906 o. s. v.
- Anm. 2.* I tabellen upptagas icke de utnämningar, som under senare hälften av år 1905 kunna ha ägt rum genom konsistorium eller annan läroverksdirektion.
- Anm. 3.* I tabellen är icke hänsyn tagen därtill, huruvida lärare under någon del av sin tjänstgöringstid såsom extra ordinarie lärare saknat fullständig kompetens.
- Anm. 4.* De primära siffrorna ha erhållits genom att till det antal terminer, varje lärare intjänat vid ansökningstidens utgång, lägga ytterligare en termin, som beräknas förflyta mellan ansökningstidens utgång och tillträde av den ordinarie tjänsten.

Antal ledigförklarade tjänster utan sökande under åren 1907—1909.

52—131873. Lärartjänstämnden. 3.

Läroverk.	Lektors- tjänster.		Adjunks- tjänster.	Samskolelära- rinnetjänster.		Övningstjänster.	Anmärkningar.
	Huvuds. matem.-naturv. ämnen. humanistiska ämnen.	Huvuds. matem.-naturv. ämnen.	Huvuds. humanistiska ämnen.	Huvuds. matem.-naturv. ämnen.	Huvuds. humanistiska ämnen.		
<i>1. Högre allm. läroverk:</i>							
Borås	—	—	—	1	—	—	
Falun	1	—	—	3 ¹	—	—	¹ 1 tjänst ledigförklarad 3 ggr.
Gävle	—	—	—	—	—	—	
Göteborg: latinläroverket	—	—	—	—	—	—	
» realläroverket	—	—	—	—	—	—	
Halmstad	—	—	—	1	—	—	
Hudiksvall	—	—	—	—	—	—	
Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	
Härnösand	—	—	—	6 ¹	—	—	¹ 2 tjänster ledigförkl. 3 ggr var.
Jönköping	—	—	—	—	—	—	
Kalmar	—	—	—	—	—	—	
Karlskrona	—	—	—	4 ¹	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 1 gång och 1 tjänst ledigförkl. 3 ggr.
Karlstad	—	—	—	—	—	—	
Kristianstad	—	—	—	—	—	—	
Linköping	—	—	—	—	—	—	
Luleå	2 ¹	—	—	3 ²	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr. ² 1 tjänst ledigförkl. 3 ggr.
Lund	—	—	—	—	—	—	
Malmö	—	—	—	—	—	—	
Norrköping	—	—	—	—	—	—	
Nyköping	—	—	—	2 ¹	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr.
Skara	—	—	—	1	—	—	
Stockholm:							
h. latinl., Norrm.	—	—	—	—	—	—	
» h. a. l., Söderm.	—	—	—	—	—	—	

Läroverk.	Lektors- tjänster.	Adjunks- tjänster.	skolelära- rinnetjänster.		Övningstjänster.	Anmärkningar.
	matem.-naturv. ämnen. Huvuds. humanistiska ämnen.	u matem.-naturv. ämnen.	u matem.-naturv. ämnen. Huvuds. humanistiska ämnen.	u matem.-naturv. ämnen. Huvuds. humanistiska ämnen.		
Stockholm:						
› h. reall., Norrm.	—	—	—	—	—	
› h. › Österm.	—	—	1	—	—	
› N. elementarsk. .	—	—	—	—	—	
Strängnäs	—	—	—	—	—	
Sundsvall	—	—	2	—	—	
Umeå	—	—	—	—	—	
Uppsala	—	—	—	—	—	
Visby	—	—	—	—	—	
Vänersborg	—	—	3 ¹	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 3 ggr.
Västervik	—	—	3 ¹	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 1 gång och 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr.
Västerås	—	—	—	—	—	
Växjö	—	—	—	—	—	
Ystad	—	—	—	—	—	
Örebro	—	—	—	—	—	
Östersund	—	1	—	—	1	
<i>2. Realskolor:</i>						
Arvika	—	—	6 ¹	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 1 gång och 1 tjänst ledigförkl. 5 ggr.
Borås	—	—	—	—	—	
Eksjö	—	—	—	—	—	
Enköping	—	—	—	—	2	
Eskilstuna	—	—	—	—	—	
Göteborg: västra	—	—	—	—	—	
› östra	—	—	—	—	—	
Karlshamn	—	—	—	—	—	
Kristinehamn	—	—	—	—	—	

Landskrona	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lidköping	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mariestad	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Oskarshamn	—	—	—	1	—	—	—	6 ¹	¹ 1 tjänst ledigförkl. 4 ggr och 1 tjänst ledigf. 2 ggr.
Skövde	—	—	—	2 ¹	—	—	—	1	¹ 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr.
Stockholm: Jakobs	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» Katarina	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» Kungsh.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Söderhamn	—	—	—	4 ¹	—	—	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 1 gång och 1 tjänst ledigförkl. 3 ggr.
Uddevalla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varberg	—	—	—	4 ¹	—	—	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 4 ggr.
<i>3. Samskolor:</i>									
Alingsås	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Arboga	—	—	—	3 ¹	—	—	—	2 ²	¹ 1 tjänst ledigförkl. 3 ggr. ² 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr.
Askersund	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Falköping	—	—	—	—	—	—	6 ¹	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 6 ggr.
Filipstad	—	—	—	5 ¹	—	—	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 5 ggr.
Haparanda	—	—	—	—	—	7 ¹	—	17 ²	¹ 1 tjänst ledigförkl. 7 ggr. ² 1 tjänst ledigförkl. 9 ggr och 1 tjänst ledigförkl. 8 ggr.
Köping	—	—	—	—	—	—	2 ¹	6 ²	¹ 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr. ² 1 tjänst ledigf. 6 ggr.
Norrhälje	—	—	—	—	—	—	4 ¹	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 4 ggr.
Piteå	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Sala	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skellefteå	—	—	—	7 ¹	—	—	—	6 ²	¹ 1 tjänst ledigförkl. 7 ggr. ² 1 tjänst ledigf. 6 ggr.
Strömstad	—	—	—	3 ¹	—	—	—	13 ²	¹ 1 tjänst ledigförkl. 3 ggr. ² 1 tjänst ledigförkl. 9 ggr och 1 tjänst ledigförkl. 4 ggr.
Södertälje	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Trelleborg	—	—	—	5 ¹	—	—	—	—	¹ 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr och 1 tjänst ledigf. 3 ggr.
Vadstena	—	—	—	—	—	1	—	2 ¹	¹ 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr.
Vimmerby	—	—	—	—	—	—	—	10 ¹	¹ 1 tjänst ledigförkl. 1 gång och 1 tjänst ledigförkl. 9 ggr.
Åmål	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ängelholm	—	—	—	1	—	—	—	11 ¹	¹ 1 tjänst ledigförkl. 4 ggr. 1 tjänst ledigförkl. 3 ggr och 1 tjänst ledigförkl. 4 ggr.
Örnsköldsvik	—	—	1	6 ¹	—	—	2 ²	10 ²	¹ 1 tjänst ledigförkl. 6 ggr. ² 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr. ³ 1 tjänst ledigförkl. 3 ggr, 1 tjänst ledigförkl. 1 gång, 1 tjänst ledigförkl. 4 ggr och 1 tjänst ledigförkl. 2 ggr.

Antal sökande till ledigförklarade tjänster under åren 1907—1909.

Läroverk.	Lektors-tjänster.			Adjunks-tjänster.			Samskolelära-rinnetjänster.			Övningslärare-tjänster.			Anmärkningar.
	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sökande för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sökande för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sökande för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sökande för varje tjänst.	
<i>1. Högre allm. läroverk:</i>													
Borås	2	9	4.5	5	31	6.2	—	—	—	1	1	1	
Falun	5	13	2.6	8	41	5.1	—	—	—	1	2	2	
Gävle	1	1	1	3	30	10	—	—	—	—	—	—	
Göteborg: latinläroverket	—	—	—	3	44	14.6	—	—	—	—	—	—	
» realläroverket	3	23	7.6	5	90	18	—	—	—	—	—	—	
Halmstad	1	4	4	7	84	12	—	—	—	—	—	—	
Hudiksvall	1	2	2	1	3	3	—	—	—	2	6	3	
Hälsingborg	1	10	10	5	57	11.4	—	—	—	—	—	—	
Härnösand	2	9	4.5	12	34	2.8	—	—	—	—	—	—	
Jönköping	3	7	2.3	5	76	25.2	—	—	—	1	5	5	
Kalmar	3	15	5	6	72	12	—	—	—	—	—	—	
Karlskrona	2	8	4	10	28	2.8	—	—	—	1	5	5	
Karlstad	1	10	10	7	70	10	—	—	—	—	—	—	
Kristianstad	1	5	5	7	78	11.1	—	—	—	—	—	—	
Linköping	2	11	5.5	12	146	12.1	—	—	—	1	10	10	
Luleå	4	6	1.5	7	12	1.7	—	—	—	—	—	—	
Lund	1	2	2	4	32	8	—	—	—	1	12	12	
Malmö	3	26	8.6	7	80	11.4	—	—	—	—	—	—	
Norrköping	1	3	3	7	114	16.3	—	—	—	—	—	—	
Nyköping	1	2	2	7	51	7.3	—	—	—	1	4	4	
Skara	1	3	3	9	59	6.5	—	—	—	—	—	—	

Stockholm:											
› h. latinl., Norrm.	2	15	7·5	4	25	6·2	—	—	—	—	—
› h. a. l., Söderm.	3	20	6·6	7	71	10·1	—	—	—	—	—
› h. reall., Norrm.	2	10	5	2	40	20	—	—	—	—	—
› h. › Österm.	1	6	6	8	78	9·7	—	—	—	—	—
› N. elementarsk. .	2	14	7	5	54	10·8	—	—	—	1	7 7
Strängnäs	1	5	5	2	21	10·5	—	—	—	—	—
Sundsvall	2	5	2·5	5	25	5	—	—	—	1	2 2
Umeå	3	3	1	1	4	4	—	—	—	—	—
Uppsala	4	21	5·2	8	38	4·7	—	—	—	—	—
Visby	1	3	3	1	5	5	—	—	—	—	—
Vänersborg	1	3	3	5	8	1·6	—	—	—	1	7 7
Västervik	—	—	—	5	14	2·8	—	—	—	—	—
Västerås	4	17	4·2	5	50	10	—	—	—	—	—
Växjö	1	14	14	7	77	11	—	—	—	1	9 9
Ystad	1	4	4	2	12	6	—	—	—	3	18 6
Örebro	—	—	—	6	84	14	—	—	—	—	—
Östersund	2	10	5	3	8	2·6	—	—	—	2	3 1·5
2. Realskolor:											
Arvika	—	—	—	10	14	1·4	—	—	—	1	1 1
Borås	—	—	—	3	55	18·3	—	—	—	—	—
Eksjö	—	—	—	1	4	4	—	—	—	—	—
Enköping	—	—	—	2	12	6	—	—	—	4	1 0·2
Eskilstuna	—	—	—	1	10	10	—	—	—	1	1 1
Göteborg: västra	—	—	—	6	104	17·3	—	—	—	—	—
› östra	—	—	—	4	49	12·2	—	—	—	1	5 5
Karlshamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristinehamn	—	—	—	2	30	15	—	—	—	1	3 3
Landskrona	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lidköping	—	—	—	7	31	4·4	—	—	—	4	4 1
Malmö	—	—	—	4	53	13·2	—	—	—	1	1 1
Mariestad	—	—	—	2	8	4	—	—	—	2	2 1
Oskarshamn	—	—	—	3	5	1·6	—	—	—	9	9 1
Skövde	—	—	—	6	32	5·3	—	—	—	2	2 1

Läroverk.	Lektors-tjänster.			Adjunks-tjänster.			Samskolelära-rinnetjänster.			Övningslärare-tjänster.			Anmärkingar.
	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sökande för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sökande för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sökande för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sökande för varje tjänst.	
Stockholm: Jakobs . . .	—	—	—	2	26	13	—	—	—	1	4	4	
» Katarina . . .	—	—	—	2	20	10	—	—	—	1	2	2	
» Kungsh. . .	—	—	—	5	109	21·8	—	—	—	1	5	5	
Söderhamn	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	
Uddevalla	—	—	—	1	4	4	—	—	—	3	6	2	
Varberg	—	—	—	6	4	0·6	—	—	—	1	4	4	
<i>3. Samskolor:</i>													
Alingsås	—	—	—	1	7	7	2	5	2·5	1	1	1	
Arboga	—	—	—	6	20	3·3	2	3	1·5	5	8	1·6	
Askersund	—	—	—	1	5	5	2	4	2	—	—	—	
Falköping	—	—	—	1	14	14	8	6	0·7	1	2	2	
Filipstad	—	—	—	8	18	2·2	2	8	4	3	6	2	
Haparanda	—	—	—	1	2	2	8	2	0·2	20	6	0·3	
Köping	—	—	—	3	45	15	4	5	1·2	7	2	0·3	
Norrtälje	—	—	—	—	—	—	6	5	0·8	—	—	—	
Piteå	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	
Sala	—	—	—	2	7	3·5	1	3	3	2	5	2·5	
Skellefteå	—	—	—	8	3	0·3	2	3	1·5	8	3	0·3	
Strömstad	—	—	—	5	3	0·6	1	1	1	15	7	0·4	
Södertälje	—	—	—	2	17	8·5	1	4	4	—	—	—	
Trelleborg	—	—	—	8	10	1·2	2	2	1	3	6	2	
Vadstena	—	—	—	1	6	6	2	2	1	4	3	0·7	
Vimmerby	—	—	—	1	14	14	2	2	1	12	6	0·5	
Åmål	—	—	—	—	—	—	2	5	2·5	2	6	3	
Ängelholm	—	—	—	2	5	2·5	1	2	2	15	13	1·1	
Örnsköldsvik	—	—	—	10	5	0·5	4	5	1·2	14	11	0·8	

Tabell E.

Antal extra ordinarie (extra lärare och vikarier) utan fullständig kompetens under höstterminen 1909.

L ä r o v e r k .	Med akademisk examen, men utan provår.	Utan akademisk examen och utan provår.	Anmärkingar.
1. Högre allmänna läroverk:			
Borås	2	1	
Falun	5	1	
Gävle	2	—	
Göteborg: latinläroverket	1	—	
» realläroverket	2	—	
Halmstad	5	—	
Hudiksvall	1	—	
Hälsingborg	3	3	
Härnösand	1	2	
Jönköping	—	—	
Kalmar	3	1	
Karlskrona	2	—	
Karlstad	1	—	
Kristianstad	3	—	
Linköping	4	—	
Luleå	5	1	
Lund	—	—	
Malmö	—	—	
Norrköping	1	2	
Nyköping	1	—	
Skara	2	—	
Stockholm:			
högre latinläroverket, Norrmalm	1	—	
» allm. läroverket, Södermalm	1 ¹	—	¹ 1 med lektorskompetens.
» realläroverket, Norrmalm	2 ¹	—	¹ 1 med lektorskompetens.
» » Östermalm	—	—	
Nya elementarskolan	3 ¹	—	¹ 1 med lektorskompetens.

L ä r o v e r k .	Med akademisk examen, men utan provår.	Utan akademisk examen och utan provår.	A n m ä r k n i n g a r .
Strängnäs	1	1	
Sundsvall	5	1	
Umeå	2	2	
Uppsala	2 ¹	—	¹ 1 med lektorskompetens.
Visby	1	—	
Vänersborg	2	—	
Västervik	2	—	
Västerås	1	—	
Växjö	2	2	
Ystad	4	1	
Örebro	3	1	
Östersund	2	1	
Summa	78	20	
2. Realskolor:			
Arvika	1	1	
Borås	—	—	
Eksjö	1	—	
Enköping	—	—	
Eskilstuna	—	—	
Göteborg: västra	1	1	
» östra	—	—	
Karlshamn	1	—	
Kristinehamn	—	—	
Landskrona	—	—	
Lidköping	—	1	
Malmö	1	—	
Mariestad	—	—	
Oskarshamn	1	1	
Skövde	2	—	
Stockholm: Jakobs	—	—	
» Katarina	—	—	
» Kungsholms	—	—	
Söderhamn	—	1	

L ä r o v e r k .	Med akademisk examen, men utan provår.	Utan akademisk examen och utan provår.	A n m ä r k n i n g a r .
Uddevalle	1	—	
Varberg	3	—	
3. Samskolor:			
Alingsås	—	—	
Arboga	1	—	
Askersund	—	—	
Falköping	—	—	
Filipstad	1	—	
Haparanda	—	—	
Köping	—	1	
Norrtälje	—	—	
Piteå	—	1	
Sala	—	—	
Skellefteå	—	1	
Strömstad	—	1	
Södertälje	1	—	
Trelleborg	—	—	
Vadstena	—	—	
Vimmerby	—	—	
Åmål	—	—	
Ängelholm	—	—	
Örnsköldsvik	1	1	
Summa	16	10	

Tabell F.

Antal lärare, som under åren 1907—1909 sökt transport från de olika läroverken.

L ä r o v e r k .	Lek- torer.	Adjunk- ter.	Samskol- lärar- innor.	Övnings- lärare.	Anmärkingar.
1. Högre allmänna läroverk:					
Borås	—	1	—	—	
Falun	—	4	—	—	
Gävle	1	1	—	—	
Göteborg: latinläroverket	—	—	—	1	
» realläroverket	—	—	—	—	
Halmstad	2	1	—	—	
Hudiksvall	3	1	—	—	
Hälsingborg	—	1	—	—	
Härnösand	2	3	—	—	
Jönköping	2	7	—	—	
Kalmar	—	1	—	—	
Karlskrona	1	3	—	—	
Karlstad	3	2	—	—	
Kristianstad	—	1	—	—	
Linköping	1	2	—	—	
Luleå	4	2	—	1	
Lund	1	4	—	—	
Malmö	1	1	—	—	
Norrköping	3	2	—	—	
Nyköping	1	1	—	—	
Skara	—	2	—	—	
Stockholm:					
högre latinläroverket, Norrmalm	—	—	—	—	
» allm. läroverket, Södermalm	—	—	—	—	
» realläroverket, Norrmalm	—	—	—	—	
» » Östermalm	—	—	—	—	
Nya elementarskolan	—	—	—	—	
Strängnäs	—	—	—	—	
Sundsvall	1	4	—	—	

L ä r o v e r k.	Lek- torer.	Adjunk- ter.	Samskol- lärar- innor.	Övnings- lärare.	Anmärkingar.
Umeå	2	—	—	—	
Uppsala	—	2	—	—	
Visby	3	1	—	—	
Vänersborg	2	2	—	1	
Västervik	—	—	—	—	
Västerås	2	3	—	—	
Växjö	—	1	—	—	
Ystad	2	1	—	1	
Örebro	4	—	—	—	
Östersund	3	1	—	—	
2. Realskolor:					
Arvika	—	4	—	1	
Eksjö	—	—	—	—	
Enköping	—	3	—	2	
Eskilstuna	—	1	—	—	
Göteborg: västra	—	2	—	—	
» östra	—	—	—	—	
Karlshamn	—	—	—	—	
Kristinehamn	—	2	—	—	
Landskrona	—	1	—	1	
Lidköping	—	3	—	1	
Malmö	—	1	—	—	
Mariestad	—	3	—	—	
Oskarshamn	—	1	—	—	
Skövde	—	2	—	1	
Stockholm: Jakobs	—	—	—	—	
» Katarina	—	1	—	—	
» Kungsholms	—	—	—	2	
Söderhamn	—	3	—	—	
Uddevalla	—	4	—	—	
Varberg	—	1	—	1	
3. Samskolor:					
Alingsås	—	1	—	—	
Arboga	—	—	—	—	

L ä r o v e r k.	Lek- torer.	Adjunk- ter.	Samskol- lärar- innor.	Övnings- lärare.	Anmärkingar.
Askersund	—	—	—	—	
Falköping	—	—	—	—	
Filipstad	—	—	—	—	
Haparanda	—	1	—	—	
Köping	—	1	—	—	
Norrtälje	—	—	—	—	
Piteå	—	1	—	—	
Sala	—	—	—	—	
Skellefteå	—	—	—	—	
Strömstad	—	—	—	—	
Södertälje	—	—	—	—	
Trelleborg	—	—	—	—	
Vadstena	—	1	—	1	
Vimmerby	—	—	—	1	
Åmål	—	—	—	—	
Ängelholm	—	—	—	—	
Örnsköldsvik	—	1	—	—	

Antal ledigförklarade tjänster utan sökande under tiden 1 januari—31 augusti 1910.

Läroverk.	Lektors-tjänster.		Adjunks-tjänster.		Samskolelära-rinnetjänster.		Övningstjänster	Anmärkningar.
	Huvudsakl. humanistiska ämnen.	Huvudsakl. matem.-naturv. ämnen.	Huvudsakl. humanistiska ämnen.	Huvudsakl. matem.-naturv. ämnen.	Huvudsakl. humanistiska ämnen.	Huvudsakl. matem.-naturv. ämnen.		
<i>1. Högre allm. läroverk:</i>								
Borås	—	—	—	—	—	—	—	
Falun	—	—	—	—	—	—	—	
Gävle	3 ¹	—	—	—	—	—	—	¹ 1 tj. ledigförklarad 3 ggr.
Göteborg: latinläroverket	—	—	—	—	—	—	—	
» realläroverket.	—	—	—	—	—	—	—	
Halmstad	—	—	—	—	—	—	—	
Hudiksvall	—	—	—	—	—	—	—	
Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	—	
Härnösand	—	—	1	—	—	—	—	
Jönköping	—	—	—	—	—	—	—	
Kalmar	—	—	—	—	—	—	—	
Karlskrona	—	—	—	—	—	—	—	
Karlstad	—	—	—	—	—	—	—	
Kristianstad	—	—	—	2 ¹	—	—	—	¹ 1 tj. ledigförklarad 2 ggr.
Linköping	—	—	—	—	—	—	—	
Luleå	—	—	—	1 ¹	—	—	—	¹ Samma tj. förut ledigförkl. 5 ggr
Lund	—	—	—	—	—	—	—	
Malmö	—	—	—	—	—	—	—	
Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	
Nyköping	—	—	—	—	—	—	—	
Skara	—	—	—	—	—	—	—	

Karlshamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristinehamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Landskrona	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mariestad	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oskarshamn , ...	—	—	—	3 ¹	—	—	—	—	¹ 1 tj. ledigförkl. 3 ggr: samma tj. dessförinnan ledigförkl. 2 ggr.
Skövde	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholm: Jakobs	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» Katarina	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» Kungsh.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Söderhamn	—	—	—	3 ¹	—	—	—	—	¹ 1 tj. ledigförkl. 3 ggr: samma tj. dessförinnan ledigförkl. 2 ggr.
Uddevalla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varberg	—	—	1 ¹	—	—	—	—	—	¹ Samma tj. dessförinnan ledigförkl. 1 g.
<i>3. Samskolor:</i>									
Alingsås	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Arboga	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Askersund	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Falköping	—	—	—	—	—	3 ¹	—	—	¹ 1 tj. ledigförkl. 2 ggr och 1 tj. ledigförkl. 1 g.
Filipstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Haparanda	—	—	—	—	1 ¹	2 ²	—	—	¹ Samma tj. dessförinnan ledigförkl. 7 ggr. ² 1 tj. ledigförkl. 2 ggr.
Köping	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Norrtälje	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Piteå	—	—	—	—	3 ¹	—	—	—	¹ 1 tj. ledigförkl. 3 ggr: samma tj. dessförinnan ledigförkl. 2 ggr.
Sala	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skellefteå	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strömstad	—	—	—	—	1 ¹	1	—	—	¹ Samma tj. dessförinnan ledigförkl. 4 ggr.
Södertälje	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Trelleborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vadstena	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vimmerby	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Åmål	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Ängelholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Örnsköldsvik	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Stockholm:												
N. latinf., Norrm.	—	—	—	1	10	10	—	—	—	—	—	—
N. a. l., Söderm.	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—
h. reall., Norrm.	—	—	—	1	9	9	—	—	—	—	—	—
h. reall., Österm.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
N. elementarsk.	—	—	—	2	12	6	—	—	—	—	—	—
Strängnäs	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sundsvall	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Umeå	—	—	—	1	4	4	—	—	—	—	—	—
Uppsala	—	—	—	1	7	7	—	—	1	11	11	—
Visby	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vänersborg	—	—	—	1	5	5	—	—	—	—	—	—
Västervik	—	—	—	2	1	0.5	—	—	—	—	—	—
Västerås	1	5	5	1	1	1	—	—	—	—	—	—
Växjö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ystad	1	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Örebro	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	5	—
Östersund	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Realskolor:												
Arvika	—	—	—	2	15	7.5	—	—	—	—	—	—
Borås	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eksjö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Enköping	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—
Eskilstuna	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborg: västra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» östra	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Karlshamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristinhamn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Landskrona	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mariestad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oskarshamn	—	—	—	3	—	—	—	—	1	2	2	—
Skövde	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Läroverk.	Lektorstjänster.			Adjunkts- tjänster.			Samskolelära- rinnetjänster.			Övningslärare- tjänster.			Anmärkingar.
	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sök. för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sök. för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sök. för varje tjänst.	Antal tjänster.	Antal sökande.	Medeltal sök. för varje tjänst.	
Stockholm: Jakobs . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
» Katarina . . .	—	—	—	1	6	6	—	—	—	1	3	3	
» Kungsh.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Söderhamn	—	—	—	4	4	1	—	—	—	—	—	—	
Uddevalla	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Varberg	—	—	—	2	4	2	—	—	—	—	—	—	
<i>3. Samskolor:</i>													
Alingsås	—	—	—	—	—	—	1	5	5	—	—	—	
Arboga	—	—	—	1	1	1	3	3	1	—	—	—	
Askersund	—	—	—	—	—	—	2	7	3·5	—	—	—	
Falköping	—	—	—	—	—	—	4	1	0·25	—	—	—	
Filipstad	—	—	—	1	2	2	2	6	3	—	—	—	
Haparanda	—	—	—	—	—	—	4	1	0·25	—	—	—	
Köping	—	—	—	—	—	—	2	1	0·5	1	1	1	
Norrälje	—	—	—	1	11	11	2	6	3	—	—	—	
Piteå	—	—	—	4	5	1·25	1	1	1	—	—	—	
Sala	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	
Skellefteå	—	—	—	—	—	—	2	3	1·5	—	—	—	
Strömstad	—	—	—	1	—	—	2	1	0·5	1	1	1	
Södertälje	—	—	—	—	—	—	2	3	1·5	—	—	—	
Trelleborg	—	—	—	—	—	—	2	5	2·5	3	8	2·6	
Vadstena	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	
Vimmerby	—	—	—	—	—	—	3	4	1·3	1	2	2	
Åmål	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	
Ängelholm	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	
Örnsköldsvik	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	

Tabell II.

Antal ordinarie läraretjänster vid de allmänna läroverken under åren
1904—1910 (rektorerna icke inräknade).

1904.		1905.		1906.		1907.		1908.		1909.		1910.	
Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.
227	609	235	628	239	651	241	678	241	742	250	753	255	756

Anm. 1. Av dessa tjänster äro 3 lektorstjänster, avsedda en för vardera av läroverken i Kristianstad, Lund och Uppsala samt 3 adjunktstjänster, avsedda en för vardera av läroverken i Linköping, Skara och Örebro, af riksdagen beviljade, men ännu icke vid de särskilda läroverken upprättade, när städerna ännu icke åtagit sig såsom villkor därför föreskriven byggnadsskyldighet m. m. Då de emellertid torde komma att efter utgången af år 1910 upprättas vid nämnda läroverk eller överflyttas till andra, ha de här inräknats.

Anm. 2. Härtill kommer f. n. 38 rektorer vid högre allm. läroverk, 39 rektorer vid realskolor och samskolor samt 13 första lärarinnor och 38 lärarinnor vid samskolor, varjämte under år 1911 upprättas de 6 första lärarinnebefattningar, som ytterligare erfordras för samskoleorganisationens fullständiga genomförande, ävensom 1 lektorstjänst vid det till högre allmänt läroverk ombildade läroverket i Borås.

Anm. 3. I ovanstående tabell äro icke under år 1905 och följande upptagna 7 adjunktstjänster, som på grund af beslut af 1904 års riksdag efter hand indragits vid de förutvarande läroverken i Marstrand, Nora, Simrishamn, Söderköping och Sölvesborg.

Tabell I.

Antal lärare i högsta (5:te) lönegraden vid början av åren 1906—1910.

1906.		1907.		1908.		1909.		1910.		Medeltal för år	
Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.	Lekt.	Adj.
91	239	88	238	83	233	84	223	82	204	85.6	227.4
330		326		316		307		286		313	
Summa lärare											

Bil. XXVIII: 3.

Till Konungen.

I skrivelse av den 11 juni 1910 har Svenska lärarsällskapets styrelse, efter uppdrag av Svenska lärarsällskapet vid dess möte i Falun 1909, hos Eders Kungl. Maj:t anbållit om revision av lärarnes vid de allmänna läroverken lönestater och framställt vissa önskemål i detta hänseende.

Undertecknade, som tillfullo instämna i dessa önskemål, i vad de angå adjunkternas löneförhållanden, våga i underdånighet framställa några avvikande önskingar i fråga om de löneförmåner, som böra tillkomma lektorerna vid de allmänna läroverken.

Visserligen kunde ovannämnda skrivelse synas vara avgiven å hela den svenska elementarlärarkårens vägnar. Den har nämligen varit förelagd alla de lärarföreningar till omröstning, vilka utgöra filialföreningar av Svenska lärarsällskapet. Men när den förelades Stockholms lärarsällskap, har detta, då skrivelsens ordalydelse icke var känd, vägrat att uttala sig i frågan. Då Stockholms lärarsällskap omfattar omkring en $\frac{1}{5}$ av alla Sveriges elementarlärare och då övriga lärarföreningar instämt i petitionen utan att känna dess ordalydelse, så kan petitionen icke sägas vara ett fullgott uttryck för önskingarna inom Sveriges elementarlärarkår.

I förenämnda petition uttalas den önskan, att adjunkterna må komma i åtnjutande av samma löneförmåner, som tillkomma 1:a gradens tjänstemän i sådana centrala verk, där lönerna blivit reglerade. Undertecknade, som finna en sådan förbättring av adjunkternas löner synnerligen behöflig, våga härmed framhålla det önskemålet, att lektorerna vid rikets allmänna läroverk och Högre lärarinneseminariet må tillerkännas samma löneförmåner, som tillkomma 2:a gradens tjänstemän i dessa verk, och få därvid hänvisa till följande utredning och bilagor.

Ur Svenska lärarsällskapets petition anföras följande: »Det kunde synas skäligt att jämnställa lektorerna med andra gradens tjänstemän, varigenom begynnelseavlöningen bleve 5,400 kr. och med två ålderstillägg å 500 kr. stege till 6,400 kr. Härigenom skulle lektorernas löner komma att i det närmaste ligga mitt emellan professorernas och läroverksadjunkternas, vilket förhållande onekligen hade en viss hävd för sig».

Vi finna också, att detta vore både grundat i hävd och tillika rättvist, och vi vilja särskilt framhålla, att staten för de filosofie doktorer, som vilja vinna lektorsanställning, genom den obligatoriska magisterexamen och provåret uppställer större kompetensfordringar i avseende på examina än för de filosofie doktorer, som vilja vinna sådana befattningar, med vilka 2:a normalgradens lön är förenad (såsom förste arkivarier vid Riksarkivet, förste bibliotekarier vid Kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken samt antikvarier vid Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien).

Svenska lärarsällskapets styrelse finner emellertid, att likställandet av lektorerna med 2:a gradens tjänstemän skulle innebära en nyhet, eftersom skillnaden mellan lektors och

*E. Olmer
m. fl. lärare
vid de all-
männa läro-
verken an-
gående lek-
torernas
löneför-
måner.*

adjunkts avlöning ända sedan 1858 i regel utgjort 1,000 kronor i alla lönegrader, och hemställer, att lektorerna måtte i sina lönevillkor hänföras till en mellangrad mellan 1:a och 2:a normalgraderna med tre ålderstillägg.

I detta resonemang förbise emellertid petitionärerna, i likhet med vad fallet varit vid föregående löne regleringar, att skillnaden mellan lönerna är något helt annat än förhållandet mellan dem. Vid de löne regleringar, som de allmänna läroverkens lärare kommit i åtnjutande av, har proportionen mellan en lektors och en adjunkts lön alltså minskats. Under det att denna proportion, räknat efter 1:a lönegraden, 1858 var 2, sjönk den 1875 till 1,67, 1883 till 1,5 och 1904 till 1,33. Skillnaden i första lönegraden har nämligen alltså sedan 1858 varit 1,000 kronor. Skillnaden i lön motiveras av den högre kompetens med därtill hörande längre utbildningstid, som staten fordrar av en lektor, i jämförelse med en adjunkt. Studiekostnaderna hava dock sedan 1858 högst betydligt ökat. Det är då orimligt, att den löneskillnad, som t. ex. 1883 ansågs motsvara skillnaden i kompetensfordran mellan en lektor och en adjunkt, numera kan anses vara skälig ersättning för den längre studietiden. Ökningen av studiekostnaderna gäller naturligtvis ej blott studierna för adjunktskompetens utan även de studier, som föregå avläggandet av filosofie licentiatexamen och doktorsdisputationen.

Det argument, som i senaste läroverkskommitténs betänkande anfördes för bibehållande av skillnaden, 1,000 kr., nämligen den långa tid, som en blivande adjunkt måste tjänstgöra, innan han blev befordrad till ordinarie, äger icke längre giltighet. Ty sedan statsmakterna visat det vara deras vilja, att nya platser skola inrättas i mån av behov, kommer, i den mån denna princip genomföres, skillnaden i befordringsålder att bli alldes omvänd. För åren 1905—09 var befordringsåldern för en adjunkt 36 och för en lektor 35 år. Att adjunktens befordringsålder icke redan är lägre än lektorns, beror dels därpå, att vid läroverksreformens av 1905 genomförande en hel mängd ordinarie platser besattes under jämförelsevis kort tid, varvid många äldre extralärare utnämndes till ordinarie, dels därpå, att många äldre studerande vid universitetet, vilka ägde eller lätt kunde förvärva adjunktskompetens, vid de efter 1905 mera än förut lockande utsikterna till ordinarie plats gävo sig ut i läroverkens tjänst och vunno befordran. Redan under kommande femårsperiod torde således en annan proportion i befordringsåldern till adjunkternas fördel inträda.

Kungl. Maj:ts Nädiga stadga av den 1 november 1907 angående filosofiska examina synes såsom det normala förutsätta, att den, som hädanefter vill ägna sig åt läroverkens tjänst, vid 25 års ålder har avlagt sin magisterexamen, som medför adjunktskompetens, samt genomgått provår och står färdig att träda in i sitt lärarbete. Om han åter beslutar sig för att förvärva lektorskompetens, torde man med stöd av den statistik, vilken som bilaga 1 medföljer vår skrivelse, kunna antaga, att han behöver ännu 5 år för sina studier och träder i tjänst först vid 30 samt befordras till ordinarie lektor vid 35 års ålder. Häremot torde möjligen invändas, att filosofie licentiatexamen och disputationssprovet hädanefter komma att kunna avläggas på helt kort tid, enär det numera fordras blott *ett* ämne i licentiatexamen. Denna invändning skall dock helt visst visa sig ogrundad. Föregående perioders licentiatexamen med två eller tre ämnen i sin examen hade nämligen ofta redan för kandidatexamen bedrivit så omfattande studier i ett eller två av de ämnen, vilka medtogos som biämnen i licentiatexamen, att dessa, då avhandling icke fordrades i dem, icke förorsakade stor tidsutdräkt. Den djupare liggande orsaken till att man nödgats införa en specialisering till ett ämne i licentiatexamen, är något, som är helt och hållet oberoende av varje lagstiftning, nämligen det vetenskapliga materialets oerhörda tillväxt och vetenskapens egen fortskridande specialisering. Redan detta visar tydligt, att någon nämnvärd minskning i studietid ej kommer att vinnas. Härtill kommer, att anspråken på disputationssprovet, som utgör den viktigaste delen

av fordringarna för filosofie doktorsgraden, alltmera hava stegrats. Att dessa anspråk hädan-
 efter skola sänkas, torde varken vara att förvänta eller att önska.

Om man nu beräknar, vad den sammanlagda summan av lön och pension, med hän-
 syn tagen till sannolik dödlighet, vore värd, om den skulle utbetalas med ett kapital en gång
 för alla åt den 25-årige mannen, så finner man enligt bilaga 2, att proportionen mellan
 lektors- och adjunktslönerna med nuvarande lönesatser är 1,045, d. v. s. lektorslönen över-
 stiger adjunktslönen med blott 4,5 %. Gör man samma uträkning för proportionen mellan
 engångsvärdena vid 25 års ålder för lektors- och adjunktslönerna under senare hälften av
 1890-talet, med hänsyn tagen till dåtida befordringsåldrar (40 år för adjunkt och 37 år för
 lektor), så finner man denna proportion vara 1,19, d. v. s. lektorslönen översteg adjunkt-
 lönen med 19 %. Läggas de i Svenska lärarsällskapets styrelses petition begärda lönesat-
 serna, med 1,000 kronors merlön för lektor, till grund för beräkningen med användande
 av de fem sista arens befordringsålder (36 år för adjunkt, 35 för lektor), blir samma pro-
 portion 1,044, d. v. s. värdet av lektorslönen komme att liksom nu överstiga värdet av ad-
 junktslönen med omkring 4,5 %. Det är emellertid tydligt, att man icke bör räkna med
 dessa befordringsåldrar utan med de ovannämnda, 35 år för lektor och 30 år för adjunkt.
 Det visar sig då, att nyssnämnda proportion blir 0,881, d. v. s. *under det kapitalvärdet av
 en lektors lön under senare hälften av 1890-talet var 19 % högre än kapitalvärdet av
 adjunktens, så finge lektorslönen enligt det i nämnda petition framlagda förslaget 11 %
 lägre kapitalvärde än adjunktslönen.* Om adjunkterna däremot finge 1:a och lektorerna
 2:a normalgradens lön, bleve proportionen 0,967, d. v. s. *en lektor skulle på förvärvandet
 av sin lektorskompetens förlora endast 3,3 % av adjunktslönens kapitalvärde*, detta dock
 oavsett den ränteförlust han gör, om han studerar på lånade pengar. alldenstund en stude-
 rande väl aldrig torde kunna beräkna att få låna pengar med den räntefot av 4 %, som är
 lagd till grund för ovanstående beräkningar.

Om man erkänner, att den högre vetenskapliga utbildning, som lektorskompetensen
 innebär, är till gagn för våra läroverk, måste man fråga sig, vad som skall förmå den unge
 mannen att ägna fem år åt vetenskapligt arbete, då han kan påräkna att därigenom lida en
 förlust av minst 11 % i löneförmåner. Det synes oss vara alldeles nödvändigt, att de, som
 vilja göra längre fortsatta studier fruktbarande i läroverkens tjänst — och härav hava gym-
 nasierna ett oavvisligt behov, för så vitt icke den högre bildningens nivå skall sjunka —
 härför skola kunna vänta sig någon ekonomisk fördel. De önskemål vi ovan framhållit, att
 adjunkterna erhålla 1:a normalgradens lön, lektorerna 2:a normalgradens lön, lämna visser-
 ligen icke denna pekuniära fördel, men de begränsa den ekonomiska förlust, som förvärvan-
 det av lektorskompetensen medför.

Med stöd av ovanstående framställning och med hänvisande till närlagda tvenne bi-
 lagor få undertecknade i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vid en blivande
 löne reglering behjarta de önskemål, vi här framställt, att lektorerna med avseende på löne-
 förmåner måtte jämnställas med andra normalgradens tjänstemän.

— — i november 1910.

Underdånigst

(Underskrifter.)¹⁾

¹⁾ Petitionen är undertecknad av 218 lektorer, 34 adjunkter och extralärare samt 14 docenter.

*Bilaga 1.***Approximativ beräkning av den tid, som efter vunnen adjunktskompetens under de senare åren erfordrats för förvärvandet av lektorskompetens.**

En jämförelsevis tillförlitlig och rättvis uppskattning av det arbete, som under de senare åren erfordrats för förvärvandet av den speciella lektorskompetensen, och av den tid, detta arbete krävt, torde man nå genom att beräkna den genomsnittstid, lektorerna efter avlagd filosofie kandidatexamen måst använda för förvärvandet av filosofie doktorsgraden. Felkällor finnas visserligen även i denna metod, men ojämförligt mycket större äro dessa i den ej sällan använda, att beräkna å ena sidan de lektorskompetentes studietid efter avlagd mogenhetsexamen, å andra sidan samma tid för de enbart adjunktskompetenta och sedan subtrahera den senare från den förra.

I *E. Kölgrens* Läroverksmatrikel (den år 1909 utgivna andra upplagan) äro upptagna 96 lektorer, som utnämnts efter den 1 januari 1904. Av dessa har 1 avlagt filosofie licentiatexamen och promoverats utan föregående kandidatexamen; 9 äro lektorer i kristendom, och för dem gälla särskilda kompetensfordringar. De återstående 86 hava i medeltal för sin licentiatexamen och gradualdisputation använt $7\frac{3}{4}$ år efter avlagd kandidatexamen. Därvid är dock att märka, att några bedrivit sina studier samtidigt med annan sysselsättning (skolarbete, amanuensstjänstgöring o. d.). Om denna frånräknas, torde genomsnittstiden kunna sättas till omkring $6\frac{1}{2}$ år. Och denna beräkning vinner ett gott stöd i det förhållandet, att av nämnda 86 lektorer 28 fullgjort prestanda för filosofie doktorsgraden under 6—7 år (efter kandidatexamen), under det att endast 20 använt mindre än 6 år; de övriga hava behövt längre tid än 7 år.

Nu har visserligen dessa lektorers kandidatexamen i många fall ej varit sådan, att den utan komplettering lämnat adjunktskompetens. I huru stor utsträckning detta varit förhållandet, framgår dock icke av läroverksmatrikeln. Men anslår man en tid av i medeltal $1\frac{1}{2}$ år för dylik komplettering, lär beräkningen svårligen kunna betecknas såsom partisk till lektorernas förmån, utan snarare till deras nackdel.

Lågt beräknat, torde alltså den tid, var och en av dessa 86 lektorer använt för förvärvandet av den speciella lektorskompetensen, kunna anslås till i medeltal 5 år.

*Bilaga 2.***Jämförelse mellan en adjunkts och en lektors löneförmåner.**

Såsom studierna numera ordnats, måste alla, som vilja vinna lärarkompetens vid de allmänna läroverken, avlägga filosofisk ämbetsexamen, vilken berättigar till adjunktur, varjämte de, som vilja vinna lektorskompetens, hava att därutöver undergå ytterligare lärdomsprov. Om de beräkningar, man uppgjort, visa sig hålla streck, så skulle medelåldern vid vunnit adjunktskompetens, d. v. s. vid absolverad magisterexamen och genomgången provår, vara 25 år.

För att vinna en fast utgångspunkt för jämförelsen av en lektors och en adjunkts löneförmåner, antages, att en samling 25-åringar med adjunktskompetens hava att träffa sitt val. Somliga ingå genast på lärarbanan för att efter att ha varit extralärare befordras till adjunkter. Enligt statistik för åren 1905—1909 är medelåldern för sagda befordran 36 år. De andra åter bestämma sig för att fortsätta sina studier för vinnande av lektorskompetens, vilket med stöd av statistik från de senare åren antages inträffa vid 30 års ålder, varefter de ingå på lärarbanan samt vinna lektorsbefordran vid 35 års ålder, vilket är medelbefordringsåldern från extra- eller vikarierande lärare till lektor under de sista 5 åren. Hänsyn har också tagits till avgången på grund av dödsfall, vilken anses vara den för årtiondet 1891—1900 för svenske män gällande. Med en räntefot av 4 % har engångsvärdet av statens löneförmåner och pensioner beräknats för en 25-åring, som tänker bli adjunkt, och för en 25-åring, som tänker bli lektor.

Betecknar D_x de levande x -åringarnas diskonterade tal och N_x summan diskonterade tal, finner man, att värdet av 1 kr. om året, utgående under en viss åldersperiod, $y-x$, är vid 25 års ålder

$$x-25|y-x a_{25} = \frac{N_x + \frac{1}{2} - N_y + \frac{1}{2}}{D_{25}}$$

Betecknas lönen minus pensionsbidraget i motsvarande lönegrad (efter 65 års ålder pensionen) med S_x , finner man, att vid 25 års ålder är kapitalvärdet av det i denna lönegrad uppburna beloppet

$$a \cdot S_x.$$

Resultatet av räkningarna återfinnes för adjunkterna i tabell I kolumn 5 och för lektorerna i tabell II kolumn 5.

Av intresse är också att undersöka, hur saken gestaltade sig före sista löneregleringens genomförande. Enligt läroverkskommitténs betänkande av år 1902, sid. 505, gällde under 1890-talets senare hälft, att en adjunkt blev i genomsnitt befordrad vid 40 års ålder

och en lektor vid 37. Den förre hade då varit extralärare i 9 år, den senare i 4. Den förres lön var under denna tid 1,800, den senares 2,000 kr. Den förre kom enligt då gällande bestämmelser vid utnämningen genast i den andra, den senare i första lönegraden.

I överensstämmelse med betraktelserna härovan poneras även i detta fall, att två studenter vid 25 års ålder, som tänka gå in på lärarbanan, den ene som adjunkt, den andre som lektor, göra ett överslag av värdet vid 25 års ålder av de löneförmåner, vardera kan komma att påräkna. Resultatet återfinnes för adjunkten i tabell I kolumn 10 och för lektorn i tabell II kolumn 10.

I *Svenska lärarsällskapets* petition föreslås för adjunkt de löneförmåner, som beviljats första gradens tjänstemän, och för lektorer skulle skapas en grad mellan första och andra normalgraden, varvid, för såvitt det framgår av det ej fullt klara förslaget, lektorns lön skulle vara 1,000 kr. större än adjunktens i motsvarande lönegrad. Dessutom torde meningen vara, att lektorn skulle, i överensstämmelse med vad nu gäller, få 600 kr. större pension än adjunkten. För närvarande utgör en adjunkts bidrag till sin egen pensionering i medeltal av de 5 lönegraderna 3,3 %, lektorns åter i medeltal 3,9 % av grundlönen. Det antages därför, att ungefär 3,3 % av adjunkternas föreslagna grundlön drages av för pensioneringen, om förslaget vinner bifall, samt att, i likhet med vad nu är fallet, lektorernas pensionsavdrag är ungefär 50 % (i medeltal 47 %) högre än adjunkternas. Under dessa förutsättningar hava värdena av en adjunkts och en lektors av Svenska lärarsällskapet ifrågasatta löneförmåner också uträknats vid 25 års ålder och återfinnas, den förres i tabell I kolumn 15, den senares i tabell II kolumn 15.

Till sist har också uträknats värdet av lektorns löneförmåner, om han bleve likställd med en tjänsteman i andra normalgraden, varvid, i likhet med vad nu är fallet, pensionsavdraget satts till ungefär 3,9 % av grundlönen. Dessa värden återfinnas i tabell II kolumn 20

Tabell I.

Kapitalvärdet av en adjunkts löneförmåner.

Nuvarande förhållanden.					Under 1890-talet (före 1899).					Svenska lärarsällskapets petitionsförslag.				
<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>	<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>	<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
25	36	8 6391	2,000	17,278	31	40	5 5938	1,800	10,069	25	36	8 6391	2,000	17,278
36	41	2 6894	2,935	7,893	40	41	0 4884	2,500	1,221	36	41	2 6894	3,635	9,776
41	46	2 1197	3,425	7,260	41	46	2 1197	3,000	6,359	41	46	2 1197	4,110	8,712
46	51	1 6568	3,910	6,478	46	51	1 6568	3,500	5,799	46	51	1 6568	4,595	7,613
51	56	1 2780	4,400	5,623	51	65	2 8262	3,750	10,598	51	65	2 8262	5,080	14,357
56	65	1 5482	4,885	7,563	65		1 1597	3,000	3,479	65		1 1597	3,700	4,291
65		1 1597	3,400	3,943										
Summa kr. 56,038					Summa kr. 37,525					Summa kr. 62,027				

Tabell II.
Kapitalvärdet av en lektors löneförmåner.

Nuvarande förhållanden.					Under 1890-talet (före 1899).				
<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>	<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
30	35	3·5525	2,000	7,105	33	37	2·5311	2,000	5,062
35	40	2·8185	3,900	10,992	37	38	0·5626	3,000	1,688
40	45	2·2243	4,385	9,754	38	43	2·4470	3,500	8,565
45	50	1·7421	4,870	8,484	43	48	1·9232	4,000	7,693
50	55	1·3479	5,355	7,218	48	53	1·4961	4,500	6,732
55	65	1·7769	5,840	10,377	53	65	2·2737	4,750	10,800
65		1·1597	4,000	4,639	65		1·1597	3,600	4,175
Summa kr. 58,569					Summa kr. 44,71				

Svenska lärarsällskapets petitionsförslag.					Om lektorslönen sättes lika med andra normalgrads.				
<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>	<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
30	35	3·5525	2,000	7,105	30	35	3·5525	2,000	7,105
35	40	2·8185	4,600	12,965	35	40	2·8185	5,260	14,825
40	45	2·2243	5,060	11,255	40	45	2·2243	5,740	12,767
45	50	1·7421	5,540	9,651	45	65	4·8669	6,220	30,272
50	65	3·1248	6,020	18,811	65		1·1597	4,600	5,335
65		1·1597	4,300	4,987	Summa kr. 70,304				
Summa kr. 64,774									

Av ovanstående tabeller erhållas följande tal, som angiva förhållandet *q* mellan kapitalvärdena av en lektors och en adjunkts löneförmåner, diskonterade till 25 års ålder.

	<i>q</i>
Senare hälften av 1890-talet	1·192
Tiden 1905—1909	1·045
Svenska lärarsällskapets petitionsförslag	1·044
Om en lektor får andra normalgrads och en adjunkt första normalgrads lön	1·133

Anm. Om lektorslönen sättes 1,100 kr. högre än adjunktslönen i motsvarande lönegrad, vilket i Svenska lärarsällskapets petition framställs såsom en eventualitet, erhålles i stället för 1·044 talet 1·060, emedan kapitalvärdet av lektorns löneförmåner då blir 65,765 kr.

Under tidigare rådande förhållanden var det således för den, som hade fallenhet för studier, ekonomiskt sett en lockelse att förvärva sig lektorskompetens, enär de förmåner, som med blivande lektorsbeställning voro förknippade, för en 25-åring voro nära $\frac{1}{5}$ högre än de, som medföljde en blivande adjunktsbefattning. Annorlunda gestaltar sig saken med inträdande andra befodringsförhållanden. Numera kan den blivande lektorn knappast påräkna mer, än att de ökade löneförmåner, han får framför adjunkten, täcka den överränta över här använda 4 %, han säkerligen får betala, ifall han är nödsakad studera på lånta medel. Svenska lärarsällskapets förslag bjuder i det hänseendet ingen ändring.

Bleve däremot lektoreerna likställda med andra gradens tjänstemän, för vilket deras utbildning närmast talar, och adjunkterna med första gradens, ställa sig den blivande lektorns löneförmåner 13 % högre än den blivande adjunktens, en proportion, som dock ligger under den tidigare rådande.

Sänkes adjunkternas utnämningssålder endast obetydligt, något som under nuvarande konjunkturer är mycket sannolikt, då är det för den unge läraren ekonomiskt fördelaktigare att ge sig ut på lärarbanan som adjunkt i stället för att förvärva sig lektorskompetens. I samband med den nya läroverksorganisationens införande har flera gånger uttalats den meningen, att extralärarsystemet med dess sena befodringsålder skulle tillhöra en svunnen tid. Riksdagen har också visat sig redobogen att bevilja anslag till nya ordinarie befattningar, när de med extra-ordinarie lärarkrafter uppehållna visat sig bliva permanenta. Det torde därför icke vara förmätet att hoppas på ett förverkligande av ett ofta anfört yttrande av dåvarande ecklesiastikministern, att ingen skulle behöva tjänstgöra som extralärare mer än 5 år. Med den nu införda organisationen av examen för förvärvande av adjunktskompetens skulle således i regeln åldern vid befodran till adjunkt icke överstiga 30 år, vadan den sänkning av sagda befodringsålder, som pågått sedan 1904, sannolikt kommer att fortfara.

Med anledning härav är en uträkning gjord av kapitalvärdet vid 25 års ålder av en adjunkts löneförmåner, om han då inträder som extralärare och vid 30 års ålder befodras till ordinarie. Resultatet av räkningen återfinnes i tabell III kolumnerna 5 och 10.

Tabell III.

Kapitalvärdet av en adjunkts löneförmåner, om befodringsåldern sättes till 30 år.

Med nuvarande löner.					Enligt Svenska lärarsällskapets petitionsförslag.				
<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>	<i>x</i>	<i>y</i>	<i>a</i>	<i>S</i>	<i>a · S</i>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
25	30	4 4690	2,000	8,938	25	30	4 4690	2,000	8,938
30	35	3 5525	2,935	10,427	30	35	3 5525	3,635	12,913
35	40	2 8185	3,425	9,653	35	40	2 8185	4,110	11,584
40	45	2 2243	3,910	8,697	40	45	2 2243	4,595	10,221
45	50	1 7421	4,400	7,665	45	65	4 8669	5,080	24,724
50	65	3 1248	4,885	15,265	65		1 1597	3,700	4,291
65		1 1597	3,400	3,943					
Summa kr. 64,588					Summa kr. 72,671				

Lektorernas befordringsålder kommer näppeligen att avsevärt sjunka under 35 år, då de i medeltal först vid 30 års ålder vunnit erforderlig kompetens. Jämför man nu kapitalvärdet av en lektors och en adjunkts löneförmåner, om befordringsåldern för den förre sättes till 35 år och för den senare till 30 (siffrorna fås för lektorerna ur tabell II kolumnerna 5, 15 och 20 samt för adjunkterna ur tabell III kolumnerna 5 och 10), så får man följande värden på förhållandet q .

	q
Med nuvarande löner	0·907
Enligt Svenska lärarsällskapets förslag	0·891
Om en lektor får andra normalgrads och en adjunkt första normalgrads lön	0·967

Anm. Sättes lektorslönen 1,100 kr. högre än adjunktslönen i motsvarande lönegrad, erhålles i stället för 0·891 talet 0·905.

Om således en 25-årig person kan bli adjunkt senast vid 30 års ålder, därest han vid 25 års ålder går in på lärarbanan, men om han fortsätter sina studier för lektorskompetens, kan påräkna lektorat först vid 35 års ålder, så kommer han att lida en ekonomisk förlust, därest han väljer det senare alternativet. Denna förlust uppgår med nuvarande löner till 9 %, med de av Svenska lärarsällskapet föreslagna till 11 %, men om lektorn får andra, adjunkten första normalgrads löneförmåner, inskränkes förlusten till 3 % av kapitalvärdet av adjunktens löneförmåner.

Det kan till sist vara av ett visst intresse att undersöka, hur lång studietid en 25-åring med adjunktskompetens får anslå för förvärvande av lektorskompetens för att icke genom detta val lida någon annan förlust än eventuell ränteförlust, därest Svenska lärarsällskapets förslag skulle vinna Riksdagens bifall. Det visar sig av nedanstående utredning, att licentiatexamen och disputationssprovet måste, för att detta mål skall nås, vara avlagda på tre år.

Tabell IV.

Kapitalvärdet av en lektors löneförmåner, om lektorskompetens antages förvärvad vid 28 års ålder.

Med nuvarande löner.					Enligt Svenska lärarsällskapets petitionsförslag.					Om lektorslönen sättes lika med andra normalgrads.				
x	y	a	S	$a \cdot S$	x	y	a	S	$a \cdot S$	x	y	a	S	$a \cdot S$
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
28	33	3·8943	2,000	7,789	28	33	3·8943	2,000	7,789	28	33	3·8943	2,000	7,789
33	38	3·0937	3,900	12,065	33	38	3·0937	4,600	14,231	33	38	3·0937	5,260	16,273
38	43	2·4470	4,385	10,730	38	43	2·4470	5,060	12,382	38	43	2·4470	5,740	14,046
43	48	1·9232	4,870	9,366	43	48	1·9232	5,540	10,655	43	65	5·6930	6,220	35,410
48	53	1·4961	5,355	8,012	48	65	3·7698	6,020	22,694	65		1·1597	4,600	5,335
53	65	2·2737	5,840	13,278	65		1·1597	4,300	4,987					
65		1·1597	4,000	4,639										
														Summa kr. 78,853
														Summa kr. 65,879
														Summa kr. 72,738

Av tabellen IV, jämförd med tabell III, erhållas nu följande tal, angivande förhållandet q mellan en lektors och en adjunkts löneförmåner, därest den förre kommer ut på lärarbanan vid 28 års ålder, den senare vid 25, samt om båda vinna ordinarie anställning efter 5 tjänsteår som extralärare.

	q
Med nuvarande löner	1·020
Enligt Svenska lärarsällskapets förslag	1·001
Om en lektor får andra normalgrads och en adjunkt första normalgrads lön	1·085

Anm. Sättes lektorslönen 1,100 kr. högre än adjunktslönen i motsvarande lönegrad, erhålles i talet för 1·001 talet 1·016, emedan kapitalvärdet av lektorslönen nu blir 73,861 kr.

Härav framgår, att även vid en så kort tid för förvärvande av lektorskompetens utöver adjunktskompetens som 3 år, en genomsnittstid, på vilken man i universitetskretsar ingalunda anser sig kunna hoppas, kommer den, som väljer att bli lektor i stället för att gå ut som adjunkt, att få vidkännas en ränteförlust, om Svenska lärarsällskapets förslag genomföres. Därest lektorn finge andra normalgradens lön, bleve dennas kapitalvärde, även om tre års längre studietid vore tillräcklig för förvärvandet av lektorskompetens, endast $8\frac{1}{2}$ % större än adjunktslönen, under det att för icke länge sedan lektorus löneförmåner hade ett kapitalvärde, som var 19 % högre än adjunktens.

Bil. XXVIII: 4.

Till Konungen.

Med framhållande av samma allmänna grunder för behovet av en löneförbättring för läroverkslärarna, som i nyligen avgivna petitioner andragits, få undertecknade härmed i djupaste underdånighet anhålla, det Eders Kungl. Majestät ävenledes må behjerta de synpunkter och önskemål, som vi här nedan våga framställa i fråga om en ny lönereglering för teckningslärarna vid de allmänna läroverken, vilken synes oss så mycket mer välbehöfvig, som den senaste löneregleringen i stället för en väntad förbättring tvärtom för åtskilliga teckningslärare medförde en väsentlig sänkning i årsinkomsten.

*Karl Ek
m. fl. an-
gående ny
löneregle-
ring för
tecknings-
lärare vid
allmänna
läroverk.*

Teckningsämnet har ovedersagligen under de senaste åren allt mer vunnit erkännande ej blott såsom ett av de för det praktiska livet viktigare utan även såsom ett av de ur den moderna pedagogikens synpunkt mest framstående av skolämnen. Det må därför icke för tankas oss, att vi, som handhava denna undervisning, mången gång undra över, varför undervisningsarbetet i detta ämne skall värdesättas lägre än arbetet i läroämnen, varför alltså en teckningslärarens lön och arbete skola stå i en sådan disproportion i förhållande till lön och arbete för den med teckningsläraren närmast jämförlige ämnesläraren, adjunkten.

Det har inväntats, att de utbildningskurser, som en teckningslärare har att genomgå för vinnande av lärarkompetens, äro mindre än motsvarande utbildningskurser för en adjunkt. Detta är sant, om man tänker på det antal år, som, efter på ömse sidor genomgången sjätte klass av allmänt läroverk, behövas för deras respektive vidare utbildning. Dock är skillnaden numera, efter de nya bestämmelserna rörande examenskompetensen för en adjunkt, i medeltal icke större än ett å två år och torde bliva ännu mindre, sedan den i läroverksstadgan förebådade provårskursen för teckningslärare blivit införd. Tänker man å andra sidan på kursernas verkliga omfång, de därmed förenade kostnaderna och på den egentliga arbetstid, som å vardera hållet förutsättes, så torde det näppeligen kunna påvisas, att teckningslärarens utbildning är mindre krävande än adjunktens.

Någon väsentligare skillnad i löneförmåner borde därför, tyckes det oss, icke ur nämnda synpunkt böra göras.

Många skäl finnas ju dessutom, som såväl ur rättvisans som ur lämplighetens synpunkt tala för någorlunda likställighet i berörda hänseende mellan teckningslärare och adjunkt.

Vi vilja därför i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Majestät må taga i övervägande, om icke en eventuell lönereglering kunde utgå ifrån, att löneförmånerna sattes ungefär lika mellan en teckningslärare med full tjänstgöring, d. v. s. 32 veckotimmar, och en adjunkt, och att löneförmånerna för teckningslärare med mindre tjänstgöring beräknades i proportion härefter. Den tredjedel längre tjänstgöring i förhållande till lönen, som en teckningslärare sålunda finge, torde mer än väl kunna uppväga den jämförelsevis ringa skillna-

den i längden av utbildningstid ävensom det hemarbete, som vissa adjunkter kunna antagas hava mer än teckningslärarna.

Enligt de nämnda petitionerna anses begynnelselönen för en adjunkt böra sättas till 3,700 kr. Denna summa borde alltså, i enlighet med ovan angivna beräkningsgrund, vid en blivande lönereglering likaledes bestämmas såsom den skäligen ersättningen för en teckningslärarens arbete med 32 timmars tjänstgöring i veckan. Uppdelat pr veckotimme skulle emellertid detta arvode icke kunna bestämmas i fulla kronor utan utgöra 115 kr. 62 öre. För den enklare beräkningen torde det därför vara lämpligare att utgå från ett arvode av jämna 115 kr. pr år och veckotimme. — Vi tillåta oss i detta sammanhang att i underdånighet påpeka, det motsvarande timlön för en adjunkt fortfarande bleve väsentligt högre. Den utginge nämligen med 154 kr. 16 öre. — En teckningslärare med maximitjänstgöring finge alltså i första lönegraden pr år uppbära 3,680 kr.

Ålderstilläggen böra naturligtvis, i kousekvens med det förut framhållna, utgå till samma antal, efter samma tid och med ungefär samma belopp som ålderstilläggen för en adjunkt. Närmast upp till detta belopp, 500 kr., kommer man, ifall man med bibehållande av beräkningen i hela kronor vill bestämma detsamma såsom ett visst tillägg pr år och veckotimme, genom att sätta det till 15 kr. pr sådan timme. Hela tillägget för en teckningslärare med 32 timmar bleve nämligen då 480 kr. I fjärde lönegraden komme hans årslön att utgöra 5,120 kr. En adjunkts motsvarande lön beräknas i förut nämnda petitioner till 5,200 kr.

För en teckningslärare med mindre tjänstgöring anse vi, att en minimilön bör fastslås, beräknad efter arvodet för 15 veckotimmar, vilken tid någorlunda motsvarar det minsta antal lektionstimmar, som kan förekomma i en realskola, då även undervisningen i välskrivning överlåtes åt teckningsläraren såsom den ende kompetente, den ende därtill utbildade fackläraren. Denna minimilön bleve i första lönegraden 1,725 kr. och i högsta eller fjärde 2,400 kr.

Den nu rådande skillnaden i avseende på antalet lönegrader för en teckningslärare vid realskola och en teckningslärare vid h. allm. läroverk ävensom den negativa bestämmelsen med hänsyn¹ till lönetsberäkning vid övergång från realskola till högre läroverk böra givetvis alldeles försvinna. Desamma grunda sig på befintligheten av en förut sällan, numera aldrig begagnad lägre utbildningskurs för teckningslärare, alltså på en, man kan nära nog påstå, icke existerande s. k. lägre teckningslärarekompetens. I verkligheten förhåller det sig nämligen så, att av de över 200 teckningslärare, som utexaminerats från Tekniska skolan i Stockholm, endast 7, därav den senaste år 1899, lämnat seminariet med enbart denna mindre-värdiga kvalifikation.

Då alltså med hänsyn till den verkliga kompetensen liksom också beskaffenheten av tjänstgöringen teckningslärarnas vid realskolorna ställning i förhållande till teckningslärarnas vid de h. allm. läroverken närmast bör betraktas som jämförlig med adjunkternas vid realskolorna i förhållande till adjunkternas vid de högre allm. läroverken, så bör för den förra kategorien lärare lika litet som för den senare någon olikhet i berörda hänseende göra sig gällande.

Beträffande de biträdande teckningslärarnas arvode bör, synes det oss, detta, som hittills, utgå med samma belopp pr veckotimme som den ordinarie teckningslärarens i första lönegraden; men vi vilja å andra sidan i underdånighet påpeka det från alla synpunkter olämpliga i att, såsom nu är förhållandet vid en del större läroverk, nästan hälften av teckningslektionerna måste skötas av biträdande lärare, och våga vi därför hemställa om lämpligheten av upprättandet av nya ordinarie teckningslärarebefattningar vid läroverk, där timantalet pr vecka i teckning och välskrivning utöver den förutvarande ordinarie tecknings-

lärarens 32 timmar uppgår till 15. Det inbördes förhållandet mellan dessa tvenne lärarebefattningar borde, helt naturligt, ordnas på så sätt, att den vid läroverket äldste, »förste teckningsläraren», finge maximitjänstgöring och den yngste, »andre teckningsläraren», erhöle de övriga lektionstimmarna.

Vi tillåta oss även att i underdånighet uttala oss för önskvärdheten av en motsvarande löneförbättring jämväl för teckningslärarna vid folkskolelärareseminarierna.

På de anförda grunderna vilja vi alltså i underdånighet anhålla, det Eders Kungl. Majestät må, i samband med en eventuell revision av ämneslärarnas lönestater, ävenledes föranstalta om ny lönereglering för teckningslärarna vid de allmänna läroverken enligt sådana principer,

att en minimilön fastslås, beräknad för en tjänstgöring av högst 15 veckotimmar och utgående med 1,725 kr. i första lönegraden,

att för varje överskjutande veckotimme ett arvode utbetalas med 115 kr. pr år och veckotimme i första lönegraden,

att de överskjutande veckotimmarna må, liksom hittills, för varje teckningslärare utgöra högst 17,

att för teckningslärarna upprättas fyra lönegrader med ett ålderstillägg utgående efter 15 kronor pr år och veckotimme för varje ny lönegrad,

att teckningslärare må efter fem års väl vitsordad tjänstgöring uppflyttas i högre lönegrad,

att en andra ordinarie teckningslärarebefattning inrättas i läroverk, där det sammanlagda timantalet uppgår till minst 47, och

att arvodet för en biträdande teckningslärare må utgå med 115 kr. pr år och veckotimme.

Stockholm den 24 november 1910.

Underdånigst

Å teckningslärarnas vid rikets allmänna läroverk vägnar.

(Underskrifter¹.)

¹ Petitionen är undertecknad av 13 teckningslärare vid allmänna läroverk i Stockholm.

Till Konungen.

Läroverks-
överstyrel-
sen angä-
nde ny löne-
reglering för
teknings-
lärare vid
allmänna
läroverk.

I anledning av härhos återgående nådiga remiss får Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk, — — — — — i underdånighet anföra följande.

I det underdåniga utlåtande, som Överstyrelsen den 24 oktober 1910 avgav över Svenska läraresällskapets petition om revision av de för lärarna vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater, ansåg sig Överstyrelsen böra tillstyrka en avsevärd förbättring av ämneslärarnas vid de allmänna läroverken löneförmåner. De skäl, på vilka Överstyrelsen därvid stödde sig, voro i huvudsak följande. Först påvisades, särskilt med stöd av vissa av Riksdagen gjorda uttalanden, lämpligheten av att i löneavseende jämställa adjunkterna med den så kallade första gradens tjänstemän; vidare hänvisades till de stegrade levnadsomkostnaderna, och slutligen framhölls den hotande lärarebristen.

Till förmån för löneförhöjning åt övningslärarna torde det första av de tre nämnda skälen ännu icke kunna andragas och det tredje endast i fråga om real- och samskolorna. Av de till ovannämnda underdåniga utlåtande ävensom de till Överstyrelsens underdåniga framställning den 30 september 1910 angående anslag till de allmänna läroverken m. m. under budgetåret 1912 fogade tabeller och bilagor framgår nämligen, att brist på sökande till övningslärarejänster nästan uteslutande yppat sig vid real- och samskolor.

Däremot gör sig behovet av löneförbättring på grund av stegrade levnadsomkostnader givetvis i ännu högre grad gällande i fråga om lärare med jämförelsevis så begränsade inkomster som övningslärarnas. Därtill kommer, att rättvisa och billighet synas kräva, att om ämneslärarna erhålla löneförbättring, motsvarande förmån även bör komma övningslärarna till godo.

För bedömande av det sätt, på vilket petitionärerna tänkt sig denna frågas lösning, får Överstyrelsen först erinra därom, att, jämlikt nådiga kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk, följande löneförmåner äro bestämda för tekningslärare: vid *realskola* tre lönegrader å 1) 700 kronor, 2) 800 kronor, 3) 900 kronor; vid *högre allmänt läroverk* fyra lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,600 kronor, 3) 1,800 kronor, 4) 2,000 kronor.

För den sålunda fastställda lönen är tekningslärare skyldig att tjänstgöra vid realskola 8 timmar och vid högre allmänt läroverk 15 timmar i veckan, och kan ytterligare tjänstgöring åläggas honom mot en årlig ersättning för varje veckotimme av 80 kronor i första, 95 kronor i andra, 110 kronor i tredje och, vid högre allmänt läroverk, 125 kronor i fjärde lönegraden, dock under iakttagande därav, att ersättning för extra tjänstgöring ej må utgå för högre antal veckotimmar än 24 till tekningslärare vid realskola och 17 till tekningslärare vid högre allmänt läroverk. Tekningslärares tjänstgöring får således omfatta högst 32 timmar i veckan.

Enligt det i petitionen framställda förslaget skulle avlöningsystemet grundas på antalet tjänstgöringstimmar i veckan på det sätt, att i första lönegraden varje veckotimme ersattes med 115 kronor, vilket belopp i runt tal erhålles genom att dela adjunkts tilltänkta begynnelseavlöning å 3,700 kronor med 32. Emellertid skulle en minimilön fastställas å 1,725 kronor i första lönegraden, beräknad efter 15 veckotimmars tjänstgöring å 115 kronor för veckotimme. Ålderstilläggen skulle utgå i form av 15 kronors ökning i varje högre lönegrad för varje veckotimme. Någon skillnad mellan teckningslärare vid realskola och högre allmänt läroverk skulle ej göras.

I grund och botten avviker detta system icke så mycket från det nu tillämpade. Överstyrelsen, som här nedan kommer att yttra sig angående den ifrågasatta likställigheten mellan realskola och högre allmänt läroverk i förevarande avseende, finner emellertid, att vissa lönesatser enligt förslaget skulle komma att uppgå till belopp, som enligt Överstyrelsens mening för närvarande ej kunna fullt motiveras, och anser det sasom minimiavlöning föreslagna beloppet onödigt ojämnt.

På grund härav och då Överstyrelsen icke finner några skäl i övrigt anförda mot den nuvarande anordningen med viss fast lön för visst antal veckotimmar, vissa till beloppet bestämda ålderstillägg och efter lönegraderna stegrad ersättning för extra tjänstgöring, kommer Överstyrelsen att basera sitt förslag på nu gällande principer för teckningslärares avlöning.

En löneförbättring för övningslärarna anser Överstyrelsen, med avseende på begynnelselörens belopp, kunna lämpligen grundas på en jämförelse med adjunkternas begynnelselön. För närvarande utgår teckningslärares vid högre läroverk fasta begynnelselön med 1,400 kronor, det vill säga nära hälften av adjunkts, 3,000 kronor. Om nu adjunkts lön höjes till föreslagna 3,700 kronor, bibehålies i det närmaste proportionen, om teckningslärares höjes till 1,700 kronor, som Överstyrelsen även i övrigt anser vara ett skäligt belopp. Därtill böra enligt Överstyrelsens mening komma de nu utgående tre ålderstilläggen å 200 kronor vardera efter respektive 5, 10 och 15 års tjänstgöring.

Beträffande arvudet för extra tjänstgöring torde även det böra något höjas, förslagsvis med 10 kronor för varje veckotimme och lönegrad, varigenom sådan veckotimme skulle ersättas med 90 kronor i första, 105 kronor i andra, 120 kronor i tredje och 135 kronor i fjärde lönegraden.

Till jämförelse meddelas här lönesatserna för teckningslärare vid högre allmänt läroverk med 32 tjänstgöringstimmar enligt nuvarande bestämmelser (A), enligt petitionärernas förslag (B) och enligt Överstyrelsens förslag (C).

A:	1)	1,400 + 1,360 = 2,760 kr.;	2)	1,600 + 1,615 = 3,215 kr.;
	3)	1,800 + 1,870 = 3,670 »;	4)	2,000 + 2,125 = 4,125 »
B:	1)	3,680 »;	2)	4,160 »
	3)	4,640 »;	4)	5,120 »
C:	1)	1,700 + 1,530 = 3,230 »;	2)	1,900 + 1,785 = 3,685 »
	3)	2,100 + 2,040 = 4,140 »;	4)	2,300 + 2,295 = 4,595 »

Såsom av siffrorna framgår, medför Överstyrelsens förslag en mycket avsevärd förbättring utan att dock beloppen stiga så högt, som petitionärerna föreslagit.

Vad angår den ifrågasatta likställigheten i löneavseende mellan teckningslärare vid högre läroverk och sådana lärare vid real- och samskolor vill Överstyrelsen icke förneka, att förslaget därom, under förutsättning, att samma kompetens föreskrives för teckningslärarebefattningar vid samtliga läroverk, har ganska mycket fog för sig. Men på grund av

följande omständigheter anser Överstyrelsen nämnda förslag likväl icke böra för närvarande vinna avseende.

Överstyrelsen kan nämligen icke anse lämpligt, att teckningslärares vid realskola begynnelselönen skulle sättas lika med teckningslärares vid högre allmänt läroverk, även om den förres tjänstgöringstimmar i veckan understege den senares, det vill säga ej uppginge till 15 timmar. Så bleve emellertid förhållandet i fråga om flera läroverk. Under läsåret 1910—1911 undervisade teckningslärare mindre än 15 veckotimmar vid följande real- och samskolor: i Mariestad, Oskarshamn, Söderhamn och Köping 10 timmar, i Arvika, Enköping, Piteå och Vadstena 12 timmar, i Askersund, Haparanda, Sala, Åmål och Ängelholm 13 timmar samt i Lidköping, Skövde, Varberg och Södertälje 14 timmar. Då real- och samskolorna uppgå till ett antal av 39, skulle sålunda teckningslärares tjänstgöring omfatta 15 timmar eller därutöver endast vid något mer än halva antalet skolor.

Visserligen är det sant, att en jämväl av Överstyrelsen vid olika tillfällen, senast i dess underdåniga skrivelse den 30 september 1910 angående anslag till de allmänna läroverken m. m., förordad strävan gör sig gällande att låta teckningslärarna mer och mer övertaga undervisningen även i välskrivning, men innan frågan härom hunnit närmare sin lösning, torde denna faktor vara ganska osäker att räkna med.

På grund härav kan Överstyrelsen icke biträda förslaget angående likställigheten i fråga.

Vad sålunda blivit anfört hindrar givetvis icke, att en skälig löneförbättring redan nu bör komma teckningslärarna vid real- och samskolor till godo.

För närvarande utgår sådan teckningslärares grundlön med jämnt hälften av teckningslärares vid högre allmänt läroverk grundlön i de tre första lönegraderna, alltså med respektive 1) 700, 2) 800 och 3) 900 kronor. Om nu samma princip utan vidare skulle tillämpas vid en blivande lönerogering i överensstämmelse med av Överstyrelsen förordade grunder för teckningslärare vid högre allmänt läroverk, skulle beloppet för övriga teckningslärare i första lönegraden bliva 850 kronor.

Principen i fråga torde emellertid sammanhänga med den omständigheten, att det för teckningslärare vid realskolor fastställda antalet tjänstgöringstimmar för närvarande uppgår till endast 8 eller ungefär hälften av det för teckningslärare vid högre läroverk fastställda antalet. Men då förstnämnda antal visat sig otillräckligt, i det att 10 timmar är det minsta antal, som för närvarande förekommer vid någon real- eller samskola, finner Överstyrelsen tiden vara inne att höja meranämnda timantal till 10. På grund härav anser Överstyrelsen teckningslärares vid real- och samskolor fasta begynnelselönen böra bestämmas till 1,000 kronor och finner även skäligt, att ett fjärde ålderstillägg tilldelas dessa teckningslärare. Deras fasta lön skulle då uppgå till följande belopp i de olika lönegraderna: 1) 1,000, 2) 1,100, 3) 1,200, 4) 1,300, vartill för extra tjänstgöring skulle komma samma ersättning, som tillfaller teckningslärare vid högre allmänt läroverk.

Beträffande övningslärares pension gäller ännu, på grund av § 18 d) i pensionslagen, den i punkt F b) av nädiga kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare eller lärarinnor vid rikets allmänna läroverk upptagna bestämmelsen, att pensionsbeloppet skall för ordinarie övningslärare utgöra två tredjedelar av de löneförmånar, han under de tio sista åren i medeltal för år uppburit eller skulle hava uppburit, i den händelse han hela tiden själv bestritt sin tjänst, dock icke lägre belopp än lönen oavkortad.

Överstyrelsen finner ej skäl att i dessa grunder föreslå någon ändring.

En förbättring i övningslärares lönetursberäkning, som Överstyrelsen finner rättvis och billig, innebär förslaget om återinförande av den bestämmelsen, att övningslärare vid

real- eller samskola må under vissa villkor vid övergång till högre allmänt läroverk i viss utsträckning tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring för uppflyttning i högre lönegrad.

En sådan lönetursrätt medgavs övningslärare genom nådiga kungörelsen den 12 september 1890 angående ändrade bestämmelser beträffande lönetursberäkning för lärare vid allmänna läroverk, men upphävdes genom nådiga kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk.

Överstyrelsen har vid föregående tillfällen hemställt om återinförande av denna rätt, senast i sitt underdåniga utlåtande den 1 oktober 1908 angående teckningsläraren J. A. V. Olssons ansökning om uppflyttning i högre lönegrad m. m., och tillåter sig nu, då fråga är om ett mera allsidigt ordnande av hithörande förhållanden, att ånyo framlägga förslag härom.

Vikarierande teckningslärare åtnjuter för närvarande, jämlikt nådiga cirkuläret den 8 december 1904 angående grunder för beräkning av arvoden åt vikarier och extra lärare vid rikets allmänna läroverk och pedagogier m. m. för den för tjänsten bestämda tjänstgöringstiden vid högre läroverk ett årligt arvode av 1,200 kronor och vid real- och samskolor ett årligt arvode av 640 kronor samt dessutom, vid samtliga läroverk, för tjänstgöring därutöver ersättning av 60 kronor för varje veckotimme.

Förstnämnda båda belopp äro uppenbarligen beräknade på det sätt, att det belopp för varje veckotimmes extra tjänstgöring, som tillkommer ordinarie teckningslärare i första lönegraden eller 80 kronor multiplicerats med det fastställda antalet tjänstgöringstimmar 15 respektive 8.

Enligt samma beräkningsgrunder bör, vid ny lönereglering, vikarierande teckningslärarens arvode höjas vid högre läroverk till $15 \times 90 = 1,350$ kronor och vid real- och samskolor till $10 \times 90 = 900$ kronor jämte, vid samtliga läroverk, en årlig ersättning för tjänstgöring utöver stadgad tid å 70 kronor för veckotimme.

Beträffande biträdande teckningslärare, vilkas avlöning är fastställd genom nådiga brevet till Överstyrelsen den 26 april 1905, anser Överstyrelsen deras arvode böra utgå efter grunder motsvarande dem, som hittills följts, och som äro analoga med de i fråga om vikarierande teckningslärare tillämpade eller med det belopp för 15 respektive 10 veckotimmar, som för extra tjänstgöring tillkommer ordinarie teckningslärare i första lönegraden och 20 kronor mindre för överskjutande timmar, alltså med 90 kronor för varje veckotimme till och med 15 vid högre läroverk och 90 kronor för varje veckotimme till och med 10 vid real- och samskola samt 70 kronor för varje timme därutöver vid samtliga läroverk.

Däremot finner sig Överstyrelsen för närvarande icke kunna understödja petitionärernas förslag att inrätta mer än en ordinarie teckningslärarebefattning vid läroverk, där timantalet i teckning och välskrivning utöver den ordinarie teckningslärarens 32 timmar uppgår till 15. Överstyrelsen anser bland annat välskrivningens ovan omtalade ovissa ställning ännu utgöra ett hinder för nämnda förslag, men vill icke förneka, att den tanke det innebär, är mycket beaktansvärd.

Därest en omreglering av teckningslärarnas löneförmåner sålunda kommer till stånd, bör givetvis en sådan äga rum även för de med teckningsläraren i löneavseende ungefärligen likställda gymnastiklärarna. Överstyrelsen tillåter sig i detta avseende påpeka, att Överstyrelsens i förevarande underdåniga utlåtande framlagda förslag om lönereglering för teckningslärare är utan svårighet tillämpligt på de grunder för omreglering av gymnastiklärarnas avlöning, som Överstyrelsen förordat i sitt underdåniga utlåtande den 25 februari 1909 angående undervisningsplan för gymnastik med tillämpningsövningar vid de allmänna läroverken.

Vad till sist angår kostnaderna för teckningslärarnas löneförbättring torde den ungefärligen kunna beräknas på följande sätt:

Förhöjning med 300 kronor åt varje teckningslärare vid högre allmänt läroverk,
 $38 \times 300 = 11,400$ kronor.

Förhöjning med 300 kronor åt varje teckningslärare vid real- och samskolor,
 $39 \times 300 = 11,700$ kronor.

Därtill kommer ett fjärde ålderstillägg å 100 kronor åt teckningslärare vid real- och samskolor, vilket torde böra beräknas utgå till omkring en tredjedel av nämnda lärare, förslagsvis $15 \times 100 = 1,500$.

Då den extra tjänstgöring, som bestrides av ordinarie eller biträdande teckningslärare, av Överstyrelsen beräknats under läsåret 1911—1912 komma att omfatta 1,304 timmar inalles vid läroverken, varav skulle avgå 2 timmar för var och en av de 39 real- och samskolorna, därest teckningslärarens tjänstgöringsskyldighet därstädes höjes från 8 till 10 timmar i veckan, behöves anslaget åt extra arvoden åt teckningslärare, på grund av Överstyrelsens förslag om timarvodets ökning med 10 kronor, höjas med $10 \times 1,226 = 12,260$ kronor.

Den höjning av samma anslag, som blir erforderlig på grund därav att teckningslärare vid real- och samskolor i fjärde lönegraden skulle för extra tjänstgöring erhålla 135 kronor för veckotimme i stället för eljest, i tredje lönegraden, utgående 120 kan svårigen redan nu med någon säkerhet beräknas, men torde kunna upptagas till 15 kronor för omkring en tredjedel av det för läsåret 1911—1912 beräknade antalet extra tjänstgöringstimmar vid nämnda skolor, vilket antal, med avdrag av 2 timmar vid varje real- och samskola på grund av tjänstgöringsskyldighetens ökning från 8 till 10 timmar, uppgår till 311, det vill säga $15 \times 105 = 1,575$ kronor.

Den ökning i utgifter, som blir en följd av förbättringen i vikarierande teckningslärares avlöning, torde däremot icke ens närmelsevis låta sig beräkna, men lärer knappast behöva föranleda anslagets höjande utöver nuvarande belopp.

Det gemensamma ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken skulle således av ifrågavarande anledning behöva höjas med 11,400 kronor + 11,700 kronor + 1,500 kronor + 12,260 kronor + 1,575 kronor = 38,435 kronor eller i runt tal 39,000 kronor.

Härtill skulle komma ökad kostnad för de höjda pensionsbeloppen, vilken emellertid icke nu låter sig beräkna.

På grund av vad sålunda blivit anfört får Överstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t, i samband med ifrågasatt revision av ämneslärarepersonalens vid rikets allmänna läroverk löneförmåner, täcktes vidtagna åtgärder

dels för att för ordinarie teckningslärare vid nämnda läroverk måtte bestämmas följande avlöning:

för *teckningslärare vid real- och samskola*: fyra lönegrader å 1) 1,000 kronor, 2) 1,100 kronor, 3) 1,200 kronor, 4) 1,300 kronor;

för *teckningslärare vid högre allmänt läroverk*: fyra lönegrader å 1) 1,700 kronor, 2) 1,900 kronor, 3) 2,100 kronor, 4) 2,300 kronor;

skolande teckningslärare vara skyldig att för den sålunda fastställda lönen tjänstgöra vid real- och samskola 10 timmar och vid högre allmänt läroverk 15 timmar i veckan, dock att ytterligare tjänstgöring må kunna åläggas nämnda lärare mot en årlig ersättning för varje veckotimme av 90 kronor i första, 105 kronor i andra, 120 kronor i tredje och 135 kronor i fjärde lönegraden, under iakttagande därav, att ersättning för extra tjänstgöring ej må utgå för högre antal veckotimmar än 22 till teckningslärare vid realskola och 17 till teckningslärare vid högre allmänt läroverk;

dels för att vikarierande teckningslärare må för den för tjänsten bestämda tjänstgöringstiden åtnjuta, vid högre allmänt läroverk ett årligt arvode av 1,350 kronor och vid real- och samskola dylikt arvode av 900 kronor samt dessutom, vid samtliga läroverk, för

tjänstgöring utöver nämnda tjänstgöringstid en årlig ersättning för varje veckotimme av 70 kronor;

dels för att ersättning för biträdande teckningslärares tjänstgöring må utgå vid högre allmänt läroverk efter 90 kronor för varje veckotimme under läsåret till och med 15 timmar och efter 70 kronor för varje överskjutande veckotimme samt vid real- och samskola efter 90 kronor för varje veckotimme under läsåret till och med 10 timmar och efter 70 kronor för varje överskjutande veckotimme;

dels för att ordinarie teckningslärare vid högre allmänt läroverk måtte för uppflytning i högre lönegrad få räkna sig till godo den tid han, efter vunnen kompetens till övningslärarebefattning vid högre allmänt läroverk, tjänstgjort såsom ordinarie teckningslärare vid real- eller samskola, på det sätt att två års tjänstgöring vid sådan skola måtte räknas lika med ett års tjänstgöring vid högre allmänt läroverk.

Stockholm den 6 juni 1911.

Underdånigst

B. J: N BERGQVIST.

ALFRED NORDFELT.
Föredragande.

AUG. FALK.

O. Sellgren.

Till Konungen.

C. A. Brolén
m. fl. rek-
torer vid
allmänna
läroverk
angående
ändrade
bestämme-
lser beträf-
fande rek-
torernas vid
vid de all-
männa läro-
verken av-
lönings- och
pensionsför-
märner.

Undertecknade, rektorer vid rikets allmänna läroverk, som här nedan i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för beredande av vissa ändringar i för rektorerna nu gällande avlönings- och pensionsförmåner, få härmed, till stöd för denna vår anhållan och under hänvisning till närslutna utredning och bifogade uppgifter, anföra följande.

Jämlikt föreskrifterna i lagen angående civila tjänsteinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 skall såsom underlag för bestämmande av pensionens belopp i regel tjäna (jfr § 3 av nyssnämnda lag): »För tjänst, med vilken jämte lön tjänstgöringspenningar eller ortstillägg äro förenade, hela lönen; för annan tjänst, två tredjedelar av lönen. Vid beräkning av pensionsunderlag för tjänst, med vilken förmån av *boställe*, prebende, donation eller annan *dylig förmån* (kursiveringarna gjorda av oss) är förenad, skall lönen, därest den av sådan anledning minskats med det belopp, som finnes i lönestaten angivet eller med ledning därav kan bestämmas, ökas med detta belopp. Ej må för någon tjänst pensionsunderlag beräknas till högre belopp än sextusen kronor.»

Med nyss angivna begränsning torde ock inom de förvaltningsområden, å vilka pensionslagen för civila tjänstemän äger tillämpning, vederbörande tjänsteinnehavare vid uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande av pension till ett belopp, som i allmänhet uppgår till ungefär *två tredjedelar* av den under de sista tjänsteåren åtnjutna, *hela* avlöningen.

Så är även förhållandet med lektorer och adjunkter vid läroverken. Endast läroverkens rektorer befinna sig i detta avseende i en säregen, sämre ställning. Anledningen härtill är att söka i det för Eders Kungl. Maj:t väl bekanta förhållandet, att rektorernas avlöning utgår icke allenast i form av lön och tjänstgöringspenningar utan även i form av ett — synnerligen välbehövt och av oss i och för sig högt skattat — *tillägg*, uppkommet genom den vederbörande kommun av ålder ålagda skyldigheten att till rektor utanordna skälig hyresersättning eller tillhandahålla fri bostad. Denna sistnämnda förmån utgör sålunda en fullt ut lika integrerande del av en rektors avlöning som lönen och tjänstgöringspenningarna. Men då enligt nu gällande bestämmelser hänsyn till densamma icke toges vid pensionsunderlagets beräkning, erhåller en rektor vid uppnådd pensionsålder icke, såsom flertalet övriga statens befattningsinnehavare, den med tjänsten förenade hela avlöningen med frånräknande av tjänstgöringspenningarna, utan han förlorar därjämte den avsevärda del därav, som består i den honom såsom rektor författningsenligt tillkommande hyresersättningen eller bostadsförmånen. Att emellertid denna hyresersättning eller bostadsförmån icke blott *är*, utan även av vederbörande *i vissa fall redan nu anses* såsom integrerande del av rektorlönen, framgår av det förhållandet, att en rektor, då han på grund av sjukdom eller offentligt uppdrag åtnjuter tjänstledighet, har att avstå endast sina tjänstgöringspenningar men däremot äger behålla hyresersättningen eller bostadsförmånen oavkortad.

För att belysa, huru ogynnsamt en rektor vid avskedstagandet är ställd i jämförelse med andra tjänstinnehavare med ungefär motsvarande avlöningsförmåner, tillåta vi oss meddela nedanstående jämförelsetabell:

T j ä n s t.	Lön. kr.	Tjänstgöringspennin- gar. kr.	Orts- tillagg. kr.	Hyres- ersätt- ning. kr.	Ålderstillagg. kr.	Summa. Slut- avlönning. kr.	Pension.	
							lägre. kr.	högre. kr.
Byråchef i centralt ämbetsverk, (Kammarråd, Statskommis- sarie) etc.	5,000	2,500	600	—	Ett å 600 (efter 5 år)	8,700	—	5,600
Landssekreterare (l. Landskam- rerare) i Göteborg och Malmö.	5,000	2,900	—	—	Ett å 600	8,500	—	5,600
Landssekreterare (l. Landskam- rerare) i 16 andra län	5,000	2,500	300 (itrelän)	—	, , 600	8,100 (8,400)	—	5,600
Landssekreterare (l. Landskam- rerare) i de övriga 6 länen . .	5,000	2,100	300 (iettlän)	—	, , 600	7,700 (8,000)	—	5,600
Bankosekreterare l. Bankokom- missarie	5,000	2,800	—	—	, , 500	8,300	—	5,500
Universitetsprofessor (i regel) . (l. 4,100 + bostad)	5,000	2,500	—	—	, , 600	8,100	—	5,600
Verkställande styrelseledamot i Riksbankens ortsavdelnings- kontor (utom i Göteborg och Malmö)	4,000	2,800	—	—	Två å 500	7,800	—	5,000
Riksbankstjänsteman i 3:e graden	4,000	2,000	—	—	, , 500	7,000	—	5,000
Postmästare av klass 1 A	3,700	1,800	—	—	Tre å 500 (efter 3, 6 o. 9 år)	7,000	—	5,200
, , , 1 B	3,400	1,600	—	—	Tre å 500	6,500	—	4,900
, , , 2 A	3,100	1,500	—	—	{ Ett å 400 { Två å 500	6,000	—	4,500
Advokatfiskal, sekreterare (l. 1:e aktuarie) i centralt äm- betsverk	3,600	1,800	400	—	Två å 500	6,800	—	4,600
Rektor vid högre läroverk i Stockholm	4,000	2,000	—	2,000	Ett å 500 (efter 10 år)	8,500	4,000	4,500 (efter 15 år)
Rektor vid högre läroverk i landsorten (i genomsnitt) . .								
Rektor vid högre läroverk i me- deltal								
Rektor vid realskola i Stock- holm								
Rektor vid real- och samskola i landsorten (i genomsnitt) . .	3,200	1,800	—	1,182	816	6,316	3,200	3,700 (efter 15 år)
Rektor vid real- och samskola i medeltal				1,292	900	7,792		
				1,900		7,400		

Enligt vad ovanstående tabell utvisar, åtnjuter alltså en byråchef i ett centralt ämbetsverk i huvudstaden en slutavlöning av 8,700 kronor och en rektor vid högre allmänt läroverk i Stockholm en slutavlöning av 8,500 kronor; men under det att byråchefen i pension erhåller *5,600 kronor*, d. v. s. 64,38 % av hela lönen, erhåller rektorn *4,000 kronor eller* — i lyckligaste fall, d. v. s. om han i denna sin egenskap tjänstgjort i 15 år, — *4,500 kronor* m. a. o. 47,07 % eller 52,96 % av sin hela lön. De övriga i tabellen anförda tjänstemännen (landssekreterare, bankosekreterare o. s. v.), som åtnjuta samma löneförmåner som rektorerna eller ock löner, som understiga dessas, ha dock samtliga, såsom tydligt framgår, väsentligt högre pensioner. Så har, för att endast anföras ett ytterligare exempel, en sekreterare eller förste aktuarie i ett centralt ämbetsverk en slutavlöning av 6,800 kronor och en pension av *4,600 kronor* (d. v. s. 67,66 % av hela lönen), medan en rektor vid en realskola i Stockholm har en sammanlagd slutavlöning av 7,400 kronor och en pension av *3,200 kronor eller* — i bästa fall (näml. efter 15 års rektorstjänstgöring) — *3,700 kronor* (d. v. s. endast 43,26 % à 50 % av hela avlöningen). Vilka jämförelser än göras, bliva de till rektorernas nackdel.

Visserligen skulle gentemot vad vi nu anført kunna genmålås, att en rektor vid allmänt läroverk icke är ordinarie innehavare av rektorsbefattningen utan endast därtill förordnad för vissa år.

Detta förhållande synes oss dock icke kunna tillmätas någon avgörande betydelse, då ju under de senare åren även för vissa andra chefsbefattningar inom statsförvaltningen den principen blivit tillämpad, att vederbörande innehavare av befattningen endast förordnas tills vidare eller för vissa år, men den verkliga avlöningen, med avdrag av tjänstgöringspenningar och ortstillägg, det oaktat — med i lagen angiven begränsning för pensionsbeloppets storlek — beräknas som pensionsunderlag. Med en rektor däremot, vilken dock vid avskedstagandet i allmänhet kan se tillbaka på en oavbruten tjänstgöring såsom sådan under i regel 15 à 20 år (stundom ännu längre), förfares på sådant sätt, att han i pensionshänseende vid avskedstagandet så att säga degraderas till en lägre tjänst och därefter tilldelas pension.

Det ligger ju ock i öppen dag, att en så avsevärd reduccering i inkomster vid uppnådd pensionsålder som för en rektor i Stockholm vid högre allmänt läroverk från 8,500 kr. till 4,500 kronor och vid realskola från 7,400 kr. till 3,700 kr. samt i landsorten från i förra fallet exempelvis 7,500 kr. till 4,500 kr. och i senare fallet från 6,500 kr. till 3,700 kr. skall vara synnerligen kännbar. Den synes oss icke heller vara med rättvisa och billighet överensstämmande.

I olikhet med flertalet övriga befattningsinnehavare i statens tjänst, vilka i detta avseende äro lyckligare ställda, se läroverkens rektorer ock med oro och bekymmer den dag till mötes, då de efter ett strävsamt, ofta livslångt arbete i skolans tjänst inträda i pensionsåldern och skola bliva hänvisade till att leva på en pension, som i förhållande till deras förutvarande avlöning är otillräcklig och som, vi våga upprepa det, i förhållande till andra med rektorer i detta avseende fämförliga tjänstemäns förmåner, icke kan anses rättvist tillmätt.

Vår livliga förhoppning är därför, att Eders Kungl. Maj:t skall finna våra här anförda skäl välgrundade och, behjärtande våra bekymmer, bereda oss skäligen förhöjning av våra pensionsförmåner, så att det av oss påpekade missförhållandet i görligaste mån avhjälpes.

Därvid tillåta vi oss särskilt framhålla, hurusom en rektor enligt nu gällande bestämmelser äger åtnjuta ålderstillägg först efter 10 års tjänstgöring som rektor, samt hurusom han endast under förutsättning av 15 års sammanlagt rektorsförordnande vid uppnådd pensionsålder äger komma i åtnjutande av det högre pensionsbeloppet. Övriga tjänstemän åter, som i likhet med rektorer åtnjuta *ett* ålderstillägg, erhålla sådant redan efter 5 års tjänstgöring i vederbörande befattning och äro, likaledes efter 5 års tjänstgöring i befattningen,

berättigade till högsta pension, därest de uppnatt pensionsåldern och hava inne erforderligt antal tjänsteår. — På grund av dessa skiljaktiga bestämmelser kan det sålunda nu inträffa, att en tjänsteman i ett annat statens verk, vilken vid en ålder av t. ex. 60 år (eller däröfver) vinner befodran, vid sitt avskedstagande erhåller s. k. hel pension (= hela den med befattningen förenade lönen, uti vilken efter 5 års tjänstgöring ingår ett ålderstillägg), men att däremot en rektor, som vid 51 års ålder (eller senare) erhållit sitt första rektorsförordnande, vid sitt avskedstagande efter ända till *14 års tjänstgöring* i rektorsbefattning *icke* är berättigad att i pensionsbeloppet inräkna sitt efter 10 års tjänst bekomna ålderstillägg. Det vill synas vara en rimlig begäran, att rektorerna även i nyss berörda avseenden bliva jämställda med övriga i andra hänseenden jämförliga tjänstemän; med andra ord, att även rektorerna efter 5 års tjänstgöring erhålla ålderstillägg, samt att den ovan omtalade bestämmelsen om 15 års tjänstgöring såsom rektor må bortfalla som villkor för det högre pensionsbeloppets erhållande.

I sammanhang härmed anse vi oss icke böra underlåta att för Eders Kungl. Maj:t i underdånighet framhålla önskvärdheten av en förändring i nu rådande förhållanden jämväl i följande avseende.

Den nu gällande bestämmelsen, enligt vilken en pensionsberättigad rektor vid högre läroverk äger vid avskedstagandet i pension uppbära 4.500 kronor, grundar sig på Riksdagens bifall till Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition den 31 december 1903 (angående bland annat lönereglering för de vid de allmänna läroverken anställda lärarna). Denna bestämmelse motiverades av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet till det nämnda proposition åtföljande statsrådsprotokollet därmed, att å ena sidan rättvisa och billighet krävde, att en lärare, som under större delen av sin tjänstgöringstid bestritt rektorsbefattning och åtnjutit därmed förbundna förmåner, vid avskedstagandet erhöle en förmånligare pension än övriga lärare, samt att å den andra sidan nödig omtanke om läroverkens bästa fordrade, att en rektor icke av hänsyn till alltför kännbara ekonomiska uppoffringar vid avgång från tjänsten skulle frestas att söka hålla sig kvar i densamma, även sedan hans arbetskraft i väsentlig grad förbrukats.

Vi ha oss bekant, att Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk för icke länge sedan inför Eders Kungl. Maj:t framhållit, att, ehuru varken i ovannämnda statsrådsprotokoll, ej heller i Riksdagens beslut eller de i anledning därav utfärdade nådiga kungörelserna något sådant uttryckligen säges, förevarande bestämmelse ansetts böra tillämpas på det sätt, att endast sådan lärare, som vid tiden för sitt avskedstagande ännu innehar förordnande såsom rektor, kan komma i åtnjutande av den för tillförordnad rektor bestämda pension, ävensom att detta förhållande är ägnat att utöva en menlig inverkan på omsättningen av läroverksrektorer och i viss mån motverkar ett av de ändamål, som åsyftats med den högre pensionen.

»Framgången av arbetet vid de allmänna läroverken beror», såsom Överstyrelsen yttrar, »i väsentliga stycken därav, att den närmaste ledningen av dem ligger i kraftiga och dugande händer. Det är därför ett önskemål, att de med rektorstjänsterna förenade löne- och pensionsförmåner må vara av den art, att de kunna inbjuda därtill lämpliga lärare att ännu i sin bästa ålder åtaga sig förordnande såsom rektorer. Men detta göra i ovan antydda avseende icke de nuvarande pensionsförhållandena. Anställes till exempel en lärare vid femtio års ålder såsom rektor, så blir han just vid uppnådda sextiofem års ålder, om han eljest då har de föreskrivna tjänsteåren inne, berättigad till den högre pensionen. Anställes han däremot vid till exempel fyrtyio års ålder — en tidpunkt, som ur många synpunkter synes väl lämpa sig för övertagande av en rektorstjänst — så måste han, om han icke vill åtnöja sig med att vid uppnåd pensionsålder avgå med pension som ordinarie ämneslärare, under

hela tjugufem år bestrida rektorstjänst och detta även, om han av andra grunder skulle ansett det vara både för sig själv och för läroverket bäst att åtskilliga år tidigare få överlämna den mycket krävande och kraftförbrukande rektorstjänsten i yngre och friskare händer.»

Med hänsyn till nu anförda omständighet och »jämväl för att tillmötesgå en bland läroverkens rektorer mycket allmän önskan» hemställde Överstyrelsen, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning därom, att Riksdagen ville medgiva, att för lärare, som i minst 15 år innehaft förordnande såsom rektor vid allmänt läroverk, skall, oavsett om han vid tiden för sitt avskedstagande innehar dylikt förordnande eller icke, såsom underlag för bestämmande av pensionens belopp tjäna hela den avlöning, han vid avgång från rektorstjänsten innehaft.

I häröfver afgivet underdånigt utlåtande förklarade emellertid Statskontoret, att, »även om en förmån sådan som den här ifrågasatta i och för sig icke skulle kunna betraktas såsom obillig», Statskontoret likväl ansåg sig icke böra med sitt förord understödja Överstyrelsens nyssnämnda framställning. Till stöd härför anfördes i främsta rummet, att »det skulle strida mot hittills gällande regler för pensionering av innehavare av statstjänst, om vid pensionens beräknande avseende finge fästas vid andra avlöningsförmåner än dem, som varit förbundna med den tjänst, i vilken avgång efter uppnådd pensionsålder ägde rum», samt att »redan den rätt, som för närvarande är tillförsäkrad en *tillförordnad* rektor vid allmänt läroverk att i sådan egenskap komma i åtnjutande av pension, om han vid uppnådd pensionsålder kvarstår vid rektorsförordnandet, måste betraktas såsom ett undantag från den allmänna regeln, att pensionsrätt endast tillkommer ordinarie tjänst innehavare», vid vilket förhållande det syntes »böra ifrågasättas, huruvida på en sådan undantagsförmån böra grundas andra dylika».

Gentemot sist anförda argumentering torde likväl, såsom förut antytts, kunna anmärkas, att Riksdagen under de senaste åren vid upprepade tillfällen beviljat chefer för centrala ämbetsverk, såsom vid postverket, statens järvägar och telegrafverket, ävensom i vattenfallstyrelsen, samma pension, vare sig de kvarstode i tjänsten till 65 års ålder eller efter utgången av den tid, för vilken de förordnats, icke erhöle förnyat förordnande. Vid sådant förhållande torde vi även kunna hoppas, att Eders Kungl. Maj:t, trots Statskontorets förutnämnda avstyrkande, skall upptaga detta vårt önskemål till förnyad prövning.

Beträffande det av oss först framställda önskemålet, nämligen att den i rektorernas avlöningsförmåner ingående hyresersättningen (eller bostadsförmånen) måtte få medräknas i underlaget för bestämmande av pensionens belopp, skulle kunna såsom invändning anföras, att nyssnämnda del av rektors avlöning icke utgöres av statsmedel och därför ej bör efter rektors avskedstagande å staten överflyttas. Häremot vilja vi genmäla, att den av statsmakterna träffade anordningen, varigenom vederbörande kommuner ålagts utgöra den nu ifrågavarande delen av rektors avlöning, icke torde få anses innebära någon som helst förändring i en rektors karaktär av att — i likhet med övriga lärare vid de allmänna läroverken — helt och uteslutande vara en *statens* tjänsteman. För övrigt lär det väl näppeligen kunna ifrågasättas, att vederbörande kommuner skulle betungas med att lämna bidrag även till en från tjänsten avgången rektorspension. Det må väl vara sant, att — om, såsom vi tillåta oss här ifrågasätta, hänsyn vid bestämmandet av rektorspensionen toges jämväl till hyresersättningen (bostadsförmånen), och om sålunda även den av densamma betingade delen av pensionen komme att utgå av statsmedel — rektorerna skulle komma att beträffande pensioneringen intaga en undantagsställning (i viss mån jämförlig med den, som intages av tre professorer i Uppsala — den Kalsenianska, den Skytteanska samt professorn i växtgeografi — vilkas lön delvis utgår ur fonder eller donationer, men vilka dock åtnjuta samma statspension som övriga

professorer); men vi våga föreställa oss, att en sådan undanågsställning skall befinnas vara den enda riktiga konsekvensen av nu en gång givna förhållanden.

Härtill kommer dessutom, att vi *icke* ifrågasätta, att hyresersättningens *hela* belopp eller *hela* värdet av upplåten bostad direkt skall läggas till grund för pensionsunderlagets höjande. Vi inse nämligen till fullo, att, då för tjänstemän i Stockholm och å vissa andra orter en del av avlöningen räknas eller bör räknas som ortstillägg, även någon del av vissa rektorers hyresersättning måste vara att betrakta som sådant.

Vi ha därför tänkt oss, att *medelvärdet* av hyresersättningen (l. bostadsförmånen) å samtliga orter i riket för rektor vid statens läroverk vore den riktiga grunden för pensionsunderlagets förhöjning. En uträkning av detta medelvärde föreligger i en av oss enligt bestyrkta uppgifter verkställd utredning (se bilagan), av vilken framgår, att detsamma för en rektor vid högre läroverk utgör 1,292 kronor och för en rektor vid sam- eller realskola 900 kronor. Utgående från dessa medelsiffror och då vi våga förutsätta, att likställighet i löneförmåner också bör medföra likställighet i pensionshänseende, och att sålunda med avseende på pensionens storlek en rektor vid högre läroverk skäligen bör jämföras med en byråchef, en landssekreterare eller en landskamrerare, samt en rektor vid real- eller samskola med en förste aktuarie eller sekreterare i ett centralt ämbetsverk, tillata vi oss frambålla, att nämnda likställighet åstadkommes, om av den uti en rektors vid högre läroverk avlöning ingående hyresersättning ett belopp av 1,100 kronor och om för rektor vid real- eller samskola ett belopp av 900 kronor medräknas vid pensionsbeloppens bestämmande. Genom en sådan anordning komme nämligen pensionen för rektor av förra slaget att höjas från 4,000 å 4,500 kronor till *5,100 å 5,600 kronor* och för rektor av senare slaget från 3,200 å 3,700 kronor till *4,100 å 4,600 kronor*, d. v. s. till just de belopp, som utgöra de med rektorerna jämförliga tjänstemännens nu stadgade pensionsförmåner.

Med stöd av vad vi sålunda dristat oss anföra, få vi i underdanighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för

att rektor, i likhet med andra tjänstemän, må komma i åtnjutande av ett lönetillägg å 500 kronor redan efter 5 års tjänstgöring som rektor;

att rektor, som kommit i åtnjutande av ålderstillägg, må, jämväl i likhet med andra tjänstemän, vid avskedstagandet erhålla den högre pensionen;

att lärare, som i minst 15 år innehaft förordnande som rektor, må, även om han vid avskedstagandet icke innehar dylikt förordnande, vid uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande av rektorspensionen; samt

att förhöjning av nu fastställda pensionsbelopp må beredas för rektor vid högre läroverk med 1,100 kronor och för rektor vid real- eller samskola med 900 kronor.

Underdanigst

(Underskrifter).

Bilaga.

Hyresersättning eller bostadsförmåner för rektorer vid högre läroverk
(v.t. 1910).¹

Vid högre läro- verket i	Hyres- ersätt- nings- be- lopp.	Bostad upp- skattad till		I rek- tors- lönen sålunda ingå- ende belopp.	Vid högre läro- verket i	Hyres- ersätt- nings- be- lopp.	Bostad upp- skattad till		I rek- tors- lönen sålunda ingå- ende belopp.
		Hyres- värde.	Taxe- rings- värde.				Hyres- värde.	Taxe- rings- värde.	
Uppsala	—	1,500	30,000	1,500	Helsingborg	1,500	—	—	1,500
Gävle	1,500	—	—	1,500	Ystad	—	800	—	800
Hudiksvall	1,000	—	—	1,000	Göteborg (Latin-)	1,500	—	—	1,500
Linköping	1,400	—	—	1,400	» (Real-)	1,500	—	—	1,500
Norrköping	1,400	—	—	1,400	Halmstad	1,450	—	—	1,450
Västervik	—	700	—	700	Kalmar	1,300	—	—	1,300
Skara	1,000	—	—	1,000	Karlstad	1,400	—	—	1,400
Vänersborg	1,000	—	—	1,000	Härnösand	1,000	—	—	1,000
Borås	—	1,100	25,000	1,100	Östersund	1,300	—	—	1,300
Strängnäs	—	800	16,100	800	Sundsvall	—	1,500	—	1,500
Örebro	1,500	—	—	1,500	Luleå	1,100	—	—	1,100
Nyköping	—	800	—	800	Umeå	1,300	—	—	1,300
Västerås	1,200	—	—	1,200	Visby	900	—	—	900
Falun	—	1,050	20,400	1,050	Stockholm,				
Växjö	1,000	—	—	1,000	Norra Latin-	2,000	—	—	2,000
Jönköping	1,000	—	—	1,000	» Södermalm	2,000	—	—	2,000
Lund	1,325	—	—	1,325	» Norra Real-	2,000	—	—	2,000
Malmö	1,500	—	—	1,500	» Östermalms Real-	2,000	—	—	2,000
Kristianstad	—	1,000	—	1,000	» Nya Elemen- tarskolan	2,000	—	—	2,000
Karlskrona	—	800	—	800					

För en rektor vid ett högre läroverk bliver alltså det i hans lön ingående, bostadshyran motsvarande beloppet i medeltal kronor 1,292: 76.

¹ Enligt behörigen bestyrkta uppgifter.

Bilaga.

Hyresersättning eller bostadsförmåner för rektorer vid realskolor och samskolor (v.t. 1910).¹

Vid realskolan i	Hyresersättningsbelopp.	Bostad uppskattad till		I rektorslönen sålunda ingående belopp.	Vid samskolan i	Hyresersättningsbelopp.	Bostad uppskattad till		I rektorslönen sålunda ingående belopp.
		Hyresvärde.	Taxeringsvärde.				Hyresvärde.	Taxeringsvärde.	
Enköping	—	800	—	800	Norrtälje	750	—	—	750
Söderhamn	—	750	—	750	Vimmerby	—	1,000	10,000	1,000
Eksjö	800	—	—	800	Vadstena	700	—	—	700
Mariestad	700	—	—	700	Alingsås	700	—	—	700
Lidköping	—	750	17,000	850	Falköping	600	—	—	600
Sköfde	700	—	—	700	Askersund	—	500	10,000	500
Eskilstuna	1,000	—	—	1,000	Södertälje	1,000	—	—	1,000
Malmö	1,200	—	—	1,200	Arboga	600	—	—	600
Karlshamn	750	—	—	750	Sala	1,000	—	—	1,000
Landskrona	900	—	—	900	Köping	100	500	—	600
Varberg	700	—	—	700	Ängelholm	—	500	—	500
Uddevalla	—	650	—	650	Trelleborg	1,200	—	—	1,200
Göteborg, Västra	1,000	—	—	1,000	Strömstad	—	600	—	600
» Östra	1,300	—	—	1,300	Åmål	—	800	15,500	800
Oskarshamn	800	—	—	800	Filipstad	850	—	—	850
Arvika	700	—	—	700	Örnsköldsvik	1,000	—	—	1,000
Kristinehamn	950	—	—	950	Piteå	—	700	—	700
Stockholm, Jakobs	1,900	—	—	1,900	Haparanda	750	—	—	750
» Katarina	1,900	—	—	1,900	Skellefteå	—	950	—	950
» Kungsh:s	1,900	—	—	1,900					

För en rektor vid en realskola eller statens samskola bliver alltså det i hans lön ingående, bostadshyran motsvarande beloppet i medeltal kronor 900.

¹ Enligt bebörigen bestyrkta uppgifter.

Till Konungen.

Läroverks-
överstyrel-
sen angä-
ende ändra-
de bestä-
melse-
träffande
rektorer-
nas
vid de all-
männa läro-
verken avlö-
nings- och
pensionsför-
måner.

I anledning av härhos återgående nådiga remiss får Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk i underdånighet anföra följande.

De avlöningsförmåner, som för närvarande tillkomma rektorerna vid de allmänna läroverken äro bestämda genom nådig kungörelse den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk och utgöra för rektorerna:

vid realskola: två lönegrader å 1:o) 3,200 kronor, 2:o) 3,700 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 1,800 kronor,

vid högre allmänt läroverk: två lönegrader å 1:o) 4,000 kronor, 2:o) 4,500 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 2,000 kronor; varförutom rektor skall av vederbörande kommun åtnjuta fri bostad eller hyresersättning.

Uppflyttning från första till andra lönegraden äger för rektorer rum efter förloppet av tio år.

Beträffande rektorernas pensionsförmåner gäller i fråga om rektor, som blivit av Kungl. Maj:t utnämnd, samma bestämmelse som för ordinarie ämneslärare, nämligen att pensionsbeloppet skall utgöra oavkortad lön. Beträffande åter tillförordnad rektor gäller enligt förenämnda kungörelse, att tillförordnad rektor, som fullgjort de i fråga om ämneslärare för pensions erhållande stadgade villkor och i minst 15 år innehaft rektorsförordnande, skall vara berättigad att i pension uppbära sin lön såsom rektor oavkortad.

Genom sistnämnda bestämmelser fingo alltså tillförordnade rektorer, som dittills åtnjutit samma pension som lektorer eller adjunkter, sina pensioner höjda, rektorer vid högre allmänt läroverk med 500 kronor och rektorer vid realskola med 300 kronor utöver motsvarande pensionsbelopp för respektive ämneslärare, under förutsättning att de uppfyllt villkoren i nyss angivna stadgande.

I sammanhang härmed får Överstyrelsen erinra därom, att rektorstjänst vid allmänt läroverk enligt § 175, punkt 1 av gällande läroverksstadga kan av Kungl. Maj:t tillsättas antingen genom utnämning eller ock genom förordnande på viss tid. Av dessa båda sätt för tillsättning av rektorstjänst har under de senaste trettio åren endast det sistnämnda sättet tillämpats. För närvarande finnes endast en befullmäktigad rektor vid allmänt läroverk, och samtliga för närvarande tjänstgörande rektorer vid sådana läroverk äro endast för viss tid tillförordnade på de rektorstjänster, de bestrida.

Då ingen anledning finnes att antaga, att rektorer vid allmänt läroverk framdeles mera än för närvarande skola komma att tillsättas genom utnämning, har i det följande hänsyn endast tagits till tillförordnade rektorer.

Vad nu beträffar de olika i förevarande underdåniga ansökning gjorda framställningarna, så avser en av dem en förändring i de för rektorerna vid de allmänna läroverken

för närvarande gällande avlöningsförmåner; de övriga gälla vissa förändringar i bestämmelserna angående den pension, som vid avskedstagandet tillkommer nämnda rektorer.

I den första punkten av den underdåniga ansöknings hemstalles, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder, för att rektor, i likhet med andra tjänstemän, må komma i åtnjutande av ett lönetillägg å 500 kronor redan efter 5 års tjänstgöring som rektor.

Det nuvarande ålderstillägget å 500 kronor efter 10 års tjänstgöring infördes första gången i fråga om rektorerna vid de högre läroverken genom nådigt cirkulär till domkapitlen m. fl. den 11^a december 1863 och beträffande rektorerna vid de dåvarande femklassiga läroverken (utom Stockholm) genom nådiga brevet till åtskilliga domkapitel den 29 juni 1866.

I en till Kungl. Maj:t den 16 november 1900 ingiven petition anhöllo rektorerna vid de högre läroverken, bland annat, att rektor vid högre allmänt läroverk måtte komma i åtnjutande av två lönetillägg å 500 kronor vardera, det ena efter fem års och det andra efter ytterligare fem års tjänstgöring såsom rektor vid sådant läroverk. Angående nämnda petition yttrar 1899 års läroverkskommitté å sid. 517 av sitt den 8 december 1902 avgivna betänkande, att rektorerna vid de högre läroverken hade anhållit, bland annat, om inrättande av ytterligare en lönegrad, men kommittén hade icke funnit de i petitionen anförda skälen synnerligen övertygande och ansåg sig därför icke böra, sedan den föreslagit höjning av begynnelselönen, även föreslå en dylik åtgärd. Kommitténs förslag innefattade, att samtliga rektorer efter 10 års tjänstgöring skulle få åtnjuta en med 500 kronor förhöjd lön. Detta blev också sedermera Riksdagens och Kungl. Maj:ts beslut.

Beträffande periodens minskning från 10 till 5 år gjorde kommittén emellertid icke något särskilt uttalande. Vid de under de sista åren verkställda löne regleringarna, såsom för de centrala ämbetsverken m. fl., är i alla de fall, då endast ett ålderstillägg förekommer, bestämt, att detta skall åtnjutas efter 5 års tjänstgöring. Det synes därför vara billigt, att en liknande bestämmelse även må gälla för rektorerna vid de allmänna läroverken. Visserligen tillsätts rektorstjänsterna numera i regel endast på förordnande för viss tid, i allmänhet fem år, men då tillförordnade rektorer redan i åtskilliga avseenden, bland annat genom åtnjutande av ålderstillägg, blivit jämnställda med ordinarie befattningshavare, så lär det icke förefinnas att icke medgiva rektor, som under fem år på ett tillfredsställande sätt uppehållit rektorsbefattning och finnes förtjänt att erhålla förnyat förordnande, att redan vid ingången av den nya perioden komma i åtnjutande av ålderstillägg, så mycket mera som chefer inom andra områden redan vid tillträde till sin befattning genast erhålla högsta lönen. Den jämförelsevis obetydliga förbättring av rektorernas avlöningsförmåner, som härigenom skulle vinnas, anser Överstyrelsen för sin del vara rättvis och billig. I sitt den 24 oktober 1910 avgivna underdåniga utlåtande angående revision av de för lärarna vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater har Överstyrelsen även uttalat sig i enahanda riktning.

I den underdåniga framställningen anhålles vidare, att rektor, som kommit i åtnjutande av ålderstillägg, må, i likhet med andra tjänstemän, vid avskedstagandet erhålla den högre pensionen.

En dylik bestämmelse skulle innebära, att rektorer, som vid avskedstagandet innehaft förordnande som rektor i mer än fem år och, under förutsättning av bifall till den i föregående punkt gjorda anhållan, kommit i åtnjutande av ålderstillägg, skulle erhålla den högre pensionen. Som tillförordnad rektor för närvarande måste tjänstgöra i denna egenkap i minst 15 år för att vid avskedstagandet erhålla pension som rektor, skulle den föreslagna bestämmelsen alltså kunna komma att innebära en minskning av ifrågavarande tjänst-

göringstid med omkring 10 år. Då det ytterst sällan torde inträffa, att en rektor vid allmänt läroverk tillträder ett förordnande i denna egenskap vid så sen ålder som mellan 55 och 60 år, så läser en så stor minskning i ifrågavarande tjänstgöringstid som den här föreslagna icke äga den betydelse, att den på grund härav bör ifrågasättas. Det läser också med skäl kunna göras gällande, att den, som skall komma i åtnjutande av förmånen av den höjda pensionen som rektor, bör under en avsevärt längre tid än den första femårsperioden ha innehaft sitt förordnande som rektor och sålunda varit i tillfälle att få sin tjänstgöring nämnda egenskap under en längre tid prövad.

Överstyrelsen finner emellertid önskvärt, att någon minskning kunde beredas i den tjänstetid av 15 år, som tillförordnad rektor vid allmänt läroverk för närvarande måste nnehava för att kunna tillerkännas rektorspensionen. Enligt nu gällande bestämmelser kan en tillförordnad rektor, som vid tillträdet till sitt första förordnande överskridit 50-års åldern, vid avskedstagandet i regeln icke erhålla pension som rektor, enär han då i allmänhet icke under fulla 15 år tjänstgjort i nämnda egenskap. Ehuru det mera sällan torde förekomma, att en lärare vid ovannämnda levnadsålder erhåller sitt första förordnande som rektor, så kunna dock fall inträffa, då det för ett läroverk kan befinnas vara fördelaktigt att till sin närmaste styresman erhålla viss person, som befunne sig i sagda levnadsålder. Då denne efter en tjänstetid såsom rektor, vilken kan närma sig ehuru icke uppgå till 15 år, vid uppnådd pensionsålder avgår från sin tjänst, synes det vara billigt, att pension som rektor må kunna beredas honom. Av de för närvarande tjänstgörande rektorerna skulle endast tre, vilka erhållit sina första rektorsförordnanden vid en ålder mellan 50 och 55 år, beröras av en sådan bestämmelse. Då Överstyrelsen tillåtit sig här ovan förorda, att rektorernas ålderstillägg må få åtnjutas redan efter fem års tjänstgöring som rektor, så synes det kunna ifrågasättas, att den nyssnämnda 15-årsperioden må kunna undergå en motsvarande minskning och sänkas till 10 år, och att sålunda tillförordnad rektor, som fullgjort de i fråga om ämneslärare för pensions erhållande stadgade villkor och i minst 10 år nnehaft rektorsförordnande, skall vara berättigad att uppbara hela sin lön som rektor oavkortad.

Vad vidare beträffar den i den tredje punkten av den underdåniga petitionen gjorda framställning, nämligen att lärare, som i minst 15 år innehaft förordnande som rektor, må, även om han vid avskedstagandet icke innehar dylikt förordnande, vid uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande av rektorspension, så tillåter sig Överstyrelsen erinra därom, att Överstyrelsen i sin underdåniga framställning den 30 september 1908 angående budgetförslag för år 1909 hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning i nyssnämnda syfte, och får Överstyrelsen nu beträffande ifrågavarande framställning hänvisa till vad Överstyrelsen i förevarande hänseende vid berörda tillfälle uttalat. De omständigheter, som därvid blivit av Överstyrelsen anförda till förmån för den ifrågasatta förändringen, synas Överstyrelsen fortfarande förtjäna beaktande med hänsyn såväl till ifrågavarande rektorer som till läroverkens eget bästa. Särskilt torde böra framhållas det förhållandet, att då en lärare anställs som rektor vid till exempel fyratio års ålder — en tidpunkt, som ur många synpunkter synes väl lämpa sig för övertagande av en rektorstjänst — så måste han, om han icke vill åtnöja sig med att vid uppnådd pensionsålder avgå med pension som ordinarie ämneslärare, under hela tjugufem år bestrida rektorstjänst och detta, även om han av andra grunder skulle ansett det vara både för sig själv och för läroverket bäst att åtskilliga år tidigare få överlämna den mycket krävande rektorstjänsten i yngre och kraftigare händer. I fråga om rektors avgång från rektorsbefattningen yttrade dåvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till 1904 års Riksdag angående, bland annat, lönereglering för de vid de allmänna läroverken

anställda lärarna, att nödig omtanke om läroverkens bästa fördrade, att pensionsförhållandena för rektorerna så anordnades, att icke en rektor av hänsyn till alltför kännbara ekonomiska uppföringar vid avgång från tjänsten skulle frestas att söka hålla sig kvar i densamma, även sedan hans arbetskraft i väsentlig grad förbrukats.

I anledning av Överstyrelsens ovannämnda framställning anförde emellertid Statskontoret att, även om en förmån sådan som den här ifrågasatta i och för sig icke skulle kunna betraktas såsom obillig. Statskontoret likväl ansåg sig icke böra med sitt förord understödja Överstyrelsens nyssnämnda framställning. Till stöd härför anfördes i främsta rummet, att det skulle strida mot hittills gällande regler för pensionering av innehavare av statstjänst, om vid pensionens beräknande avseende finge fästas vid andra avlöningsförmåner än dem, som varit förbundna med den tjänst, i vilken avgång efter uppnådd pensionsålder ägde rum, samt att redan den rätt, som för närvarande är tillförsäkrad en *tillförordnad* rektor vid allmänt läroverk att i sådan egenskap komma i åtnjutande av pension, om han vid uppnådd pensionsålder kvarstår vid rektorsförordnandet, måste betraktas såsom ett undantag från den allmänna regeln, att pensionsrätt endast tillkommer ordinare tjänst innehavare, vid vilket förhållande det syntes böra ifrågasättas, huruvida på en sådan undantagsförmån böra grundas andra dylika.

I anledning av Statskontorets sist anförda uttalande tillåter sig Överstyrelsen framhålla följande. Redan i och för sig är det ur åtskilliga synpunkter att anse som en icke ringa olägenhet, att det för närvarande inom en större kår ej finnes ordinarie chefsplatser. Om det nu av helt andra grunder än ekonomiska måste anses lämpligt att endast tillsätta dessa platser på förordnande, så bör det ligga i det allmännas intresse att söka åt innehavarna av dessa maktpåliggande befattningar bereda så mycket som möjligt av de förmåner, som tillkomma ordinare tjänst innehavare. Vissa undantagsbestämmelser för rektorerna såsom tillförordnade tjänstemän kunna därför anses vara väl motiverade på grund av dessa befattningars särskilda karaktär och icke behöva skapa prejudikat för andra grupper av tillförordnade tjänstemän. En sådan undantagsbestämmelse är av Statskontoret redan anförd. Då det nu icke lär kunna bestridas, att den förändring, som ifrågasättes, skulle lända till läroverkens bästa, synes skäl förefinnas att taga ifrågavarande förslag under förnyad omprövning, helst som genom den föreslagna anordningen några särskilda svårigheter eller betänkliga konsekvenser icke torde behöva uppstå. Antalet av nu tjänstgörande lärare, som efter en tjänstetid av minst 15 år såsom rektorer återgått till sin ordinare ämnesläraretjänst, är för närvarande två, och sannolikt är, att detta antal, även om den ifrågasatta förändringen vidtoges, icke skulle för framtiden komma att mycket ökas, särskilt av den anledning, att ifrågavarande rektorer vid återgång till sin ordinare läraretjänst alltid komma att lida en så betydlig minskning i sina avlöningsförmåner, att denna utväg säkerligen icke annat än under tvingande omständigheter skulle komma att anlitas. Den härav föranledda utgiften för statsverket skulle sålunda sannolikt icke bli så särdeles betydande, men i de fall, där nyssnämnda tvingande omständigheter förelåge, vore det för vederbörande läroverk av stor vikt, att den föreslagna utvägen kunde stå öppen.

I sista punkten slutligen av den underdåniga framställningen hava petitionärerna anhållit, att förhöjning av nu fastställda pensionsbelopp må beredas för rektor vid högre läroverk med 1,100 kronor och för rektor vid real- och samskola med 900 kronor.

I anledning av nämnda anhållan anföras till en början bestämmelserna i § 3 av lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907:

»Såsom underlag för bestämmande av pensions belopp skall, där ej särskilt pensionsunderlag blivit i lönestaten fastställt, tjäna:

a) för tjänst, med vilken jämte lön tjänstgöringspenningar eller ortstillägg äro för-
enade, hela lönen,

b) för annan tjänst, två tredjedelar av lönen.

Vid beräkning av pensionsunderlag för tjänst, med vilken förmån av boställe, prebende,
donation eller annan dylik förmån är förenad, skall lönen, därest den av sådan anledning
minskats med ett belopp, som finnes i lönestaten angivet eller med ledning därav kan be-
stämmas, ökas med detta belopp.

Ej må för någon tjänst pensionsunderlag beräknas till högre belopp än sex
tusen kronor.»

I fråga om rektorernas avlöningsförmåner, gäller, såsom ovan anförts, att en del av
dessa utgår i form av fri bostad eller hyresersättning, som av vederbörande kommun be-
kostas. Av den bilaga, som är bifogad den underdåniga ansökningen, framgår, att nämnda
förmån vid 10 högre allmänna läroverk utgår i form av bostad, uppskattad till ett värde
växlande mellan 700 och 1,500 kronor och vid de 28 övriga sådana läroverk utgår såsom
hyresersättning till belopp från 900 till 2,000 kronor. Vid real- och samskolor åtnjuta 12
rektorer bostad, uppskattad till ett värde, växlande mellan 500 och 1,000 kronor och 27
rektorer hyresersättning till belopp från 600 till 1,900 kronor. Bostadsförmånens medel-
värde har på grund av nyssnämnda uppgifter för rektorerna vid de högre läroverken be-
räknats utgöra 1,292 kronor och för rektorerna vid real- och samskolor 900 kronor.

Petitionärerna förmena nu, att ifrågavarande förmån, som utgör en så väsentlig del
av en rektors löneförmåner, enär den, bortsett från rektorernas ålderstillägg å 500 kronor,
utgör enda skillnaden mellan avlöningen för en rektor och en lektor — respektive adjunkt —
i högsta lönegraden, även borde få inverka på storleken av det pensionsunderlag, som ligger
till grund för bestämmande av rektorernas pensioner. Då för flertalet rektorer bostadsför-
mån utgår i form av hyresersättning till visst belopp, kommer den kontanta avlöningen
att för rektorerna vid de högre läroverken uppgå till ungefär samma belopp, som för tjänste-
män av den s. k. tredje normalgraden och för rektorerna vid realskolorna att ungefär mot-
svara avlöningen för andra normalgradens tjänstemän. De pensionsbelopp, som åtnjutas av
rektorerna, understiga dock högst väsentligt pensionerna för tjänstemän av motsvarande
grader, så att rektorerna vid högre läroverk uppbära i pension omkring 1,100 kronor mindre
och rektorerna vid realskolor omkring 900 kronor mindre än nyss nämnda tjänstemän. Såsom
ett behjärtansvärt önskemål framhålles i den underdåniga ansökningen, att nämnda skillnad
mätte såvitt möjligt utjämnas.

Av de ovan anförda bestämmelserna ur den nya pensionslagen lär näppeligen något
stöd kunna hämtas för nu ifrågavarande framställning. Där föreskrives uttryckligen, att
bostadsförmånen endast i sådana fall kan inverka på pensionsunderlaget, då den i lönestaten
upptagna lönen av sagda anledning minskats med ett visst belopp, vilket då skulle utgöra
den del av bostadsförmånen, som skulle anses motsvara lön. I de på senare tider fast-
ställda lönestater anges också i åtskilliga fall, t. ex. i veterinärinstitutets lönestat, i löne-
staten för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, för vaktmästarne i cen-
trala verk m. fl., uttryckligen, att om bostad åtnjutes, ett visst belopp skall avdragas å
lönen. Ungefär enahanda förhållande gäller i fråga om de lärare vid allmänt läroverk, som
åtnjuta löningsjordar, boställen eller liknande förmåner. Fördelen av en sådan anordning
är tydligen den, att om några tjänstemän av en viss klass åtnjuta bostadsförmån och på
grund därav måste vidkännas en viss däremot svarande minskning i den kontanta lönen,
detta förhållande ej kommer att för dem sänka pensionsunderlaget, vilket härigenom blir
detsamma som om hela avlöningen utgätt i kontanta penningar. Vid pensionsunderlagets
bestämmande har sålunda i dessa fall hänsyn även tagits till bostadsförmånens värde.

I fråga om flera lönestater synas emellertid bostads- eller naturaförmåner icke tagits i beräkning vid bestämmande av pensionsbeloppen för respektive befattningshavare. Detta gäller exempelvis om läkarestaten, fängvårdsstaten och flera andra, särskilt en del äldre lönestater.

Vad nu särskilt rektorernas avlönings- och pensionsförhållanden beträffar, så har sedan gammalt en del av deras avlöning utgått i form av bostad eller hushyresmedel, som det ålegat vederbörande kommun att tillhandahålla. Nämda löneförmån har då icke medräknats vid pensionsbeloppets bestämmande. Det är dock tydligt, att om rektorernas avlöning icke till en del utgått under denna särskilda form, utan såsom för flertalet andra tjänstemän till hela sitt värde i penningar och av statsmedel, så skulle man icke kunnat undgå att i fråga om rektorernas pensioner taga hänsyn även till den nämnda delen av deras avlöning. Det torde väl därför med fullt skäl kunna sättas i fråga, huruvida den omständigheten, att förenämnda avlöningsform ännu tillämpas i fråga om rektorerna vid de allmänna läroverken, bör utgöra tillräcklig anledning att icke tillerkänna dem de förmåner i pensionshänseende, som eljes synas ha bort tillkomma dem. Det synes Överstyrelsen billigt, att åtminstone i någon mån hänsyn måtte tagas till meranämnda löneförmån vid pensionernas bestämmande.

Givetvis kan den höjning av rektorernas pensioner, som av sagda anledning skulle kunna ifrågasättas, endast uppgå till en del av den ifrågavarande löneförmånens värde, detta så mycket mera som, även om bostadsförmånen i ifrågavarande hänseende likställdes med övriga löneförmåner, endast en del av densamma skulle kunna betraktas som lön och inräknas i pensionsunderlaget. I den underdåniga ansökningen hemställes, att berörda höjning måtte sättas till sådana belopp, att rektorer vid de högre läroverken skulle i fråga om pensionernas storlek likställas med vissa tjänstemän av den tredje normalgraden och rektorer vid realskolorna med vissa tjänstemän av andra graden. Ehuru en sådan anordning visserligen i och för sig icke kunde anses obillig, så finner Överstyrelsen de föreslagna höjningarna av pensionsbeloppen alltför betydande. I flera fall skulle nämnda pensionsförhöjningar uppgå till större belopp än värdet av den ifrågavarande bostadsförmånen, vilket väl icke lär kunna ifrågasättas. Skillnaden mellan pensionernas storlek för rektorerna och ämneslärarna vid läroverken skulle också härigenom göras större, än som kan anses lämpligt.

Det ligger emellertid i sakens natur, att det måste komma att i åtskilliga avseenden utöva en menlig inverkan, i fall chefsplatserna inom en kår icke äro i ekonomiskt hänseende tillräckligt väl tillgodosedda. För närvarande intaga rektorerna i jämförelse med chefer inom andra kårer en i två avseenden ofördelaktig ställning. Först och främst äro dessa tjänstemän, såsom ovan visats, i regeln icke i vanlig mening ordinarie och på grund härav äro de icke heller i vanlig ordning tillförsäkrade pension. Vidare kommer härtill, att den pension, de äro berättigade till, icke står i samma förhållande till deras löneförmåner som i fråga om andra chefer är gällande. Då det på grund av rektorstjänstens egenart icke torde ifrågakomma, att ändring sker i förstnämnda avseendet, så ligger så mycket större vikt på att i det senare hänseendet så mycket som möjligt åtgöres.

Då Överstyrelsen för sin del alltså livligt behjartar det av petitionärerna framställda önskemålet, anser Överstyrelsen, att med hänsyn till rektorernas avlöningsförmåner i det hela taget och i betraktande jämväl av dessa tjänstemäns ställning som chefer för sina läroverk, någon höjning av pensionsbeloppen för dem bör kunna ifrågakomma. Överstyrelsen finner därför för sin del önskvärt, att för rektorerna vid de högre läroverken pensionsbeloppen må höjas med ett belopp av förslagsvis 400 kronor, så att pensionen för dem skulle efter nu gällande pensionsbestämmelser i övrigt komma att utgå med högst 4,900 kronor, samt att motsvarande höjning i pensionsbeloppen för rektorer vid real- och sam-

skolor bestämmas till 200 kronor, vadan pensionerna för dem skulle kunna utgå med högst 3,900 kronor.

Överstyrelsen tillåter sig slutligen erinra därom, att Överstyrelsen i sitt den 24 oktober 1910 avgivna underdåniga utlåtande angående revision av de för lärarna vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater föreslagit följande lönebelopp för rektorerna vid nämnda läroverk.

För rektorer vid högre allmänna läroverk:

1:sta lönegraden 6,200 kronor, varav 4,400 kronor utgör lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar, och

2:dra lönegraden 6,700 kronor, varav 4,900 kronor utgör lön och 1,800 kronor tjänstgöringspenningar; samt

för rektorer vid real- och samskolor:

1:sta lönegraden 5,200 kronor, varav 3,600 kronor utgör lön och 1,600 kronor tjänstgöringspenningar; och

2:dra lönegraden 5,700 kronor, varav 4,100 kronor utgör lön och 1,600 kronor tjänstgöringspenningar.

I enlighet med nämnda förslag skulle sålunda pension för rektor vid högre allmänt läroverk utgå med högst samma belopp, som lönen i andra lönegraden eller 4,900 kronor, och för rektor vid real- eller samskola med högst 4,100 kronor.

För den händelse detta sistnämnda förslag skulle komma att bifallas, kommer sålunda genom denna allmänna lönereglering rektorernas pensioner att undergå en icke obetydlig förbättring. Detsamma kommer dock även att bli förhållandet i fråga om pensionerna för övriga ordinarie ämneslärare, när dessa för lektorer och adjunkter komma att höjas med respektive 400 och 300 kronor.

I det föregående hava vissa skäl blivit anförda, som Överstyrelsen ansett tala för en viss höjning av rektorspensionerna utöver nu utgående belopp. Överstyrelsen anser, att sagda skäl, vilka förnämligast grunda sig på de löneförmåner, som rektorerna åtnjuta framför övriga ordinarie ämneslärare, gälla, även om nyssnämnda förslag angående allmän lönereglering skulle komma att bifallas. Enligt Överstyrelsens mening böra alltså utöver de i sistnämnda löneregleringsförslag angivna pensionsbelopp tillkomma de av Överstyrelsen här ovan ifrågasatta pensionshöjningarna för rektorer vid högre läroverk och realskolor med respektive 400 och 200 kronor. För den händelse båda de här omnämnda lönepetitionerna, nämligen rektorernas och den allmänna lönepetitionen, skulle komma att bifallas, skulle pensionen för rektorer vid högre läroverk komma att ökas med tillsammans 800 kronor och sålunda komma att utgöra inalles högst 5,300 kronor och för rektorer vid real- och samskolor ökas med tillsammans 600 kronor och sålunda inalles komma att utgöra högst 4,300 kronor.

Under ärendets behandling har den tanken blivit framkastad, att det i förevarande punkt av den underdåniga ansökningen framställda önskemålet, att rektorspensionerna måtte förbättras, även skulle kunna vinnas genom en ytterligare ändring av den inbördes storleken av de i rektorernas kontanta avlöning ingående beloppen av lön och tjänstgöringspenningar. Vidtages härutinnan den förändring, att för rektorer vid högre läroverk lönen, som nu utgör 4,000 kronor, höjes till 4,400 kronor, och tjänstgöringspenningarna, som för närvarande utgöra 2,000 kronor, sänkas till 1,600 kronor, så skulle detta medföra en höjning i pensionens belopp med 400 kronor. Med tillägg av ålderstillägget 500 kronor skulle pensionen för bemälda rektorer därigenom komma att uppgå till 4,900 kronor. För rektorer vid realskolor skulle genom en motsvarande ändring lönen i 1:sta lönegraden höjas till 3,400 kronor och tjänstgöringspenningarna sänkas till 1,600 kronor, varigenom alltså pensions-

beloppet skulle höjas med 200 kronor och pensionen med inräkning av ålderstillägget 500 kronor, utgöra 3,900 kronor.

Med avseende å sistnämnda förslag bör emellertid erinras, att det förhållande mellan lön och tjänstgöringspenningar, som skulle inträda i följd av nyssnämnda anordning, skulle komma att avvika från det numera vanliga, samt att beloppet av rektorernas tjänstgöringspenningar skulle komma att i vissa fall understiga de för lektorer i vissa lönegrader i nu gällande lönestat bestämda tjänstgöringspenningar.

Vad slutligen beträffar den ökade utgift, som skulle uppkomma för statsverket i följd av de föreslagna förändringarna, så läser denna kostnad för närvarande endast kunna beräknas i fråga om den i första punkten föreslagna förändringen. Skulle nämligen rektorernas ålderstillägg komma att utgå efter en tjänstetid såsom rektor av 5 år i stället för de nuvarande 10 åren, så skulle årliga kostnaden härför uppgå till en summa, som med ledning av de nuvarande rektorernas tjänsteålder kan beräknas till 12,500 kronor.

På grund av vad sålunda blivit anført, får Överstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för

att rektor vid allmänt läroverk må komma i åtnjutande av ett lönetillägg å 500 kronor redan efter fem års tjänstgöring som rektor;

att tillförordnad rektor, som fullgjort de i fråga om ämneslärare för pensions erhållande stadgade villkor och i minst 10 år innehåft rektorsförordnande, skall vara berättigad att i pension uppbära sin lön såsom rektor oavkortad eller den högre pension, som kan bliva bestämd;

att lärare, som i minst 15 år innehåft förordnande som rektor, må, även om han vid avskedstagandet icke innehar dylikt förordnande, vid uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande av rektorspensionen; samt

att förhöjning av de till rektorerna utgående pensionsbelopp må — utöver de belopp, som för närvarande äro fastställda eller kunna i sammanhang med nu senast föreslagna allmänna reglering av lärarnas vid de allmänna läroverken löner komma att bestämmas — beredas för rektor vid högre läroverk med 400 kronor och för rektor vid real- och samskola med 200 kronor.

Stockholm den 14 november 1910.

Underdånigst:

B. JN. BERGQVIST.

N. G. W. LAGERSTEDT.

ALFRED NORDFELT.

GUST. RUD. FÄHRÆUS.

AUG. FALK.

Föredragande.

O. Sellgren.

Till Konungen.

Statskontoret angående ändrade bestämmelser beträffande rektorernas vid de allmänna läroverken pensionsförmåner.

I underdånig ansökning hava rektorerna vid rikets allmänna läroverk anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för beredande av vissa ändringar i de för rektorerna gällande avlönings- och pensionsförmåner, samt därvid bland annat hemställt, att förhöjning av fastställda pensionsbelopp måtte beredas för rektor vid högre läroverk med 1,100 kronor och för rektor vid real- eller samskola med 900 kronor. Sedan Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk till Eders Kungl. Maj:t inkommit med infordrat underdånigt utlåtande av den 14 november 1910 angående berörda ansökning, har Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss av nästlidne gårdag anbefallt Statskontoret att skyndsamt avgiva underdånigt utlåtande i detta ärende i vad angår förhöjda pensionsbelopp för rektorerna; Och får statskontoret av sådan anledning, med remissaktens återställande, i underdånighet anföra följande:

Enligt nådiga kungörelsen angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk den 27 augusti 1904 utgör den rektor vid sådant läroverk tillkommande avlöning dels lön i två lönegrader och dels tjänstgöringspenningar, varjämte stadgats, att rektor skall av vederbörande kommun åtnjuta fri bostad eller hyresersättning. Hel pension för ordinarie rektor skall jämlikt lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 utgöra samma belopp som pensionsunderlaget, vilket i sin ordning motsvarar hela lönen; Och av stadgandet i F c) av förenämnda kungörelse, vilket stadgande enligt nådiga kungörelsen den 11 oktober 1907 angående pensionslagens tillämplighet å vissa tjänster fortfarande äger giltighet, framgår, att även tillförordnad rektor har såsom sådan under vissa villkor rätt till pension. Jämväl för tillförordnad rektor skall hel pension utgöra lönen oavkortad.

Då vid fördelningen i lön och tjänstgöringspenningar av rektors avlöning av statsmedel avseende icke fästs vid förmånen av fri bostad eller hyresersättning, har därav följt, att nämnda förmån icke har något som helst inflytande på beloppet av rektors pension, och att pensionen alltså kommit i ett mindre lyckligt avvägt förhållande till rektors sammanlagda avlöningsförmåner. Av samma anledning framstår rektors pension såsom för låg i jämförelse med pension, som tillkommer tjänsteinnehavare med avlöning ungefär motsvarande rektors löneförmåner. Den omständigheten, att rektors förmån av fri bostad eller hyresersättning icke bekostas av staten, torde vid det förhållande, att denna förmån dock ingår i avlöningen, vilken även i denna del blivit genom bestämmelse vid senaste löne reglering av staten garanterad, icke kunna anses utgöra hinder mot att hänsyn billigtvis bör tagas till densamma vid bestämmande av pensionsbeloppet.

Om Statskontoret alltså icke kan annat än medgiva det rimliga i att någon förhöjning av rektorspensionen äger rum, en åtgärd som Statskontoret finner vara att förorda i läroverkens eget intresse, kan Statskontoret dock icke biträda sökandenas förslag i fråga om höjningens belopp. Deras förslag grundar sig på en medeltalsberäkning av bostadsförmånens värde; och med ungefär detta medelvärde vilja sökandene hava pensionsbeloppet ökat. De

förläsa emellertid, att en stor del av detta värde måste betraktas såsom ortstillägg, vilket enligt allmänt tillämplig grundsats icke bör inverka på pensionsbeloppet, samt att av återstoden icke allt bör hänföras till lönen. Sökandenas förslag skulle också innebära, att varje förhöjning i detta medelvärde borde medföra högre pension. Att detta skulle leda till betänkliga konsekvenser, synes uppenbart. Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk, vilken i annat sammanhang framlagt förslag om löneroglering för bland annat läroverkens rektorer, har ansett, att utöver den pensionsförhöjning, som bifall till nyssnämnda förslag skulle medföra, en ytterligare höjning borde beviljas till belopp av 400 kronor för rektor vid högre läroverk och 200 kronor för rektor vid real- eller samskola. Det förefaller dock Statskontoret, som om den av Överstyrelsen sålunda förordade förhöjningen vore väl knappt tillmätt även under antagande, att man kan räkna med en ytterligare förhöjning i sammanhang med en blivande ny löneroglering. Då det nu gäller att bättre avpassa rektorspensionen i förhållande till för närvarande beviljade avlöningsförmåner, vill det vid överbägande av alla på frågan inverkan förhållanden synas Statskontoret skäligt, att pensionen för rektor vid högre läroverk höjes med 500 kronor och för rektor vid real- och samskola med 300 kronor. Härigenom skulle pensionen komma att utgöra för rektor vid högre läroverk högst 5,000 kronor och för rektor vid real- och samskola högst 4,000 kronor i stället för nuvarande högsta pensionsbelopp av 4,500 resp. 3,700 kronor.

En sådan pensionsförhöjning synes lämpligen böra åvägbringas genom bestämmande av särskilt pensionsunderlag för rektor; Och vill Statskontoret därför för sin del i underdånighet hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå Riksdagen besluta, att pensionsunderlaget för rektor eller tillförordnad rektor vid högre allmänt läroverk skall utgöra hela lönen, med tillägg av 500 kronor samt för rektor eller tillförordnad rektor vid real- och samskola hela lönen med tillägg av 300 kronor. Vid bifall härtill torde, med upphävande av bestämmelsen i F. c) av ovan nämnda kungörelse den 27 augusti 1904 ävensom av ovan omförmälda kungörelse den 11 oktober 1907 i vad densamma avser tillförordnad rektor vid allmänt läroverk, särskilda stadganden böra meddelas angående pensionering av rektorer och tillförordnade rektorer vid allmänna läroverk.

Protokollsutdrag, innefattande av två ledamöter uttalad särskild mening, bifogas.
Stockholm den 10 april 1912.

Underdånigst

HANS WACHTMEISTER.

PER SÖDERMARK.

A:SON LEIJONHUFVUD.

föredragande.

K. BECKMAN.

NILS SPILHAMMAR.

Gustaf Ahlm.

Utdrag av protokollet hållet i Kungl. Statskontoret vid sammanträde in pleno den 10 april 1912.

Närvarande:

Herr Generaldirektören Greve Wachtmeister, Herr Statskommissarien Södermark, T. f. statskommissarien Beckman, T. f. statskommissarien Spilhammar och Extra byråchefen, friherre Leijonhuvud.

Extra byråchefen, friherre Leijonhufvud föredrog Kungl. Maj:ts nådiga remiss angående beredande av förhöjd pension åt rektor vid allmänt läroverk; och beslöts underdånigt utlåtande enligt registraturet.

Herr Statskommissarien Södermark och T. f. statskommissarien Spilhammar vore av skiljaktig mening och yttrade:

Då det torde vara ovisst, när eller med vilket belopp en höjning av rektorslönen genom ny löne reglering kan komma till stånd, vill jag för min del tillstyrka, att redan nu kravet på en ytterligare ökning av rektorernas pension varder tillgodosett i så måtto, att pensionsunderlaget bestämmas för rektorer vid högre allmänt läroverk till belopp av 700 kronor utöver lönen och för rektorer vid real- och samskolor till belopp av 500 kronor utöver lönen.

Som ovan.

In fidem

G. A. Lindgren.

Bil. XXVIII: 9.

Till Konungen.

Vid 1909 års riksdag väckte Herr E. Berggren inom Första kammaren och Herr G. Kronlund m. fl. inom Andra kammaren i lika lydande motioner förslag om att Riksdagen för beredande av löneförbättring åt såväl ordinarie som extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län måtte för år 1910 å extra stat anvisa ett förslagsanslag av 15,000 kronor, varav till nämnda lärare måtte för sagda år utgå ett ortstillägg, beräknat för var och en till 10% av samtliga löneförmåner, ej överstigande 7,000 kronor, dock att ortstillägget i varje särskilt fall icke måtte överstiga 500 kronor eller understiga 300 kronor.

*Rektors-
ämbetet vid
högre all-
männa läro-
verket i
Luleå den
20 oktober
1909 an-
gående ort-
stillägg för
lärare vid
de allmänna
läroverken
inom Norr-
bottens län.*

I nämnda motioner framhålles

att behovet av ortstillägg för statens tjänstemän inom Norrbottens län redan är officiellt erkänt genom de senaste löneregleringarna,

att levnadskostnaderna i länets städer äro synnerligen höga, dels på grund av det avlägsna läget, dels på grund av den långa, kalla och mörka vintern,

att omsättningen av lärarekrafter vid länets läroverk varit så stark, att undervisningen högst väsentligt lidit därav, samt

att svarigheten att få vikariat och extralärareplatser besatta med formellt kompetenta personer i des-a städer är större än i några andra.

Dessa motioner blevo i Riksdagen avslagna.

Då emellertid de i motionerna framhållna svårigheterna ytterligare ökats, samt då statsutskottet i sitt utlåtande Nr 9 sid. 48 finner det framlagda förslaget till sina konsekvenser vara av så vittomfattande natur, att utskottet icke på den i motionerna lämnade utredning och kostnadsberäkning anser sig kunna tillstyrka förslaget, så får jag härmed i underdånighet vända mig till Eders Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa närmare utredning i frågan samt föreslå Riksdagen att bevilja nödiga medel för beredande av ortstillägg åt berörda lärare.

Såsom bidrag till dylik utredning får jag i underdånighet anföra följande.

Det viktigaste skälet till en framställning om ortstillägg åt lärarna vid härvarande läroverk är, att det under nuvarande förhållanden visat sig nästan omöjligt att uppehålla undervisningen vid läroverket på ett tillfredsställande sätt. Jag ber att litet närmare få belysa detta påstående. Under de tre senaste åren ha 5 lektorstjänster blivit lediga vid läroverket i Luleå. Då lektorsbefattningarna i matematik och fysik samt i franska och engelska första gången anslogos lediga i maj månad 1906, var det ingen sökande till någondera tjänsten. Då de för andra gången anslogos lediga, var det en sökande till platsen i matematik och fysik samt två sökande till platsen i franska och engelska. Emellertid kom den, som utnämndes till lektor i franska och engelska, aldrig att tjänstgöra vid läroverket, i det att han först under en och en halv termin åtnjöt tjänstledighet och sedan sökte och erhöll rektorstjänsten vid en statens samskola. Då platsen ånyo därigenom blev ledig, var det två sökande. Då lektorstjänsten i kristendom och filosofi i början av innevarande år första gången anslogos ledig, var det *ingen* sökande, andra gången endast en sökande, vilken emellertid av läroverksöverstyrelsen förklarats ej böra komma i åtanke vid tjänstens besättning. Till den för närvarande lediga lektorstjänsten i latin och modersmålet var det tre sökande, under det att en lektorstjänst i Växjö i samma ämne för några månader sedan hade ej mindre än fjorton sökande. Den lediga adjunktstjänsten i matematik och fysik har detta år

varit anslagen ledig tre gånger utan att någon sökande anmält sig. Under innevarande år ha två adjunkter erhållit transport härifrån.

Da nu såväl lektorn i matematik och fysik som adjunkten i matematik och biologi söka transport till andra läroverk och under läsåret med all sannolikhet erhålla dylik transport, så står läroverket inför den eventualiteten att nästa läsår bliva utan annan ordinarie lärare med undervisningsskyldighet i matematik och fysik an rektor, under det att antalet undervisningstimmar vid läroverket för dessa ämnen uppgår till 103 i veckan.

Under de tre senaste läsåren ha *inalles tolv* olika extra och vikarierande ämneslärare tjänstgjort vid läroverket. Av dessa hade endast fyra genomgått stadgad provårskurs.

Under innevarande termin tjänstgöra här sex extra och vikarierande lärare av vilka ingen genomgått provårskurs, varjämte tre av läroverkets övriga lärare uppehålla en ledig adjunktstjänst, till vilken ingen vikarie kunnat erhållas. Likväl utbetalar Luleå stad 10% av arvudet i hyresbidrag åt extra och vikarierande lärare. Beslutet härom gäller åren 1908—1910, och det torde vara foga förhoppning om att det kommer att förnyas.

Det ligger i öppen dag, att ett sådant flitigt ombyte av lärare måste inverka synnerligen menligt på undervisningen och lärjungarnas uppfostran vid läroverket. Då härtill kommer, att flertalet av de extra och vikarierande lärarna aldrig förut sysslat med undervisning och vid sin ankomst till läroverket icke ens tagit del av läroverksstadgan och timplanerna, så är det helt naturligt, att läroverkets lärjungar måste bliva lidande härav. Så t. ex. hade de lärjungar, som avlade mogenhetsexamen vårterminen 1908 på grund av omständigheternas makt under de tre senaste åren haft ej mindre än fyra olika lärare i franska spraket. Av dessa voro två helt unga filosofie kandidater, av vilka den ene icke genomgått provårskurs. Det torde också på grund härav vara förklarligt, att elva lärjungar under de två senaste åren blivit underkända i mogenhetsexamen bland annat på grund av svaga insikter i franska. Ett liknande förhållande kommer tydligen att äga rum med de lärjungar vid läroverket, som skola avlägga studentexamen våren 1911 beträffande ämnena matematik och fysik. Då dessa lärjungar voro i första ringen, undervisades de av en extra lärare i nämnda ämnen. Följande år lämnade läraren ifråga läroverket och undervisningen övertogs av en ordinarie adjunkt, i avsikt att han skulle följa avdelningen till studentexamen. Denne adjunkt erhöil vid slutet av förra terminen transport till annat läroverk, och under innevarande läsår bestrides undervisningen i tredje ringen av ordinarie lektorn, som emellertid med all sannolikhet kommer att lämna läroverket vid slutet av detta läsår.

Varpå beror det då, att läroverket här har så svårt att anskaffa och behålla kompetenta lärare? En viktig orsak härtill är nog de dyra levnadsomkostnaderna, särskilt för lärare med familj. Men mer än dessa bidrager den omständigheten, att personer fran mel-lersta och södra Sverige ha svårt att leva sig in i förhållandena här uppe. De vilja därför ogärna stanna här någon längre tid, och under sin tjänstgöring här önska de under mellan-terminerna besöka sin hembygd eller företaga rekreations- och studieresor till sydligare delar av riket eller till utlandet. De dyrbara och besvärliga resorna lägga dock ofta hinder härför. Norrbottningarna åter visa inga tendenser att själva rekrytera lärareplatserna här. Vid läro-verket tjänstgör för närvarande ingen norrbottning och bland ämneslärarna endast två, som äro födda i Norrland. På andra banor åter — t. ex. inom skogsstaten, järnvägen och posten — har det länge varit och är det fortfarande överflöd på aspiranter här fran länet, men så har också Riksdagen vid de senaste årens lönegrelingar tillerkänt deras tjänstemän särskilda förmåner för tjänstgöring inom Norrbottens och några andra därmed jämställda län.

Då statsutskottet i sitt yttrande över Herrar Berggrens m. fl. motioner talar om att förslaget till sina konsekvenser är av vittomfattande natur, åsyftas därmed tydligen, att andra statens tjänstemän inom Norrbottens län eller lärare vid statens läroverk på andra orter

skulle komma att framställa anspråk på särskilt ortstillägg. Vad först övriga av staten avlönade tjänstemän inom Norrbottens län beträffar, så ha genom de sista årens lönergleringar tjänstemän inom Norrbottens län tillhörande landsstaten, poststaten, telegrafstaten, järnvägsstaten lantmäteristaten och skogsstaten tillerkänts särskilda ortstillägg. (Utom ortstillägg åtnjuta järnvägens tjänstemän förmånen av fria resor inom hela riket för sig och sina familjer samt fri frakt av matvaror jämte fri läkarvård.) Tjänstemän, tillhörande provinsiallakarestaten, fangvården, domkapitlen, bergsstaten, tullstaten och veterinärstaten, avlönas antingen olika på olika orter eller åtnjuta inkomster av sportler i större omfattning, vadan med all sannolikhet det nordliga läget m. m. vid bestämmandet av deras löner tagits med i beräkningen. Av övriga statstjänstemän inom länet torde det endast vara militärer och lärare, som i avlöningsförmåner äro jämställda med övriga utom Stockholm och Göteborg boende golkar. Vid årets Riksdag var också frågan om avlöningstillägg åt personalen vid Bodens trupper före och rönte åtminstone inom Statsutskottets majoritet gillande. Emellertid avslogs frågan i Riksdagen. Det torde dock ej dröja länge, innan framställning i berörde avseende ånyo kommer att göras. Hårtill kommer, att flertalet av officerarna och underofficerarna i Boden dels åtnjuta fri bostad med avdrag endast av inkvarterings- och servisbidraget (så t. ex. har en kapten en våning på fem å sex rum för 400 kronor), dels åtnjuta förmånen av att på både statens och enskilda järnvägar få resa efter 1,5 öre per kilometer från hemorten till tjänstgöringsorten och åter.

Vad åter beträffar jämförelsen mellan lärarna vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län och vid andra läroverk, så har som bekant lärarna i Stockholm och Göteborg ganska avsevärda hyresbidrag. Dessa utbetalas visserligen av respektive kommuner, men åt lärarna vid högre Lärarinneseminariet i Stockholm utbetalar staten motsvarande hyresbidrag. Likaså åtnjuta e. o. adjunkter vid folkskoleseminariet i Luleå från och med innevarande läsår i enlighet med 1909 års riksdags beslut arvide efter 2,600 kronor för läsår, under det att motsvarande lärare i södra och mellersta Sverige haft endast 1,800 å 2,000 kronor för läsår. Härav framgår det, att Riksdagen redan slagit in på den vägen att bevilja vissa med de allmänna läroverken jämställda lärare vissa förmåner. Det är nog troligt, att om lärarna i Norrbotten finge ortstillägg, så skulle även från lärarna i en del andra städer anspråk på dylikt komma att framställas. Dessa anspråk finge väl i vanlig ordning prövas, men dock torde var och en vara villig att erkänna, att lärarna inom Norrbottens län i främsta rummet äro i behov av dylikt tillägg.

Vad jag här anført avser i främsta rummet högre allmänna läroverket i Luleå men torde äga sin tillämpning även å statens samskolor i Haparanda och Piteå samt det nyinrättade folkskoleseminariet i Luleå.

På grund av vad jag här anført angående svårigheten, ja rent av omöjligheten, att skaffa kompetenta lärare till härvarande läroverk samt vid jämförelsen med löneförmåner m. m. för andra tjänstemän inom länet, torde det vara tydligt, att något måste göras för att locka sökande till lärareplatserna här uppe och för att få lärarna här att stanna någon längre tid. Att det måste ske genom något slags lönetillägg i en eller annan form torde vara tydligt.

Vid de senaste årens beslut angående ortstillägg har detta i några fall beäknats i viss procent av lönen (vid järnvägen, posten, telegrafan, se Bil.), i andra fall med ett bestämt belopp för varje tjänst (inom landsstaten landtmäterikåren, skogsstaten, se Bil.). Med hänsyn till Statsutskottets yttrande angående förslaget om lönetillägg åt personalen i Boden synes det, som förslag om ett fast lönetillägg skulle ha större utsikter att vinna Riksdagens bifall.

Vad beträffar frågan om ortstilläggets storlek för lärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län, så far man ej sätta detta alltför lågt, om det skall ha åsyftad verkan att tillföra nämnda läroverk goda lärarekrafter. Men å andra sidan måste man också taga

hänsyn till kostnaderna för statsverket och storleken av de ortstillägg, som tilldelats andra tjänstemän. Då det i främsta rummet avses dels att locka sökande till lärareplatserna här uppe, dels att förmå de yngre lärarna att stanna kvar här någon längre tid, så torde lämpligen ortstillägget bestämmas lika för alla manliga ämneslärare. Däremot torde det kunna sättas något lägre för lärare i övningsämnen, vilka i allmänhet ej ha full tjänstgöring vid respektive läroverk eller ock särskild ersättning därför, samt för samskolornas lärarinnor, vilka i regel ej äro familjeförsörjare samt dessutom ha mindre dyrbar utbildning.

I betraktande av ovan nämnda omständigheter torde ett ortstillägg av 300 kronor för år för manlig ämneslärare och 150 kronor för år för övriga lärare och lärarinnor kunna anses skäligt. Ortstillägget bör anses tillhöra lönerna, i likhet med vad som är fallet för andra tjänstemän.

Den årliga kostnaden härför skulle uppgå till:

för högre allmänna läroverket i Luleå

18 ämneslärare (1 rektor 6 lektorer, 10 adjunkter och en extralärare) à 300 kronor	Kr. 5,400:—
3 övningslärare à 150 kronor	» 450:—
	<hr/>
	Summa Kronor 5,850:—

för samskolan i Piteå

4 ämneslärare (1 rektor, 3 adjunkter) à 300 kronor	Kr. 1,200:—
3 ämneslärarinnor à 150 kronor	» 450:—
3 övningslärare à 150 kronor	» 450:—
	<hr/>
	Summa kronor 2,100:—

för samskolan i Haparanda

4 ämneslärare (1 rektor 3 adjunkter) à 300 kronor	Kr. 1,200:—
3 ämneslärarinnor à 150 kronor	» 450:—
3 övningslärare à 150 kronor	» 450:—
	<hr/>
	Summa kronor 2,100:—

Då dessutom ortstillägg skulle tillkomma vikarie för lärare eller lärarinna, som är tjänstledig på grund av sjukdom, torde det årliga anslaget behöva ökas med förslagsvis 600 kronor.

Då lärarpersonalen vid folkskoleseminarier i Luleå kommer på ordinarie stat, torde årliga kostnaden för motsvarande ortstillägg därstädes komma att belöpa sig till 1,950 kronor.

Med anledning av vad sålunda anförts, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

att Riksdagen för beredande av ortstillägg åt såväl ordinarie som extra och vikarierande lärare och lärarinnor vid allmänna läroverken inom Norrbottens län måtte å extra stat för år 1911 anvisa ett förslagsanslag av 10,650 kronor, varav till ämneslärare vid nämnda läroverk må utgå ett ortstillägg å 300 kronor åt vardera samt till ämneslärarinnor och övningslärare vid samma läroverk ett ortstillägg å 150 kronor åt vardera.

Luleå i rektorsämbetet den 20 oktober 1909.

Underdånigst.

HARALD WALLIN.

Bilaga.

»Ortstillägg» åt statens tjänstemän.

Landsstaten (1908 års riksdag).

	Stockholm	Luleå, Umeå, Östersund
Landssekreterare } Landskamrerare }	600 kr.	300 kr.
Länsnotarie } Länsbokhållare }	300 »	150 »
Landskanslist } Landskontorist }	200 »	100 »
Kronofogde* } Häradsskrivare* } Länsman* }	—	200 »

Lantmätare (1908 års riksdag).

	Stockholm.	Luleå, Umeå, Östersund, Malmö, Göteborg.
1:e lantmätare	400 kr.	200 kr.

Skogstaten (1908 års riksdag).

Överjägmästarna i de 4 nordligaste distrikten (Norrbottens län, Västerbottens län och Jämtlands län) åtnjuta 400 kronor högre tjänstgöringspenningar än övriga överjägmästare. Jägmästarna i de nordliga reviren ha högre tjänstgöringspenningar än övriga (högst 2,800 kronor, lägst 2,000 kronor).

Telegrafstaten (1907 års riksdag).

Enligt § 17 i avlöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket äga assistent, telegrafist etc, stationerad å ort, där de allmänna levnadskostnaderna äro särskilt höga, upp-

* Dessa tjänstemän åtnjuta sportler.

bära tilläggsarvode med 10 eller 15 % av dem tillkommande avlöning (här i Luleå 10 %).
 Anm. Kommissarierna äro provisionsberättigade tjänstemän.

Poststaten (1909 års riksdag).

Tjänstemän av högre grad (postmästare av klasserna 3 och 4, kontrollörer, förste postexpeditörer etc.) uppbära ortstillägg med 15 eller 10 % av (lönen) den fasta avlöningen, dock högst 450, respektive 300 kronor till manlig tjänsteman och högst 225, respektive 150 kronor till kvinnlig tjänsteman.

Järnvägsstaten (1907 års riksdag).

Tjänstemän vid distrikten, vilka ej åtnjuta fri bostad, äga uppbära ersättning för bostad och bränsle med 20, 25, 30, 35 eller 40 % av arvodet, allt efter den ort, där vederbörande är placerad.

40 %	uppbära	bland	andra	tjänstemän	i	Stockholm	och	Kiruna,		
35 %	»	»	»	»	»	Göteborg,	Norrköping,	Malmö	och	Luleå,
30 %	»	»	»	»	»	Sundsvall	och	Östersund,		
25 %	»	»	»	»	»	Umeå	och	Hudiksvall.		

Dessutom utgår *kallortstillägg* för samtliga tjänstemän från Jörn—Polcirkeln och Boden—Luleå etc. med 10 kronor i månaden, varjämte järnvägens tjänstemän ha fria resor å statens järnvägar för sig och sina familjer samt fri frakt för matvaror.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 28 sistlidne oktober har Eders Kungl. Maj:ts befallt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande att skyndsamt avgiva underdånigt utlåtande över en från rektorsämbetet vid högre allmänna läroverket i Luleå inkommen underdånig framställning angående ortstillägg åt lärare och lärarinnor vid allmänna läroverken inom Norrbottens län.

Sedan Landshövdinge-Ämbetet med anledning härav infortrat yttranden i ärendet från rektorerna vid statens samskolor i Piteå och Haparanda, — — — får Landshövdinge-Ämbetet, med återsändande av nådiga remissakten, underdånigst anföra följande.

I den underdåniga framställningen har påvisats och såsom den viktigaste motiveringen för densamma betonats, att stora svårigheter föreligga i fråga om anskaffande och bibehållande av kompetenta lärare vid högre allmänna läroverket i Luleå, ävensom att genom de tätortstillägg ombytena av lärare ytterst betänkliga rubbningar uppstått i fråga om själva undervisningens i en del ämnen bedrivande vid samma läroverk. Liknande förhållanden synas även råda vid samskolan i Piteå, så vitt de från rektor därstädes inkomna uppgifter ge vid handen. Förhållandena vid samskolan i Haparanda uti berörda hänseende hava hittills, såsom framgår av vederbörande rektors yttrande, ställt sig något gynnsammare, men synes detta endast bero på omständigheter av mera tillfällig art.

Ehuru givetvis berörda missförhållanden röna inverkan av den brist på kompetenta lärare inom vissa ämnesgrupper, som för närvarande råder, och som väl torde få anses vara av övergående natur, synes det dock icke kunna bortresoneras, att härvidlag föreligga en mer än tillfällig svårighet. Fastmer synes i berörda avseende finnas en fara för undervisningen — en fara som må hända med starkt ökad tillgång på kompetenta lärarekrafter och inskränkning i rätten för lärarna att erhålla transport, kan efter några års förlopp synas i huvudsak övervunnen, men som likväl allt framgent torde återkomma så snart det inom en eller annan ämnesgrupp uppstår brist på lärare. Ty den egentliga orsaken till berörda vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län framträdande svårigheter är påtagligen, såsom även i den underdåniga framställningen berörts, detta läns nordliga och avlägsna läge i förhållande till landets mellersta och sydliga delar, från vilka elementarlärarkåren i huvudsak rekryteras. Då de avlöningar, som tillkomma lärarna vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län, ej äro större än avlöningarna för motsvarande tjänster inom landets övriga delar, ligger det dock i sakens natur, att jämförelsevis få sökande anmäla sig till lärartjänsterna och vikariatet vid läroverken inom detta län, ja att det i fråga om ämnesgrupper där särskild lärarebrist råder, ofta är alldeles omöjligt att till läroverken i Norrbotten erhålla kompetenta krafter.

Det enda tänkbara botemedlet emot ifrågavarande i den underdåniga framställningen omordade svårighet och de missförhållanden, vilka framtråda såsom konsekvenser därav skulle givetvis ligga däri, att läraretjänsterna vid läroverken inom länet gjordes mera eftersträfvansvärda än vad för närvarande kan vara fallet, och i berörda hänseende lär det väl ej givas

någon annan praktisk utväg än att, såsom även i den underdåniga framställningen hemställes, höja avlöningen något.

I den underdåniga framställningen föreslås ett ortstillägg av 300 kronor per år för manlig ämneslärare och 150 kronor per år för övriga lärare och lärarinnor vid nu ifrågasvarande läroverk, samt att ortstillägget borde anses tillhöra lönen.

Vad nu beträffar detta förslag, synes det visserligen Landshövdinge-Ämbetet obestriddigt, att dess genomförande skulle innebära en synnerligen väl behövlig förbättring i vederbörande lärares avlöningar — en löneförbättring, som för övrigt i princip endast vore en enkel gärd av rättvisa, sedan behovet av ortstillägg åt statens tjänstemän inom Norrbottens län blivit officiellt erkänt genom de senaste årens löne regleringar. Ur denna synpunkt sett bör även den nu föreslagna avlöningsförbättringen vara fullt motiverad.

Då emellertid såsom huvudsakligt skäl för det nu ifrågasvarande underdåniga förslaget om ortstillägg framhållits en helt annan synpunkt, nämligen det här ovan refererade i och för sig oerhört viktiga önskemålet att söka råda bot på svårigheten att till läroverken inom länet erhålla kompetenta lärarekrafter, anser sig Landshövdinge-Ämbetet böra uttala sin uppfattning av frågan även i berörda del. I sådant hänseende hyser Landshövdinge-Ämbetet ingen förhoppning om att ett genomförande av den löneförbättring, till de belopp, som i den underdåniga framställningen begärts, skall i avsevärd mån avhjälpa den i samma framställning omordade lärarebrist med ty åtföljande stora olägenheter.

För den händelse det för vinnande av nämnda syfte gällde endast att utjämna den olikhet, som följer av den differens i de egentliga levnadsomkostnaderna, inklusive skatter, som förefinnes emellan lärare bosatta i städerna inom Norrbottens län, särskilt Luleå, å ena sidan, samt lärare bosatta i flertalet övriga städer inom riket. å andra sidan, torde de föreslagna beloppen visserligen vara något så när tillfylles. Men då, såsom ovan berörts och även i den underdåniga framställningen angivits, svårigheten att anskaffa och bibehålla kompetenta lärare vid de allmänna läroverken inom länet ligger djupare än att hänföra sig blott till en differens i själva levnadsomkostnaderna i vanlig mening, synes det Landshövdinge-Ämbetet givet, att, om med ortstilläggen skulle kunna uppnås den inverkan på lärarekårens rekrytering och vidmakthållande, som i den underdåniga framställningen åsyftas, ortstilläggens belopp måste göras avsevärt högre än som föreslagits. Då förhållandet är, att den lärarekår, varom nu är fråga, nästan uteslutande rekryteras från bygder långt i söder, varest Norbotten ännu merendels torde betraktas såsom hart när en förvisningsort, och då en dylik djupt inrotad fördom, där den finnes hos personer, som bosätta sig här uppe, sällan övervinnes under de första årens vistelse i Norrbotten, är det givet, att härvidlag föreligger ett psykologiskt moment, som ingalunda är av underordnad betydelse. Då nu — även som en följd härav — lärarna ha ett stort behov att under sina långa ferier resa söderut för att besöka vänner och anhöriga eller vid rekreationsorter sköta sin hälsa, är det givet, att en särskilt stor kostnad uppstår, i all synnerhet för lärare, som hava familj, på grund av de långa avstånden härifrån till landets centra och omvänt. De flesta lärare vid allmänna läroverket i Luleå göra i regel resor söderut varje sommar, och det gives där till och med lärarefamiljer, som även pläga resa söderut under julferierna. Då biljettpriset, inklusive sovplats, i 2:a klass järnvägsvagn pr snälltåg enkel tur Luleå—Stockholm är 37 kronor 15 öre, är det påtagligt, att till exempel en i Luleå bosatt lärare, som med hustru och två barn en gång om året besöker södra Sverige, har att vidkännas över 200 kronor mer i resekostnader, än i fall han vore bosatt i mellersta Sverige. Nu är det ju visserligen sant, att dylika resor ofta, ur viss synpunkt sett, kunde betraktas såsom en dyrbar lyx i förhållande till en fattig lärarefamiljs ekonomiska resurser, och att i allt fall mängden lärare får avstå från dylika omkostnader. Men där detta senare är fallet, kvarstår gärna en ökad känsla av vantrevnad och obenägenhet

att stanna kvar längre än nödvändigt här i höga Norden. Det vill för övrigt synas, att de tillfällen, som givas för lärarna att använda sina ferier, särskilt om somrarna, till vistelse söderut, hos många av dem väsentligen utjämna känslan av vantrevnad i Norrbotten. Utan tvivel äro också dylika resor ett djupt känt livsbehov hos många, ett behov, vars förkvävande i förtid för visso skulle verka förlöjande. Under sådana förhållanden finner Landshövdinge-Ämbetet det vara riktigt att vid genomförande av en lönerglering för läroverkslärarna taga hänsyn jämväl till deras behov av resor under ferierna och den väsentligen ökade resekostnad, som är en given följd av detta läns avlägsna läge.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och vad i övrigt i ärendet föreligger, hyser Landshövdinge-Ämbetet den uppfattningen, att, därest någon avsevärd lättnad i fråga om anskaffande och bibehållande av kompetenta ämneslärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län skall vinnas, böra de ortstillägg, som beredas de manliga ämneslärarna, ej sättas lägre än 500 kronor, vilket belopp för dessa lärare skulle motsvara en extra lönegrad.

Då Landshövdinge-Ämbetet emellertid ej finner det påkallat att gå utöver det föreliggande underdåniga förslaget och föreslå högre avlöning än den lärarna själva begärt, vill Landshövdinge-Ämbetet, med den motivering, Landshövdinge-Ämbetet redan anför, underdånigast tillstyrka ett ortstillägg åt lärarna vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län till de i den underdåniga framställningen äskade belopp.

I ett avseende kan Landshövdinge-Ämbetet dock icke biträda den föreliggande underdåniga framställningen. Däri har hemställts, att ortstillägget skulle tillhöra lönen och att förty åt vikarier skulle utgå extra ortstillägg. Landshövdinge-Ämbetet finner för sin del det vara olämpligt, att ortstillägget hänfördes till lönen. En följd därav bleve då till exempel, att lärare, vilka på grund av ständiga sjukbetyg eller av annan anledning åtnjote ledighet och därunder bodde i sydligare trakter av landet — ett förhållande, som ej är så sällsynt med hänsyn till härvarande lärarekår — skulle komma att tämligen oförtjänt erhålla ortstillägg, under det att statsverket finge betala ett extra ortstillägg för samma tjänst åt vikarien. Under sådana förhållanden synes ortstillägg, där dylikt komme till stånd, böra hänföras till tjänstgöringspenningarna.

Givetvis skulle, såsom även i den underdåniga framställningen berörts, beviljande av ortstillägg åt elementarlärarna inom Norrbottens län komma att framkalla liknande anspråk från åtskilliga andra tjänstemän såväl inom detta län som å en del andra orter; och sannolikt är ju även, att konsekvensen krävde, att dessa anspråk i en hel del fall ej kunde underkännas.

Denna synpunkt må ju helst i en period av ekonomisk depression förtjana att beaktas, ehuru väl den ej torde få vara ensam avgörande vid behandlingen av en fråga, där det gäller en skälighets och rättvis avvägning av löneförhållanden.

I allt fall saknar Landshövdinge-Ämbetet för sin del förutsättningar att kunna bedöma förenämnda konsekvensers hela räckvidd, och torde det för övrigt ej ens anses påkallat, att Landshövdinge-Ämbetet nu närmare ingår på dessa konsekvenser, så vitt de skulle beröra vissa grupper av tjänstemän inom detta län.

Landskontoret i Luleå den 15 november 1909.

Underdånigst.

Landshövdingeämbetet:

S. A. LILJA

C. SVEN NILSSON.

Till Konungen.

Läroverks-
överstyrelsen
den 11 janu-
ari 1910 an-
gående orts-
tillägg för
lärare vid de
allmänna
läroverken
inom Norrb-
bottens län.

I anledning av härhos återgående nådiga remiss får Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk i underdånighet anföra följande.

I sitt utlåtande (N:o 9, punkt 28) vid 1909 års riksdag över motioner angående ortstillsättningar åt lärarna vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län — högre allmänna läroverket i Luleå samt samskolorna i Piteå och Haparanda — har Statsuskottet anført bland annat, att utskottet funne det framlagda förslaget om beredande av ortstillsättningar åt en viss grupp av lärare vid de allmänna läroverken vara till sina konsekvenser av så vitt omfattande natur, att utskottet icke på den i motionerna lämnade utredning och kostnadsberäkning ansåge sig kunna tillstyrka Riksdagen att fatta beslut i den av motionärerna angivna riktning.

Då nu frågan, efter att hava fallit vid nämnda riksdag, åter tages upp i förevarande framställning, har Överstyrelsen ansett angeläget att, så långt tiden medgivit, åstadkomma den av Statsuskottet önskade utredningen. I detta syfte har Överstyrelsen dels upprättat tabeller över antal lediga tjänster utan sökande vid de allmänna läroverken under åren 1907—1909 (tabell C, sid. 25), över antal sökande till ledigförklarade tjänster under samma tid (tabell D, sid. 28) över antal extra ordinarie lärare utan fullständig kompetens under höstterminen 1909 (tabell E, sid. 31), och över antalet transportsökande lärare från de olika läroverken under åren 1907—1909 (tabell F, sid. 34), dels ock låtit genom sakkunnig person utarbete ett sammandrag av de allmänna levnadsomkostnaderna inom olika län, grundat på vissa inom Kommerskollegij avdelning för arbetsstatistik verkställda undersökningar, vilka tabeller och sammandrag biläggas Överstyrelsens underdåniga utlåtande.

Av nämnda tabeller framgår med all önskvärd tydlighet, att Norrbottens län äger mindre förutsättningar än någon annan landsdel att draga till sig behövliga lärarekrafter. Så utvisar tabell C, att vid intet högre allmänt läroverk utom Luleå lektorat två gånger blivit utan kompetent sökande, och att det i Haparanda visat sig svårare än å någon annan ort att få samskolelärarinnetjänster och övningslärarebefattningar besatta.

Tabell D talar ett lika tydligt språk. I fråga om ämnesläraretjänster vid högre allmänna läroverk finnes ingen stad, som i så ringa grad som Luleå visat sig äga förmåga att draga till sig sökande, och bland orter med samskola förete Piteå de ogynnsammaste siffrorna i fråga om adjunktstjänster och Haparanda i fråga om ämneslärarinnetjänster.

Av tabell E framgår, att vid intet läroverk under höstterminen 1909 varit anställda ett högre antal extra ordinarie lärare utan fullständig kompetens än i Luleå, om ock högre allmänna läroverket i Hälsingborg i detta avseende är i viss mån ännu sämre ställt. Beträffande sistnämnda läroverk förtjänar emellertid papekas, att frågan om där behövt antal extralärare på grund av ärendets sammanhang med frågan om stadens byggnadsskyldighet måste

avgöras så sent, att de allra flesta fullt kompetenta extra ordinarie lärare för höstterminen 1909 redan vunnit anställning vid andra läroverk.

Tabell I' visar slutligen, att antalet från Luleå transportsökande lektorer varit större än vid något annat läroverk. I fråga om adjunkter förete visserligen en del andra läroverk högre siffror, men om alla utom Harnösand galler, att de äga flera adjunkter på stat än läroverket i Luleå.

Av tabellerna framgår även, att Norrland i allmänhet, och särskilt övre delen därav, i förevarande avseende har en mycket ogynnsam ställning i jämförelse med andra landsdelar, ehuruval ett snarliknande förhållande kan iakttagas även å orter belägna i andra utkanter av riket, till exempel Strömstad och Arvika, samt å några enstaka orter i övrigt, där särskilda förhållanden, som ofta äro av mer eller mindre tillfällig art, göra lärartjänsterna mindre tilldragande.

Beträffande anledningarna till ovan skildrade missförhållanden anser Överstyrelsen dem huvudsakligast ligga dels i de allmänna, under arendets föregående behandling utförligt framlagda olägenheter, som åtfölja vistelse å en avlägset och avsidet belägen ort, i avsevärd grad skärpta genom vissa med läraryrket sammanhängande särskilda omständigheter, dels ock i levnadsomkostnadernas dyrhet i Norrbottens län.

Lärarens kall är nämligen av den art, att han, för att icke bliva efter sin tid, fortfarande måste utbilda sig i de ämnen han representerar eller åtminstone hålla sig i kontakt med dessas utveckling icke minst beträffande den rent vetenskapliga delen därav. Härfor fordras emellertid tillgång till litteratur och andra hjälpmedel, som företrädesvis finnas i större kulturcentra, såsom universitets-, hogskole- och en del stiftsstäder ävensom större städer i allmänhet, som i dessa avseenden vanligen äro bättre utrustade. Saknaden härav på övriga orter, särskilt i fråga om sådana, som ligga på större avstånd från nämnda städer, bidrager utan tvivel till att göra lärartjänster därstädes mindre eftersökta.

Väl må det vara sant, att nämnda behov av fortsatt utbildning förefinnes för utövare av varje yrke, som kräver en högre teoretisk förberedelse, men — fränsett universitets- och hogskolelärare samt läkare — knappast för någon i lika hög grad som för läroverkläraren, vilken i allmänhet i fråga om sitt huvudämne intager en mer eller mindre ledande ställning å den ort, där han är satt att verka.

Beträffande åter dyrheten i Norrbottens län framgår av ovannämnda sammandrag, att levnadsomkostnaderna i sagda län äro högre än i varje annat län och endast överträffas av motsvarande kostnader i Stockholms stad.

Det torde böra framhållas, att, såsom framgått av detaljuppgifterna till nämnda sammandrag, Luleå hör till de allra dyraste orterna i Norrbottens län, under det att Piteå och Haparanda i detta avseende intaga en mellanställning men likväl förete högre levnadsomkostnader än flertalet av de för ändamålet undersökta orterna i riket.

Såsom en sammanfattning av det nu anförda anser sig Överstyrelsen i fråga om anledningarna till lärarbristen i Norrbotten kunna göra det uttalandet, att särskilt det långa avståndet från orter med rikare vetenskaplig och allmän kulturell utveckling avhåller lärare från att söka därstädes ledigförklarade befattningar, och att de där rådande dyra levnadsomkostnaderna verka ytterligare avskräckande i samma avseende.

Uppenbart är ock, att dessa omständigheter, särskilt vad lektorerna beträffar, bidraga till vid läroverk i Norrbottens län redan anställda lärares önskan att så snart sig göra låter bliva förflyttade till andra läroverk.

Det ligger i öppen dag, att denna svårighet att erhålla lärare jämte de i sammanhang därmed stående täta ombytena av lärarkrafter är i hög grad menlig för ungdomens undervisning och fostran. En förändring härutinnan är så mycket önskvärdare, som städerna i fråga, särskilt med hänsyn till de dryga bördor som numera åligga kommunerna i allmänhet i fråga

om byggnad och underhåll av läroverkshus m. m, ha berättigade krav på att få undervisningen vid därstädes befintliga läroverk lika väl tillgodosedd som å övriga orter, liksom det också är tillbörligt att undervisningen vid dessa läroverk fullt motsvarar de kostnader, statsverket i varje fall måste på dem offra.

Också är det Överstyrelsens mening, att de påpekade missförhållandena nu gått därhän, att åtgärder äro av nöden för deras avhjälpan, och anser sig Överstyrelsen därför böra understötja den gjorda underdåniga framställningen om någon avlöningsförhöjning åt lärarna vid läroverken i Norrbottens län.

Val är det sant, att en ekonomisk förmån icke kan undanröja de olägenheter i fråga om lärarnas behov av fortsatt utbildning m. m, varom ovan talats, men den kan dock inverka gynnsamt även i detta avseende och är i varje fall ägnad att göra lärartjänsterna mera tilldragande.

Det kan visserligen ifrågasättas, huruvida en sådan åtgärd, särskilt med hänsyn till de följder den senare skulle kunna få med avseende på andra orter, är fullt välbetänkt, samt huruvida icke en beträffande läroverkslärarnas avlöning alldeles ny, oprövad princip härigenom får ett allt för hastigt insteg. Om skälen till avlöningsförhöjningen enbart vore att söka i de dyra levnadsomkostnaderna och den dermed sammanhängande jämförelse med en del andra ämbets- och tjänstemän, som åtnjuta ortstillägg, skulle Överstyrelsen också känna sig tveksam både i det ena och det andra avseendet. Men då, såsom ovan påpekats, här förefinnas långt mera djupliggande orsaker, som icke ha full motsvarighet vare sig i fråga om andra tjänstemän eller i fråga om andra delar av landet, och då en beklaglig lärarbrist är i Norrbottens län påvisad, som i varje fall kräver ett botemedel, har Överstyrelsen ansett sig böra uppge sin tvekan i ovanberörda hänseenden.

Överstyrelsen anser nämligen, att föreliggande fråga företrädesvis bör bedömas från synpunkten av nämnda lärarbrist, vilken särskilt gör sig gällande i fråga om de matematisk-naturvetenskapliga ämnena, och Överstyrelsen betraktar den avlöningsförhöjning, som eventuellt kommer att beredas lärarna vid de i sagda avseende ofördelaktigast ställda läroverken, såsom en av tidsförhållandena framkallad tillfällig nödfallsutväg och icke såsom ett frångående av hittills följda principer i fråga om löneroglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken med betänkliga konsekvenser för framtiden.

Måhända kunde det ifrågasättas, att kommunerna själva borde, genom att bereda lärarna särskilda förmåner i en eller annan form, göra befattningarna mera eftersökta, men med hänsyn till ovannämnda kostnader, som redan åligga städerna i och för läroverken, och den i övre Norrland rådande dyrtiden i övrigt, finner sig Överstyrelsen böra för närvarande avstå från tanken härpå.

Huruvida lärare vid andra läroverk i Norrland med tiden böra komma i åtnjutande av avlöningsförhöjning av motsvarande art, därom anser Överstyrelsen det vara för tidigt att nu yttra sig. Detta torde i främsta rummet bero på den omständigheten, huruvida nu rådande tendenser till lärarbrist komma att till- eller avtaga.

Angående det belopp, varmed avlöningen skulle förhöjas, anser Överstyrelsen, i likhet med Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet, tveklaktigt, huruvida den med 300 kronor åt ämneslärare och 150 kronor åt ämneslärarinnor och övningsslarare föreslagna förhöjningen kommer att visa sig för ändamålet tillfylllestgörande, men då större förhöjning icke ifrågasatts i den underdåniga framställningen, och då det kan ha sina fördelar att få utöfnt, huru den föreslagna förhöjningen kommer att verka, anser sig ej heller Överstyrelsen böra göra någon erinring i fråga om beloppens storlek.

Visserligen kunde det å andra sidan sättas i fråga, huruvida vikarierande och extra lärare böra åtnjuta lika stor förhöjning som de ordinarie lärarna, då skillnaden i avlöningen

i övrigt i vissa fall är mycket stor, men då de extra ordinarie lärarna i regeln få vidkännas kostnader för långa resor till och från det läroverk förordnandet gäller, och förordnandena meddelas på kortare tid i sänder, högst ett läsår, finner Överstyrelsen skäligt, att dessa lärare åtnjuta samma avlöningsförhöjning som de ordinarie lärarna.

Beträffande skillnaden i avlöning mellan lektorer och adjunkter samt mellan övningslärare vid högre allmänna läroverket i Luleå och motsvarande lärare vid samskolorna i Piteå och Haparanda, finner Överstyrelsen de föreslagna förhöjningarna så måttliga, att lägre belopp icke bör för någon lärare ifrågakomma.

Överstyrelsen instämmer likaledes med Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande och på de i dess utlåtande angivna grunder därutinnan, att förhöjningen bör hänföras till tjänstgöringspenningarna.

Under sådana omständigheter komme den årliga kostnaden att inskränka sig till 300 kronor för varje tjänstgörande ordinarie eller extra ordinarie ämneslärare, 150 kronor för varje tjänstgörande ordinarie eller extra ordinarie ämneslärarinna och 150 kronor för varje tjänstgörande ordinarie eller extra ordinarie övningslärare enligt nedanstående fördelning efter de olika läroverkens stat för år 1911:

Högre allmänna läroverket i Luleå:

			Kronor.
1 rektor	å	300 kronor	300
6 lektorer	»	» »	1,800
10 adjunkter	»	» »	3,000
1 extra lärare	»	» »	300
3 övningslärare	»	150 »	450
Summa kronor			5,850

Samskolan i Piteå:

			Kronor.
1 rektor	å	300 kronor	300
3 adjunkter	»	» »	900
1 extra lärare	»	» »	300
3 ämneslärarinnor	»	150 »	450
3 övningslärare	»	» »	450
Summa kronor			2,400

Samskolan i Haparanda:

			Kronor.
1 rektor	å	300 kronor	300
3 adjunkter	»	» »	900
3 ämneslärarinnor	»	150 »	450
3 övningslärare	»	» »	450
Summa kronor			2,100

Summa summarum kronor 10,350

Beträffande samskolan i Piteå finnes all sannolikhet för att en extra lärare där blir behöfvig jämväl under läsåret 1910—1911, eftersom femte klassen under innevarande läsåår är uppdelad på två parallellavdelningar, den ena omfattande 24 och den andra 20 lärjungar. Då behovet av extra lärare vid de olika läroverken för läsåren 1910—1911 och 1911—1912 icke nu kan bedömas, men det väl är möjligt, att ytterligare en eller annan extralärare då kan bli behöfvig vid Läroverken i Luleå och Piteå, torde det ifrågasatta anslaget böra bli ett förslagsanslag å i runt tal 11,000 kronor.

Angående sättet för dessa medels utbetalning till lärarna m. m; därest sökandenas underdåniga framställning vinner bifall, så torde Överstyrelsen framdeles beredas tillfälle att däröver yttra sig.

På grund av vad sålunda blivit anført får Överstyrelsen på det sätt tillstyrka ifrågasvarande underdåniga framställning, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för beredande av avlöningsförhöjning åt lärarpersonalen vid högre allmänna läroverket i Luleå samt samskolorna i Piteå och Haparanda enligt ovan angivna grunder, under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag på extra stat för år 1911 å 11,000 kronor.

Stockholm den 11 januari 1910.

Underdånigst.

N. G. W. LAGERSTEDT.

ALFRED NORDFELT.

GUST. RUD. FÅHRÆUS.

Föredragande.

AUG. FALK.

J. LAGERGREN.

O. Sellgren.

Sammandrag

av de allmänna levnadsomkostnaderna inom olika län, enligt uppgifter från städer, köpingar, municipalsamhällen och andra större orter rörande de viktigaste slagen av livsmedel, hyror och skatter, grundat på den inom Kungl. Kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik verkställda undersökningen av levnadsomkostnaderna å postpersonalens stationsorter.

L ä n.	Antal orter från vilka uppgifter erhållits	De beräknade utgifterna för ett genomsnittshushåll (man, hustru och c:a två barn med en inkomst av c:a 2,000 kr.) för				Summa.	Den beräknade utgiftssumman pr hushåll och pr ort för orterna till-sammantagna beträffande livsmedel, hyror och skatter = 1,000.	Den beräknade utgiftssumman pr hushåll och pr ort för orterna till-sammantagna beträffande livsmedel och hyror = 1,000.
		de viktigaste slagen av livsmedel	hyra för två rum och kök	skatter (vid en inkomst av kronor 2,000).				
Stockholms stad	1	766	540	142	1,448	1,403	1,519	
Stockholms län	12	718	292	149	1,159	1,123	1,174	
Uppsala »	3	677	232	166	1,075	1,042	1,057	
Södermanlands »	12	663	248	152	1,063	1,030	1,059	
Östergötlands »	13	626	193	175	994	963	952	
Jönköpings »	12	628	173	172	973	943	931	
Kronobergs »	6	623	184	162	969	939	938	
Kalmar »	15	615	145	175	935	906	884	
Gottlands »	6	604	140	181	925	896	865	
Blekinge »	4	655	200	165	1,020	988	994	
Kristianstads »	12	634	156	157	947	918	919	
Malmöhus »	16	675	198	154	1,027	995	1,015	
Hallands »	6	660	191	153	1,004	973	990	
Göteborgs o. Bohus »	10	675	205	185	1,065	1,032	1,023	
Älvsborgs »	14	650	202	155	1,007	976	991	
Skaraborgs »	14	638	190	137	965	935	963	
Värmlands »	12	642	185	179	1,006	975	962	
Örebro »	16	629	196	154	979	949	959	
Västmanlands »	9	667	206	180	1,053	1,020	1,015	
Kopparbergs »	17	672	211	153	1,036	1,004	1,027	
Gävleborgs »	10	675	219	184	1,078	1,045	1,040	
Västernorrlands »	10	707	223	187	1,117	1,082	1,081	
Jämtlands »	8	704	224	227	1,155	1,119	1,079	
Västerbottens »	11	649	186	194	1,029	997	971	
Norrbottens »	10	728	294	174	1,196	1,159	1,188	

Till Konungen.

Rektorsäm-
betet vid
högre all-
männa läro-
verket i Lu-
leå den 28
september
1910 angäen-
de ortstill-
lägg för lä-
rare vid de
allmänna
läroverken
inom
Norrbottens
län.

Den 20 oktober 1909 avlät undertecknad till Kungl. Maj:t en underdånig skrivelse med underdånig hemställan, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att Riksdagen för beredande av ortstilllägg åt såväl ordinarie som extra och vikarierande lärare och lärarinnor vid allmänna läroverken inom Norrbottens län måtte å extra stat för år 1911 anvisa ett förslagsanslag av 10,650 kronor, varav till ämneslärare vid nämnda läroverk må utgå ett ortstilllägg å 300 kronor åt vardera samt till ämneslärarinnor och övningslärare vid samma läroverk ett ortstilllägg å 150 kronor åt vardera.

I nämnda underdåniga skrivelse framhölls bland annat, att ett par i ämnet vid 1909 års Riksdag av Herr E. Berggren inom Första kammaren och Herr G. Kronlund m. fl. inom Andra Kammaren väckta lika lydande motioner blivit av Riksdagen avslagna, sedan Statsutskottet funnit det framlagda förslaget till sina konsekvenser vara av så vittomfattande natur, att utskottet icke på den i motionerna lämnade utredning och kostnadsberäkning ansåg sig kunna tillstyrka förslaget;

att de i motionerna framhållna svårigheterna att anskaffa lärare till läroverken inom Norrbottens län under år 1909 ytterligare ökats, så att det under då varande förhållanden visat sig nästan omöjligt att uppehålla undervisningen på ett tillfredsställande sätt;

att under de tre senaste läsåren vid härvarande högre allmänna läroverk tjänstgjort inalles 12 olika extra och vikarierande ämneslärare, av vilka endast 4 genomgått stadgad provårskurs;

att det flitiga ombytet av lärare inverkat synnerligen menligt på undervisningen och lärjungarnas uppfostran vid läroverket samt

att det stora flertalet av statens tjänstemän inom Norrbottens län åtnjuta särskilda ortstilllägg.

Denna underdåniga framställning blev åtminstone i huvudsak tillstyrkt av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län samt av Kungl. Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk, varemot Kungl. Statskontoret i underdånigt yttrande den 27 januari 1910 visserligen ansåg, att vad som blivit anfört om lärarbristen i Norrbottens län vore synnerligen beaktansvärt, men likväl icke på anfört skäl ansåg sig då kunna förorda några undantagsåtgärder för lärarna i Norrbottens län.

Den 16 februari samma år förklarade Kungl. Maj:t ifrågavarande underdåniga framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Oaktat så jämförelsevis kort tid förflutit sedan underdånig framställning om åtgärders vidtagande för erhållande av tillräckligt antal kvalificerade lärarkrafter vid allmänna läroverken inom Norrbottens län blivit av Kungl. Maj:t avslagen, så anser jag mig likväl skyldig att

fästa Eders Kungl Maj:ts uppmärksamhet på att de missförhållanden, som närmast framkallade föregående års underdåniga framställning, under innevarande år ytterligare ökats.

Sålunda har adjunkten i matematik och biologi, lektorn i matematik och fysik samt gymnastikläraren vid härvarande läroverk under året vunnit transport till läroverk i mellersta Sverige, varjämte lektorn i franska och engelska sökt samt lektorn i biologi och kemi har för avsikt att vid första lämpliga tillfälle söka transport till sydligare delar av landet. Lektorsbefattningen i kristendom och filosofisk propædvtik står fortfarande och sedan den 1 januari 1909 ledig av brist på kompetent sökande. En adjunktstjänst i matematik och fysik, som varit ledig sedan den 1 april 1909, har upprepade gånger varit förklarad till ansökan ledig utan att finna någon sökande.

Utom av rektor, 3 ordinarie lektorer samt 7 ordinarie adjunkter uppehålls undervisningen vid läroverket under innevarande termin av 6 vikarierande och extra lärare, av vilka ingen genomgått stadgad provårskurs och endast en avlagt sådan akademisk examen, som medför behörighet till adjunktstjänst. En ledig adjunktstjänst, till vilken ingen vikarie kunnat erhållas, uppehålls gemensamt av 4 av läroverkets övriga lärare jämte en vid härvarande folkskoleseminarium tjänstgörande c. o. adjunkt. Då dessa lärare för denna extra tjänstgöring ej uppbära högre arvode än efter cirka 85 kronor pr veckotimme och läsår — d. v. s. ej fullt kronor 2,50 pr lektion, vartill kommer rättande av lärjungarnas skriftliga arbeten m. m. — så är det knappast sannolikt, att några av läroverkets lärare till ett kommande läsår äro villiga att åtaga sig dylik tjänstgöring.

Det kan visserligen invändas, att även vid andra läroverk finnas vakanser, särskilt inom de matematiskt-naturvetenskapliga ämnesgrupperna, men det torde likväl icke finnas något annat allmänt läroverk, som nästan saknar ordinarie lärarekrafter i två ämnen med så stort timantal i veckan som ämnena matematik och fysik. För närvarande finnes nämligen vid läroverket ingen annan ordinarie lärare med undervisningsskyldighet i matematik eller fysik i första hand än undertecknad rektor. Undervisningen i dessa ämnen, som upptaga tillsammans 105 timmar i veckan, bestrides för närvarande på följande sätt:

	i matematik	i fysik
rektor (lektor i mat. och fysik)	10 timmar	7 timmar
lektorn i biologi och kemi	5 »	
en adjunkt i tyska, engelska och franska	9 »	
en » i modersm., tyska och engelska	9 »	
en vik. lektor ¹ (utan provår)	12 »	9 »
en vik. adjunkt ² (» »)	19 »	8 »
en extra lärare (fil. stud. utan tentamen i matematik eller fysik)	12 »	5 »
Summa	76 timmar	29 timmar

Härav framgår, att mer än 56 % av undervisningen i matematik bestrides av unga extra och vikarierande lärare utan någon undervisningsvana, omkring 24 % av samma undervisning bestrides av ej matematiskt utbildade ordinarie adjunkter inom humanistiska ämnesgruppen

¹ fil. kand. examen i maj 1910 (B i fysik)

² fil. kand. examen i sept. 1910 (utan betyg i fysik)

samt ej fullt 20 % av verkligen teoretiskt och praktiskt utbildade matematiklärare. Beträffande undervisningen i fysik, så bestrides endast 24 % av denna av fullt utbildad lärare.

Ehuru läroverket såväl under närmast föregående som under innevarande år synes hava erhållit synnerligen intresserade och med hänsyn till deras bristande utbildning och ovana på lärarbanan mycket dugliga extra och vikarierande lärarekrafter i berörda ämnen, så är det helt naturligt, att undervisningen i längden måste bli lidande på det ständiga ombytet av lärare, vilka dessutom sakna den utbildning, som gällande läroverksstadga förutsätter. Det är fara värt, att läroverket ej ser sig i stånd att kunna meddela sådan undervisning, att dess lärjungar kunna inhämta de kunskaper, som erfordras för realskole- och studentexamina och som de behöva för sin fortsatta utbildning, samt att således Norrbottens ungdom ifråga om skolutbildning skall komma i en sämre ställning än landets övriga ungdom.

Dessa svårigheter att anskaffa extra lärarekrafter ha föfunnits, oaktat Luleå stad under åren 1908—1910 utbetalt hyresbidrag med 10 % av arvodet till extra och vikarierande lärare. Undertecknad har för en tid sedan gjort framställning hos stadsfullmäktige härstädes om dylikt anslags beviljande även för åren 1911—1913, men då staden är synnerligen tyngd av andra nödvändiga utgifter, och då numera knappast någon annan stad lämnar dylikt bidrag, så torde utsiktorna för anslagets förnyande ej vara stora.

Då Luleå stad och Norrbottens län med jämförelsevis stora uppoffringar byggt ett nytt och tidsenligt läroverkshus, så torde det vara synnerligen önskvärt, att statsmakterna vidtaga åtgärder för att i möjligaste mån skaffa läroverket lärare.

Ehuru jag för min del å ena sidan är övertygad om, att den riktiga lösningen av frågan kan vinnas endast genom att bevilja samtliga lärare här vissa förmåner, så måste jag å andra sidan taga hänsyn till Kungl. Maj:ts beslut den 16 februari detta år, vadan jag åtminstone ej för närvarande anser mig kunna förnya föregående års framställning i oförändrat skick.

Under förhoppning om att åtminstone för den närmaste tiden kunna något så när råda bot för de berörda missförhållandena, så vill jag därför inskränka mig till att söka utverka bättre löneförmåner för de här tjänstgörande extra och vikarierande lärarna. Men då enligt vad erfarenheten visat undervisningen vid härvarande läroverk till en stor del kommer att uppehållas av dylika lärare, tills mera effektiva åtgärder mot lärarebristen härstädes kunna vidtagas, så måste den arvodesförhöjning å 300 kronor för läsår, som föreslogs i föregående års framställning, få anses alldeles otillräcklig.

Beträffande det belopp, vartill arvodet för sistnämnda lärare lämpligen bör sättas, så vill jag erinra om att i enlighet med 1909 års Riksdagsbeslut e. o. adjunkterna vid härvarande folkskoleseminarium för närvarande åtnjuta arvode efter 2,600 kronor för läsår. Denna förmån upphör dock med ingången av år 1911, då nämligen seminariets ämneslärare komma på ordinarie stat. Oaktat dylik arvodesförhöjning har seminariet åtminstone ej på alla platser kunnat erhålla fullt kvalificerade lärarekrafter, vilket tyder på att detta arvode varit snarare för lågt än för högt tilltaget. Emellertid tror jag mig kunna hysa grundade förhoppningar om, att läroverket härstädes skulle kunna erhålla acceptabla vikarier och extra lärare, om arvodet för dessa bestämdes till 2,600 kronor för läsår.

En sådan höjning i arvodet torde utom vad som förut är anfört även kunna motiveras med hänsyn att till statsverket såväl under de senare åren som under innevarande år och sannolikt även under följande år genom de många vakanserna gjort och kommer att göra stora besparingar i den för härvarande läroverk fastställda lönestaten. Under år 1909 voro följande tjänster vid läroverket lediga: en lektorstjänst under 12 månader, en annan lektorstjänst under 6 månader, en adjunktstjänst under 9 månader, en annan under 5 månader och en tredje under 4 månader. Under innevarande år äro följande tjänster lediga: en lektorstjänst

sannolikt hela året, en annan under fem månader, en tredje under fyra månader, en adjunkts-tjänst under hela året och en annan under 6 månader, teckningsläraretjänsten under 5 månader samt gymnastikläraretjänsten under 2 månader.

Vad som här blivit anfört gäller i främsta rummet högre allmänna läroverket i Luleå, men då det torde vara för vederbörande myndigheter bekant, att ungefär liknande missför-hållanden äro rådande vid samskolorna i Haparanda och Piteå — oaktat det tydligen ej erbjuder fullt så stora svårigheter att anskaffa acceptabla lärare för realskolans klasser — samt då läroverket här åtminstone i viss mån är beroende av den undervisning, som meddelas i länets övriga allmänna läroverk, så torde motsvarande förmåner även böra komma nämnda samskolor till godo.

Med anledning av vad jag sålunda anfört, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes utverka,

att arvodet åt vikarierande och extra ämneslärare vid de allmänna läroverken inom Norrbottens län från och med höstterminen 1911 och tillsvidare intill dess nya bestämmelser angående avlöning för dylika lärare må kunna bliva gällande, må utgå efter 2,600 kronor för läsår räknat.

Luleå i rektorsämbetet den 28 september 1910.

Underdånigst:

HARALD WALLIN.

Till Konungen.

Läroverks-
överstyr-
relsen den 11
november
1910 angående
ortstill-
lägg för lä-
rare vid de
allmänna
läroverken
inom Norr-
bottens län.

I anledning av lärhos återgående nådiga remiss för Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk — — — — i underdånighet anföra följande.

Såsom framgår av förevarande underdåniga framställning, ingick rektor vid högre allmänna läroverket i Luleå med underdånig hemställan av den 20 oktober 1909 angående ortstilllägg å 300 kronor åt ordinarie och extra ordinarie ämneslärare samt å 150 kronor åt ordinarie och extraordinarie ämneslärarinnor och övningslärare vid de allmänna läroverken i Norrbottens län vilken hemställan av överstyrelsen tillstyrktes i underdånigt utlåtande den 11 januari 1910, men av Eders Kungl. Maj:ts jämlikt nådigt beslut den 16 februari 1910 icke föranledde någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Nu har nämnde rektor med frambållande bland annat därav, att de missförhållanden, som närmast framkallade föregående års underdåniga framställning, under innevarande år ytterligare ökats, samt med särskilt betonde av svårigheterna att anskaffa extra lärarekrafter, inkommit med förnyad underdånig framställning i ärendet, varvid han emellertid inskränkt sig till att hemställa om en avlösningsförhöjning åt de manliga extra ordinarie lärarna, dock så att sådan lärares arvode skulle utgå med 2,600 kronor för läsår. Detta förslag innebär sålunda en förhöjning med 600 kronor åt fullt kompetent extra ordinarie lärare. Huruvida även extra ordinarie lärare utan kompetens skulle i arvode uppbära 2,600 kronor, synes däremot icke med full tydlighet framgå av den underdåniga ansökningen.

I anledning härav får Överstyrelsen, som, under hänvisning jämväl till den ytterligare utredning, Överstyrelsen förebragt i sitt underdåniga utlåtande den 24 oktober 1910 angående revision av de för lärarne vid rikets allmänna läroverk m. m. gällande lönestater, anser sig kunna i huvudsak vitsorda riktigheten av rektors uttalanden angående svårigheterna att få ordinarie och extra ordinarie lärarebefattningar vid de allmänna läroverken i Norrbotten vederbörligen besatta, erinrar därom, att Överstyrelsen i nämnda underdåniga utlåtande vidhållit dels sitt den 4 januari och den 28 september 1906 avgivna underdåniga förslag om en förhöjning med 500 kronor av kompetent extra ordinarie lärares avlöning, dels sin den 11 januari 1910 gjorda hemställan om förhöjning bland annat med 300 kronor åt sådan lärare vid läroverk i Norrbottens län ävensom att Överstyrelsen i samma utlåtande ansett sig böra framhålla, att frågan om avlösningsförhöjning åt lärarepersonalen vid de allmänna läroverken i sagda län kunde och borde lösas oberoende av spörsmålet om den allmänna löne-regleringen och sålunda icke behövde fördröjas av de vidlyftigare förhandlingar, som den sistnämnda frågan kunde komma att kräva.

Under sådana omständigheter och då, under förutsättning av bifall till Överstyrelsens anförda två förslag, arvodet för kompetent extra ordinarie lärare vid läroverket i Norrbottens län skulle komma att uppgå till 2,800 kronor finner Överstyrelsen i frågavarande underdåniga

framställning med däröver avgivna yttranden icke föranleda annat uttalande å Överstyrelsens sida, än att Överstyrelsen anser vad av rektorerna vid högre allmänna läroverket i Luleå och samskolan i Haparanda framhållits rörande svårigheterna att anskaffa extra ordinarie lärarekrafter vid de allmänna läroverken i Norrbottens län utgöra en ytterligare anledning för statsmakterna icke blott att sörja för en höjning av dessa lärares arvoden utan även att tillse, att en sådan höjning snarast möjligt måtte åvägabringas.

Överstyrelsen får i sådant syfte meddela, att lärarnas och lärarinnornas antal vid högre allmänna läroverket i Luleå och samskolorna i Haparanda och Piteå, vilket angavs i ovannämnda underdåniga utlåtande den 11 januari 1910, är oförändrat från föregående läsår.

Stockholm den 11 november 1910.

Underdånigst.

B. Jn. BERGQVIST.

N. G. W. LAGERSTEDT.

ALFRED NORDFELT.

föredragande.

GUST. RUD. FÄHRÆUS.

AUG. FALK.

O. Sellgren.

Till Konungen.

J. V. Lindgren m. fl. få påkalla Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för följande underdåniga framställning. den 4 februari 1911 angående löne-reglering för lärarna vid de allmänna läroverken.

Undertecknade, lärare vid h. allm. läroverket i Umeå, anhålla i underdånighet att få påkalla Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för följande underdåniga framställning.

Behovet av en snar förbättring av läroverkslärarnas avlöning är enligt vår mening till fullo styrkt och påvisat genom flera till Eders Kungl. Maj:ts ingivna underdåniga skrivelser. Vi för vår del hålla före, att avlöningsförhållandena för flertalet läroverkslärare till följd av många omständigheter, främst penningevärdets fall, äro mera otillfredsställande nu än före den senast genomförda löne-regleringen. Tillräcklig utredning angående omfattningen av en löneförbättring för läroverkens lärare synes oss också föreligga. Vi tillåta oss i detta avseende att hänvisa till Svenska Läraresällskapets underdåniga framställning av den 11 juni 1910 och Kungl. Överstyrelsens för rikets allmänna läroverk däröver avgivna utlåtande. Beträffande lektorernas avlöning bedja vi emellertid att få erinra om en av dem till Eders Kungl. Maj:ts ingiven skrivelse, innehållande en grundlig utredning, som med sin bindande motivering icke var för Överstyrelsen tillgänglig, när dess utlåtande avgavs, och för övningslärarnas avlöning hänvisa vi till deras egen underdåniga skrivelse.

Tillika bedja vi, som hava vår verksamhet långt uppe i övre Norrland och som därför av egen erfarenhet livligt känna behovet av dyrortstillägg för här tjänstgörande lärare, Eders Kungl. Maj:ts att behjätta detta behov. Kungl. Läroverksöverstyrelsen har visserligen hemställt, att dyrortstillägg skulle tilldelas endast lärarna vid de allm. läroverken i Norrbottens län. Men Överstyrelsen medger själv, att sådant ortstillägg är behöfligt i hela Övre Norrland. Åtminstone för läroverken i Västerbottens län — såväl i Umeå som i Skellefteå — föreligga ungefär samma skäl därför som för läroverken i Norrbottens län. Här ledigblivna tjänster äro mycket litet eftersökta. Så har t. ex. ledigförklarad lektorstjänst i Umeå under de senaste åren aldrig lockat mer än en sökande, och dock ha ej mindre än tre sådana tjänster varit lediga, alla tre i olika ämnen. Och lärartjänster vid samskolan i Skellefteå ha visat sig fullt ut lika svåra att få besatta som vid samskolorna i Norrbottens län. — Svårigheten att få vikarier är också stor här som i Norrbotten. Vikarier med full kompetens för lektors- resp. adjunktstjänst har det under de sista fem åren endast i sällsynta undantagsfall lyckats att förvärva hit upp. I flera fall ha unga studenter utan akademisk examen måst förordnas. — Och slutligen har även här hos ordinarie lärare visat sig stor benägenhet att efter en tids tjänstgöring härstädes söka transport till städer med billigare levnadskostnader, bättre läge eller större möjligheter att erhålla extra förtjänster. På de sista fyra åren ha ej mindre än fem av ämneslärarna vid Umeå läroverk, vilket utgör en tredjedel av hela antalet här anställda ämneslärare, sökt och erhållit transport till sydligare orter. — Då staten redan förut sett sig nödsakad att bevilja dyrortstillägg åt flera tjänstemannagrupper i Övre Norrland, såsom landsstats-, post-, telegraf- och järnvägstjänstemän, synes tiden vara inne att också bereda samma förmån åt lärarna vid allmänna läroverk här uppe och det åtminstone i samma ut-

sträckning som åt tjänstemän vid landsstaten, varom också Sv. Lärarsällskapet i sin ovan nämnda skrivelse framställt yrkande.

På grund av vad vi sålunda anført, tillåta vi oss i underdånighet hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes redan vid innevarande års riksdag framlägga proposition om förbättring av lärarnas vid de allmänna läroverken avlöning och därvid, så långt möjligt är, tillgodose icke blott de krav, som framställas i Kungl. Överstyrelsens för rikets allm. läroverk utlåtande den 24 oktober 1910, utan ock de önskemål, som lektorerna och övningslärarna vid de allmänna läroverken i särskilda skrivelser för Eders Kungl. Maj:t framburit, och — sist men icke minst viktigt — det enligt vår mening tvingande behovet av dyrtillägg för lärarna vid allmänna läroverk i Övre Norrland.

Umeå den 4 februari 1911.

Underdånigst

(Underskrifter)

Till Konungen.

*A. Nordfelt
den 8 oktober
1912 an-
gående avlö-
ningsförhöj-
ning för rek-
torer och
ordinarie
lärare vid
provårs-
läroverk.*

Då en allsidig utredning av lärarnas vid de allmänna läroverken löneförmåner är förestående tillåter sig undertecknad, efter samråd med rektorerna vid de övriga provårs-läroverken, att framhålla följande synpunkter, som synas mig tala för en särskild löneförhöjning åt lärarna vid sistnämnda läroverk.

Provårsläroverken intaga i en del viktiga avseenden en särställning bland rikets allmänna läroverk. Då deras lärare ha sig ålagt, att handleda lärarkandidaterna under deras utbildning för lärarkallet, fordras givetvis av nämnda lärare större förutsättningar än av lärare, som icke fått sig en så krävande uppgift tilldelad. Av denna uppgift följer ock en ökad arbetsbörda, särskilt på grund av den tid, som upptages av konferenser eller andra förhandlingar m. m. för beredande eller bedömande av lärarekandidaternas arbete.

Nämnda särställning är ock i läroverksstadgan erkänd, dels genom § 183 mom. 3, som beträffande tillsättning av lärare vid provårsläroverk föreskriver, att särskilt avseende skall fästas å sökandes lämplighet att biträda vid lärarkandidaters handledning, dels genom § 133 mom. 5, enligt vilket för lärare, vars tid i större utsträckning tages i anspråk för lärarkandidaters handledning, det stadgade måttet av tjänstgöring må kunna i viss mån minskas.

Sistnämnda bestämmelse är emellertid så beroende av tillfälliga omständigheter, att den ofta blir föga effektiv. Bland annat sammanhänger dess tillämpning på det närmaste med tillgången på lärarkrafter i de olika ämnena, varav följer, att det till exempel är omöjligt att befria en matematiklärare från en del undervisningstimmar, när det icke finnes någon lärare vid läroverket, som är kompetent att övertaga dem. Vidare måste en förtänksam rektor, för att icke över hövan öka det jäktande arbetet vid höstterminens början, redan vid vårterminens slut i huvudsak fördela undervisningsskyldigheten mellan lärarna. Men då han på grund av gällande författningar tidigast fram i juli kan erhålla underrättelse om de blivande lärarkandidaterna och deras ämnen, kan det icke undvikas, att den i § 133 medgivna lindringen ibland kommer att utfalla ganska ojämnt.

Emellertid utgå till de lärare, som särskilt tagas i anspråk för lärarkandidaternas handledning, liksom ock till föreståndaren för den praktiska provårskursen, vilken i regeln är densamma som läroverkets rektor, vissa av Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk för varje termin bestämda arvoden.

Dessa arvoden, som för lärarna vid högre allmänna läroverket i Uppsala under de tio senaste terminerna växlat mellan lägst 15 och högst 320 kronor för lärare och termin samt i medeltal för termin till varje i provåret biträdande lärare utgått med 76 kronor, äro dock på grund av sin natur mycket oberäkneliga iukomstkällor. Så kan det mycket väl hända, att en lärare, som ena läsåret av provårskursen haft en inkomst av ett par hundra kronor, nästa läsår därav icke får någon inkomst alls, emedan ingen går provår i hans äm-

nen, liksom ock att en annan av liknande anledning får termin efter termin nöja sig med intet eller mycket obetydligt arvode.

Av ovanstående framgår, att hänsyn är tagen till de lärare, som direkt biträda vid provåret om ock bestämmelserna i detta syfte äro underkastade inverkan av tillfälliga omständigheter.

Sagda bestämmelser och nämnda särskilda arvoden böra emellertid i varje fall bibehållas, enär deras avskaffande skulle innebära en alltför stor orättvisa mot de av provårsarbetet mest upptagna lärarna.

Men vad lärarpersonalen vid provårsläroverken dessutom behöver, det är en stadigvarande inkomst för alla utöver den avlöning, som tillkommer lärare vid andra allmänna läroverk och oberoende av det särskilda arvodet.

Denna fasta förhöjning anser jag kunna ifrågasättas dels med hänsyn till provårsläroverkens bästa, dels med hänsyn till samtliga där anställda lärares ökade arbete och ansvar.

Det är nämligen icke möjligt att blunda för det förhållandet, att mera än hittills behöver göras för att draga de bättre och bästa lärarkrafterna till provårsläroverken, om dessa skola kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Ej heller låter det sig förneka, att under de senaste åren antalet sökande till lärare- och även rektorsbefattningar vid dessa läroverk ibland visat sig mindre än önskligt varit.

Vad den andra synpunkten — lärarnas — angår, synes tillräcklig uppmärksamhet icke hava blivit fäst vid det förhållandet, att de samtliga, vare sig de komma i åtnjutande av särskilt arvode eller icke, äro underkastade ökade ansträngningar för sin utbildning och ökat arbete i sin tjänstgöring.

I dessa avseenden torde följande böra framhållas.

Provårsläraren har att vid planläggningen av sitt arbete tillgodose två olika ändamål: lärjungarnas undervisning och de auskulterande lärarkandidaternas utbildning. Det förra ändamålet tyckes måhända icke kräva något annat eller mera än vad som fordras även av icke provårslärare. Men man förbiser då, att provårslärarnas undervisning har karaktär av att vara föredöme för andra och därför förutsätter dels mera djupgående och omfattande studier samt en omsorgsfullare förberedelse av lektionerna, dels, med hänsyn jämväl till det andra ovannämnda ändamålet, en alldeles särskild uppmärksamhet på den egna undervisningen, så att de olika momenten i ett psykologiskt riktigt förfaringssätt bli tydliga även för en oövad iakttagare. Nybörjare ha benägenhet att fästa sig för mycket vid enskildheter och ytterligheter i det de iakttaga, och den auskulterande läraren får därför efter lektionen för lärarkandidaten framlägga motiven för den använda lärogången m. m. Dessa krav ställas på alla vid provårsläroverk anställda lärare.

Vidare är att märka, att även de lärare, som icke ha direkt befattning med provåret, ibland få sin tid upptagen jämväl av andra dithörande angelägenheter, till exempel konferenser och metodiska föreläsningar.

Slutligen är det uppenbart, att lärarna vid provårsläroverken, vare sig de biträda vid handledningen eller ej, icke kunna undgå att känna trycket av det ansvar, som på grund av lärarkandidaternas ständiga åhörande av lektionerna är förenat med deras arbete, och det är icke obekant, att denna omständighet avhållit dugande lärare från att söka anställning vid provårsläroverk.

Genom ovanstående torde vara ådagalagt, att större anspråk ställas på samtliga lärare vid provårsläroverk än på lärare vid övriga allmänna läroverk, och detta såväl i fråga om deras utbildning och fortbildning i den vetenskapliga sidan av deras ämnen som ock i fråga om den rent pedagogiska verksamheten.

På grund härav torde en häremot svarande förhöjning i deras avlöning kunna med fog ifrågasättas. En sådan förhöjning har veterligen varit på tal såväl i den mera enskilda diskussionen som vid officiell utredning av lärarnas avlöningsförhållanden. Om denna angelägenhet icke föranlett något officiellt uttalande torde det huvudsakligen ha berott därpå, att provårsinstitutionen i dess nuvarande form ej är tillräckligt gammal för att ha kunnat inverka på föregående allmänna löneregleringar. Den ifrågasatta förhöjningen torde, om den skall göra åsyftad verkan, icke böra bestämmas till lägre belopp än 500 kronor och synes böra föras till tjänstgöringspenningarna.

Det kan bli en fråga för sig, huruvida även rektorn vid provårsläroverket kan anses berättigad till den ifrågavarande förhöjningen. Om han icke är föreståndare för den praktiska provårskursen, är han givetvis att i förevarande avseende alldeles jämföras med övriga lärare. I annat fall är visserligen hans arvode att betrakta såsom stadigvarande, men det kan sättas i fråga huruvida det, med hänsyn till önskvärdheten att förvärva så dugande föreståndare som möjligt för den praktiska provårskursen, vore lämpligt att höja de övriga lärarnas löneförmåner men icke rektorns. Detta synes så mycket mindre billigt som det är en ganska allmänt omfattad åsikt, att särskilt rektorerna vid de högre allmänna läroverk, som ha ett större lärjungeantal, åtnjuta en jämförelsevis ganska knapp avlöning för sin tjänst.

Beträffande rektorsbefattningen i övrigt vore utan tvivel en del önskemål att framställa särskilt från provårsläroverkens synpunkt, men inskränker jag mig till att framhålla, att därest lindringar i rektorernas tidvis alltför omfattande arbetsböda — till exempel i form av nedsättning i minimiantalet undervisningstimmar och befrielse från eller särskilt biträde vid uppgörande av räkenskaperna — komma att ifrågasättas, sådana lindringar äro i synnerhet av behovet påkallade för rektorerna vid provårsläroverken.

På grund av vad sålunda blivit anfört får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för att ordinarie lärare ävensom rektor vid provårsläroverk måtte, med bibehållande av nu utgående särskilda arvoden, beredas en avlöning, som med 500 kronor överstiger den, som är eller kan varda bestämd för ordinarie lärare och rektor vid övriga allmänna läroverk.

Uppsala den 8 oktober 1912.

Underdånigst

A. NORDFELT,

rektor vid högre allmänna läroverket i Uppsala.

Bil. XXVIII: 16.

Till Konungen.

Sedan till Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk skrivelse ingått innehållande underdånig framställning, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att ordinarie lärare ävensom rektor vid provårsläroverk måtte med bibehållande av nu utgående särskilda arvoden beredas en avlöning, som med femhundra kronor överstiger den, som är eller kan vardå bestämd för ordinarie lärare och rektor vid övriga allmänna läroverk, får Överstyrelsen, som finner ansökningens syfte i hög grad behjärtansvärt, med hänsyn därtill att Eders Kungl. Maj:t behagat uppdraga åt en utredningsnämnd att efter verkställd undersökning framlägga förberedande förslag till ny löne- och pensionsreglering bland annat för lärarpersonalen vid rikets allmänna läroverk, till Eders Kungl. Maj:t överlämna ovanbemälda underdåniga framställning.

*Läroverks-
överstyrelsen
angående
avlönings-
förhöjning
för rektorer
och ordina-
rie lärare
vid provårs-
läroverk.*

Stockholm den 24 januari 1913.

Underdånigst

B. J: N BERGQVIST.

N. G. W. LAGERSTEDT.

GUST. RUD. FÅHRÆUS.

GUST. RYDBERG.

ANDERS HENNIG.

Föredragande.

/ O. Sellgren.

Till Konungen.

*J. Kjeder-
qvist m. fl.
rektorer vid
allmänna
läroverk an-
gående rek-
torernas vid
de allmänna
läroverken
avlönings-
förmåner.* Med anledning av den pågående utredningen av lärarnes vid de allmänna läroverken lönefråga våga undertecknade, rektorer vid de högre allmänna läroverken, realskolorna och statens samskolor, härmed i djupaste underdånighet inför Eders Kungl. Maj:t framlägga de särskilda förhållanden och därav betingade allmänna önskemål, vilka synas oss värda beaktande med hänsyn till den del av berörda lönefråga, som avser rektorerna vid de allmänna läroverken.

De arbetsuppgifter, som åligga rektorerna vid de allmänna läroverken, äro av en avsevärt mer krävande art än de, som äro övriga lärare ålagda. Förutom undervisnings-skyldigheten, vilken särskilt vid real- och samskolorna, men även vid en del av de högre läroverken är ganska omfattande, hava rektorerna sig ålagda en hel del skiftande göromål, som direkt äro förknippade med chefskapet för läroverken. Hit hör det allmänna övervakandet av skolarbetets gång, vidare en mångfald expeditionsgöromål, vilka kräva avsevärd tid och omtanke, vården av läroverkens olikartade ekonomiska angelägenheter, vilken, redan i sig själv betungande nog, även innebär ett ekonomiskt ansvar för förvaltningen av läroverkens ej sällan betydande tillgångar; slutligen bör härtill för real- och samskolorna läggas vården om de växande biblioteken. Även om rektorerna vid de större läroverken hava en god hjälp vid expeditionsarbetet i de särskilt avlönade skrivbiträdena, så är i varje fall deras arbete synnerligen omfattande, och ej sällan nödgas de till och med bekosta särskild skrivhjälp för arbete, som med hänsyn till arvodets begränsning ej rimligen kan åläggas skrivbiträdena. Arten av rektorernas arbete förorsakar därjämte, att de i olikhet med övriga lärare icke utan ekonomisk uppoffring kunna i högre grad tillgodogöra sig verkliga ferier. Särskilt för de större läroverkens del sysselsättas rektorerna även under dessa tider på året med ett avsevärt expeditionsarbete, vartill kommer det besvärliga utarbetandet av olikartade arbetsordningar för den stundande lästerminen.

Det torde med hänsyn till de rektorerna sålunda åliggande mångsidiga och tyngande ämbetsuppgifterna samt det ansvar, som med deras ämbetsutövning är förknippat, ingalunda kunna sägas, att de i närvarande stund äro i förhållande till övriga lärarkategorier särskilt högt avlönade, i all synnerhet om skälig hänsyn toges även därtill, att denna deras ämbetsutövning i vida högre grad än övriga läraruppgifter vid läroverken tvingar till en koncentration av arbete och intresse, som i regel utesluter nämnvärda möjligheter till biförtjänster. Och i någon mån förtjänar härvidlag även att uppmärksammas den omständigheten, att rektors ämbetsställning till en viss grad utsätter honom för utgifter, som ej i samma mån krävas av övriga lärare.

I själva verket synas rektorstjänsternas löneförmåner hittills icke hava gjort dem i högre grad lockande; särskilt till rektorstjänsterna vid de högre läroverken är antalet sökande i regel litet, en omständighet, som helt säkert i ej ringa mån sammanhänger med

de relativt begränsade lönerna å ena sidan, det tyngande arbetet och ansvaret å den andra. Det synes i själva verket föreligga en viss fara för att dessa tjänster, ej minst i följd av deras ringa ekonomiska lockelse, icke alltid kunna påräknas bliva besatta med så väl kvalificerade krafter, som önskligt vorc.

Vid en blivande löneroglering för lärarne vid de allmänna läroverken äro nu påpekade förhållanden förtjänta av ett allvarligt beaktande. Tyvärr torde det ej kunna sägas, att i för närvarande föreliggande förslag till definitiv löneroglering — Svenska lärarsällskapets underdåniga petition av år 1910 och Överstyrelsens för rikets allmänna läroverk förslag till löneroglering, avgivet samma år — rektorernas berättigade anspråk blivitt fullt tillgodosedda. Under det att för övriga ämneslärargrupper en verklig förbättring föreslagits, särskilt genom en avsevärd höjning av de lägre lönegraderna, har för rektorerna, förutom någon höjning av den högsta lönegraden såsom resp. lektor och adjunkt, vilken utgör rektors grundlön, endast föreslagits den förbättringen, att ålderstillägget skulle utgå efter fem, i stället för nu efter tio år, en förbättring, som ingalunda proportionsvis motsvarar de löneförmåner, vilka äro för lektorer och adjunkter föreslagna. Då det kan förväntas, att tilläventyrs i viss mån andra synpunkter än de, som legat till grund för förut tillämpade lönesatser, vid den nu förestående lönerogleringen komma att anläggas, och då Svenska lärarsällskapets förslag till löneroglering av år 1910 genom den nyligen framlämnade lärarpetitionen om provisorisk löneroglering kan sägas vara betecknat såsom numera icke tillfyllestgörande, torde ett försök att i fixerat förslag till löner precisera våra önskemål för närvarande ej gärna kunna bliva av nämnvärd praktisk betydelse. Emellertid synes det oss, som om, under förutsättning att, såsom i förenämnda förslag till löneroglering föreslagits, antalet ålderstillägg för lektorer och adjunkter bestämmes till tre och rektorernas grundlön — oavsett bostaden eller hyresersättningsmedlen — fortfarande som hittills sättes lika med lektors- resp. adjunktslön i högsta lönegraden, våra önskemål skulle bliva skäligen tillgodosedda, därest för rektorer bestämmas två ålderstillägg av samma storlek som för övriga ämneslärarkategorier att utgå efter resp. fem och tio års rektorstjänstgöring.

Undertecknade, rektorer vid de allmänna läroverken, våga härmed i djupaste underdånighet uttala den förhoppningen, att vid en blivande löneroglering de här framhållna synpunkterna och önskemålen måtte vinna beaktande. Vi våga med så mycket större tillförsikt ge uttryck åt denna vår förhoppning, som nyligen på Eders Kungl. Maj:ts initiativ våra pensionsförhållanden blivitt på ett tillfredsställande sätt reglerade.

— — — — den 8 februari 1913.

Underdånigst

(Underskrifter).

Till Konungen.

*Rektor och
lektorer vid
högre lärar-
rinnese-
minariet den
28 maj 1913
angående av-
löning för
lärare vid
högre lärar-
rinnese-
minariet.*

I det av Folkundervisningskommittén till Eders Kungl. Maj:t avgivna underdåniga betänkandet angående folkskoleseminarierna har med avseende på de vid dessa seminarier anställda adjunkternas lön det förslag gjorts, att högre löneförmåner må tillerkännas dem ända vid rikets allmänna läroverk anställda adjunkterna. Kommittén har nämligen föreslagit, att nuvarande lektorslön må tillkomma manlig gift seminarieadjunkt och att för manlig ogift seminarieadjunkt ävenså må göras en, dock mindre, förhöjning i nu utgående löneförmåner.

Lektorerna vid Statens Högre Lärarinneseminarium intaga i förhållande till de allmänna läroverkens lektorer en ställning analog med den, som folkskoleseminariernas adjunkter intaga till de allmänna läroverkens adjunkter, eftersom Högre Lärarinneseminariet är en utbildningsanstalt för lärarinnor. Såsom framgår av de i bifogade årsredogörelse angivna lärokurserna sträcker sig den undervisning, som meddelas i seminariets högre kurs — den speciellt fackutbildande tvååriga kursen — jämte den valfria fjärde årskursen långt utöver det kunskapsområde, som undervisningen på gymnasiet omfattar, i vissa ämnen så långt, att någon jämförelse ej torde kunna komma i fråga. Undervisningen i nämnda högre kurs sträcker sig nämligen in på områden, som tillhöra filosofisk ämbetsexamen och teologie kandidatexamen, i den valfria fjärde årskursen beträffande vissa ämnen t. o. m. in på filosofie licentiatexamen. Undervisningen bedrivs till mycket stor del på akademiskt vis. Föreläsningar intaga en stor plats i arbetet, seminarieövningar och laborationer efter universitetsmönster hava införts, och eleverna bedriva självstudier, kontrollerade genom tentamina. Detta tillämpande av akademiska undervisnings- och studiemetoder är en nödvändig följd av den nyligen genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga brev av den 21 april 1911 skedda omorganisationen av Högre Lärarinneseminariet, vilken ju till väsentlig del åsyftat ett genom specialisering åstadkommet utvidgande och fördjupande av de blivande lärarinnornas fackutbildning.

Det är tydligt, att på grund av ovan anförda förhållanden större fordringar ställas på lärarne vid Högre Lärarinneseminariet än på gymnasielärarne. För lärarne vid Högre Lärarinneseminariet blir det i ännu högre grad än för de sistnämnda en nödvändighet att följa framsteg och nya rön på det vetenskapliga och pedagogiska området. Seminarielärarnes tjänstgöring fordrar av dem, att de alltfört bedriva vetenskapliga studier, vilket ju kräver mycken tid och stora kostnader.

För erhållande av adjunktsbefattning vid folkskoleseminarierna har folkundervisningskommittén föreslagit skärpta kompetensvillkor. Någon sådan bestämmelse finnes icke stadgad som villkor för erhållande av lektorsbefattning vid Högre Lärarinneseminariet. Att man emellertid med avseende på tillsättande av sådan befattning ansett, att särskilda synpunkter böra göras gällande, framgår av att vid Högre Lärarinneseminariet, i olikhet med de allmänna läroverken, lärare utan ansökan kan av Kungl. Överstyrelsen för rikets allmänna läroverk föreslås till erhållande av sådan befattning. Det må i detta sammanhang vara oss tillåtet

att omnämna, att samtliga seminariets nuvarande lektorer haft akademisk tjänstgöring såsom docenter eller i ej ringa utsträckning idkat vetenskapligt eller pedagogiskt författarskap.

Av det sagda framgår, att större fordringar, för att icke säga fordringar av annan art, ställas på lärarne vid Högre Lärarinneseminariet än på lärarne vid de allmänna läroverken. Det synes rimligt och vore även för lektorskompetenta lärare synnerligen önskvärt, att möjlighet bereddes de bäst kvalificerade att kunna befordras till plats med något högre lön, liksom det enligt Folkundervisningskommitténs förslag för särskilt meriterade adjunktskompetenta lärare skulle beredas tillfälle att genom anställning vid folkskoleseminarierna erhålla en gynnsammare ekonomisk ställning. För själva institutionen vore det ju givetvis en fördel, om sådana ekonomiska förmåner vore förenade med lärarplatserna vid densamma, att den droge till sig särskilt väl meriterade lärarkrafter.

Med stöd av vad ovan anförts drista vi oss i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t vid en eventuell löne reglering för lärare vid de allmänna läroverken och Högre Lärarinneseminariet täcktes taga under omprövning, huruvida icke åt lektorerna vid Högre Lärarinneseminariet borde beredas något högre löne förmåner än de, som kunna komma att tillerkännas lektorerna vid de högre allmänna läroverken.

Stockholm den 28 maj 1913.

Underdånigst

L. M. WÆRN.

A. TEOD. MALMBERG.

ODAL OTTELIN.

OLOF JOSEPHSON.

ADOLF AHLBERG.

R. E. ZAKRISSON.

GUST. O. MALME.

CARL KULLGREN.

Till Konungen.

*Gymnastik-
lärarkon-
gressen i
Stockholm
1913 an-
gående av-
löningsför-
höjning för
vissa gym-
nastiklärare
vid all-
männa läro-
verk.*

Hos Eders Kungl. Maj:t få vi härmed i underdånighet anhålla om ett statsbidrag, stort nog att tillförsäkra adjunkts lön åt de vid rikets allmänna läroverk anställda gymnastiklärare, som innehava sina platser som huvudsyssla, d. v. s. de civila eller reservofficerare, som efter avlagda examina vid Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet erhållit ordinarie anställning vid läroverken.

För detta statsbidrag äro de beredda att åtaga sig det ökade arbete, som Kungl. Maj:t täckes i nåder bestämma intill den för adjunktslön bestämda tjänstgöringskyldigheten.

På grund av gymnastikfrågans invecklade natur för närvarande torde en snar lösning vara omöjlig. En snar hjälp är däremot ytterst behövlig för den grupp gymnastiklärare, som tagit gymnastiken till livsuppgift och stannat i hemlandet eller återvänt från utlandet i tron på existensmöjlighet.

Den fullständiga misère, vari den svenska gymnastikens egentliga representanter råkat, berövade som de äro nämnvärda biförtjänster, lamslår deras verksamhet, förbittrar deras tillvaro och har vittgående skadliga följder för hela landets fysiska kultur.

Vi tro det vara mer än behövt, att, särskilt nu då gymnastiken ligger i lägervall väntande på reorganisation, och en irrationell sportsanda hotar att skadligt inverka på det uppväxande släktet, denna unga kår av gymnastiklärare sättes i stånd att mera effektivt verka för sin och den vetenskapligt tänkande världens uppfattning om danandet av ett sunt och livskraftigt folk.

Som stöd för vår anhållan få vi i underdånighet bifoga redogörelse för gymnastiklärarekongressens i Stockholm förhandlingar den 5 och 6 januari 1913.

Stockholm den 12 januari 1913.

Underdånigst

Å gymnastiklärarekongressens vägnar

GUST. ARMGARTH.
Gymnastiklärare.
Malmö.

MARTIN UHLIN.
Gymnastiklärare.
Ystad.

Sammandrag av förhandlingar förda vid gymnastiklärarekongressen i Stockholm den 5 och 6 januari 1913.

Gymnastiklärarne O. M. Uhlin, Ystad, G. Armgarth, Malmö och V. Carlén-Wendels, Malmö, sammankallade till kongress i Stockholm den 5 och 6 januari 1913 de i riket anställda gymnastiklärare, som, civila eller tillhörande arméns reserv, genomgått gymnastiklärarekursen vid Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet.

Resultatet av vid kongressen förda förhandlingar var i sammandrag följande:

Svenska gymnastiken befinner sig för närvarande i ett dekadantillstånd, som leder sitt upphov ur dröjsmålet med omorganisationen av Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet och därmed sammanhängande gymnastikundervisning vid landets samtliga läroanstalter.

Gymnastikfrågans lösning ligger i en obestämd framtid, och gymnastiken är på väg att fullständigt bortfuskas och förfalla. Värdet av ett hundraårigt målmedvetet arbete får under inga omständigheter äventyras med ett fortsatt avvaktande av en helt omfattande, genomgripande gymnastikreform.

Den svenska gymnastiken har, tack vare ett offervilligt arbete av den svenska officerskåren, under föregående århundrade ägt billiga och goda krafter för sin utveckling, och står svenska staten därför i en kanske oanad tacksamhetsskuld. Den svenske officeren kan och får ej i närvarande stund bekläda den gymnastiklärareyssla, hans föregångare kunnat och fått innehava, alldenstund armén behöver sina officerare, och ökade krav på fysisk utbildning i skolorna ej kunna tillfredsställas med en halv tjänst.

Svenska Staten utbildar vid sin gymnastiska högskola utom officerare på stat även en grupp civila eller reservofficerare, vilka i saknad av existensmöjlighet i hemlandet emigrera och använda sin utbildning till fromma för utlandet.

Det bör ligga i svenska statens ekonomiska intresse att draga nytta av den utbildning, som de svenska gymnastikdirektörerna fått.

För närvarande arbetar i Sverige en kår gymnastiklärare, som helt hängiver sig åt det gymnastiska kallet. Denna kår bör ställas ekonomiskt oberoende för att kunna inrikta hela sin verksamhet på en gymnastikens uppräckning i landet.

Till belysande av ovan antydda dekadantillstånd lämnas följande uppgifter från läsåret 1911—1912. Av rikets 77 allmänna läroverk hade, på grund av den ordinarie gymnastiklärarens militära tjänstgöring, 33 vikarier under 401 läsveckor eller i medeltal $\frac{1}{3}$ av läsåret. De 33 vikariatet bekläddes av 54 vikarier, av vilka mer än $\frac{3}{4}$ voro inkompetenta.

Vid ett läroverk har gymnastiken till och med helt legat nere i brist på vikarie under en tid av 12 veckor.

Samtidigt härmed må påpekas, att det finnes ungefär 100 svenska gymnastikdirektörer, civila eller reservofficerare, av vilka flera varit och äro platssökande i Sverige.

Den under kongressen bildade gymnastiklärareföreningen, bestående av manliga gymnastiklärare, som innehava sina befattningar som huvudsyssla, påvisar den fysiska uppfostrans stora betydelse och oersättliga värde för skolorna samt framhåller med skärpa, att

detta ämne hädanefter under inga villkor kan och får jämnställas med de båda övningsämnen teckning och musik. Den lönerreglering, som avser övningslärare, bör därför, såvida ej adjunktslön kan beviljas gymnastiklärarne, ej avse dem, utan i stället det begärda statsanslaget utgå, tills gymnastikfrågan vunnit sin lösning.

Gymnastiklärareföreningen framställer dessutom följande önskemål:

Att lediga gymnastiklärarebefattningar hädanefter besättas med civila eller reserv-officerare, som äga erforderlig gymnastikkompetens, såvida sådana finnas att tillgå, och må officer på stat endast i det fall äga företräde på grund av möjligen förekommande större meriter, att han definitivt förbinder sig att lämna sin militära tjänst.

Att befattningar som gymnastikinspektörer, instruktörer och dylikt ävenledes överlämnas åt de egentliga gymnastiklärarne och ej som nu utgöra namnsysslor åt av andra göromål överhopade officerare på stat.

Att vid en ny kommittés tillsättande för utarbetande av förslag till gymnastikorganisationen en medlem av gymnastiklärareföreningen och en kvinnlig gymnastikdirektör insättas i nämnda kommitté.

Till Konungen.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening vågar härmed å för-
eningens vägnar i underdånighet vända sig till Eders Kungl. Maj:t i en för folkskolan och
dess lärarekår viktig angelägenhet.

Sveriges allmänna folkskollärareförening, som inom sina över hela landet fördelade
288 kretsföreningar räknar över 12,000 medlemmar, tillhörande såväl folkskolans som små-
skolans lärarekår, har under de senaste åren haft anledning att på sitt program upptaga
frågan om en förbättring av lärarekårens löner, och det är på resultatet av denna frågas
behandling inom föreningen, centralstyrelsen grundar föreliggande underdåniga framställning
till Eders Kungl. Maj:t.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening den 24 maj 1912 om ny löneroglering för lärarkåren vid rikets folk- och småskolor.

Lika länge, som folkskolan ägt bestånd i vårt land, har hennes lärarekår haft sina
löneförmåner bestämda genom allmän författning. Den utveckling, folkskollärarelönerna
under denna tid undergått, framgår av nedanstående data ur denna lönefrågas historia.

a) Den kontanta lönen.

1842. I skolstadgan av nämnda år fastställdes den egentliga folkskollärarelönen till »minst 16
tunnor spannmål, varav 8 tunnor erlättes in natura, hälften i råg och hälften i det eller de andra
sädesslag, i vilka kronotonden inom orten utgår, men de övriga 8 tunnorna alltid betalas med penningar
till ett bestämt belopp av 53 rdr 16 sk. banko». Denna lön kunde anses motsvara i runt tal omkring
150 riksd. riksmünt.

1854. Detta år bestämdes, att sistnämnda 8 tunnor säd skulle lösas efter länets markegångs-
pris, dock ej till lägre belopp än 6 rdr 32 sk. för tunnan.

1864. Från detta års ingång höjdes minimilönen till 400 rdr riksmünt, dock med undantag för
lärare, som tillika var klockare eller präst och alltså redan förut hade sammanlagt minst nämnda summa.

1871. Innehavare av förenade tjänster ägde nu att åtnjuta de skilda lönerna oavkortade, såvida
de ej i värde överstego 50 tunnor spannmål.

1872. För lärare med 10 års oförvitlig ordinarie tjänstgöring höjdes lönen till 500 rdr.

1874. Det nyssnämnda beloppet 500 kronor sattes såsom minimilön, vartill skulle komma ett
ålderstillägg å 100 kronor efter 5 års oförvitlig ordinarie tjänstgöring; slutlönen blev alltså 600 kronor.

1876. Klockare-folkskollärare ägde från detta år rätt att utan alla inskränknings åtnjuta båda
lönerna oavkortade.

1886. Minimilönen bestämdes till 600 kronor, och statsbidrag erhöles till ett ålderstillägg å 100
kronor, för såvitt församlingen å kyrkostämman beslutade att tilldela läraren ett dylikt ålderstillägg.
Detta ålderstillägg gällde för blott ett år i sänder, såframt icke församlingen sökte pensionsdelaktighet
åt tjänsten för det högre beloppet.

1892. Från detta år ägde folkskollärare med 5 års oförvitlig ordinarie tjänstgöring rätt att
utan vidare åtnjuta ett ålderstillägg å 100 kronor; slutlönen blev alltså 700 kronor. Spannmålslönen
borttogs helt och hållet.

1898. Nu tillkom ett andra ålderstillägg å 100 kronor efter 10 års oförvitlig ordinarie tjänstgöring; slutlönen utgjorde alltså 800 kronor.

1901. Från och med detta år blev grundlönen i samband med kofodrets borttagande bestämd till 700 kronor, varjämte tillkom ett tredje ålderstillägg å 100 kronor att utgå efter 15 års oförvitlig ordinarie tjänstgöring; slutlönen blev således 1,000 kronor.

1907. Från denna tid utgå de nuvarande lönerna: grundlönen 900 kronor med tre ålderstillägg å 150 kronor för lärare och 100 kronor för lärarinna; slutlönen alltså efter 15 års oförvitlig ordinarie tjänstgöring 1,350 kronor för lärare och 1,200 för lärarinnor.

b) Naturaförmåner.

Jämte den egentliga lönen blevo folkskollärarna 1842 tillförsäkrade »sommarbete och vinterfoder för en ko eller ock, där lokala eller andra förhållanden sådant förhindra», i ersättning »minst värdet av 2 tunnor spannmål av förutnämnda sädeslag». Även skulle de erhålla »tjänlig bostad och nödigt bränsle» samt, »såvitt sig göra låter», trädgårdsland. Den ursprungliga ersättningen för kofodret höjdes 1860 till 5 tunnor spannmål och reglerades 1888 till 8 hl. 25 liter (i stället för 8 hl. 24,355 liter). Med anledning av vid 1900 års riksdag väckt motion beslöts, att kofodret skulle upphöra och grundlönen, som ovan nämnts, i stället höjas från 600 till 700 kronor. Från och med 1901 har sålunda kofodret såsom en del av lärarnas avlöning försvunnit.

c) Överläsningsersättning.

Ersättning för läsning utöver 8 månader bestämdes först 1860 och sattes till 2 tunnor spannmål för varje överläsningsmånad. År 1872 borttogs överläsningsersättningen för sådana lärare, som hade 500 kronors lön, för att ånyo från 1874 bestämmas till 2 tunnor spannmål pr månad. Sedan 1877 gäller stadgandet, att ersättning för tjänstgöring öfver 8 månader skall ökas för varje månad med en åttundel av minimilönen.

De viktigaste förändringar, som småskolekårens löneförmåner undergått, äro följande:

a) Den kontanta lönen.

1858. Under småskolans första tillvaro — från nämnda år — bestriddes undervisningen av lärare och lärarinnor, vilka i regeln icke erhållit någon seminarieutbildning. Avlöningen var godtycklig. I Norrköping t. ex. avlönades år 1859 en vid folkskolan anställd biträdande lärarinna med 150 riksdaler riksmünt och år 1866 en examinerad lärarinna vid småskolan med 300 kronor i ett för allt.

1872. Då ett stort antal skoldistrikt årligen inkom till Kungl. Maj:t med anhållan om statsanslag för inrättande av småskolor, stadgades, att från och med detta år statsbidrag till småskolor skulle utgå i direkt förhållande till antalet lärarekrafter.

1876. Från detta år gällde, att såsom bidrag till avlöande av lärare och lärarinnor vid småskolor skoldistrikt må under villkor, att sådan lärare och lärarinna i årlig lön uppbar minst 200 kronor och är med undervisningen sysselsatt minst 8 månader om året. Åtnjuta ett årligt statsanslag av 100 kronor, vilket anslag kan höjas med 25 kronor, om skoldistriktet tillskjuter ett liknande belopp. Högsta lönen blev sålunda 250 kronor.

1879. Statsbidraget till småskolekårens avlöning kunde ytterligare höjas med 25 kronor, sålunda till 150 kronor, om skoldistriktet tillskötte liknande belopp. Denna förmån fick dock ej åtnjutas av andra lärare och lärarinnor än de, vilkas avgångsprövning ägt rum i närvaro av folkskoleinspektör eller annan sakkunnig person. Högsta lagstadgade lönen blev sålunda 300 kronor.

1887. Statsbidraget för småskolans lärarepersonal skulle utgå med två tredjedelar av lönen.

1888. Samma bestämmelse kom att gälla för lärare och lärarinnor vid mindre folkskolor samt biträdande lärare eller lärarinnor vid folkskola. Dessa jämkningar inneburo en minskning i kommunernas lönebidrag men icke någon löneförhöjning.

1898. Från detta år utgick lönen med minst 300 kronor för 8 månaders undervisning, vartill kom ett ålderstillägg å 50 kronor efter 10 års oförvitlig tjänstgöring.

1901. Ytterligare ett ålderstillägg å 50 kronor tillkom, vadan slutlönen för examinerad lärarinna blev 400 kronor efter 15 års oförvitlig tjänstgöring.

1905. Grundlönen höjdes till 350 kronor, och utgjorde sålunda högsta lönen från detta år 150 kronor.

1909. Från denna tid utgå de nuvarande lönerna: grundlön 500 kronor samt 3 ålderstillägg å 60 kronor att utgå efter 5, 10 och 15 års oförvitlig tjänstgöring; slutlön alltså för examinerad lärarinna 680 kronor.

b) Naturaförmåner.

Först i samband med den löneförbättring, som trädde i kraft 1898, stadgades, att lärarinna skulle förses med bostad och nödig vedbrand eller ersättning därför. Dylik ersättning, som i allmänhet utgick med 50 kronor, beständes vid den senaste löne regleringen till minst 100 kronor.

Med tacksamhet erkänner den svenska lärarekåren det intresse och tillmötesgående, statsmakterna hittills gång efter annan visat i fråga om förbättring av folk- och småskolekårens ekonomiska villkor.

Såsom av ovanstående översikt över lärarelönernas utveckling hittills framgår, har denna angelägenhet ofta varit föremål för statsmakternas prövning. Det framgår emellertid därjämte synnerligen påfallande, att stegen varit icke blott många utan även små.

Det har nämligen förhållit sig så, att varje ökning varit grundad i det nödläge, vari kåren med avseende på sin ekonomiska ställning för tillfället befunnit sig, men den förbättring, som för varje gång kommit till stånd, har i regeln endast räckt att fylla de nödortfästaste tillfälliga behoven, ej att något så när hålla jämna steg med de alltjämt stegrade levnadskostnaderna, de allt dyrare utbildningskostnaderna och de alltjämt ökade krav, som samhället på grund av den snabbt fortgående utvecklingen måste ställa på folkskolan och hennes lärare.

Följden härav har blivit, att den tjänstemannaklass, det här är fråga om, trots de jämförelsevis ofta återkommande partiella löneförbättringarna, alltid i avseende på sina löneförmåner varit långt efter verkliga behovet. Ja, så stor har efterblivenheten varit, att även de senaste löne regleringarna (för folkskolekåren 1906 och för småskolekåren 1908), ehuru hittills de betydligaste, redan vid sin tillkomst voro otillräckliga att fylla behovet. Med varje år, som sedan dess gått, har de nuvarande lärarelönernas otillräcklighet blivit allt kännbarare och därför kravet på en ny löne reglering allt mera framträdande inom kåren.

Genom till centralstyrelsen insända motioner hava såväl kretsöreningar som enskilda föreningsmedlemmar under de senare åren givit uttryck åt det förefintliga behovet av en löneförbättring. Under 1910 inkommo icke mindre än åtta motioner i lönefrågan, de allra flesta från landsbygdskretsar.

I samtliga dessa framställningar uppvisas medelst exempel och tablåer, hur svårt, ja, hart när omöjligt det är för en lärarefamilj att även med den största sparsamhet draga sig fram med den nuvarande lärarelönen, vilken å landsbygden sällan höjes över det lagstadgade minimum. Skatterna, vilka i landskommunerna drabba löntagare särskilt tungt, ha ökat väsentligt, de oundgängligaste levnadskostnaderna likaså. Särskilt gäller detta födoämnen, vilka — framhålles det — på grund av de förbättrade kommunikationerna numera ofta betinga samma pris å rena landsbygden som i industri- och stadssambällena.

Utbildningskostnaderna för lärarekallet med följande skuldsättning äro större än förr, och likaså ha kraven på läraren och hans fortbildning stegrats. I själva verket räcka därför 900 kronors lön (grundlönen) mindre nu, än de 700 kronor, som folkskollärarelönen kunde uppgå till redan för 25 år sedan, räckte då.

Centralstyrelsen har funnit de gjorda yrkandena om åtgärders vidtagande för åstadkommande av löneförbättring för lärarekåren grundade i ett starkt och oavvisligt behov, och den upptog därför frågan om ny löneroglering för folkskolans och småskolans lärarepersonal till förberedande behandling under 1911.

Det gällde därvidlag att undersöka dels de grunder, enligt vilka en allmän löneroglering borde komma till stånd, dels omfattningen av de nödvändiga levnadskostnaderna inom kåren, varav man kunde få en vägledning vid bedömandet av den erforderliga löneförhöjningens storlek.

I förstnämnda syfte sammankallade centralstyrelsen till konferens ett antal medlemmar av folk- och småskolekåren, som företrädde de skilda grupper, av vilka folkskolekåren är sammansatt, och sålunda kunde antagas möjligen hysa olika uppfattningar rörande de grunder, å vilka lönerogleringen borde fotas. Vid denna konferens vanns full enighet beträffande de linjer för en god och rättvis lösning av lönefrågan, vilka samtliga huvudgrupper inom kåren skulle kunna ge sitt gillande.

Nästa åtgärd blev att genom kretsföreningarnas medverkan få till stånd en grundlig och omfattande utredning rörande lärarnas faktiska levnadskostnader. Centralstyrelsen hade sig bekant, att vid den statistiska utredning, som lades till grund vid bestämmandet av viss del av postpersonalens avlöning från och med 1910, använts resultaten av en genom Stockholms stads statistiska kontor åstadkommen undersökning angående levnadskostnaderna i Stockholm åren 1907—1908, vilken var grundad på 150 inom familjer förda hushållsböcker, och centralstyrelsen beslöt att på liknande sätt införskaffa nödiga upplysningar om lärarekårens ekonomiska förhållanden och behov, alltså genom att låta verkställa en utredning grundad på inom lärarehemmen förd hushållsbokföring. Genom lärares och lärarinnors beredvillighet att ställa till centralstyrelsens föfogande utdrag ur förda hushållsböcker erhöles ett jämförelsevis rikhaltigt och från statistisk synpunkt värdefullt material av detta slag. I allt erhöles från alla delar av landet 625 dylika uppgifter, samtliga bestyrkta med uppgiftgivarnas namn, därav 424 för gifta lärare, 69 för ogifta lärare, 44 för folkskollärarinnor och 88 för småskollärarinnor.

Utom nämnda på verklig bokföring byggda uppgifter infortrade centralstyrelsen även statistiskt material av liknande art, som vid föregående tillfällen, då lönefrågorna varit före inom föreningen, kommit till användning, nämligen uppgifter om beräknade nödvändiga levnadskostnader för lärare, lärarinnor och lärarefamiljer. Det är tydligt, att även uppgifter av detta senare slag kunna i utredningshänseende ha stort värde, ifall de nämligen uppgöras med största möjliga noggrannhet.

För att en dylik noggrannhet skulle bli va möjlig och den beräknade levnadskostnaden sålunda komma verkligheten så nära som möjligt, gjordes en ganska vittgående specialisering å blanketten för detta ändamål. En dylik specialisering har för uppgiftslämnaren nödvändiggjort en grundlig undersökning av förhållandet och har alldeles givet medfört större tillförlitlighet i resultaten, än om blott levnadskostnadssumman i sin helhet lämnats. Även dessa uppgifter ha, såsom i många fall angivits, kunnat uppgöras på grundvalen av förda hushållsanteckningar eller under jämförelse med sådana.

Dylika beräkningar, ombesörjda av kretsstyrelserna medelst kommittéer eller på annat sätt (en för varje av de till kretsföreningen hörande olika läraregrupper) hava inkommit från de flesta kretsföreningar.

För utrönande av verkliga ställningen har centralstyrelsen även begärt uppgifter om kårmedlemmarnas fördelning på ogifta och gifta samt lärarefamiljernas storlek. Statistiska uppgifter av detta slag hava inkommit från 233 kretsar.

Såväl de på bokföring grundade som ock de beräknade uppgifterna hava statistiskt bearbetats av aktuarien i Stockholms stads statistiska kontor, hr V. Sjölander, och har arbetet givit det resultat, som framgår av Bilaga A, tab. 1—12.

Vid den första bearbetningen har endast gjorts en sammanställning av medeltalen för slutsummorna å inkomster och utgifter. På tabellerna 1—4 omfatta dessa slutsummor hela inkomst- och utgiftsstaten, sålunda även värdet av samtliga naturaförmåner, under det att på tabellerna 5—8 (avseende endast landsbygden) dels gjorts en uppdelning av de olika inkomstslagen, dels på utgiftssidan frändragits värdet av bostad och bränsle, så att endast de kontanta utgifterna här återstå. Härigenom underlättas dessa utgifters jämförelse med å ena sidan de från arbetet i skolan erhållna inkomsterna (innefattande både den egentliga lärarelönen och arvode för slöjd och fortsättningsskola jämte överläsningsrättning) och å andra sidan de beräknade levnadskostnaderna enligt tabellerna 9—12. — Å tab. 14 och 15 har verkställts en gruppering av inkomster och utgifter för de tjänstgöringsperioder, som motsvara de olika lönegraderna.

Resultatet av familjestatistiken enligt de genom kretsstyrelserna insamlade uppgifterna föreligger i Bilaga B, tab. 16. Denna statistik är såtillvida ofullständig, att den endast omfattar de till föreningen anslutna medlemmarna och att även åtskilliga av dessa saknas, men de tal som där förhållandevis framkomma, torde dock i det stora hela verka belysande för den verkliga ställningen.

Centralstyrelsen har ock vänt sig till rikets samtliga seminarier med begäran att av eleverna i avgångsklasserna 1911 erhålla uppgifter rörande deras levnadskostnader under seminariekursen samt under densamma åsamkade studieskulder. De för ändamålet uppgjorda formulären blevo vederbörligen ifyllda av 176 elever vid 13 folkskoleseminarier (7 manliga och 6 kvinnliga) samt av 397 elever vid 20 småskoleseminarier. Uppgifterna hava undergått statistisk bearbetning under ledning av seminarieriktorn, numera byråchefen K. E. Sandberg. (Bilaga C, tab. 17—20.)

Utom nu nämnda i tabellform uppställda utredningar bifogar centralstyrelsen dels en av ledamoten av riksdagens första kammare hr N. O. Bruce avfattad redogörelse för folkskollärarelönerna i några främmande länder (Bilaga D), dels en jämförelse i lönehänseende mellan folkskolekåren å ena sidan och en del andra offentliga tjänstemannakårer å den andra, verkställd av ledamoten av riksdagens andra kammare hr Värner Rydén (Bilaga E).

*
*
*

Sedan centralstyrelsen under 1911 förberett ärendet bland annat genom insamlande och statistisk bearbetning av de uppgifter om lärarekårens levnadskostnader samt om seminarieelevernas levnadskostnader och studieskulder, som i det föregående blivit omnämnda, utsändes frågan i början av 1912 till behandling av föreningens kretsar. Såsom grundval för kretsföreningarnas yttranden lades de ur den verkställda utredningen framgångna huvudpunkter i avseende på lönegrunder och lönebelopp, vilka här nedan angivas i samband med redogörelsen för resultatet av frågans behandling inom föreningen. Till besvarande framställdes följande frågor:

- 1) *Vilka lönegrunder vill kretsen uppställa?*
- 2) *Vilka lönebelopp vill kretsen förordna?*
- 3) *Vilka andra uttalanden vill kretsen göra i föreliggande ärende?*

Enligt de inkomna protokollsutdragen har ärendet behandlats av 273 röstberättigade kretsföreningar, varvid följande önskemål uttalats.

64—131873. Lärarelönenämnden. 3.

I. Folkskolekåren.

A. Lönegrunder.

1. Av samtliga de kretsar, vilka yttrat sig i ärendet, hava icke mindre än 269 principiellt uttalat sig för, att vid ny löne reglering för folkskolekåren hänsyn bör tagas till egenskapen att vara familjeförsörjare eller icke familjeförsörjare.

Ovriga 4 kretsar hava icke kunnat gilla denna princip utan i stället uttalat följande olika meningar: 2 kretsar mena, att lönerna böra vara lika för alla medlemmar av kåren, medan de 2 återstående hålla före, att skillnad bör göras mellan å ena sidan folkskollärare och å den andra folkskollärarinnor.

2. Den åtskillnad, som enligt punkt 1 förordats, anse 262 kretsar böra tillämpas på det sättet, att familjeförsörjare erhålla särskilda lönetillägg, motsvarande den försörjningsplikt, som inträder genom ingående av äktenskap och genom tillvaron av barn.

Av de återstående kretsarna gilla 4 principen om särskilda lönetillägg men mena, att sådana endast böra utgå för den försörjningsplikt, som följer med tillvaron av barn, medan 3 anse, att det högre behovet hos familjeförsörjare bör tillgodoses genom högre ålderstillägg.

3 och 4. Vidare ha 263 kretsar uttalat sig för utjämning i den olikställighet, som grundar sig i den omständigheten, att manlig lärare i motsats till kvinnlig, är skyldig erlagga avgift till folkskolläraernas änke- och pupillkassa.

Detta bör, mena 260 kretsar, helst ske därigenom, att även lärarinnorna åläggas dylik avgift, medan 3 kretsar önska, att lärarna i stället erhålla ett särskilt lönetillskott, motsvarande nämnda avgift. En krets uttalar sitt ogillande av allt hänsyntagande till nämnda olikställighet, och 9 kretsar ha icke velat rörande denna punkt göra något uttalande.

5 och 6. Därjämte uttala 261 kretsar, att hänsyn jämväl bör tagas till den omständigheten, att manlig lärare, i motsats till kvinnlig, är underkastad värnplikt och på grund därav ogynnsammare ställd i ekonomiskt avseende, samt förorda, att denna olikställighet utjämnas på det sättet, att lärare, som är underkastad värnplikt, erhåller sitt första ålderstillägg ett år tidigare än den, med vilken så ej är fallet. Fyra kretsar mena, att ingen hänsyn bör tagas till denna olikställighet, och 8 kretsar ha därom icke velat uttala någon mening.

7. Med lika stor enhällighet ha kretsarna uttalat sig för, att lönesystemet i övrigt bör vara likformigt för hela folkskolekåren.

a) Sålunda ha 272 kretsar ansett, att grundlönen bör vara lika för alla, vadan endast en krets i detta avseende haft en avvikande mening.

b) I avseende på ålderstilläggen önska 268 kretsar, att de bliva till antalet 4, och att de sättas lika för alla. Tre kretsar förorda 3 och 2 kretsar 5 ålderstillägg; 5 kretsar uttrycka önskan om olika stora ålderstillägg för olika läraregrupper.

c) För 5-åriga löneintervaller såsom hittills uttala sig 265 kretsar, för 3-åriga 6 kretsar och för 4-åriga 2 kretsar.

8. Samtliga 273 kretsar uttala det önskemålet, att utom den kontanta lönen böra såsom hittills utgå vissa naturaförmåner, såsom bostad, vedbrand och planteringsland.

B. Lönebelopp.

De 2 kretsar, vilka ansett, att lönebeloppen böra ställas lika för alla kategorier inom folkskolekåren, ha uttalat följande önskemål: 1) grundlön 1,500 kronor jämte 3 ålderstillägg å 200 kronor att utgå efter 5, 10 och 15 års ordinarie tjänstgöring, slutlön 2,100 kronor; 2) grundlön 1,400 kronor åmte 4 ålderstillägg å 250 kronor att utgå efter 5, 10, 15 och 20 år, slutlön 2,400 kronor.

De 2 kretsar, som förordat olika löneplan för manliga och kvinnliga lärare, ha föreslagit följande: 1) för både lärare och lärarinnor grundlön 1,400 kronor, för de förra 4 ålderstillägg å 200 kronor och för de senare 4 ålderstillägg å 150 kronor att utgå efter 5, 10, 15 och 20 år, slutlön resp. 2,200 och 2,000 kronor; 2) för både lärare och lärarinnor grundlön 1,500 kronor, för de förra 4 ålderstillägg å 200 kronor och för de senare 4 ålderstillägg å 100 kronor att utgå efter 5, 10, 15 och 20 års tjänstgöring, slutlön resp. 2,300 och 1,900 kronor.

Huru de 269 kretsar, vilka ansett rättvisan kräva, att vid lönesystemets uppställande hänsyn toges till egenskapen att vara familjeförsörjare eller icke familjeförsörjare, önskat denna princip tillämpad vid bestämmandet av lönebeloppen framgår av följande tabellariska översikter:

I. För icke familjeförsörjare.

Antal kretsar.	Grundlön.	Ålderstillägg.			Slutlön.
		Antal.	Storlek.	Mellanår.	
240	1,200	4	150	5, 10, 15, 20 ¹	1,800
2	1,200	4	150	3, 6, 9, 12	1,800
3	1,200	3	200	4, 9, 14	1,800
1	1,200	5	120	3, 6, 9, 12, 15	1,800
1	1,200	4	{ 2 & 200 2 & 100	3, 7	1,800
3	1,500	4		100	
1	1,200	3	250	5, 10, 15	1,950
1	1,200	5	150	3, 6, 9, 12, 15	1,950
8	1,200	4	200	5, 10, 15, 20	2,000
1	1,400	3	200	5, 10, 15	2,000
2	1,400	4	150	5, 10, 15, 20	2,000
1	1,500	4	150	3, 6, 9, 12	2,100
1	1,400	4	200	5, 10, 15, 20	2,200
2	1,500	4	200	4, 8, 12, 16	2,300
1	1,400	4	200	5, 10, 15, 20	2,200
	1,200	4	200	5, 10, 15, 20	(manliga) 2,000 (kvinnliga)
1	1,500	4	200	3, 6, 9, 12	2,300 (manliga) ²
	1,500	4	150	3, 6, 9, 12	2,100 (kvinnliga)

¹ För dem, som äro underkastade värnplikt, önskas ålderstilläggen utgå ett år tidigare.

² Ogifta lärare och gifta lärare utan barn.

II. För familjeförsörjare.

Antal kretsar.	Slutlön för icke familjeförsörjare.	Särskilda tillägg.		Slutlön för familjeförsörjare.
		Vid äkten-skap.	För barn.	
247	1,800	300	300	2,400
2	1,900	300	300	2,500
1	1,950	300	300	2,550
10	2,000	300	300	2,600
1	2,200	300	300	2,800
1	2,300	300	300	2,900
1	1,900	—	300	2,200
1	2,300	—	1	—
1	1,800	—	2	—
1	1,800	—	3	—

¹ Lämpligt tillägg.

² 200 kronor för varje barn.

³ 300 för första barnet, 200 för det andra samt 100 för varje följande.

De tre kretsar, vilka ansett, att familjeförsörjare i stället för ett särskilt lönetillskott böra ha högre ålderstillägg, ha föreslagit följande slutlön för de båda grupperna: 1) 2,300 och 2,500, 2) 2,200 och 2,500, 3) 1,900 och 2,300 kronor.

II. Småskolekåren.

Kretsarnas önskemål rörande löne reglering för småskolekåren framgår av följande tabell:

Antal kretsar.	Grundlön.	Ålderstillägg.			Slutlön.
		Antal.	Storlek.	Mellanår.	
215	700	4	100	5, 10, 15, 20	1,100
2	800	3	100	5, 10, 15	1,100
2	800	3	150	5, 10, 15	1,150
1	800	3	133,33	5, 10, 15	1,200
40	800	4	100	5, 10, 15, 20	1,200
1	800	4	100	5, 10, 15, 20	1,200 ¹
1	800	4	100	3, 6, 9, 12	1,200
1	800	4	100	3, 6, 9	1,200
1	800	4	100	3, 7, 11, 15	1,200
2	900	4	100	5, 10, 15, 20	1,300
1	900	4	100	3, 6, 9, 12	1,300
1	900	4	150	5, 10, 15, 20	1,500
3	1,000	4	100	5, 10, 15, 20	1,400
2	1,000	4	100	4, 8, 12, 16	1,400

Därjämte ha kretsarna enhälligt uttalat, att naturaförmåner såsom hittills böra ingå även i småskolekårens avlöning.

* * *

De uttalanden, kretsarna gjort i anslutning till centralstyrelsens tredje fråga, hava format sig till följande önskemål:

a) Pensionsfrågorna: att pensionen för folkskolekåren beräknas efter högre procent än hittills (9 kretsar); att den beräknas efter samma procent som hittills (7), att pension får beräknas även för naturaförmånerna (11); att pensionsåldern ej höjes (12), att änke- och pupillpensionerna höjas (8), att pensionsfrågan för småskolekåren ordnas efter samma grunder som för folkskolekåren (30).

b) Naturaförmånerna: att för såväl folk- som småskolekåren bestämda föreskrifter utfärdas rörande »tjänlig bostad» (några kretsar uttala specialönskemål beträffande rummens antal, grunderna för bostadsersättningen m. m.).

c) Statsbidrag: att sådant bidrag måtte utgå med 90 procent av grundlönen (20), med 90 procent av hela den kontanta lönen (19), att lönetilläggen helt och hållet utgå av statsmedel (37).

d) Fortsättningsskolan: att ersättning för undervisningen i denna måtte utgå med proportionsvis samma belopp som för den egentliga folkskolan (12).

e) Tiden för frågornas lösning: att pensions- och lönefrågorna måtte lösas samtidigt (46), att nämnda frågor måtte framföras till samtidig lösning för folkskole- och småskolekåren (50).

¹ Jämte tillskott för familjeförsörjare.

* * *

Då centralstyrelsen härmed i underdånighet till Eders Kungl. Maj:t framgår de önskemål beträffande en ny lönerreglering för folkskolans och småskolans lärarekår, som av Sveriges allmänna folkskollärareförening med så stor enhällighet uttalats, anhåller den att i det följande få närmare motivera de viktigaste av de punkter, som föreningens uttalade önskemål omfatta, särskilt i anslutning till den verkställda utredningen om kårens ekonomiska förhållanden.

Behovet av löneförbättring.

Vad först beträffar behovet av en löneförbättring för nämnda lärarekår, har detta genom vad som framkommit under frågans behandling inom föreningen blivit tillfullo ådagalagt, och det synes centralstyrelsen, som vore en snar lönerreglering av mera genomgripande art för tillgodoseende av det trängande behovet högeligen av nöden.

De ekonomiska trångmål, under vilka lärarekåren ute i bygderna i stort sett lever, liksom de orsaker härtill, varav de motionerande kretsarna givit den skildring, som i starkt sammandrag förut anförts, vitsordas enstämmigt från rikets olika delar. Centralstyrelsen vill särskilt understryka de sakförhållanden, som kommit i skarp belysning av de verkställda statistiska undersökningarna.

Såsom av tab. 17 framgår uppgå studieomkostnaderna för seminariekursen i medeltal för varje elev vid de manliga folkskoleseminarierna till 3,349 kronor och vid de kvinnliga till 3,261 kronor. I stort sett torde dessa summor under de senaste 15—20 åren ha stegrats med minst 50 procent. Tydligt är, att de nuvarande folkskollärarlönerna icke stå i rimligt förhållande till dessa utbildningskostnader, vilka, såsom framgår av tabellen, i många fall uppgå till mellan 4,000 och 5,000 kronor.

Vad sedan beträffar den verkställda undersökningen angående lärarekårens levnads-kostnader ger den en särdeles god föreställning om, hurudan lärarnas ekonomiska ställning i det hela är, och i vilken grad den ovillkorligen kräver förbättring.

Centralstyrelsen utgår i det följande närmast från de för landsbygdens lärarekår lämnade uppgifterna.

Dessa visa alldeles oförtydligt, vad man ock hade anledning förmoda, att inom folkskolekåren kunna urskiljas fyra i förevarande hänseende från varandra tydligt avgränsade huvudgrupper, nämligen: gifta folkskollärare, ogifta folkskollärare, ogifta folkskollärarinnor och ogifta småskollärarinnor. Av den sammanställning av de ekonomiska uppgifterna, som blivit gjord i tabell 13, framgår rörande de årliga kontanta utgifterna för var och en av dessa grupper följande.

Enligt de på förd hushållsbokföring grundade uppgifterna (tab. 13) utgöra de kontanta utgifterna i medeltal för ogifta småskollärarinnor 771 kronor, för ogifta folkskollärarinnor 327 kronor mera eller 1,198 kronor, för ogifta folkskollärare ännu 358 kronor mera eller 1,551 kronor samt för gifta folkskollärare ännu 570 kronor mera eller 2,121 kronor. Enligt de inom kretsarna gruppvis lämnade uppgifterna utgöra de beräknade nödvändiga levnadskostnaderna för ogifta småskollärarinnor 847 kronor, för ogifta folkskollärarinnor 647 kronor mera eller 1,494 kronor, för ogifta folkskollärare 252 kronor mera eller 1,746 kronor samt för gifta folkskollärare 817 kronor mera eller 2,563 kronor.

Att de beräknade levnadskostnaderna sluta på större belopp än de, som grunda sig på bokföring inom enskilda hushåll, beror uppenbarligen därpå, att de senare äro bestämda av de ekonomiska tillgångar, som i varje fall varit möjliga att åstadkomma, vilka tillgångar, såsom längre fram visas, i regeln icke räcka för betäckande av utgifterna. De beräknade däremot grunda sig på uppgiftsgivarnas omdöme om, vad som nödvändigt behöves, för att de

svåraste näringsbekymren skola hållas ute. I den följande framställningen har likväl hänsyn främst tagits till de resultat, som framkommit ur de på förd hushållsbokföring grundade uppgifterna.

Att skiljaktigheter i de nödvändiga levnadskostnaderna förefinnas mellan ovannämnda fyra huvudgrupper inom lärarekåren ligger i sakens natur. Åtskilliga av de omständigheter, av vilka denna åtskillnad motiveras, äro särskilt påfallande.

Självklart är, att den längre utbildningstid, som folkskolans lärare och lärarinnor måste underkasta sig, i allmänhet åsamkar dem större studieskulder att förränta och avbetala än dem, som drabba småskolans lärarinnor med deras väsentligt kortare utbildningstid. Detta förhållande får sin närmare belysning av de uppgifter, som äro sammanfärda å tab. 18 och 20. Enligt dessa utgöra studieskulderna för folkskollärarna i medeltal 2,575 kronor och för folkskollärarinnorna 2,262 kronor, under det att de för småskollärarinnorna visserligen växla rätt mycket allt efter seminariekursens längd och andra omständigheter men för samtliga småskoleseminarier stanna vid i medeltal 648 kronor för varje elev. Redan under sista studieåret har elev vid ett folkskoleseminarium att betala i ränta å studieskuld över 100 kronor (tab. 17). Motsvarande utgift i medeltal för elev vid ett småskoleseminarium är icke fullt 22 kronor (tab. 19).

Skillnaden mellan de gifta lärarnas utgifter å ena sidan samt de ogifta folkskollärarnas och folkskollärarinnornas å den andra betingas ju därav, att de förra ha familj att försörja. Som ovan påpekats, äro de gifta lärarnas kontanta utgifter faktiskt årligen i medeltal 570 kronor större än de ogifta lärarnas.

Men även den utgiftsskillnad, som förefinnes mellan grupperna ogifta folkskollärare och ogifta folkskollärarinnor har, åtminstone delvis, sina påtagliga orsaker. Härvid är i första rummet att märka de större utgifter av rent obligatorisk karaktär, vilka tillkomma den manlige läraren, dels i de utgående avgifterna till änke- och pupillkassan, dels i de omkostnader, som stå i samband med värnpliktstjänstgöringen. Såsom framgår av tab. 18, äro även studieskulderna något högre för de manliga än för de kvinnliga eleverna vid våra folkskoleseminarier, nämligen i medeltal 313 kronor mer för elev. Medan av de kvinnliga eleverna omkring 21 procent lämna seminariet skuldfria, är motsvarande procenttal för de manliga endast omkring 6.

Oavsett de åtskillnader i kontanta utgifter för nödvändiga levnadskostnader, som förefinnas mellan de olika läraregrupperna, och de orsaker, varur dessa skiljaktigheter kunna härledas, är det ett annat, för lönebehovets bedömande synnerligen viktigt förhållande, som genom den föreliggande levnadskostnadsstatistiken erhållit belysning. Det framgår nämligen — ävenledes av de på bokföring grundade uppgifterna — att för ingen av de fyra läraregrupperna de nödvändiga årliga utgifterna kunna täckas med de årliga kontanta inkomsterna av själva lärareverksamheten. I summan »inkomster från skolan» ha i tabellerna sammanförts icke blott den egentliga lärarelönen utan ock övriga inkomster av lärareverksamhet inom folkskolan, såsom slojdarvode, ersättning för fortsättningsskola samt s. k. överläsningsersättning. Jämte lärarelönen och samtliga biförtjänster från skolan behöves för täckande av de nödvändiga kontanta utgifter för livsuppehållet en fyllnad, som uppgår till nedan angivna belopp (tab. 13).

Den kontanta årliga inkomsten från skolan utgör i medelbelopp:
 för småskollärarinna 705 kronor — nödvändig fyllnad alltså 66 kronor;
 för de ogifta folkskollärarinnorna 1,138 kronor — fyllnaden således 60 kronor;
 för de ogifta folkskollärarna 1,217 kronor — fyllnaden följaktligen 334 kronor;
 för de gifta folkskollärarna 1,383 kronor — fyllnaden alltså 738 kronor.

För täckande av det underskott, som sålunda uppstår därigenom, att inkomsterna från skolan icke räcka till bestridande av de årliga kontanta utgifterna, måste givetvis biförtjänster utom skolan anlitas. I de enskilda fallen växlar givetvis storleken av dylika biförtjänster högst betydligt, beroende bland annat på den större eller mindre svårigheten att erhålla sådana. Enligt vad utredningen visar, ställa sig de årliga medeltalsbeloppen för biförtjänster utom skolan på följande sätt inom de olika grupperna: för småskollärarinna 43 kronor, för folkskollärarinna 61 kronor, för ogift folkskollärare 269 kronor och för gift folkskollärare 540 kronor.

Av dessa uppgifter framgår emellertid, att biförtjänsterna utom skolverksamheten i allmänhet icke räcka till för att täcka skillnaden mellan de årliga kontanta utgifterna och de kontanta inkomsterna från skolan, utan uppstår i stället en verklig brist, vars storlek för de olika läraregrupperna nedan angives. Beträffande denna brist gäller naturligtvis det samma, som blivit anmärkt rörande biförtjänsterna, nämligen att den i de enskilda fallen är betydligt växlande. Medan icke så få lärare och lärarinnor lyckas skaffa sig sådana tillgångar, att med små anspråk någon brist i hushållsstaten icke behöver uppstå, har den dagliga erfarenheten tyvärr länge vitsordat samma nedslående sakförhållande, som de insända uppgifterna nu statistiskt bekräfta: de flesta kunna icke ekonomiskt reda sig, hur inskränkt de än leva. För småskollärarinnorna återstår sålunda — så vitt av statistiken kan dömas — obetäckt en årlig brist av i medeltal 23 kronor, för folkskollärarinnorna tyckas debet och kredit gå nått och jämt ihop, för de ogifta folkskollärarna uppstår en brist av 65 kronor och för de gifta lärarna en brist av 198 kronor.

Resultatet blir sålunda, att samtliga huvudgrupper inom lärarekåren måste för att kunna existera anlita biförtjänster utom skolan, de manliga lärarna i betydande grad, men att alla det oaktat ha svårt att draga sig fram och att de flesta följaktligen måste skuldsätta sig. Särskilt de gifta lärarna måste årligen se sin skuldsumma växa med avsevärda belopp. Betecknande för dessa sistnämnda lärares ekonomiska ställning är, att de med den egentliga lärarelönen (efter avdrag för pensionsavgifterna i medeltal pr tjänstgöringsår 1,121 kronor 25 öre) endast till 52 procent kunna täcka de årliga kontanta utgifterna (2,121 kronor).

Nu anförda förhållanden och särskilt den anförda anmärkningsvärda bristen i hushållsstaten vittna om, att lärarna i allmänhet måste basera tillgodoseendet av de nödvändigaste levnadsbehoven på en sparsamhet, som på varje punkt tvingar till förknappning.

Trots alla bemödanden att vid sidan av skolarbetet skaffa sig biförtjänster och trots ett i allmänhet indraget och försakande levnadssätt, är lärarekårens ekonomiska ställning sålunda i hög grad ogynnsam. Riktigheten av detta omdöme belyses ock av en jämförelse med andra tjänstemannakårer, av vilken jämförelse framgår, att lärarekåren är svagare avlönad än tjänstemannakårer med motsvarande kompetensfordringar och åligganden. (Bilaga E.)

Även en jämförelse med lärarelönerna i flertalet andra europeiska länder visar, att lärarekårens avlöningsförhållanden i dessa länder ställa sig gynnsammare än i Sverige. (Bilaga D.)

En löne reglering för folk- och småskolekåren är med hänsyn till de ådagalagda behoven synnerligen behövlig. Den bör, för att kunna kallas tillfredsställande, till sin omfattning vara sådan, att lärarekårens medlemmar kunna av sitt skolarbete erhålla en bärgning, som något så när motsvarar deras berättigade krav på livet. Med ledning av den förebragta utredningen är det ock möjligt att bilda sig en föreställning om storleken av den löneförbättring, som för detta ändamål kräves.

Folkskolekåren.

Huvudgrunder för lönesystemet.

Då centralstyrelsen i det följande kommer att framhålla de synpunkter, som enligt dess mening böra göras gällande vid genomförandet av en löneroglering för lärarekåren — en mening, som även är allmänna lärareföreningens — vill den till en början behandla folkskolekårens lönefråga för sig.

En god lösning av denna fråga innefattar icke blott fastställande av ett rättvist lönesystem utan ock beviljande av lämpliga lönebelopp.

Att den första av dessa synpunkter vid sysslandet med lönefrågan ovillkorligen måste tränga sig i förgrunden, beror på det faktiska förhållandet, att folkskolekåren i likhet med varje annan stor tjänstemannakår är sammansatt av skilda grupper, vilkas olika intressen och behov kräva att bliva tillgodosedda. Den verkställda utredningen rörande dels det allmänna behovet av en löneroglering, dels storleken av detta behov har, såsom framgått av ovanstående, på ett rent av överraskande sätt bekräftat, vad centralstyrelsen redan vid planläggningen av denna utredning förmodade, nämligen att de tre stora intressegrupperna inom folkskolekåren äro dels folkskollärarinnor, av vilka det överväldigande stora flertalet äro ogifta, dels ogifta folkskollärare, och dels gifta folkskollärare.

För samtliga grupper måste lönerna ha den dubbla uppgiften att å ena sidan utgöra skälig ersättning för det arbete, som utföres i tjänsten, och å den andra på skäligt sätt motsvara levnadsbehoven, så att de bereda åt tjänsteinnehavaren en anständig bärgning. Så länge folkskolan i vårt land ännu stod på den låga utvecklingsståndpunkt, att lärarelönerna ännu icke kunde utgå med större belopp, än att de utgjorde ett knappt existensminimum även för dem, som hade de minsta levnadsbehoven, så var frågan om lönesystemet synnerligen enkel. Det kunde då icke bli fråga om annat än likhet i de utgående små lönebeloppen över hela linjen. Men i samma mån utvecklingen gått framåt, levnadsbehoven växt och tidsförhållandena blivit sådana, att det även beträffande folkskolans lärarekår på allvar kan ifrågasättas, att de förefintliga levnadsbehoven hos alla dess grupper verkligen skulle bliva någorlunda tillgodosedda genom den åtnjutna lönen, i samma mån inställer sig på allvar det problem, som uttryckes med ordet »lönesystem».

På varje annat arbetsområde har den uppdelning i lönegrupper, som ansetts nödvändig för att tillgodose de olika behoven, i första rummet skett efter könsskillnad, så att man erhållit ett lägre löneplan för kvinnliga tjänsteinnehavare och ett högre för manliga. Men en dylik uppdelning är så schematisk och under vår tids ändrade förhållanden även så godtycklig, att det syfte, som man vill vinna, och som alla torde erkänna vara riktigt, till stor del måste förfelas. Ty uppenbarligen är det icke den omständigheten i och för sig, att somliga äro män och somliga kvinnor, som är den väsentligaste orsaken till, att de nödvändiga levnadsbehoven å det ena hållet inom samma kår äro så betydligt större än å det andra. Även om det skulle kunna anses vetenskapligt ådagalagt, att mannen såsom sådan har större levnadsbehov än kvinnan, synes detta förhållande i alla händelser icke kunna tillmätas så stor roll, att det, såsom hittills vid lönerogleringar i allmänhet varit fallet, bör få motivera frågans lösning efter den enkla formeln: ett manligt och ett kvinnligt löneplan. Vad som däremot alldeles påtagligt förorsakar eu mycket betydande skillnad i levnadsbehoven mellan olika grupper även inom folkskolekåren är de rent sociala förhållanden, vilka höra samman med försörjningsplikten, d. v. s. samhällets eget intresse av det kommande

släktets vård och utveckling. En rättvis tillämpning av behovsprincipen mynnar därför vid lönesystemets uppgörande visserligen ut i olika löneplan, men i första hand icke i ett för lärare och ett för lärarinnor utan i stället i ett för familjeförsörjare och ett för icke familjeförsörjare. Till båda dessa löneplan komma då att hänföras såväl lärare som lärarinnor.

I begreppet familjeförsörjare har man då att innefatta alla dem, som ha lagstadgad försörjningsplikt: sålunda lärare, som äro gifta, samt av lärarinnor sådana, som äro eller varit gifta och tillika äro skyldiga att försörja sina barn, men naturligtvis varken bland manliga eller kvinnliga lärare sådana, vilka utan någon laglig förpliktelse för längre eller kortare tid frivilligt åtagit sig vården om skylda eller oskylda. Enligt centralstyrelsens mening böra, i likhet med vad fallet är i Finland, lönetillägg, som tillerkänts lärare eller lärarinna i egenskap av familjeförsörjare, allt framgent få behållas. — Av den å tab. 16 sammanfattade familjestatistiken framgår, att bland föreningsmedlemmarna inom de 233 kretsar, från vilka fullständiga uppgifter erhållits, äro av hela antalet manliga lärare 74,1 procent gifta och av hela antalet folkskollärarinnor 2,6 procent familjeförsörjare i ovan angivna mening. Man kan på goda grunder antaga, att dessa procenttal komma verkligheten tämligen nära beträffande hela kåren.

Sveriges allmänna folkskollärareförening har i likhet med centralstyrelsen kommit till den övertygelsen, att en för alla olika grupper antaglig lösning av folkskolekårens lönefråga endast kan vinnas efter den nu antydda linjen: 1) grundsatsen om lönen avpassande efter arbetet bör vara den huvudsakligast bestämmande, och den omständigheten, att en del kårmedlemmar äro kvinnor och en annan del män, må icke i och för sig vålla kårens uppdelning på två skilda löneplan; 2) grundsatsen om lönen avpassande efter behovet bör tillämpas så till vida, att dels särskild gottgörelse lämnas dem, som på grund av försörjningsplikt hava större levnadskostnader, dels en utjämning sker med hänsyn till vissa övriga förpliktelser av ekonomisk innebörd, vilka en del kårmedlemmar äro obligatoriskt underkastade, andra däremot icke.

Centralstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om, att den av Eders Kungl. Maj:t tillsatta kommittén för behandling av frågan om folkskoleseminariearnas ombildning i sitt nyligen avgivna betänkande förordat samtidig tillämpning av de båda principerna om lön efter arbete och lön efter behov i huvudsaklig överensstämmelse med här utvecklade grundsatser vid den av nämnda kommitté föreslagna löne regleringen för seminarie lärarekåren.

Löneprincipernas tillämpning.

Vad då först beträffar den i punkten 1) nämnda grundsatsen om lönen avpassande efter arbetet, har föreningen uttalat den meningen, att den bör komma till uttryck i ett för hela kåren enhetligt lönesystem, så att först och främst grundlönen blir densamma, men att även ålderstilläggen till såväl antal som storlek göras lika.

Den i punkten 2) nämnda särskilda förhöjning, som bör tillkomma familjeförsörjarnas grupp, kan tänkas ske på flera olika sätt. Sålunda finner man, att i den för Finlands folkskolekår gällande löneskalan, vilken är fastställd med hänsyn till familjeförsörjares och icke familjeförsörjares olika levnadsbehov, ha den förra gruppens större levnadsbehov blivit tillgodosedda dels genom högre grundlön och dels genom större ålderstillägg.

Föreningen har givetvis tagit i övervägande de olika vägar, som erbjuda sig för en lämplig lösning av detta spörsmål. En lösning efter den linjen, att familjeförsörjarnas grupp erhöle högre och möjligen flera ålderstillägg, är visserligen närmast överensstämmande med

rådande praxis i de hittills gängse lönesystemen, där skillnad i regeln göres endast mellan män och kvinnor. Men en sådan anordning skulle dels ge ett mindre klart uttryck åt de principer med avseende å förhållandet mellan manliga och kvinnliga lärare, som föreningen önskat se förverkligade, dels ock i den praktiska tillämpningen komma att förete en del betydande olägenheter. Särskilt skulle sådana olägenheter visa sig, då en lärare, som trädde i äktenskap, därmed överginge från det lägre löneplanet till det högre. Härvid komme nämligen tilläggen för familjeförsörjningen att utgå med en olikhet, som knappast vore förenlig med rimlighet. Antag att det funnes ett löneplan för icke familjeförsörjare med en slutlön av 1,800 kronor och ett annat för familjeförsörjare, vilket på grund av högre ålderstillägg efter lika många år slutade med 2,400 kronor. Skedde då övergången till familjeförsörjarnas grupp inom första åldersgraden, erhöles ingen löneförhöjning (i fall nämligen grundlönen skulle vara lika för alla och löneskillnad åstadkommas endast genom olika ålderstillägg), under det att en lärare, som gifte sig efter att ha kommit i högsta åldersgraden, genast skulle erhålla en förhöjning å 600 kronor. Man finner ock, hurusom i Finland lagstiftarna tagit konsekvensen härav och därför bestämt även grundlönen olika. De erhållna tilläggen skulle sålunda icke heller komma att stå i lämpligt förhållande till de stegvis ökade levnads-kostnaderna.

Samtliga nu antydda olägenheter skulle enligt centralstyrelsens mening undvikas, om — såsom redan ovan framhållits — såväl grundlön som ålderstillägg för båda de stora huvudgrupper, det nu är fråga om, gjordes lika, och om i stället den ersättning för familjeförsörjarnas större levnadskostnader, som är behöfvlig och nödvändig, utginge i form av ett särskilt lönetillägg. Utom att hela lönesystemet genom en sådan anordning bleve i rent praktiskt hänseende betydligt enklare, vunnes därigenom ock den väsentliga fördelen, att nämnda tillskott bleve rättvisare fördelat, därigenom att det kunde bestämmas till ett fast belopp, och att det även kunde bättre anpassas efter levnadsbehovens stegring inom familjen. Liksom föreningen är nämligen centralstyrelsen av den mening, att ifrågakvarande tillägg icke borde utgå på en gång utan med en del för den försörjningsplikt, som följer av själva äktenskapet och en annan del för den ökade försörjningsplikt, som tillvaron av barn medför. Genom en sådan fördelning undvekes även den oegentligheten, att lärare med barn och utan barn erhöles alldeles lika löneförmåner, vilket bleve följden, ifall läraren genast vid giftermålet utan vidare flyttades upp i det högre löneplanet med större ålderstillägg.

Lönebelopp för icke familjeförsörjare.

När man från ovan angivna huvudgrunder för lönesystemet vill övergå till uppställande av de lönebelopp, vilka i det närmaste skulle kunna anses motsvara de hos ovan-nämnda båda huvudgrupper inom folkskolekåren (familjeförsörjare och icke familjeförsörjare) förefintliga behoven, har man en god ledning i den föreliggande utredningen över levnads-kostnaderna inom kåren.

Vad då först beträffar den senare av de båda huvudgrupperna (d. v. s. lärare och lärarinnor, som icke äro familjeförsörjare), vilken såsom hittills skulle få hela sin lön fördelad i grundlön och ålderstillägg, har föreningen, av skäl som längre fram skola närmare utvecklas, ansett genomsnittslönen böra beräknas så, att den något så när motsvarar behovet hos de ogifta manliga lärarna.

Enligt de på förd bokföring grundade uppgifterna uppgå dessa lärares kontanta utgifter till i medeltal 1,551 kronor. Inom de olika åldersgraderna (tab. 14) ställa sig utgifts-beloppen på följande sätt: första åldersgraden 1,407 kronor, andra 1,543, tredje 1,732, fjärde

1,767. Läraren behöver sålunda till täckandet av nämnda kontanta utgifter en lön, som i medeltal för tjänstgöringsår utgör 1,550 kronor. För 30 tjänsteår borde han sammanlagt då komma att uppbära en summa av 46,500 kronor. Detta belopp kan ju tänkas fördelat på olika sätt, allt efter som man beräknar begynnelselönen och ålderstilläggen samt de tider, efter vilka lönetilläggen skola åtnjutas. Vad beträffar grundlönen, ha de flesta kretsar önskat densamma satt till 1,200 kronor. De ha därjämte uttalat sig för 4 ålderstillägg å 150 kronor att utgå efter 5, 10, 15 och 20 års ordinarie tjänstgöring, då slutlönen sålunda skulle bli 1,800 kronor. Den komme då helt nära såväl de för de ogifta folkskollärarna beräknade levnadskostnaderna (1,746 kronor) som ock de nuvarande faktiska utgifterna i fjärde åldersgraden (1,767 kronor). Fördelningen på de olika tjänstgöringsåren av lärarens sammanlagda lönesumma för hela hans tjänstetid blir då följande:

5 × 1,200 =	6,000 kronor
5 × 1,350 =	6,750 >
5 × 1,500 =	7,500 >
5 × 1,650 =	8,250 >
10 × 1,800 =	18,000 >

Summa 46,500 kronor.

Det förefaller centralstyrelsen, som om en sådan löneskala vore lämplig och som om grundlönen icke borde sättas lägre än till 1,200 kronor. Den utgift, som tynger hårdast i början av lärarens tjänstgöring, är tydligen ränta och amortering av studieskulder. Enligt den föreliggande statistiken (tab. 15 a och b) uppgå ensamt posterna amortering och ränta, försäkringsavgifter samt skatter tillsammans i medeltal för varje lärare å landsbygden i första åldersgraden: för gifta lärare till 26,45 procent, för ogifta lärare till 23,95 procent och för ogifta lärarinnor till 21,08 procent, eller i medeltal för samtliga till 23,83 procent av samtliga kontanta utgifter.

Ålderstilläggen föreslås lika med de nu för manliga lärare utgående, d. v. s. till 150 kronor. Vad beträffar principen om ålderstillägg för icke familjeförsörjare, vill centralstyrelsen ånyo betona, vad den förut framhållit, nämligen lönens dubbla uppgift att dels utgöra en ersättning för utfört arbete, dels sätta tjänsteinnehavaren i stånd att genom den få sin bärgning. Även för de lärare och lärarinnor, som icke ha försörjningsplikt, gäller givetvis, att arbetet i stort sett måste anses få ökat värde genom med åren förvärvad övning och erfarenhet, och att även för dem levnadskostnaderna i någon mån stiga med åren.

Ävenledes har föreningen uttalat sig för bibehållande av de nuvarande 5-årsperioderna mellan ålderstilläggens utgående.

Principiell likställighet mellan folkskollärare och folkskollärarinnor.

Oavsett enskildheterna vid den praktiska utformningen av löneskalan, torde av den föregående framställningen hava tillräckligt tydligt framgått, att föreningens förslag åsyftar principiell likställighet mellan folkskollärarinnor och folkskollärare i avseende på beloppen av grundlön och ålderstillägg samt att den löneskala, som i det föregående blivit skisserad, enligt föreningens mening borde gälla alla dem, vilka icke äro familjeförsörjare, vare sig de nu äro män eller kvinnor.

Härvid är centralstyrelsen naturligen beredd på en invändning, som åtminstone vid första påseendet kan sägas innebära en viss rimlighet. Det förhåller sig ju onekligen så,

att resultatet av den föreliggande levnadskostnadsstatistiken utvisar väsentligen mindre belopp för de ogifta folkskollärarinnornas kontanta utgifter än för de ogifta folkskollärarnas; och gäller detta i ungefär samma proportion både de på bokföring grundade och de inom kretsarna av folkskollärarinnorna själva beräknade utgifterna (tab. 13). Det skulle därför med ett visst sken av berättigande kunna anses obilligt, att grundlöner och ålderstillägg sattes lika för alla icke familjeförsörjande lärare, vare sig de äro manliga eller kvinnliga.

Härvid torde emellertid böra beaktas, att de förefintliga skiftningarna i levnadsbehov icke i hela sin utsträckning kunna betraktas såsom med nödvändighet grundade i sakens egen natur. Centralstyrelsen har förut påpekat en del omständigheter såsom orsaker till, att de ogifta folkskollärarnas utgifter i medeltal måste bli något högre än de ogifta folkskollärarinnornas. Dessa omständigheter räcka emellertid icke till att förklara den mycket avsevärda olikhet i levnadskostnader mellan lärare och lärarinnor, som statistiken synes vitsorda. Förklaringsgrunder av annan art saknas dock icke. En sådan kan vara att söka däruti, att den på bokföring grundade statistiken är något knapphändig, enär från de ogifta folkskollärarinnorna beklagligtvis blivit insända långt färre uppgifter av detta slag än från de ogifta folkskollärarna. En annan bidragande omständighet är den, att i lärarinnornas uppgifter antalet hushållsmedlemmar angives åtskilligt lägre än i de ogifta lärarnas. Medan detta antal för lärarna kan uttryckas med medeltalssiffran 1,86 för varje uppgiftsgivare, blir motsvarande siffra 1,62 för lärarinna. Anledningen härtill är påtagligen den, att lärarna i större utsträckning än lärarinnorna hålla tjänare för hushållets skötsel. Av lärarna ha sålunda 69,6 procent av samtliga uppgiftsgivare hushållerska eller annan tjänare, medan bland lärarinnorna blott 38,4 procent ha sådana. Detta kan dock ej utan vidare anses bevisa, att lärarinnorna mindre än lärarna skulle behöva sådan hjälp, utan synes snarare antyda av nödvändigheten förestavade blygsammare levnadsanspråk.

I övrigt framgår det av statistiken — vilket ju ock den allmänna erfarenheten bekräftar — att lärarinnornas tillfällen till biförtjänster äro långt mera begränsade än lärarnas. Medan de senares kontanta inkomster av arbete utom skolan utgöra i medeltal 269 kronor, uppgå motsvarande för lärarinnorna till blott 61 kronor. Det synes härav vara ganska sannolikt, att de lägre levnadskostnaderna delvis ha sin orsak i rent nödtvång.

Då folkskollärarinnorna trots nu anförda för dem ogynnsamma förhållanden ändå i regeln kunnat värja sig för skuldsättning, så äger man rätt draga den slutsatsen, att de måste leva i synnerligen hög grad indraget och försakande. Måhända bör man sätta detta förhållande i samband med den stora sjukligheten inom lärarinnekåren, som konstaterats genom d:r G. Stéenoffs av centralstyrelsen offentliggjorda statistik härom. (Pedagogiska skrifter, häftet 57). Denna statistik visar, att folkskollärarinnornas sjukprocent är mer än dubbelt så hög som lärarnas, eller av hela antalet tjänstgörande 25,6 procent för de förre och 12,1 procent för de senare. Har ifrågasatt olikheten i hälsotillståndet något sammanhang med den statistiskt påvisade olikheten i levnadskostnader, så kan den senare ingalunda sägas vara helt grundad i sakens natur.

Lönebelopp för familjeförsörjare.

Efter de riktlinjer, som sålunda blivit uppdragna för den löneförbättring, vilken ifrågasättes för de lärare och lärarinnor, som icke äro familjeförsörjare, har återstått att beräkna det särskilda tillskott i lönen utöver grundlön och ålderstillägg, genom vilket familjeförsörjarnas större behov borde tillgodoses. Såsom redan förut anförts, har föreningen såsom sin mening angivit, att detta lönetillägg bör uppdelas i tvenne, det ena motsvarande den

försörjningsplikt som själva äktenskapet medför, det andra den ytterligare försörjningsplikt, som inträder därigenom, att barn komma till.

Även vid bestämmandet av dessa lönetilläggs storlek har man kunnat erhålla god ledning i den föreliggande statistiken rörande levnadskostnaderna. Enligt tab. 13 äro de gifta lärarnas årliga kontanta utgifter i medeltal 2,121 kronor. Å tab. 14 och 15 ha samtliga dessa lärare blivit fördelade i grupper efter åldersgrader. Medeltalet av de kontanta utgifterna ha då blivit följande:

första åldersgraden 1,660 kronor — brist i förhållande till inkomsterna från skolan 646 kronor;

andra åldersgraden 1,755 kronor — brist 530 kronor;

tredje åldersgraden 2,050 kronor — brist 658 kronor;

fjärde åldersgraden 2,299 kronor — brist 809 kronor.

Om lärarna i sistnämnda åldersgrad fördelas i en grupp med 16—20 tjänsteår och en annan med 21 tjänsteår och därutöver (motsvarande sålunda en tänkt femte lönegrad), ställa sig utgifterna på följande sätt:

fjärde åldersgraden 2,124 kronor — brist 618 kronor;

femte åldersgraden 2,365 kronor — brist 881 kronor.

Man finner sålunda dels att skillnaden mellan medelbeloppen för de ogifta lärarnas och de gifta lärarnas levnadskostnader (resp. 1,151 kronor och 2,121 kronor) utgör omkring 600 kronor, dels att skillnaden mellan den högsta föreslagna lönegraden för icke familjeförsörjare efter 20 års tjänstgöring (1,800 kronor) samt de faktiska kontanta utgifterna för gifta lärare efter samma antal tjänsteår (2,365 kronor) ävenledes utgör i runt tal 600 kronor. Centralstyrelsen håller också före, att det särskilda familjetillskottet i dess helhet borde utgöra just detta belopp, så att högsta lönen för lärare med barn komme att bli 2,400 kronor. De beräknade årliga levnadskostnaderna för gifta lärare utgöra, såsom förut blivit påpekadt, i medeltal 2,563 kronor (tab. 13).

Beträffande summans fördelning på giftermålstillägg och barntillägg, kan ju denna tänkas ske på olika sätt. Det har förefallit föreningen, som om det låge närmast till hands, att det förra sattes lika med det senare, sålunda vardera 300 kronor. I avseende på det lönetillägg, som bör motsvara den försörjningsplikt, som har sin grund i tillvaron av barn, vill centralstyrelsen lika litet som föreningen på frågans nuvarande stadium framställa något förslag rörande sådana enskildheter som bestämmelserna om dess utgående och fördelning, utan torde dylika enskildheter böra bero på närmare utredning.

Det har redan framhållits, att principiell ekonomisk likställighet mellan lärare och lärarinnor såsom grundval för lönesystemet icke utesluter utan tvärtom kräver en sådan tillämpning, att det blir en verklig, icke blott en nominell likställighet i avseende på de ekonomiska villkoren, som lönen avser att bereda tjänsteinnehavarna. Föreningen har därför funnit det vara av rättvisa och billighet påkallat, att en utjämning sker i avseende på den olikställighet i lönehänseende, som orsakas av vissa utgifter och åligganden, vilka de manliga lärarna äro obligatoriskt underkastade, men från vilka de kvinnliga för närvarande äro fria. Kostnader av denna karaktär äro dels avgifterna till änke- och pupillkassan, dels de, som äro förbundna med värnplikten.

I avseende på de medel, som böra anlitas, för att med hänsyn till ovannämnda båda omständigheter det effektiva värdet av lärarnas och lärarinnornas löneinkomster må bli någorlunda lika, har föreningen — såsom framgår av den lämnade redogörelsen för kretsarnas beslut — gjort bestämda uttalanden, till vilka centralstyrelsen för sin del vill ansluta sig. Det har sålunda föreslagits, dels att även lärarinnorna borde betala avgift till änke- och pupillkassan, dels att lärare, som är underkastad värnplikt, måtte erhålla sina ålderstillägg

ett år tidigare än lärarinnorna och de lärare, som befrias från värnplikten. Detta senare förslag grundar sig på det förhållandet, att läraren genom värnpliktstjänsten i regeln förlorar ett ordinarie tjänsteår. Detta betyder — utom de direkta kostnader, som värnpliktstjänstgöringen medför — en rent ekonomisk förlust, som åtminstone motsvarar skillnaden mellan högsta och lägsta lönegraden, sålunda efter ovan beräknade löneskala i det hela 600 kronor. Denna förlust torde i de flesta fall bli något så när gottgjord, om första ålderstillägget till sådan lärare utgår ett år tidigare, sålunda efter 4 år, och de övriga i vanlig ordning med femåriga mellanrum, då ju även högsta lönegraden nås ett år tidigare, sålunda efter 19 tjänsteår.

Småskolekåren.

I den föregående framställningen, vari med stöd av den förebragta utredningen om levnadskostnaderna påvisats behovet av en genomgripande löneförbättring för lärarkåren i dess helhet, har även småskolekåren varit inbegripen. De skäl, som motivera en allmän höjning av folkskollärarnas och folkskolläraryrinnornas löneförmåner, gälla nämligen även för småskolläraryrinnorna. Ständigt stegrade levnadskostnader, ökade utbildningskostnader, ökade krav på arbetet i småskolan med därav följande fordran på högre kompetens, som till stor del måste förvärfvas genom fortsatt utbildning — allt detta samverkar till, att de nu för småskolekåren utgående lönerna äro alldeles otillräckliga. Detta är ock oförtydligt ådagalagt genom den föreliggande levnadskostnadsstatistiken.

Men å andra sidan är det påfallande, att denna statistik, vad småskolläraryrinnorna beträffar, knappast på ett fullt verklighetstroget sätt avspeglar, i huru hög grad de nuvarande löneförmånerna äro otillräckliga. Uppenbart är, att den kår, som bland alla offentliga tjänstemannakårer ständigt i lönehänseende stått på det allra lägsta trappsteget, och som ännu för mindre än fem år sedan icke kom högre än till en genomsnittslön å 391 kronor (för närvarande 620 kronor), en sådan kår har måst vänja sig vid att föra ett så försakande liv och att hålla de »nödvändiga levnadskostnaderna» så nere, att dessa vid en jämförelse alldeles icke komma att innebära samma begrepp som de »nödvändiga levnadskostnaderna» för dem, vilka stå på en något högre levnadsstandard, t. ex. folkskolekåren. Åtskilligt av det, som här ovan blivit sagt om folkskolläraryrinnorna, gäller sålunda — och det i än högre grad — även om småskolläraryrinnorna.

Utan att någon bestämd proportion mellan folkskole- och småskolekårens löner varit fastslagen, kan man dock av den meddelade historiken över lärarelönerna finna, att de senare hittills i allmänhet utgjort omkring hälften av de förra. Centralstyrelsen har förut anfört ett av de förhållanden, som motivera, att en skillnad göres mellan folkskolekårens och småskolekårens löner, nämligen den olika långa utbildningstiden. Ett annat skäl av liknande slag är jämväl den i såväl folkskolestadgan som normalplanen fastslagna olikheten mellan folkskolans och småskolans dagliga undervisningstid. Men den löneskillnad, som hittills förefunnits mellan de båda kårerna, är uppenbarligen allt för stor, vadan vid en ny lönereglering förhållandet bör göras gynnsammare för småskolekåren än hittills.

Även statistiken ger stöd för, att så bör ske. De på bokföring grundade uppgifterna om inkomster och utgifter för landsbygdens småskolläraryrinnor, fördelade efter åldersgrader, ställa sig enligt tab. 14 på nedan angivna sätt. De kontanta inkomsterna från lärareverksamheten i skolan samt de kontanta utgifterna äro:

i första åldersgraden 526 kronor och 800 kronor — brist i förhållande till inkomsterna från skolan 274 kronor;

i andra åldersgraden 597 kronor och 753 kronor — brist 156 kronor;

i tredje åldersgraden 631 kronor och 685 kronor — brist 54 kronor;

i fjärde åldersgraden 788 kronor och 811 kronor — brist 23 kronor.

Vad som på nämnda tabell genast faller i ögonen är de jämförelsevis stora utgifter, som möta småskollärarinnan redan under den första femårsperioden. Inom skolan förtjänar hon under denna period i medeltal endast 26 kronor årligen utöver den fastställda minimilönen; övriga biförtjänster uppgå till 17 kronor, vadan hela den kontanta inkomsten utgör 543 kronor. Den verkliga brist å 257 kronor i medeltal för varje lärarinna i första åldersgraden, som hushållsbokföringen sålunda utvisar, bleve tydligen ännu väsentligt större, ifall lärarinnorna skulle ensamt med egna medel bekosta sina nödvändiga levnadsbehov. Men som synes å tabellen 14, äro naturainkomsterna utom bostad och vedbrand beräknade till i medeltal 200 kronor för varje lärarinna. Detta betyder naturligtvis i de flesta fall, att småskollärarinnorna under ferierna få leva gratis hos föräldrar eller andra anförvanter samt — såsom tyvärr på sina ställen ännu sker — mottaga gåvor av barnens målsmän, men att de ändå måste erhålla ytterligare penningförsträckningar såsom gåvor eller lån för att kunna leva.

Att utgifterna sedan under de följande perioderna icke nämnvärt stegras är uppenbarligen en nödtvungen följd därav, att icke heller inkomsterna med de nuvarande små ålderstilläggen å 60 kronor nämnvärt stegras. De tydligen allvarliga försöken att få debet och kredit att gå ihop lyckas varken i andra eller tredje åldersgraden. Först efter 15 års tjänstgöring, då studieskulden väl i allmänhet blivit betalda, utvisar bokföringen ett överskott å i medeltal 25 kronor. Men så ha också biförtjänsterna utom skolan då stigit till i medeltal 48 kronor!

En verklig löneroglering för småskolans lärarekår, som i allo motsvarade behovet någon längre tid framåt, behöfve tydligen, med hänsyn till vad som nu anförts, omfatta, vad flertalet kretsföreningar föreslagit, nämligen en grundlön å 700 kronor. Beträffande ålderstilläggen förefinnes tydligen intet skäl, att de borde bliva till antalet färre än för folkskollärarinnorna, och till storleken böra de lämpligen höjas från 60 till 100 kronor. Småskollärarinna skulle sålunda erhålla 4 ålderstillägg å vardera 100 kronor samt få i slutlön 1,100 kronor efter 20 tjänsteår.

* * *

Pensionsfrågan.

Till centralstyrelsen har från såväl kretsföreningar som enskilda föreningsmedlemmar inkommit jämväl framställningar rörande folkskole- och småskolekårens pensionsförhållanden.

För småskolekåren står som ett länge känt och uttalat önskemål, att den nuvarande understödsanstalten måtte ombildas till likhet med folkskollärarnas pensionsinrättning och pensioneringen ordnas efter samma grunder som för folkskolekåren.

Enligt § 2 i reglemente för folkskollärarnas pensionsinrättning är skoldistrikt förbundet »att för var och en av där befintliga ordinarie folkskolläraretjänster i pensionsinrättningen ingå efter högsta lönebelopp, varav lärare, på grund av tjänsteålder, enligt gällande författningar äger att komme i åtnjutande». En löneroglering i enlighet med föreningens önskan komme sålunda att medföra åtskilliga ändringar beträffande pensionen. Centralsty-

relsen finner sig endast i förbigående behöva påpeka detta, viss att Eders Kungl. Maj:t skall vidtaga de åtgärder, som påkallas, för att den nuvarande proportionen mellan lön och pension åtminstone icke må försämrans.

Sammanfattning.

De önskemål, Sveriges allmänna folkskollärareförening sålunda med största enhällighet uttalat, äro följande:

I.

Folkskolekåren.

A. Lönegrunder.

1. Vid ny löne reglering för folkskolekåren bör hänsyn tagas till egenskapen att vara familjeförsörjare eller icke familjeförsörjare.

2. Detta bör ske därigenom, att familjeförsörjare erhåller särskilda lönstillägg motsvarande den försörjningsplikt, som inträder genom ingående av äktenskap och genom tillvaron av barn.

3. Hänsyn bör tagas till den omständigheten, att manlig lärare, i motsats till kvinnlig, är skyldig erlägga avgift till folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

4. Detta bör helst ske därigenom, att lärarinnorna åläggas dylik avgift.

5. Hänsyn bör jämväl tagas till den omständigheten, att manlig lärare, i motsats till kvinnlig, är underkastad värnplikt och på grund därav ogynnsammare ställd i ekonomiskt avseende.

6. Denna olikställighet bör utjämnas på det sättet, att lärare, som är underkastad värnplikt, erhåller sitt första ålderstillägg ett år tidigare än den, med vilken så ej är fallet.

7. I övrigt bör lönesystemet vara likformigt för hela folkskolekåren, så att

a) grundlönen blir lika för alla,

b) ålderstilläggen till antalet 4 samt lika stora för alla,

c) löneintervallerna såsom hittills 5-åriga,

8. Utom den kontanta lönen böra såsom hittills utgå vissa naturaförmåner, såsom bostad, vedbrand och planteringsland.

B. Lönebelopp.

1. För icke familjeförsörjare.

1) Grundlön 1,200 kronor;

2) 4 ålderstillägg

3) å 150 kronor

4) att utgå

- a) för dem, som icke äro underkastade värnplikt: efter 5, 10, 15 och 20 års ordinarie tjänstgöring;
 b) för dem, som äro underkastade värnplikt: efter 4, 9, 14 och 19 års ordinarie tjänstgöring.

2. För familjeförsörjare.

- 1)–4) Lika med icke familjeförsörjare.
 5) Ett särskilt lönetillskott å 600 kronor.
 6) att utgå
 a) med 300 kronor för försörjningsplikt genom inträde i äktenskap;
 b) med 300 kronor för försörjningsplikt gentemot barn.

II.

Småskolekåren.

1. Grundlön 700 kronor med
2. 4 ålderstillägg
3. å 100 kronor
4. att utgå efter 5, 10, 15 och 20 års tjänstgöring;
5. därtill naturaförmåner.

* * *

Då centralstyrelsen nu påkallar Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för de önskemål, vilka i det föregående framlagts, är den livligt medveten om de svårigheter, som för deras slutliga förverkligande kunna komma att möta. De lönebelopp, som i dem ifrågasatts, torde visserligen av ingen kunna med fog betecknas såsom i och för sig överdrivna, men på grund av talrikheten hos de kårer, vilka saken rör, måste den löneförbättring, som här begärts, komma att ställa högst betydande anspråk på det allmänna. Centralstyrelsen förbiser icke heller, att de lönegrunder, varpå förslaget vilar, ännu ej vunnit allmänt erkännande och därför helt naturligt måste väcka betänkligheter hos de många, som fortfarande vidhålla den gamla uppfattningen, att manliga tjänsteinnehavare böra bilda en högre lönegrupp endast därför, att de äro män, kvinnliga en lägre endats därför, att de äro kvinnor. Då centralstyrelsen icke desto mindre vågar inför Eders Kungl. Maj:t framlägga de önskemål i förevarande fråga, om vilka Sveriges allmänna folkskolläraforenings medlemmar med överväldigande flertal enat sig, sker det i den förvissningen, att Eders Kungl. Maj:t vid prövningen av dessa önskemål skall finna dem framkallade av ett verkligen tvingande behov samt grundade på billighet och rättvisa.

Med stöd av det anförda vågar centralstyrelsen i underdånighet anhålla,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt vidtaga åtgärder för genomförande av en ny lönerreglering för lärarekåren vid rikets folk- och småskolor, och

att därvid hänsyn måtte tas till de av Sveriges allmänna folkskollärareförening uppställda önskemålen.

Underdånigst

För Sveriges allmänna folkskollärareförening.

Dess centralstyrelse:

ALFR. DALIN.

SVEN NYLUND.	J. J. DALSTRÖM.	J. FRANZÉN.
ANNA L. LESSEL.	MAURITZ TENNMAN.	PER BORGH.
J. CEDERBERG.	N. O. BRUCE.	GUSTAVA LANDBERG.
GOTTFRID BJÖRKMAN.		

Stockholm den 24 maj 1912.

Följande bilagor A—E äro bifogade ovanstående petition:

- A) Lärarekårens levnadskostnader (Tab. 1—15).
- B) Uppgifter rörande lärarefamiljerna (Tab. 16).
- C) Seminarieelevernas studiekostnader och studieskulder (Tab. 17—20).
- D) Lärarelönerna i några främmande länder.
- E) Löneförhållandena inom en del andra tjänstemannakårer i vårt land.

Bilaga A.

Lärarekårens levnadskostnader.

(Tab. 1—15).

Tab. 1.

A. Ekonomiska uppgifter grundade på förd bokföring.

Giftna lärare.

L ä n.	Landsbygd.				Städer.				Landsbygd och städer.			
	Antal uppgifter.	Antal familjemedlemmar i medeltal.	Inkomster i medeltal pr hushåll. Kr.	Utgifter i medeltal pr hushåll. Kr.	Antal uppgifter.	Antal familjemedlemmar i medeltal.	Inkomster i medeltal pr hushåll. Kr.	Utgifter i medeltal pr hushåll. Kr.	Antal uppgifter.	Antal familjemedlemmar i medeltal.	Inkomster i medeltal pr hushåll. Kr.	Utgifter i medeltal pr hushåll. Kr.
Hela riket	353	4	2,151	2,310	71	4	3,007	3,041	424	4	2,294	2,432
Stockholms stad . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms län . . .	9	5	2,273	2,418	4	3	2,633	2,502	13	4	2,384	2,444
Uppsala län	7	4	2,224	2,383	2	5	2,796	2,798	9	4	2,351	2,475
Södermanlands län .	21	5	2,160	2,422	4	3	3,639	3,544	25	4	2,397	2,602
Östergötlands län .	27	4	2,403	2,621	5	5	3,684	3,707	32	5	2,603	2,790
Jönköpings län . . .	17	4	2,020	2,178	6	6	2,559	2,742	23	5	2,161	2,325
Kronobergs län . . .	14	4	2,119	2,039	1	7	3,275	3,258	15	4	2,196	2,120
Kalmar län	22	4	2,201	2,490	4	4	2,342	2,507	26	4	2,223	2,493
Gottlands län	29	4	1,993	2,167	1	5	4,967	4,915	30	4	2,092	2,259
Blekinge län	1	3	2,250	2,849	1	5	4,940	4,940	2	4	3,595	3,895
Kristianstads län . .	18	4	2,179	2,338	3	3	2,192	2,825	21	4	2,181	2,408
Malmöhus län	27	4	2,124	2,234	4	4	3,518	3,529	31	4	2,304	2,401
Hallands län	5	4	1,934	2,027	4	4	3,802	3,608	9	4	2,764	2,730
Göteborgs o. Bohus län	6	5	2,314	2,500	3	3	2,415	2,561	9	4	2,348	2,520
Älvsborgs län	23	5	2,038	2,289	3	4	3,253	2,773	26	5	2,178	2,345
Skaraborgs län	18	5	1,978	2,206	—	—	—	—	18	5	1,978	2,206
Värmlands län	19	4	2,046	2,123	6	5	3,282	3,483	25	4	2,343	2,449
Örebro län	25	4	1,817	1,943	8	4	2,847	2,845	33	4	2,067	2,162
Västmanlands län . .	16	4	2,328	2,452	2	5	2,897	2,900	18	4	2,391	2,502
Kopparbergs län . . .	14	6	2,524	2,322	2	7	1,883	1,908	16	6	2,444	2,270
Gävleborgs län	12	5	2,498	2,694	—	—	—	—	12	5	2,498	2,694
Västernorrlands län .	13	5	2,345	2,493	4	5	2,728	2,795	17	5	2,435	2,564
Jämtlands län	5	3	1,816	2,091	1	5	2,050	2,043	6	4	1,855	2,083
Västerbottens län . .	2	8	2,811	3,364	3	3	2,869	2,830	5	5	2,846	3,043
Norrbottnens län . . .	3	6	1,931	2,250	—	—	—	—	3	6	1,631	2,250

Tab. 2.

A. Ekonomiska uppgifter grundade på förd bokföring.

Ogifta lärare.

L ä n.	Landsbygd.			Städer.			Landsbygd och städer.		
	Antal upp- gifter.	Summa inkomster i medel- tal.	Summa utgifter i medel- tal.	Antal upp- gifter.	Summa inkomster i medel- tal.	Summa utgifter i medel- tal.	Antal upp- gifter.	Summa inkomster i medel- tal.	Summa utgifter i medel- tal.
		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
Hela riket	56	1,684	1,739	13	2,402	2,321	69	1,819	1,848
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholms län	1	1,565	1,555	2	2,838	2,834	3	2,413	2,408
Uppsala län	3	1,831	1,757	—	—	—	3	1,831	1,757
Södermanlands län	3	1,713	1,948	1	3,825	3,326	4	2,241	2,292
Östergötlands län	3	1,941	1,899	1	2,539	2,539	4	2,091	2,059
Jönköpings län	1	1,905	1,666	1	1,565	1,556	2	1,735	1,611
Kronobergs län	2	1,333	1,588	—	—	—	2	1,333	1,588
Kalmar län	3	1,583	1,946	—	—	—	3	1,583	1,946
Gottlands län	4	1,769	1,690	1	1,747	1,828	5	1,765	1,717
Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristianstads län	3	1,618	1,385	1	2,285	1,798	4	1,784	1,488
Malmöhus län	3	1,610	1,694	—	—	—	3	1,610	1,694
Hallands län	2	2,238	2,391	—	—	—	2	2,238	2,391
Göteborgs och Bohus län	3	1,760	1,885	—	—	—	3	1,760	1,885
Älvsborgs län	9	1,649	1,852	1	1,650	1,690	10	1,649	1,836
Skaraborgs län	1	1,485	1,515	—	—	—	1	1,485	1,515
Värmlands län	6	1,591	1,557	1	2,772	2,321	7	1,759	1,666
Örebro län	2	1,502	1,369	1	1,880	1,856	3	1,628	1,531
Västmanlands län	3	1,911	1,911	—	—	—	3	1,911	1,911
Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gävleborgs län	2	1,519	1,557	—	—	—	2	1,519	1,557
Västernorrlands län	2	1,400	1,392	1	2,275	2,657	3	1,692	1,813
Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottnens län	—	—	—	2	2,509	2,464	2	2,509	2,464

Tab. 5.

A. Ekonomiska uppgifter grundade på förd bokföring.

Giftna lärare.

Landsbygd.

L ä n.	Antal upp- gifter.	Summa inkomster i medel- tal. Kr.	D ä r a v					Kontanta utgifter i medeltal. Kr.
			lön såsom lärare i medeltal. Kr.	natura- inkomster i medel- tal. Kr.	D ä r a v		övrigt i medeltal. Kr.	
					bostad och ved- brand i medeltal. Kr.	övrigt i medeltal. Kr.		
Hela riket	353	2,151	1,383	228	188	40	540	2,121
Stockholms län	9	2,273	1,347	243	205	38	683	2,213
Uppsala län	7	2,224	1,406	350	189	161	468	2,194
Södermanlands län	21	2,160	1,404	232	208	24	524	2,214
Östergötlands län	27	2,403	1,420	225	200	25	758	2,421
Jönköpings län	17	2,020	1,342	217	188	29	461	1,990
Kronobergs län	14	2,119	1,312	223	171	52	584	1,867
Kalmar län	22	2,201	1,342	216	171	45	643	2,320
Gottlands län	29	1,993	1,333	205	188	17	455	1,980
Blekinge län	1	2,250	1,950	250	250	—	50	2,599
Kristianstads län	18	2,179	1,297	201	172	29	681	2,166
Malmöhus län	27	2,124	1,389	224	183	41	511	2,051
Hallands län	5	1,934	1,349	177	152	25	408	1,875
Göteborgs och Bohus län	6	2,314	1,357	280	201	79	677	2,299
Älvsborgs län	23	2,038	1,369	197	144	53	472	2,146
Skaraborgs län	18	1,978	1,383	220	148	72	375	2,057
Värmlands län	19	2,046	1,431	196	171	25	419	1,952
Örebro län	25	1,817	1,374	187	161	26	256	1,783
Västmanlands län	16	2,328	1,384	248	215	33	696	2,237
Kopparbergs län	14	2,524	1,400	266	188	78	858	2,134
Gävleborgs län	12	2,498	1,577	304	269	35	617	2,425
Västernorrlands län	13	2,345	1,476	306	264	42	563	2,230
Jämtlands län	5	1,816	1,325	344	314	30	147	1,777
Västerbottens län	2	2,811	1,611	365	290	75	835	3,074
Norrbottens län	3	1,931	1,228	135	132	3	568	2,118

Tab. 7.

A. Ekonomiska uppgifter grundade på förd bokföring.

Ogifta folkskollärarinnor.

Landsbygd.

L ä n .	Antal upp- gifter.	Summa inkomster i medel- tal. Kr.	D ä r a v					Kontanta utgifter i medeltal. Kr.
			lön såsom lärare i medeltal. Kr.	natura- inkomster i medel- tal. Kr.	D ä r a v		övrigt i medeltal. Kr.	
					bostad och ved- brand i medeltal. Kr.	övrigt i medeltal. Kr.		
Hela riket	26	1,377	1,138	178	171	7	61	1,198
Stockholms län	—	—	—	—	—	—	—	—
Uppsala län	—	—	—	—	—	—	—	—
Södermanlands län	3	1,351	1,017	260	237	23	74	1,081
Östergötlands län	2	1,273	965	168	163	5	140	1,158
Jönköpings län	4	1,331	1,086	158	150	8	87	1,178
Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar län	2	1,376	1,201	175	175	—	—	1,222
Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmöhus län	1	1,348	1,173	150	150	—	25	1,222
Hallands län	1	1,000	900	100	100	—	—	1,196
Göteborgs och Bohus län	2	1,573	1,237	250	238	12	86	1,319
Älvsborgs län	1	1,145	900	165	155	10	80	980
Skaraborgs län	1	1,440	1,230	60	60	—	150	1,200
Värmlands län	2	1,138	988	150	150	—	—	969
Örebro län	2	1,516	1,298	210	195	15	8	1,328
Västmanlands län	3	1,552	1,403	139	132	7	10	1,285
Kopparbergs län	1	1,295	1,195	100	100	—	—	1,135
Gävleborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—
Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands län	1	1,800	1,200	340	340	—	260	1,555
Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottnens län	—	—	—	—	—	—	—	—

Tab. 9.

B. Beräknade nödvändiga levnadskostnader.

Gifta lärare.

L ä n.	Landsbygd.		Städer.		Landsbygd och städer.	
	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hela riket	2 563	215	3 081	511	2,670	276
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—
Stockholms län	2,652	296	—	—	2,652	296
Uppsala län	2,562	228	2,985	588	2,683	331
Södermanlands län	2,745	214	3,494	517	3,120	344
Östergötlands län	2,469	221	2,975	438	2,638	293
Jönköpings län	2,137	191	3,288	492	2,569	304
Kronobergs län	2,729	225	—	—	2,729	225
Kalmar län	2,707	200	2,596	340	2,673	243
Gottlands län	2,741	223	2,945	550	2,764	259
Blekinge län	2,407	203	3,217	541	2,812	372
Kristianstads län	2,552	209	2,664	300	2,567	221
Malmöhus län	2,622	224	3,326	700	2,733	304
Hallands län	2,317	197	3,268	450	2,555	260
Göteborgs och Bohus län	2,520	226	—	—	2,520	226
Älvsborgs län	2,502	200	3,275	558	2,647	271
Skaraborgs län	2,559	143	2,880	463	2,676	259
Värmlands län	2,592	186	3,150	400	2,623	199
Örebro län	2,949	216	3,326	567	3,020	282
Västmanlands län	2,414	206	—	—	2,414	206
Kopparbergs län	2,050	221	2,691	600	2,103	253
Gävleborgs län	2,586	219	3,368	450	2,706	254
Västernorrlands län	2,608	264	3,247	708	2,782	385
Jämtlands län	2,431	219	—	—	2,431	219
Västerbottens län	2,883	250	3,200	750	2,988	417
Norrbottnens län	3,443	250	2,285	525	2,864	388

Tab. 10.

B. Beräknade nödvändiga levnadskostnader.

Ogifta lärare.

L ä n.	Landsbygd.		Städer.		Landsbygd och städer.	
	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hela riket	1,746	221	2,048	353	1,816	251
Stockholms stad	—	—	2,175	950	2,175	950
Stockholms län	1,770	358	—	—	1,770	358
Uppsala län	2,071	235	2,561	415	2,267	307
Södermanlands län	1,946	201	2,438	500	2,086	286
Östergötlands län	1,725	198	1,949	288	1,837	243
Jönköpings län	1,567	245	2,200	300	1,672	254
Kronobergs län	1,708	233	2,296	286	1,855	247
Kalmar län	1,958	214	2,134	260	2,017	229
Gottlands län	2,033	233	2,460	600	2,140	325
Blekinge län	1,866	183	1,980	350	1,911	250
Kristianstads län	1,776	191	2,291	200	1,816	192
Malmöhus län	1,648	226	2,006	353	1,692	242
Hallands län	1,875	203	2,299	375	1,996	252
Göteborgs och Bohus län	1,757	201	1,807	450	1,767	251
Älvsborgs län	1,754	203	1,670	240	1,733	213
Skaraborgs län	1,452	153	1,725	175	1,498	157
Värmlands län	1,858	229	1,355	400	1,808	247
Örebro län	1,638	185	2,016	250	1,764	207
Västmanlands län	1,634	254	—	—	1,634	254
Kopparbergs län	1,507	203	1,768	500	1,582	288
Gävleborgs län	1,778	196	2,065	238	1,826	203
Västernorrlands län	1,704	224	2,995	—	1,889	224
Jämtlands län	1,963	475	—	—	1,963	475
Västerbottens län	1,660	263	1,790	500	1,703	342
Norrbottnens län	1,726	300	1,805	413	1,766	356

Tab. 11.

B. Beräknade nödvändiga levnadskostnader.

Ogifta folkskollärarinnor.

L ä n.	Landsbygd.		Städer.		Landsbygd och städer.	
	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hela riket	1,494	181	1,757	354	1,577	237
Stockholms stad	—	—	2,470	750	2,470	750
Stockholms län	1,400	192	1,525	575	1,425	288
Uppsala län	1,596	162	1,555	150	1,586	159
Södermanlands län	1,518	164	1,783	383	1,577	212
Östergötlands län	1,545	143	1,668	396	1,615	311
Jönköpings län	1,110	198	1,763	250	1,371	219
Kronobergs län	1,617	225	—	—	1,617	225
Kalmar län	1,737	160	1,685	350	1,728	192
Götlands län	1,353	280	—	—	1,353	280
Blekinge län	1,093	163	1,573	337	1,413	279
Kristianstads län	1,522	156	2,031	300	1,667	185
Malmöhus län	1,712	191	1,891	378	1,789	271
Hallands län	1,582	160	1,911	272	1,692	197
Göteborgs och Bohus län	1,833	210	1,560	387	1,765	254
Älvsborgs län	1,379	156	1,708	265	1,520	203
Skaraborgs län	1,276	105	1,767	300	1,521	203
Värmlands län	1,453	209	1,467	340	1,457	253
Örebro län	1,550	191	2,310	560	1,645	238
Västmanlands län	1,441	172	1,884	270	1,551	200
Kopparbergs län	1,373	177	1,470	440	1,387	214
Gävleborgs län	1,408	181	1,490	363	1,426	222
Västernorrlands län	1,523	208	1,888	415	1,645	277
Jämtlands län	—	—	—	—	—	—
Västerbottens län	1,553	200	1,755	250	1,620	217
Norrbottnens län	—	—	1,798	330	1,798	330

Tab. 12.

B. Beräknade nödvändiga levnadskostnader.**Ogifta småskollärarinnor.**

L ä n.	Landsbygd.		Städer.		Landsbygd och städer.	
	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.	Utgifter i medeltal.	Bostad och vedbrand.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hela riket	847	114	1,090	225	903	140
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—
Stockholms län	912	191	995	275	926	205
Uppsala län	923	95	1,383	255	1,076	148
Södermanlands län	909	105	1,096	242	979	156
Östergötlands län	749	123	1,066	247	846	161
Jönköpings län	799	90	1,028	250	837	140
Kronobergs län	1,032	119	1,010	200	1,027	135
Kalmar län	987	119	921	195	972	135
Gottlands län	891	97	—	—	891	97
Blekinge län	909	93	1,234	216	1,095	164
Kristianstads län	919	117	1,087	150	952	122
Malmöhus län	908	110	1,215	276	970	143
Hallands län	783	112	1,182	237	933	166
Göteborgs och Bohus län	790	105	1,120	275	845	133
Älvsborgs län	709	100	1,076	213	793	126
Skaraborgs län	713	103	1,012	187	846	139
Värmlands län	833	103	998	165	869	117
Örebro län	864	113	1,224	253	910	138
Västmanlands län	903	117	—	—	903	117
Kopparbergs län	746	93	904	138	775	101
Gävleborgs län	846	122	1,030	211	874	136
Västernorrlands län	917	124	1,227	293	986	162
Jämtlands län	827	120	—	—	827	120
Västerbottens län	662	132	1,130	150	779	136
Norrbottnens län	750	158	850	313	779	202

Tab. 13.

Sammandrag av tabellerna 1—12.
(Beloppen i medeltal kronor för hela riket.)

Läraregrupper.	Olika slags upp-gifter.	L a n d s b y g d.										S t ä d e r.		
		Samtliga in-koms-ter.	D ä r a v							Samtliga ut-gifter (juräk-nat vär-det av bostad o. ved-brand).	Kon-tanta ut-gifter.	Skillu. mellan kont. ink. som lärare o. kont. utgifter (brist).	Samtliga in-koms-ter.	Samtliga ut-gifter.
			natura-in-koms-ter.	Därav		Kon-tanta ut-gifter.	Därav							
				bostad och ved-brand.	övrigt.		såsom lärare (samtliga ink. från skolan).	övrigt.						
Giftn folksskollärare	A ¹⁾	2,151	228	188	40	1,923	1,383	540	2,310	2,121	738	3,007	3,041	
	B ²⁾	—	—	215	—	—	—	—	—	2,563	—	—	3,592	
Ogiftn folksskollärare	A	1,684	198	188	10	1,486	1,217	269	1,739	1,551	334	2,402	2,321	
	B	—	—	221	—	—	—	—	—	1,746	—	—	2,401	
Ogiftn folksskollärarinnor	A	1,377	178	171	7	1,199	1,138	61	1,369	1,198	60	1,784	1,832	
	B	—	—	181	—	—	—	—	—	1,494	—	—	2,111	
Ogiftn småskollärarinnor	A	889	141	113	28	748	705	43	884	771	66	1,137	1,162	
	B	—	—	114	—	—	—	—	—	847	—	—	1,315	

¹ Uppgifter grundade på förd bokföring.² Beräknade nödvändiga levnadskostnader.

Tab. 14.

A. Ekonomiska utgifter grundade på förd bokföring.

Inkomster och utgifter i medeltal kronor för lärare och lärarinnor å landsbygd fördelade å lönegrader.

Lönegrad.	I n k o m s t e r.							U t g i f t e r.			Antal medlemmar i varje familj.	Antal personer i varje familj.
	Santliga inkomster.	Kontanta inkomster.			Inkomster in natura.			Santliga utgifter.	Kontanta utgifter.	Utgift in natura.		
		Summa.	Såsom lärare.	Övrigt.	Summa.	Bostad och vedbrand.	Övrigt.					
<i>I. Giftna folkskollärare.</i>												
Första lönegraden	1,658	1,456	1,014	442	202	187	15	1,847	1,660	187	2·9	3·2
Andra >	1,866	1,663	1,225	438	203	178	25	1,933	1,755	178	3·8	4·3
Tredje >	2,138	1,908	1,392	516	230	204	26	2,254	2,050	204	4·4	5·0
Fjärde >	2,312	2,078	1,490	588	234	188	46	2,487	2,299	188	4·9	5·2
<i>II. Ogiftna folkskollärare.</i>												
Första lönegraden	1,447	1,233	1,002	221	224	212	12	1,619	1,407	212	—	1·6
Andra >	1,674	1,508	1,223	285	166	163	3	1,706	1,543	163	—	1·8
Tredje >	1,929	1,721	1,416	305	208	202	6	1,934	1,732	202	—	2·1
Fjärde >	1,976	1,777	1,472	305	198	177	21	1,944	1,767	177	—	2·4
<i>III. Ogiftna folkskollärarinnor.</i>												
Första lönegraden	1,219	1,037	944	93	182	165	17	1,268	1,101	167	—	1·4
Andra >	1,299	1,127	1,108	19	172	166	6	1,282	1,116	166	—	1·5
Tredje >	1,478	1,293	1,186	107	185	170	15	1,538	1,368	170	—	2·6
Fjärde >	1,588	1,398	1,349	49	190	186	4	1,520	1,334	186	—	1·9
<i>IV. Ogiftna småskollärarinnor.</i>												
Första lönegraden	833	543	526	17	290	90	200	890	800	90	—	—
Andra >	794	661	597	64	133	126	7	879	753	126	—	—
Tredje >	795	681	631	50	114	114	—	799	685	114	—	—
Fjärde >	966	836	788	48	130	124	6	935	811	124	—	—

Tab. 15 a.

A. Ekonomiska utgifter grundade på förd bokföring.

Kontanta utgifter i medeltal kronor för lärare och lärarinnor på landsbygden fördelade på särskilda poster.

Lönegrad.	Föda.	Beklädnad.			Summa.	Belysning, tvätt och renhållning	Möbler och hushållsred.	Tjänare.	Hälsöförd.	Amortering och räntor	Fortbildnings- kursor och skolnoten.	Höcker och tidningar.	Barnens undervisning.	Försäkrings- och fören.-avgifter.	Skatter.	Räntor, försäkr- elser, gåvor	Post, skriv- material o. d.	Övriga utgifter.	Summa utgifter.
		Därav		Summa.															
		Man.	Hustru.																
<i>I. Gifta folkskollärare.</i>																			
Första lönegraden	603	107	81	23	211	44	118	37	27	204	19	44	14	114	121	51	15	38	1,660
%	36.33	6.44	4.88	1.39	12.71	2.65	7.11	2.23	1.63	12.29	1.14	2.63	0.84	6.87	7.29	3.07	0.90	2.29	100
Andra >	702	117	96	42	255	51	95	66	48	100	26	52	1	98	144	61	19	37	1,755
%	40.00	6.67	5.47	2.39	14.53	2.91	5.41	3.76	2.73	5.70	1.48	2.96	0.06	5.58	8.21	3.48	1.08	2.11	100
Tredje >	851	135	109	89	333	61	82	85	28	74	44	43	20	111	181	80	23	34	2,050
%	41.51	6.58	5.34	4.33	16.25	2.97	4.00	4.15	1.37	3.60	2.15	2.10	0.98	5.41	8.83	3.90	1.12	1.66	100
Fjärde >	886	116	89	137	342	62	64	59	47	73	25	39	268	102	204	70	22	36	2,299
%	38.54	5.05	3.87	5.96	14.88	2.70	2.78	2.57	2.04	3.17	1.09	1.70	11.66	4.44	8.87	3.04	0.96	1.56	100
Gruppen i sin helhet . .	822	118	92	103	313	58	77	62	43	91	27	42	163	103	133	68	21	36	2,111
%	38.94	5.39	4.36	4.88	14.88	2.75	3.65	2.94	2.04	4.31	1.28	1.99	7.81	4.88	8.67	3.22	0.99	1.70	100
<i>II. Ogifta folkskol- lärare.</i>																			
Första lönegraden	476	—	—	—	142	47	127	60	7	158	25	49	—	98	81	81	19	37	1,407
%	33.83	—	—	—	10.09	3.34	9.08	4.26	0.50	11.23	1.78	3.48	—	6.96	5.76	5.76	1.35	2.63	100
Andra >	567	—	—	—	128	40	93	140	20	77	39	54	—	108	130	86	20	41	1,543
%	36.76	—	—	—	8.31	2.59	6.02	9.07	1.29	4.99	2.53	3.50	—	7.00	8.42	5.57	1.29	2.66	100
Tredje >	647	—	—	—	165	35	83	127	25	31	51	68	—	86	170	164	19	61	1,732
%	37.36	—	—	—	9.53	2.02	4.79	7.33	1.44	1.79	2.94	3.93	—	4.97	9.81	9.47	1.10	3.52	100
Fjärde >	724	—	—	—	166	42	53	191	64	24	49	44	—	76	180	98	23	33	1,767
%	40.97	—	—	—	9.39	2.38	3.00	10.81	3.62	1.36	2.77	2.49	—	4.30	10.19	5.55	1.30	1.87	100
Gruppen i sin helhet . .	570	—	—	—	144	42	95	119	24	89	38	52	—	95	126	96	20	41	1,530
%	36.75	—	—	—	9.28	2.71	6.13	7.67	1.55	5.74	2.45	3.35	—	6.13	8.12	6.19	1.29	2.64	100

Tab. 15 b.

A. Ekonomiska uppgifter grundade på förd bokföring.

Kontanta utgifter i medeltal kronor för lärare och lärarinnor på landsbygden fördelade å särskilda poster.

Lärargrupper.	Köda.	Beklädnad.	Belysning, tvätt och renhållning.	Möbler och husgeråd.	Tjänare.	Hälsoråd.	Amortering och räntor.	Forhålln.-kurser och skolnoten.	Böcker och tidningar.	Barnens undervisning.	Försäkrings- och fören.-avgifter.	Skatter.	Resor, förströelser, gåvor.	Post, skrivmateriel o. d.	Övriga utgifter.	Summa utgifter.
<i>III. Ogifla folkskol-lärarinnor.</i>																
Första lönegraden	379	167	23	61	14	15	90	20	28	—	52	90	128	16	18	1,101
%	34.42	15.17	2.09	5.54	1.27	1.36	8.18	1.82	2.54	—	4.72	8.18	11.62	1.45	1.64	100
Andra >	391	171	43	65	17	13	39	24	34	—	42	97	99	23	58	1,116
%	35.04	15.32	3.85	5.82	1.52	1.17	3.50	2.15	3.05	—	3.76	8.69	8.87	2.06	5.20	100
Tredje >	538	213	29	37	120	—	—	76	60	—	19	111	86	11	68	1,368
%	39.33	15.57	2.12	2.70	8.77	—	—	5.56	4.39	—	1.39	8.11	6.29	0.80	4.97	100
Fjärde >	546	163	42	50	93	54	—	23	48	—	45	110	114	24	22	1,334
%	40.93	12.22	3.15	3.75	6.97	4.05	—	1.72	3.60	—	3.37	8.24	8.55	1.80	1.65	100
Gruppen i sin helhet. . .	446	171	35	57	48	25	40	27	38	—	44	100	112	20	35	1,198
%	37.23	14.27	2.92	4.76	4.01	2.09	3.34	2.25	3.17	—	3.67	8.35	9.35	1.67	2.92	100
<i>IV. Ogifla småskol-lärarinnor.</i>																
Första lönegraden	319	148	27	101	1	13	50	19	17	—	15	12	55	15	8	800
%	39.88	18.50	3.37	12.63	0.12	1.62	6.25	2.37	2.12	—	1.88	1.50	6.88	1.88	1.00	100
Andra >	314	144	34	53	2	41	21	13	17	—	27	18	44	11	14	753
%	41.70	19.12	4.51	7.04	0.27	5.44	2.79	1.73	2.26	—	3.59	2.39	5.84	1.46	1.86	100
Tredje >	280	153	20	39	—	23	11	13	18	—	31	19	53	12	13	685
%	40.88	22.33	2.92	5.69	—	3.36	1.61	1.90	2.63	—	4.52	2.77	7.74	1.75	1.90	100
Fjärde >	342	147	30	44	2	33	5	30	21	—	29	35	70	12	11	811
%	42.17	18.12	3.70	5.42	0.25	4.07	0.62	3.70	2.59	—	3.58	4.31	8.63	1.48	1.36	100
Gruppen i sin helhet. . .	321	146	29	51	2	32	15	22	19	—	27	25	58	12	12	771
%	41.63	8.94	3.76	6.62	0.26	4.15	1.95	2.85	2.46	—	3.50	3.24	7.52	1.56	1.56	100

Bilaga B.

Uppgifter rörande lärarefamiljerna.

Tab. 16.

C. Uppgifter angående antalet ogifta och gifta samt familjernas storlek inom folkskolekåren.

L ä n .	Antal kretsar.	Folkskollärare.		De gifta lärar- nas barnantal.		Medeltal barn pr familj.		Folkskol- lärarinnor.		Antal lärarinnor med försörjnings- plikt.	Antal barn, som dess äro skyldiga att försörja.
		Ogifta.	Gifta.	Samt- liga.	Under 18 år.	Samt- liga.	Under 18 år.	Ogifta.	Gifta.		
Stockholms stad	1	54	88	157	97	1·8	1·1	282	72	13	19
Stockholms län	6	22	80	196	129	2·5	1·6	44	7	—	—
Uppsala län	7	27	84	221	158	2·6	1·9	27	5	2	3
Södermanlands län . .	9	46	101	274	199	2·7	2	72	6	1	1
Östergötlands län . . .	12	48	164	449	291	2·7	1·8	68	11	—	—
Jönköpings län	9	48	139	455	285	3·3	2·1	48	6	—	—
Kronobergs län	4	28	92	213	157	2·3	1·7	19	2	1	2
Kalmar län	9	20	79	220	137	2·8	1·7	22	2	1	1
Gottlands län	8	11	70	199	123	2·8	1·8	10	1	1	3
Blekinge län	6	64	76	198	155	2·6	2·0	23	—	—	—
Kristianstads län . . .	14	43	120	357	237	3·0	2·0	21	1	—	—
Malmöhus län	20	114	320	766	558	2·4	1·7	121	10	—	—
Hallands län	8	34	83	286	196	3·4	2·4	31	4	2	4
Göteborgs o. Bohus län	9	54	126	337	242	2·7	2·0	87	11	1	4
Älvsborgs län	14	59	152	483	295	3·2	1·9	30	1	—	—
Skaraborgs län	6	15	100	224	158	2·2	1·6	21	3	—	—
Värmlands län	14	43	119	445	236	3·8	2·0	22	8	5	8
Örebro län	16	37	144	323	242	2·2	1·7	39	8	—	—
Västmanlands län . . .	11	34	97	259	182	2·7	1·9	39	7	2	5
Kopparbergs län	10	35	121	366	211	3·0	1·7	51	14	1	1
Gävleborgs län	15	35	134	388	238	2·9	1·8	73	11	2	4
Västernorrlands län . .	11	31	100	298	284	3·0	2·8	50	5	2	2
Jämtlands län	7	9	42	141	140	3·4	3·3	7	3	1	5
Västerbottens län . . .	3	2	9	26	19	2·9	2·1	9	1	1	2
Norrbottnens län	4	16	20	39	28	2·0	1·4	15	8	2	6
Summa	233	929	2,660	7,320	4,997	2·8	1·9	1,231	207	38	73

Seminarieelevernas studiekostnader och studieskulder.

(Tab. 17—20.)

Tab. 17.

Seminarieelevernas studiekostnader.

Folkskoleseminarierna.

S e m i n a r i e r .	Antal elever med hem utom seminarie-staden.	Antal inkomna uppgifter.	Utgifter för livförsäkring under fjärde läsåret.		Utgifter för räntor under fjärde läsåret.		Studieomkostnader för hela seminariekursen.			
			Antal.	Medeltal för elev.	Antal.	Medeltal för elev.	Antal.	Medeltal för elev.	Högst.	Lägst.
<i>Manliga seminarier.</i>										
Uppsala	26	10	8	41·79	8	82·88	10	3,126·10	3,500—	2,661—
Linköping	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strängnäs	29	18	13	46·50	10	72·30	18	3,508·05	4,200—	2,700—
Växjö	19	19	16	37·85	9	66·22	19	3,264·47	4,000—	2,500—
Lund	30	19	11	45·55	13	137·54	19	3,444·74	4,000—	2,900—
Göteborg	19	14	10	42·78	7	73·57	14	2,801·21	4,000—	2,000—
Karlstad	24	15	13	46·98	10	162·40	15	3,797·13	5,600—	3,000—
Härnösand	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Luleå	19	19	17	48·32	14	95·71	19	3,353·68	4,000—	2,200—
Samtliga	216	114	88	44·38	71	102·10	114	3,348·90	5,600—	2,000—
		52·78 %	17·19 %		62·28 %					
<i>Kvinnliga seminarier.</i>										
Stockholm	9	3	—	—	—	—	3	3,100—	3,820—	2,500—
Skara	26	12	6	62—	6	116·67	12	3,512·40	4,000—	2,800—
Falun	16	10	1	54—	—	—	8	3,008·75	3,400—	2,500—
Landskrona	31	14	11	34·28	7	103·57	14	3,148·86	3,700—	2,600—
Kalmar	24	20	1	26·50	3	80—	20	3,377·50	4,000—	2,300—
Umeå	21	3	2	48·50	3	124·67	3	2,833—	3,900—	2,200—
Samtliga	127	62	21	44·12	19	107·32	60	3,260·90	4,000—	2,200—
		48·82 %	33·87 %		30·65 %					

Tab. 18.

Seminarieelevernas studieskulder.

Folkskoleseminarierna.

Seminarier.	Studieskulder vid seminariekursens slut.					Studieskulder vid seminariekursens slut.							
	Hela studieskulden.					Därav till enskilda personer.				Därav till banker och liknande inrättningar.			
	Antal ntan skuld.	Antal med skuld.	Medeltal för elev.	Högst.	Lägst.	Antal.	Medeltal för elev.	Högst.	Lägst.	Antal.	Medeltal för elev.	Högst.	Lägst.
<i>Manliga seminarier.</i>													
Uppsala	—	10	2,435—	3,000—	1,000—	9	1,911·11	3,000—	400—	6	1,191·67	2,200—	350—
Linköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Strängnäs	1	17	2,637·07	3,500—	900—	17	2,148·78	3,079·23	800—	6	1,383·33	2,000—	1,000—
Växjö	—	19	2,269·21	3,500—	250—	19	2,003·42	3,800—	250—	7	721·43	2,500—	150—
Lund	1	18	2,942·22	4,000—	1,700—	16	2,103·75	3,800—	800—	11	1,754·55	3,500—	600—
Göteborg	4	10	2,224—	4,000—	1,300—	10	1,974—	2,740—	1,300—	3	833·33	2,000—	200—
Karlstad	1	14	3,313·57	5,600—	1,640—	13	2,868·46	5,000—	1,200—	7	1,300—	4,000—	400—
Härnösand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Luleå	—	19	2,195·26	3,200—	800—	18	1,919·44	3,200—	750—	7	1,022·86	2,400—	150—
Samtliga	7	107	2,575·65	5,600—	250—	102	2,127·79	5,000—	250—	47	1,245·96	4,000—	150—
	6·14 %	93·86 %				95·33 %				43·92 %			
<i>Kvinnliga seminarier.</i>													
Stockholm	2	1	2,500—	2,500—	2,500—	1	2,500—	2,500—	2,500—	—	—	—	—
Skara	4	8	3,012·50	3,300—	1,900—	4	2,312·50	3,000—	1,550—	6	2,475—	3,500—	350—
Falun	5	5	1,520—	3,400—	600—	3	2,133·33	3,400—	1,000—	2	600—	600—	600—
Landskrona	2	12	1,984·17	3,200—	700—	8	1,720—	2,460—	600—	7	1,435·70	2,500—	650—
Kalmar	—	20	2,243·75	3,500—	1,000—	20	1,863·75	3,500—	950—	6	1,266·67	2,500—	500—
Umeå	—	3	2,666·67	3,900—	1,700—	2	2,700—	3,900—	1,500—	2	1,300—	2,400—	200—
Samtliga	13	49	2,262·96	3,900—	600—	38	1,962·76	3,900—	600—	23	1,578·26	2,500—	200—
	20·97 %	79·03 %				77·55 %				46·94 %			

Tab. 19.

Seminarieelevernas studiekostnader.

Småskoleseminarierna.

Seminariet.	Antal inkomna uppgifter.	Utgifter för livförsäk- ring under läsåret.		Utgifter för ränta under läsåret.		Studieomkostnader för hela seminariekursen.				
		Antal.	Medeltal för elev.	Antal.	Medeltal för elev.	Antal.	Medeltal för elev.	Högst.	Lägst.	
<i>Tre-årig kurs.</i>										
Murjek	22	2	51.50	—	—	22	1,227.88	1,697.—	800.—	
Haparanda	15	—	—	—	—	15	1,160.67	1,600.—	930.—	
Samtliga	37	2	51.50	—	—	37	1,200.63	1,697.—	800.—	
			5.41 %							
<i>Två-årig kurs.</i>										
Ateneum i Stockholm ¹	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nya småskolläraryrkesseminariet i Stockholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Malmköping	25	—	—	—	—	24	1,116.42	1,280.—	1,000.—	
Halmstad	25	1	22.—	4	36.25	25	1,379.46	1,790.—	890.62	
Göteborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Borås	23	7	22.71	1	20.—	23	1,402.13	1,730.—	1,125.—	
Skara ²	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hagaström ²	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Härnösand	18	6	25.87	7	21.91	18	1,103.25	1,388.—	850.—	
Östersund	14	4	22.60	—	—	14	885.71	1,050.—	775.—	
Västerhiske	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Skellefteå	23	5	30.24	3	18.—	23	746.57	956.—	550.—	
Lycksele	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Öjebyn	17	—	—	—	—	17	597.18	857.—	400.—	
Råneå	17	5	17.63	9	15.25	17	633.19	900.—	480.—	
Samtliga	162	28	23.78	24	17.07	161	1,017.86	1,790.—	400.—	
			17.28 %		14.81 %					

Tre terminers kurs.

Uppsala	9	1	32—	1	11—	9	1,006.33	1,245—	700—
Linköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eksjö	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar	18	3	12.33	—	—	18	875.94	991—	700—
Kristianstad	25	7	38.36	5	41.30	25	881.56	1,050—	750—
Ämål	42	2	30.75	—	—	42	957.83	1,225—	700—
Karlstad	21	2	44—	—	—	21	1,025.40	1,354.70	900—
Örebro	12	1	19—	—	—	12	760.78	909.90	500—
Västerås	8	1	18—	1	40—	8	821.38	1,000—	600—
Falun	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bollnäs	17	5	55.20	3	23.33	17	1,110.29	1,250—	900—
Samtliga	152	22	36.36	10	32.75	152	942.11	1,354.70	500—
		14.37 %		6.58 %					

Ett-årig kurs.

Växjö ³	22	—	—	—	—	22	600.68	785—	425—
Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lund	24	—	—	—	—	24	486.72	645—	331—
Göteborgs privata	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga	46	—	—	—	—	46	541.22	785—	331—

Samtliga.

Tre-årig kurs	37	2	51.50	—	—	37	1,200.63	1,697—	800—
Två-årig kurs	162	28	23.78	24	17.07	161	1,017.86	1,790—	400—
Tre terminers kurs	152	22	36.36	10	32.75	152	942.11	1,354.70	500—
Ett-årig kurs	46	—	—	—	—	46	541.22	785—	331—
Samtliga	397	52	30.17	34	21.68	396	951.86	1,790—	331—
		13.10 %		8.56 %					

¹ Endast en fullständig uppgift lämnad.

² Ofullständiga uppgifter.

³ Detta läsår omfattar 9 månader.

Tab. 20.

Seminarieelevernas studieskulder.

Småskoleseminarierna.

S e m i n a r i e r .	Studieskulder vid seminariekursens slut.					Studieskulder vid seminariekursens slnt.							
	Inkomna upp- gifter.		Hela studieskulden.			Därav till enskilda personer.				Därav till banker och liknande inrättningar.			
	Utan studie- skuld.	Med studie- skuld.	Medeltal för elev.	Högst.	Lägst.	Antal.	Medeltal för elev.	Högst.	Lägst.	Antal.	Medeltal för elev.	Högst.	Lägst.
<i>Tre-årig kurs.</i>													
Murjek	6	16	346·13	543—	175—	16	346·13	543—	175—	—	—	—	—
Haparanda	6	9	272·22	500—	125—	9	272·22	500—	125—	—	—	—	—
Samtliga	12	25	319·52	543—	125—	25	319·52	543—	125—	—	—	—	—
	32·43 %	67·57 %											
<i>Två-årig kurs.</i>													
Ateneum i Stockholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nya småskollärariunesemina- riet i Stockholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmköping	6	19	850—	1,175—	300—	18	852·78	1,175—	300—	1	800—	800—	800—
Halmstad	11	14	1,092·14	1,500—	600—	14	1,013·57	1,500—	600—	3	366·67	600—	200—
Göteborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Borås	15	8	925—	1,500—	200—	8	925—	1,500—	200—	—	—	—	—
Skara	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hagaström	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Härnösand	2	16	866·28	1,388—	400—	15	897·36	1,388—	400—	1	400—	400—	400—
Östersund	4	10	472·50	1,050—	150—	10	472·50	1,050—	150—	—	—	—	—
Västerhische	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skellefteå	6	17	403·12	943—	130—	16	403·50	906—	150—	3	132·33	230—	37—
Lycksele	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Öjebyn	5	12	447·92	800—	325—	12	447·92	800—	325—	—	—	—	—
Råneå	6	11	428·18	650—	265—	8	363·75	525—	115—	6	300—	380—	150—
Samtliga	55	107	694·99	1,500—	130—	101	691·75	1,500—	115—	14	321·21	400—	37—
	33·95 %	66·05 %				49·39 %				13·08 %			

<i>Tre terminers kurs.</i>													
Uppsala	5	4	957·50	1,100—	700—	4	887·50	1,100—	700—	1	200—	200—	200—
Linköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eksjö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar	10	8	778—	979—	400—	6	820·67	979—	700—	2	650—	900—	400—
Kristianstad	8	17	754·47	912—	450—	17	557·41	900—	112—	6	558·33	800—	300—
Åmål	38	4	600—	800—	400—	2	600—	800—	400—	2	600—	800—	400—
Karlstad	18	3	967·33	1,031—	915—	3	967·33	1,031—	915—	—	—	—	—
Örebro	7	5	611·20	725—	500—	4	639—	725—	600—	1	500—	500—	500—
Västerås	1	7	769—	1,000—	400—	7	769—	1,000—	400—	—	—	—	—
Falun	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bollnäs	7	10	765—	1,100—	350—	10	765—	1,100—	350—	—	—	—	—
Samtliga	94	58	761·91	1,100—	850—	53	710·21	1,100—	850—	12	545·83	900—	200—
	61·84 %	38·16 %				91·38 %				20·69 %			
<i>Ett-årig kurs.</i>													
Växjö ¹	12	10	305—	750—	100—	9	283·33	750—	100—	1	500—	500—	500—
Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lund ²	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs privata	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Samtliga	12	10	305—	750—	100—	9	283·33	750—	100—	1	500—	500—	500—
	54·55 %	45·45 %				90·00 %				10·00 %			
<i>Samtliga.</i>													
Tre-årig kurs	12	25	319·52	543—	125—	25	319·52	543—	125—	—	—	—	—
Två-årig kurs	55	107	694·99	1,500—	130—	101	691·75	1,500—	115—	14	321·21	400—	37—
Tre terminers kurs	94	58	761·91	1,100—	350—	53	710·21	1,100—	350—	12	545·83	900—	200—
Ett-årig kurs	12	10	305—	750—	100—	9	283·33	750—	100—	1	500—	500—	500—
Samtliga	173	200	647·96	1,500—	100—	188	627·90	1,500—	100—	27	427·67	900—	37—
	46·38 %	53·62 %				49— %				13·50 %			

¹ Detta läsår omfattar 9 månader.² Finnas inga uppgifter angående studieskuld.

Avlöningsförhållandena för folkskolans lärarekår i några främmande länder.

1. Danmark.

Lönerna äro fastställda enligt lag av den 27 maj 1908.
Bestämmelserna äro olika för landsbygd och för stad.

1) Landsbygden.

I fråga om avlöning fördelas lärarekåren å landsbygden i tre grupper: förste och ensamlärare; andre lärare och lärarinnor; småskollärarinnor.

Grundlönen utgör för förste lärare eller ensamlärare 900—1,400 kronor, för andre lärare eller lärarinna 700—900 kronor samt för småskollärarinna 550—700 kronor. Beloppen fastställas av ministern efter förhandling med kommunalstyrelsen. Utan kommunalstyrelsens samtycke kan grundlönen icke bestämmas högre än de ovan anförda maximibeloppen.

Ålderstilläggen äro för förste lärare eller ensamlärare 200 kronor vart 4:e år intill 1,000 kronor, för andre lärare eller lärarinna 150 kronor vart 3:e år intill 600 kronor och dessutom för andre lärare ytterligare 2 tillägg å 200 efter 16 och 20 års tjänstgöring och för lärarinna ett tillägg å 200 kronor efter 20 års tjänstgöring. För småskollärarinna äro ålderstilläggen 100 kronor vart 3:e år intill 400 kronor.

Utom de ovan anförda kontanta löneförmånerna har lärare eller lärarinna rätt till fri bostad med bränsle eller ersättning därför.

Om antalet ordinarie lärarekrafter vid en skola på landet är större än 3, däri ej inberäknade lärarekrafter vid en till skolan hörande småskola, så äger ministern bestämma, att hälften av lärarna och hälften av lärarinnorna eller i fråga om båda kategorierna, ifall deras antal är udda, flertalet skall avlönas efter de grunder, som äro fastställda för förste- eller ensamlärare.

För bättre översiktlighets skull meddelas följande sammanställning:

Förste och ensamlärare.	2:a lärare och lärarinna.	Småskollärarinna.
Grundlön . . . 900—1,400 kr.	Grundlön . . . 700— 900 kr.	Grundlön
Efter 4 år . . . 1,100—1,600 >	Efter 3 år . . . 850—1,050 >	Efter 3 år . . . 550— 700 kr.
> 8 > . . . 1,300—1,800 >	> 6 > . . . 1,000—1,200 >	> 6 > . . . 650— 800 >
> 12 > . . . 1,500—2,000 >	> 9 > . . . 1,150—1,350 >	> 9 > . . . 750— 900 >
> 16 > . . . 1,700—2,200 >	> 12 > . . . 1,300—1,500 >	> 12 > . . . 850—1,000 >
> 20 > . . . 1,900—2,400 >		
	Lärare.	Lärarinna.
	Efter 16 år . . . . . 1,500—1,700 kr.	1,300—1,500 kr.
	> 20 > . . . . . 1,700—1,900 >	1,500—1,700 >

2) Städerna.

För städerna finnas två olika löneskalor. Den lägsta av dessa tillämpas dock blott i 5 å 6 mycket små städer.

Lärare.

	Lägre skala.	Högre skala.
Grundlön	1,500 kr.	1,600 kr.
Efter 4 år	1,700 ›	1,800 ›
› 8 ›	2,000 ›	2,100 ›
› 12 ›	2,300 ›	2,400 ›
› 16 ›	2,500 ›	2,700 ›
› 20 ›	2,800 ›	3,000 ›

Lärarinnor.

	Lägre skala.	Högre skala.
Grundlön	1,400 kr.	1,500 kr.
Efter 4 år	1,500 ›	1,600 ›
› 8 ›	1,600 ›	1,700 ›
› 12 ›	1,700 ›	1,800 ›
› 16 ›	1,800 ›	1,900 ›
› 20 ›	1,900 ›	2,000 ›

Överlärare (skolinspektörer).

	Lägre skala.	Högre skala.
Grundlön	3,000 kr.	3,200 kr.
Efter 4 år	3,300 ›	3,500 ›
› 8 ›	3,600 ›	3,800 ›
› 12 ›	3,900 ›	4,200 ›

Köpenhamn.

För jämförelsens skull angivas här särskilt löneförhållandena i huvudstaden.

	Lärare.	Lärarinnor.	Överlärare.
Grundlön	1,600 kr.	1,600 kr.	4,000 kr.
Efter 3 år	1,900 ›	1,700 ›	4,400 ›
› 6 ›	2,200 ›	1,800 ›	4,800 ›
› 9 ›	2,500 ›	2,000 ›	5,200 ›
› 12 ›	2,800 ›	2,200 ›	
› 15 ›	3,200 ›	2,400 ›	
› 18 ›	3,600 ›	2,600 ›	

Den lämnade sammanfattningen av lönebestämmelserna giver vid handen, att begynnelselönen på landsbygden kan växla mellan olika belopp, och att för städerna två olika löneskalor finnas. Det är dock att märka, att den lägre skalan tillämpas blott i 5 å 6 mycket små städer. På landsbygden däremot äro förhållandena mera växlande. För ett rätt bedömande av landsbygdens avlöningsförhållanden krävas fördenskull närmare uppgifter dels om begynnelselönersna verkliga storlek, dels om förhållandet i antal mellan de olika kategorierna av lärare. Dylka uppgifter kunna erhållas i den av Danmarks lärareförening ombesörjda, av herrar W. Th. Benthin och Carl Poulsen utgivna statistiska redogörelsen »Danmarks Folkeskole 1910».

Enligt nämnda arbete gestaltade sig *begynnelselöner*na för de olika grupperna av lärare på landsbygden på följande sätt:

1. Förste och ensamlärare.

Minst 1,500 kr. hade	61
1,400—1,499 » »	55
1,300—1,399 » »	353
1,200—1,299 » »	501
1,100—1,199 » »	608
1,000—1,099 » »	841
900— 999 » »	760
Under 900 » »	10
	<hr/>
	Summa 3,189

2. Andre lärare.

Minst 1,000 kr. hade	40
900—999 » »	52
800—899 » »	242
700—799 » »	201
Under 700 » »	13
	<hr/>
	Summa 548

3. Lärarinnor.

Minst 900 kr. hade	34
800—899 » »	63
700—799 » »	274
600—699 » »	3
Under 600 » »	6
	<hr/>
	Summa 380

4. Småskollärarinnor.

Minst 800 kr. hade	4
750—799 » »	4
700—749 » »	46
650—609 » »	40
600—699 » »	109
550—599 » »	611
500—549 » »	5
Under 500 » »	35

Summa 854

Utom de nämnda grupperna funnos 54 s. k. vinterlärare och 232 s. k. vinterlära-
rinnor med en begynnelselöen av 300—400 kronor.

Att ett fåtal lärare och lärarinnor kommer under den fastställda minimibegyn-
nelselönen beror på vissa övergångsbestämmelser i lagen.

Begynnelselönen storlek är ganska olika å skilda orter. I allmänhet är den högre
på öarna än i Jylland.

Medelbegynnelselönen storlek framgår av följande tablå.

	Förste lärare och ensam- lärare.	Andre lärare.	Lärarinnor.	Småskol- lärarinnor.
Öarna	1,240 kr.	835 kr.	795 kr.	585 kr.
Jylland	1,020 »	785 »	720 »	558 »
Hela riket	1,105 »	805 »	760 »	570 »

Nedanstående översikt visar förhållandet i antal mellan de olika grupperna angivet i %.

Förste och ensam- lärare.	Andre lärare.	Lärarinnor.	Småskol- lärarinnor.	Vinterlärare och vinter- lärarinnor.
60·6 %	10·5 %	7·2 %	16·3 %	5·4 %

2. Finland.

1) Landsbygden.

Till avlöningen åt folkskolekåren på landsbygden bidrager såväl staten som vederbörande kommun.

Statens andel i avlöningen är bestämd genom lag av den 24 januari 1908, och anföres här det viktigaste av denna lags bestämmelser.

§ 1.

Det av statsmedel till folkskollärarepersonalens på landet avlöning utgående bidrag skall från ingången av år 1908 utgöra 900 mark för såväl manlig som kvinnlig lärare; men denna allmänna grundlön höjes till 1,100 mark för lärare eller lärarinna, som är eller varit gift, och å vilken familjens försörjning huvudsakligen ankommer, och som har ett eller flera barn. Lärare eller lärarinna, som tillagts förhöjd grundlön, varder därvid under sin återstående tjänstetid bibehållen.

§ 2.

Lärare och lärarinna, som oförvitligen fyllt sitt kall, erhåller efter fem, tio, femton och tjugu års tjänst varje gång ett lönetillskott till belopp av 180 mark, om grundlönen är 900 mark, och av 220 mark, om grundlönen är 1,100 mark.

§ 3.

Vid tillämpningen av dessa bestämmelser iakttages, att den högre grundlönen beräknas från månaden näst efter den, under vilken ansökan därom, åtföljd av intyg om sökandens berättigande till sagda förmån, ingivits, samt att det eller de lönetillskott för tjänsteår, som sökanden dessförinnan kan hava erhållit, samtidigt höjas enligt § 2.

Kommunen är skyldig att tillhandahålla varje lärare (lärarinna) bostad, bestående av minst två rum och kök ävensom nödiga uthus. Skolans föreståndare (föreståndarinnua) eller förste lärare (lärarinna) erhåller dessutom: ved, vinterfoder och sommarbete för en ko, två eller tre tunnland odlad jord samt halva beloppet av elevernas terminsavgifter.

Förordningen förutsätter vidare, att skolans grundläggare därjämte lämnar något kontant lönetillskott. Detta torde i medeltal kunna uppskattas till 300—400 mark.

2) Städerna.

Till underhåll av städernas folkskolor beviljas av statsmedel ett belopp, som motsvarar 25 % av stadskommunernas utgifter för sina folkskolor. Enligt gällande folkskoleförordning äger i fråga om lärarnas löneförmåner »varje stadsförsamling träffa sådan överenskommelse, som lämpligast och ändamålsenligast finnes». Reglementet för en stads folkskolor

måste emellertid underställas skolöverstyrelsens granskning och fastställande, varvid överstyrelsen således är i tillfälle att pröva, huruvida de löneförmåner, stadskommunerna bevilja sina folkskollärare, äro tillräckliga, ävensom vidtagna åtgärder för deras förbättrande, ifall så befinnes nödigt.

Såsom exempel må anföras folkskollärarepersonalens avlöning för närvarande i huvudstaden, i en medelstor stad och en småstad.

Hälsingfors (omkr. 150,000 inv.).

Lärare i högre folkskola (folkskoleavd.)	2,400 mark
Lärlarinna i högre folkskola (folkskoleavd.)	2,000 »
Lärlarinna i lägre folkskola (småskoleavd.)	1,700 »

Denna grundlön höjes för varje lärare och lärarinna efter 5 tjänsteår med 20 %, efter 10 år med 20 % och efter 15 år med ytterligare 10 %.

Dessutom har från och med 1910 för 5 år framåt beviljats ett dyrtidstillägg, som för samtliga lärare och lärarinnor utgår med 200 mark åt den, som tjänstgjort 5 år, med 400 mark åt den, som tjänstgjort 10 år, samt med 600 mark åt den, vars tjänstetid utgör 15 år.

Tammerfors (omkr. 50,000 inv.).

Lärare i högre folkskola	2,000 mark
Lärlarinna i högre folkskola	1,800 »
Lärlarinna i lägre folkskola	1,500 »

Grundlönen höjes efter 5 tjänsteår med 10 %, efter 10 år med 20 % och efter 15 år med 20 %.

Åt familjeförsörjare, som har ett eller flera minderåriga barn, utbetalas utöver grundlönen 400 mark, efter 5 tjänsteår 500 mark, efter 10 år 600 mark och efter 15 tjänsteår 700 mark.

Fredrikshamn (omkr. 3,000 inv.).

Lärare	1,800 mark
Lärlarinna	1,200 »

jämte förhöjning efter 5, 10 och 15 års tjänst: lärare resp. 150, 300 och 300 mark; lärarinna resp. 100, 200 och 200 mark. Härutöver åtnjuta lärare och lärarinna fri bostad, värme och lyse eller i stället för dessa förmåner hyresbidrag, som för gift lärare utgör 600 mark, för lärarinna och ogift lärare 300 mark årligen.

3. Tyskland.

I Tyskland hava de särskilda staterna olika lönebestämmelser för lärarekåren. I nedanstående tabell lämnas en översikt av de viktigaste bland dessa bestämmelser. Med undantag av de fall, som i noterna angivas, erhålla lärare och lärarinnor utom de i det följande angivna kontanta lönerna även bostad eller ersättning därför.

		Grund- lön.	Ålderstillägg. Antal och storlek.	Antal år mellan ålders- till- lägg.	Slut- lön.	Antal tjänste- år, då slutlön uppnås.	År för sista löne- regle- ringen.
1. Anhalt	{ Lärare	1,400	{ 3 à 200, 2 à 250	}	3,500	30	1909
	{ Lärarinnor	1,100	{ 5 à 200 6 à 150 3 à 100				
2. Baden	{ Lärare	1,600	{ 8 à 150	}	3,200	20	1910
	{ Lärarinnor	1,600	{ 2 à 200 5 à 150 1 à 50				
3. Bäjern	{ Lärare	1,200	{ 8 à 150	} 5 och 3	2,800	34	1909
	{ Lärarinnor	1,000	{ 2 à 200 8 à 90 2 à 135				
4. Braunschweig	{ Lärare	1,410	{ 1 à 180, 1 à 210, 3 à 240	}	3,300	27	1910
	{ Lärarinnor	1,350	{ 1 à 180, 2 à 210, 1 à 180 7 à 150				
5. Bremen ³	{ Lärare	1,900	{ 4 à 350	}	4,100	18	1908
	{ Lärarinnor	1,500	{ 2 à 400 2 à 150 4 à 200				
6. Els.-Lothringen	{ Lärare	1,200	{ 1 à 100, 4 à 200	}	2,400	24	1910
	{ Lärarinnor	1,200	{ 3 à 100 4 à 100				
7. Hamburg ⁴	{ Lärare	2,500	{ 7 à 300	}	5,100	24	1911
	{ Lärarinnor	1,800	{ 1 à 500 6 à 200 1 à 300				
8. Hessen	{ Lärare	1,200	{ 4 à 150	}	3,000	30	1907
	{ Lärarinnor	1,100	{ 6 à 200 1 à 200, 4 à 100 2 à 200				

¹ Summorna äro angivna i tyska riksmark. — ² I de angivna lönesatserna innefattas här värdet av fri bostad. Detta beräknas enligt lagen till 10 %, vadan den kontanta begynnelselönen för lärare blir 1,260 och slutlönen 3,150 mark. — ³ Bostadsersättning inberäknad. — ⁴ Första ålderstillägget erhålles efter 11 tjänsteår, vari dock all tjänstgöring medräknas.

		Grund- lön.	Ålderstillägg. Antal och storlek.	Antal år mellan ålders- till- lägggen.	Sint- lön.	Antal tjänste- år, då slutlön uppnås.	År för sista löne- regle- ringen.
9. Lippe-Detmold . . .	{ Lärare	1,400	5 à 200	11 o. 4	2,400	27	1907
	{ Lärarinnor	Finnas ej	—	—	—	—	—
10. Schaumburg- Lippe	{ Lärare	1,400	9 à 200	3	3,200	27	1910
	{ Lärarinnor	1,100	9 à 120	3	2,180	27	1910
11. Lybeck ²	{ Lärare	2,100	1 à 300	}	3	4,400	27
	{ Lärarinnor	1,600	8 à 250				
			1 à 200	}	3	3,000	27
			8 à 150				
12. Mecklenburg- Schwerin ³	{ Lärare	1,100	7 à 100	}	3 och 4	1,800	26
	{ Lärarinnor	900	5 à 100				
13. Mecklenburg- Strelitz	{ Lärare	1,200	2 à 200	}	3 och 2	2,300	25
	{ Lärarinnor	1,000	7 à 100				
			6 à 100	}	3	1,600	18
			5 à 140				
14. Oldenburg	{ Lärare	1,400	5 à 170	}	2	3,400	26
	{ Lärarinnor	1,200	3 à 150				
			5 à 125	}	2	2,525	24
			7 à 100				
15. Preussen	{ Lärare	1,400	2 à 200, 2 à 250	}	3	3,300	31
	{ Lärarinnor	1,200	5 à 200				
			2 à 100	}	3	2,450	31
			7 à 150				
16. Sachsen	{ Lärare	1,500	6 à 200	}	3	3,000	24
	{ Lärarinnor	1,500	2 à 150				
17. Thyringen:			6 à 200	}	3	2,850	21
			1 à 150				
a) Sachsen-Alten- burg	{ Lärare	1,300	2 à 150	}	4	2,600	28
	{ Lärarinnor	1,100	5 à 200				
			2 à 100, 4 à 150	}	4	2,100	28
			1 à 200				
b) Sachsen-Coburg	{ Lärare	1,200	8 à 200	}	3	2,900	27
	{ Lärarinnor	1,000	1 à 100				
			4 à 100, 2 à 75	}	3	1,700	27
			3 à 150				
c) Gotha	{ Lärare	1,200	8 à 200	}	3	2,900	27
	{ Lärarinnor	1,100	1 à 100				
			6 à 75	}	3	1,700	27
			3 à 50				
d) Sachsen- Meiningen	{ Lärare	1,250	1 à 150	}	3	3,000	27
	{ Lärarinnor	1,000	8 à 200				
			9 à 130	}	3	2,170	27

¹ Första ålderstillägget erhålles efter 11 tjänsteår, vari dock all tjänstgöring medräknas. —

² Bostadsersättning inberäknad. — ³ Från regeringen föreligger förslag om höjning: 1,300—2,400 för lärare och 1,000—1,600 för lärarinnor.

	Grundlön.	Ålderstillägg. Antal och storlek.	Antal år mellan ålders- till- läggen.	Slutlön.	Antal tjänste- år, då slutlön uppnås.	År för sista löne- regle- ringen.		
e) <i>Reuss ä. l.</i> . . .	Lärare	1,300	{ 4 à 200, 2 à 250	}	4	2,800	28	1910
	Lärarinnor	1,300	{ 1 à 200 2 à 150 4 à 100					
f) <i>Reuss y. l.</i> . . .	Lärare	1,300	{ 4 à 200, 2 à 250	}	4	2,800	28	1909
	Lärarinnor ¹	—	{ 1 à 200					
g) <i>Schwarzburg- Rudolstadt</i> . . .	Lärare	1,200	{ 8 à 150	}	3	2,400	24	1907
	Lärarinnor	1,000	{ 8 à 100					
h) <i>Schwarzburg- Sonderhausen</i> . . .	Lärare ²	1,400	{ 1 à 200, 2 à 150	}	3	3,000	27	1910
	Lärarinnor	1,100	{ 4 à 200, 2 à 150					
		1,100	{ 1 à 150, 3 à 100 1 à 150, 3 à 100					
i) <i>Sachsen-Weimar</i> . . .	Lärare	1,200	{ 4 à 200	}	3	2,750	27	1908
	Lärarinnor	1,050	{ 1 à 200, 2 à 150 6 à 100					
18. <i>Waldeck</i>	Lärare	1,400	{ 9 à 180	}	3	3,020	27	1909
	Lärarinnor	1,200	{ 2 à 100 7 à 130					
19. <i>Württemberg</i>	Lärare	1,600	{ 2 à 150	}	3	3,200	24	1911
	Lärarinnor	1,300	{ 4 à 200					
		1,300	{ 2 à 250 6 à 100 2 à 200					

¹ Lärarinnelönerna äro ej av staten reglerade. I hela landet funnos 1910 blott 6 ord. folkskol- lärarinnor, av dem 5 i Gera. — ² I de för lärare upptagna beloppen ingår hyresersättningen. Då bostad lämnas in natura, avräknas 15 %, så att den kontanta begynnelselönen i själva verket utgör 1,190 och slutlönen 2,550 mark.

4. England.

I England finnas inga av statsmakterna fastställda minimilöner, utan avlösningsförhållandena bestämmas uteslutande av de lokala skolmyndigheterna.

Även uppdelningen av lärarekåren i olika klasser är mycket olika förhållandena i Sverige. Enligt skolförfattningen skall vid varje skola finnas en huvudlärare (headteacher). Andra vid skolan anställda lärare benämnas biträdande lärare eller klasslärare (assistant-teachers, classteachers). Från en annan synpunkt delas kåren i examinerade (certificated), vilka ha avlagt fullständig examen, och oexaminerade (uncertificated), vilka ej avlagt fullständig examen. Huru kåren fördelar sig på de olika kategorierna framgår av följande siffror för läsåret 1907—08.

Huvudlärare:

a) manliga: examinerade	12,367
› oexaminerade	18
b) kvinnliga: examinerade	16,535

Klasslärare:

a) manliga: examinerade	16,147
› oexaminerade	4,553
b) kvinnliga: examinerade	40,385
› oexaminerade	34,561

Största antalet av de kvinnliga oexaminerade klasslärarna användas i de lägre skolklasserna, och dessa kunna anses motsvara våra småskollärarinnor.

Den engelska lärareföreningen har uppställt vissa normalsatser, för vilkas allmänna införande den livligt arbetar. Dessa lönesatser avse blott examinerade lärare. De te sig på följande sätt:

För huvudlärare:

a) manliga	minst 150 pund
b) kvinnliga	› 120 ›

För klasslärare (utom huvudstaden):

a) manliga: grundlön 90 pund med årliga tillägg 2 å 5 pund och 8 å 10 pund, alltså slutlön	180 pund
b) kvinnliga: grundlön 80 pund med årliga tillägg 7 å 5 pund och 3 å 10 pund, alltså slutlön	145 ›

För klasslärare (i huvudstaden och dess närmaste omgivningar):

a) manliga: grundlön 100 pund med årliga tillägg 2 å 5 pund och 9 å 10 pund, alltså slutlön	220 pund
b) kvinnliga: grundlön 90 pund med årliga tillägg 7 å 5 pund och 5 å 10 pund, alltså slutlön	175 ›

En översikt av löneförhållandena under läsåret 1907—08 kan erhållas genom nedanstående tabeller:

1. Examinerade huvudlärare.

L ö n.	Manliga lärare.		Kvinnliga lärare.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
Under 50 pund	—	—	7	0·04
50—100 >	478	3·86	5,717	34·58
100—150 >	4,845	39·15	7,759	46·92
150—200 >	3,369	27·22	2,117	12·80
200—250 >	2,278	18·41	694	4·20
250—300 >	874	7·06	220	1·33
300—350 >	365	2·95	21	0·13
350—400 >	129	1·04	—	—
400—450 >	34	0·28	—	—
450—500 >	1	0·01	—	—
500 och mer	3	0·02	—	—
Summa	12,376	100·00	16,535	100·00
Medellön	171 pund 11 sh. 7 pence		119 pund 3 sh. 3 pence	

2. Examinerade klasslärare.

L ö n.	Manliga lärare.		Kvinnliga lärare.	
	Antal.	%.	Antal.	%.
Under 40 pund	1	0·01	59	0·15
40—50 >	2	0·01	160	0·40
50—60 >	8	0·05	804	1·99
60—70 >	71	0·44	3,914	9·69
70—80 >	278	1·72	7,992	19·79
80—90 >	1,195	7·39	8,639	21·39
90—100 >	2,345	14·50	8,090	19·86
100—110 >	2,801	17·32	4,573	11·32
110—120 >	1,976	12·22	2,246	5·56
120—130 >	1,708	10·56	1,634	4·05
130—140 >	1,356	8·38	1,248	3·09
140—150 >	1,025	6·34	602	1·49
150—160 >	942	5·82	490	1·21
160—170 >	594	3·67	4	0·01
170—180 >	610	3·77	1	—
180—190 >	261	1·61	—	—
190—200 >	715	4·42	—	—
200—225 >	286	1·77	—	—
Summa	16,174	100·00	40,385	100·00
Medellön	124 pund 6 sh. 6 pence		89 pund 4 sh. 8 pence	

*Bilaga E.***Löneförhållandena inom vissa tjänstemannakårer**

som med avseende å kompetens äro närmast jämförliga med folkskollärarekåren ävensom inom några tjänstemannagrupper »av lägre grad».

A) Kompetens.

De tjänstemannagrupper, med vilka folkskollärarna på grund av utbildning och kompetensfordringar närmast synas kunna jämföras, äro vissa tjänstemannagrader inom kategorin »tjänstemän av högre grad» vid post-, telegraf- och tullverket samt statens järnvägar och riksbanken. För samtliga dessa verk äro bestämmelserna angående villkor för anställning fastställda efter genomförandet av 1904 års läroverksreform, och för alla dessa verk äro genomförda nya löneregleringar, vilka avmätts med hänsyn till de nya kompetensbestämmelserna. En redogörelse för de för dessa verk gällande föreskrifterna angående tjänstemäns anställning lämnas härnedan.

Postverket.

Enligt dels »instruktion för tjänstemännen (av högre grad) vid postkontoren och postkuponexpeditionerna» (§§ 114, 115 och 120), utfärdad av generalpoststyrelsen den 15 sept. 1905, dels olika cirkulär beträffande anordnande av de särskilda postelevkurserna (särskilt hänvisas till generalpoststyrelsens cirkulär n:r XXXIX år 1910 och n:r 24 år 1911) gäller numera följande om antagande och utbildning av posttjänstemän av högre grad vid postverket. Den, som skall kunna antagas till postexpeditör, måste hava genomgått postelevkurs. För att antagas till postelev fordras realskoleexamen med minst vitsordet »godkänd» i modersmålet, tyska, franska, geografi och matematik. Fullständig avgångsexamen vid statens normalskola för flickor eller annan åttaklassig flickskola, vars avgångsbetyg av k. m:t förklarats medföra samma befogenhet, gäller ock som kompetens, om vederbörande inträdessökande har betyget »godkänd» i ovan omnämnda ämnen. Studentexamen medför samma kompetens utan avseende på betygen i olika ämnen.

Postelevkursen pågår under 21 månader och omfattar provtjänstgöring under 5 månader (15 augusti—15 januari), teoretisk elevkurs $3\frac{1}{2}$ månader (1 februari—15 maj) samt praktisk elevkurs 11 $\frac{1}{2}$ månader (1 juni—15 maj). Under mellantiden mellan kursens olika delar är eleven fri från tjänstgöring.

Provtjänstgöringen äger rum å de skilda postkontoren, i regeln enligt aspiranternas fria val. Den teoretiska utbildningen äger rum vid postverkets undervisningsanstalt i Stockholm. Den praktiska elevkursen genomgås inom de olika postdistrikten å postkontor, vid postdirektion eller järnvägspost, allt efter generalpoststyrelsens bestämmande. Under den praktiska elevkursen åtnjuta oavlönad deltagare i densamma, enligt k. brev den 27 augusti 1909, avlöning med kr. 2.50 om dagen. Elev kan emellertid under denna tid även erhålla förordnande som tjänsteman och åtnjuta i dylikt fall lön som sådan.

Efter avslutad utbildningskurs anställas slutexamen vid postverkets undervisningsanstalt i Stockholm. Elev, som vid denna erhållit minst vitsordet »godkänd» i samtliga ämnen, anställs som reservpostexpeditör, därest eller när han fyllt 18 år. Därefter sker befordran till ordinarie postexpeditör, förste postexpeditör, kontrollör, postmästare o. s. v. i den ordning generalpoststyrelsen bestämmer.

För de tjänstemän, som önska befordran till mera maktpåliggande tjänstposter, skulle enligt § 121 av ovan omnämnda tjänstemannainstruktion anordnas en högre postexamen. Någon sådan har emellertid hittills icke ägt rum, och om tidpunkten, då en sådan första gången skall anordnas, är annu ingenting bestämt.

Telegrafverket.

Vid telegrafstationerna finnes ett stort antal tjänstemän, som motsvara gruppen »tjänstemän av högre grad» vid övriga, här omnämnda verk. Lägsta tjänstebefattningarna inom denna grupp äro assistent (manlig) och telegrafist (kvinnlig). För anställning som sådan tjänsteman gälla — enligt §§ 164—171 av Telegrafstyrelsens instruktion för stationerna vid telegrafverket, del III, den 7 december 1909 — följande kompetensbestämmelser. Aspirant antages först som telegrafelev. Härför fordras bland annat:

a) av manlig sökande: att vara i åldern 15—20 år, att antingen hava avlagt realskoleexamen med godkända betyg vid den muntliga prövnigen i modersmålet, matematik, geografi, fysik, kemi samt engelska, franska och tyska språken eller ock genom betyg från allmänt läroverk eller teknisk elementarskola styrka sig vara i besittning av motsvarande kunskaper i samma ämnen;

b) av kvinnlig sökande: att vara i åldern 17—20 år, att hava erhållit godkända betyg i modersmålet, aritmetik, geografi samt engelska, franska och tyska språken antingen i den muntliga prövnigen vid avlagd realskoleexamen eller vid avgångsexamen från statens normalskola för flickor eller annat därmed jämförligt läroverk.

Sedan vederbörande blivit antagen till telegrafelev vid viss station och en tid övat sig i telegrafering, genomgås en lärokurs vid telegrafverkets undervisningsanstalt. Kursen omfattar för manliga elever med realskoleexamen två terminer, för andra manliga samt kvinnliga elever en termin. Därest elev godkännes i den vid kursens slut anställda examen, antages manlig elev till e. o. telegrafassistent och kvinnlig till e. o. telegrafist. Därefter sker befordran till ordinarie i den ordning styrelsen bestämmer. Före ordinarie utnämning skall vederbörande tjänsteman — enligt Telegrafstyrelsens cirkulär n:r 1, år 1911 — styrka sig äga färdighet i skrivning med maskin. Telegrafassistent kan befordras till kontrollör, kommissarie o. s. v., telegrafist till kommissarie vid vissa stationer.

Statens järnvägar.

I detta verk är så väl inom järnvägsstyrelsen som å distrikten anställd en mängd »tjänstemän av högre grad» — kontorsskrivare, stationsskrivare, bokhållare o. s. v. — vilka med avseende å utbildning äro närmast jämförliga med förut omnämnda tjänstemannagrupper vid post- och telegrafverken. För att belysa frågan om den kompetens, som kräves av förbemälda tjänstemän vid statens järnvägar, må här anföras, vad som gäller beträffande antagande och utbildning av aspiranter till tjänstemannabefattningar av högre grad vid trafikavdelningen (Järnvägsstyrelsens order n:r 523, den 14 maj 1906). Bestämmelserna för likartade befattningar inom andra avdelningar av statsbaneförvaltningen upptaga i allmänhet lindrigare utbildningskrav.

Aspirant till tjänstemannabefattningen av högre grad vid trafikavdelningen skall bl. a. styrka, att han antingen avlagt realskoleexamen med godkända betyg i modersmålet, tyska, engelska, franska, geografi och matematik eller ock avlagt studentexamen eller avgångsexamen från handelsinstitut eller teknisk elementarskola. Antages han av järnvägsstyrelsen, har han att genomgå en 22 månader lång volontärtid. Utbildningen omfattar de första tre månaderna provtjänstgöring å någon station. Därefter genomgår volontären en telegrafkurs, omkring två månader lång. Så följer den teoretiska undervisningskursen, förlagd till Stockholm och omfattande omkring 21 arbetsveckor. Slutligen kommer den praktiska utbildningskursen, 12 månader lång och förlagd till olika områden och delar av trafikdistrikt och trafik-tjänst. Under den praktiska utbildningskursen erhåller volontären arvode av 2 kr. 50 öre om dagen. Efter godkänd examen följer så anställning som e. o. stationsskrivare, varefter befordran till stations-skrivare, förste stationsskrivare, stationsinspektör o. s. v. äger rum i den ordning, järnvägsstyrelsen bestämmer.

Beträffande anställning av motsvarande tjänstemän vid statens järnvägars distrikt i övrigt gäller — enligt § 122 av k. instr. för järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar, den 31 december 1907, med däri den 17 december 1909 gjord ändring — som kompetens:

a) för manliga tjänstemän: realskoleexamen med godkända betyg i modersmålet, tyska, engelska, franska, geografi och matematik; studentexamen; avgångsexamen från handelsinstitut eller teknisk elementarskola;

b) för kvinnlig tjänsteman: antingen något av ovanstående kompetenskrav eller ock fullständigt avgångsbetyg från statens normalskola för flickor eller sådant högre läroverk för kvinnlig ungdom, beträffande vilket Kungl. Maj:t förordnar, att avgångsbetyg därifrån skall medföra enahanda kompetens som avlagd realskoleexamen.

Kvinnlig kontorsskrivare inom järnvägsstyrelsen kan befordras till bokhållare.

Tullverket.

Inom detta verk anställas endast manliga tjänstemän. Kompetenskraven för tjänstemän av högre grad äro, enligt k. kung. den 12 maj 1865 och den 26 oktober 1906, antingen studentexamen eller realskoleexamen (med godkända vitsord i modersmålet, tyska, engelska och franska språken samt geografi, matematik och naturlära) jämte tvåårig kurs vid handelsinstitut. För anställning såsom e. o. kammarskrivare fordras numera därutöver genomgången clevkurs om högst tio månader (se k. skrivelsen till generaltullstyrelsen den 2 december 1910, Sv. förf.-saml. nr 132 avdelning C). E. o. kammarskrivare befordras till kammarskrivare, kontrollör o. s. v. i den ordning generaltullstyrelsen förordnar och utnämner.

Riksbanken.

Även inom detta riksdagens verk äro tjänstemän anställda, som närmast kunna jämföras med förut omformälda. Enligt gällande bankreglemente (se även k. kung. den 26 oktober 1906) kan till e. o. tjänsteman i något av riksbankens kontor den antagas, som

- a) undergått godkänd avgångsexamen från högre allmänt läroverk; eller
- b) avlagt godkänd realskoleexamen samt därefter genomgått nöjaktig kurs i handelsinstitut, handelsskola eller därmed jämförlig bildningsanstalt; eller ock
- c) på annat sätt ådagalagt erforderliga kunskaper för riksbankens tjänst.

Tjänsteman i riksbanken kan befordras till vilken som helst ordinarie tjänst i riksbanken enligt bankofullmäktiges förordnande.

Folkskolan.

För inträde i folkskoleseminarium gäller realskoleexamen icke. I enstaka fall har väl en och annan aspirant med sådan examen kunnat erhålla inträde i högre klass än seminariernas lägsta, men å andra sidan äro de fall långt talrikare, då inträdessökande med realskoleexamen underkänts vid prövning för inträde i seminariets första klass. Student erhåller inträde i seminariets högsta klass och har sålunda en ettårig utbildning för avläggande av folkskollärarexamen.

Jämföras sålunda kompetenskraven för å ena sidan folkskollärare och å andra sidan tjänsteinnehavare inom förut omformälda verk, måste resultatet bli:

- a) beträffande realskolebildade tjänstemän vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar och riksbanken, att dessas utbildning i regeln är mindre omfattande än och vid tullverket närmast jämförlig med folkskollärarnas, samt
- b) beträffande studentbildade tjänstemän vid samma verk, att dessa till utbildning äro närmast jämförliga med folkskollärarna.

B) Löner.

Postverket.

För postverket gälla, enligt k. kungörelsen angående avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket den 27 aug. 1909, bl. a. följande lönebelopp:

- kvinnlig postexpeditör: begynnelselö'n 1,500 kr. jämte 3 ålderstillägg efter 3, 6 och 9 år om vartdera av 200 kr.; slutlö'n 2,100;
- kvinnlig förste postexpeditör: begynnelselö'n 1,900 kr. jämte ålderstillägg som förra gruppen; slutlö'n 2,500 kr.;

manlig postexpeditör: begynnelselönen 1,800 kr. jämte 4 ålderstillägg à 200 kr. efter 2, 4, 6 och 8 års tjänstgöring samt 4 ålderstillägg à 300 kr. efter 11, 14, 17 och 20 års tjänstgöring; slutlön 3,800 kr.;

manlig förste postexpeditör: begynnelselönen 3,200 kr. jämte 2 ålderstillägg à 300 kr. efter 3 och 6 års tjänstgöring samt 1 ålderstillägg à 400 kr. efter 9:e tjänsteåret; slutlön 4,200 kr.

Samtliga dessa tjänstemän åtnjuta därutöver å dyrorter s. k. ortstillägg, utgående med 15 eller 10 procent av den fasta avlöningen, dock högst 450 respektive 300 kr. till manlig och högst 225 respektive 150 kr. till kvinnlig tjänsteman.

Telegrafverket.

För detta verk har förslag till ny löneroglering av k. mt. förelagts innevarande års riksdag. Darest detta vinner riksdagens bifall, komma följande löner att bestämmas för följande tjänstemannagrupper:

Kvinnlig telegrafist: begynnelselönen 1,260 kr. jämte 2 ålderstillägg à 120 kr. efter 3 och 6 års tjänstgöring samt 4 ålderstillägg à 150 kr. efter 9, 12, 15 och 18 tjänsteår; slutlön 2,100 kr.;

Assistent: begynnelselönen 1,800 kr. jämte 2 ålderstillägg à 150 kr. efter 3 och 6 tjänsteår, 3 ålderstillägg à 300 kr. efter 9, 12 och 15 tjänsteår och två ålderstillägg à 400 kr. efter 18 och 21 års tjänstgöring; slutlön 3,800 kr.

Ifrågavarande tjänstemän skola därutöver å dyrorter erhålla s. k. dyrortstillägg med högst 15 procent av avlöningen, dock högst 450 kr. för manlig och 225 kr. för kvinnlig tjänsteman.

Statens järnvägar.

Löneroglering fastställdes av 1907 års riksdag. Enligt avlöningsreglementet av den 15 nov. 1907 utgå till följande tjänstemän nedanstående lönebelopp:

kvinnlig kontorsskrivare: begynnelselönen 1,080 kr. jämte 1 ålderstillägg efter 3 år av 120 kr. samt 2 ålderstillägg efter 6 och 9 års tjänstgöring av 300 kr. vardera; slutlön 1,800 kr.;

kvinnlig bokhållare: begynnelselönen 1,500 kr. jämte 2 ålderstillägg à 300 efter 3 och 6 års tjänstgöring; slutlön 2,100 kr.;

stationsskrivare och manlig kontorsskrivare: begynnelselönen 1,500 kr. jämte 4 ålderstillägg à 300 kr. efter 3, 6, 9 och 12 tjänsteår; slutlön 2,700 kr.;

förste stationsskrivare och manlig bokhållare: begynnelselönen 2,100 kr. jämte 4 ålderstillägg à 300 kr. efter 3, 6, 9 och 12 tjänsteår; slutlön 3,300 kr.;

telegrafist: begynnelselönen 1,800 kr. jämte 4 ålderstillägg efter grunder som föregående; slutlön 3000 kr.

Samtliga dessa tjänstemän åtnjuta därutöver hyresersättning med lägst 20 och högst 40 procent av lönen, med ett maximum dock för kvinnlig kontorskrivare av 400 kr.; för kvinnlig bokhållare av 650 kr.; för stationsskrivare, manlig kontorsskrivare och telegrafist av 700—850 kr.; för första stationsskrivare och manlig bokhållare av 900—1,100 kr.

Tullverket.

Lönerogleringen fastställdes av 1910 års riksdag. Enligt avlöningsreglementet den 18 juni 1910 utgår bl. a. följande avlöning:

Kammarskrivare: begynnelselönen 2,800 kr. jämte 3 ålderstillägg à 400 kr. efter 3, 6 och 9 tjänsteår; slutlön 4,000 kronor.

Kammarskrivare i Stockholm erhåller därutöver ortstillägg med 10 proc. å lönen.

Riksbanken.

Nuvarande lönestat fastställdes år 1907: bankofullmäktige ha emellertid redan hos 1912 års bankoutskott anmält behovet av en ny löneroglering. Enligt gällande stat åtnjuter 1:a gradens tjänsteman vid kontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö: begynnelselönen 2,800 kr. jämte 2 ålderstillägg à 500 kr. efter 3 och 6 års tjänstgöring; slutlön 3,800 kr.;

registrator och bokhållare (1:a gradens tjänsteman) vid övriga kontor: begynnelselönen 2,600 kr. jämte 2 ålderstillägg à 400 kr. efter 3 och 6 tjänsteår; slutlönen 3,400 kr.

Folkskolan.

För lärare vid folkskola utgör lönen:

- a) för lärarinna: begynnelselönen 900 kr. jämte 3 ålderstillägg à 100 kr. efter 5, 10 och 15 tjänsteår; slutlönen 1,200 kr.
 b) för lärare: begynnelselönen 900 kr. jämte 3 ålderstillägg à 150 kr. efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring; slutlönen 1,350 kr.

Härtill komma bostad med vedbrand samt i vissa fall planteringsland.

Några tjänstemannagrupper

utan högre kompetensfordringar.

Slutligen må för jämförelses skull här angivas avlöningen för några tjänstemannagrupper, som erhållit reglering efter nyare löneruleringsprinciper och vilkas teoretiska utbildning består allenast i genomgången folkskolekurs.

Telegrafverket (enligt 1912 års förslag).

Reparatör av 1:a graden och linjeförman av 2:a graden: begynnelselönen 1,020 kr.; slutlönen efter 12 år 1,650 kronor.

Linjeförman av 1:a graden: begynnelselönen 1,140 kr.; slutlönen efter 12 år 1,800 kr.

Linjemästare av 2:a graden: begynnelselönen 1,380 kr.; slutlönen efter 15 år 2,400 kr.

Linjemästare av 1:a graden: begynnelselönen 1,500 kr.; slutlönen efter 15 år 2,700 kr.

Samtliga åtnjuta därjämte hyresbidrag med 15—30 procent av lönen; reparatör, linjeförman av 1:a graden och linjemästare av 1:a graden än ytterligare dyrortstillägg med högst 15 procent av hela avlöningen (hyresersättningen räknas som lön).

Alla ha likaledes fri uniform, läkarevård m. m.

Statens järnvägar:

Tågmästare (förr konduktör), bangårdsmästare, stationsmästare 5:e kl., förräds-
mästare, trädgårdsmästare, banmästare 1:a kl.: begynnelselönen 1,200 kr.; slutlönen efter 6 år 1,800 kr.

Maskinist, lokomotivförare, överbanmästare: begynnelselönen 1,200 kr., slutlönen efter 9 år 2,100 kr.

Vagnmästare: begynnelselönen 1,500 kr.; slutlönen efter 12 år 2,700 kr.

Lokomotivmästare: begynnelselönen 1,800 kr.; slutlönen efter 12 år 3,000 kr.

Samtliga åtnjuta därjämte hyresersättning med 20—40 procent av lönen, vidare fri uniform, läkarevård m. m. samt fria resor för sig själva med familj.

Tullverket:

Vaktmästare	1:a kl.:	begynnelselönen	1,750 kr.,	slutlönen efter 9 år	2,050 kr.
Uppsyningsman	3:e kl.:	›	1,750 ›	›	2,200 ›
›	2:a kl.:	›	1,900 ›	›	2,350 ›
›	1:a kl.:	›	2,050 ›	›	2,500 ›
Kustöveruppsyningsman:	›	›	2,100 ›	›	2,550 ›
Överuppsyningsman	2:a kl.:	›	2,300 ›	›	2,900 ›
›	1:a kl.:	›	2,600 ›	›	3,500 ›

Därtill komma å de dyraste platserna ortstillägg med 10 proc. av begynnelselönen, för alla fri uniform eller ersättning därför, fri läkarevård m. m.

Tjänstebefattning.	Begy- nelse- lö- n. Kr.	Avlöningsförhöjning till							
		2 år.	3 år.	4 år.	5 år.	6 år.	7 år.	8 år.	9 år.
I. <i>Folkskollärare</i>	1,200	—	—	—	1,350	—	—	—	—
<i>Folkskollärarinna</i>	1,200	—	—	—	1,300	—	—	—	—
II. <i>För tjänstemän med realskolekompe- tens eller minst därmed jämförlig.</i>									
a) Kvinnliga:									
Postexpeditör	1,500	—	1,700	—	—	1,900	—	—	2,100
Förste postexpeditör	1,900	—	2,100	—	—	2,300	—	—	2,500
Telegrafist	1,260	—	1,380	—	—	1,500	—	—	1,650
Kontorsskrivare vid S. J.	{lägst 1,296 högst 1,480	—	1,440	—	—	1,800	—	—	2,160
Bokhållare vid d:o	{lägst 1,800 högst 2,100	—	2,160	—	—	2,520	—	—	2,200
b) Manliga:									
Postexpeditör	1,800	2,000	—	2,200	—	2,400	—	2,600	—
Förste postexpeditör	3,200	—	3,500	—	—	3,800	—	—	4,200
Telegrafassistent	1,800	—	1,950	—	—	2,100	—	—	2,400
Stationsskrivare m. fl.	{lägst 1,800 högst 2,100	—	2,160	—	—	2,520	—	—	2,880
Förste stationsskrivare, bokhållare m. fl.	{lägst 2,520 högst 2,920	—	2,880	—	—	3,240	—	—	3,600
Kammarskrivare	2,800	—	3,200	—	—	3,600	—	—	4,000
Riksbanksbokhållare vid mindre kontor . .	2,600	—	3,000	—	—	3,400	—	—	—
III. <i>För tjänstemän med folkskolekurs som teoretiskt underlag.</i>									
Reparatör 1:a gr. (arbetare)	{lägst 1,273 högst 1,625	1,411	—	1,549	—	1,687	—	—	1,825
Linjeförman 1:a gr.	{lägst 1,411 högst 1,804	1,549	—	1,687	—	1,825	—	—	1,988
Linjemästare 1:a gr.	{lägst 1,825 högst 2,342	1,988	—	2,140	—	2,342	—	—	2,567
Tågmästare m. fl.	{lägst 1,565 högst 1,805	—	1,925	—	—	2,285	—	—	2,515
Maskinist m. fl.	{lägst 1,565 högst 1,805	—	2,225	—	—	2,575	—	—	3,240
Vagnmästare	{lägst 1,925 högst 2,225	—	2,285	—	—	2,645	—	—	2,875
Lokmästare	{lägst 2,285 högst 2,645	—	2,645	—	—	3,005	—	—	3,005
Tullvaktmästare 1:a kl.	1,850	—	1,950	—	—	2,050	—	—	3,005
Uppsyningsman 1:a kl.	2,150	—	2,300	—	—	2,450	—	—	3,375
Överuppsyningsman 1:a kl.	2,700	—	3,000	—	—	3,300	—	—	3,675

Sammanställas lönebeloppen för vissa grupper av förestående tjänstemän, giver tabellen å sid. 64—65 tillfälle till jämförelser.

Ett första ögonkast på denna tabell är tillräckligt för att övertyga därom, att folkskolans lärare och lärarinnor äro ojämförligt mycket ogynnsammare ställda än icke blott samtliga tjänstemannagrupper »av högre grad» utan även en mängd »tjänstemän av lägre grad», däribland även inom ett par verk de allra lägst avlönade grupperna. Utföres jämförelsen över en längre tjänstetid, framträda disproportionerna än tydligare.

Om man t. ex. för jämförelse utgår ifrån, att vederbörande tjänstemän bli ordinarie vid 25 års ålder, så ha de olika grupperna, under förutsättning att ingen befordran ägt rum, vid 60 års ålder uppburit:

Kvinnlig postexpeditör: 69,900 kr.

» telegrafist: 64,320 kr.

» kontorsskrivare: lägst 69,768 kr., högst 72,140 kr.

Folkskollärarinna: 49,500¹ kr.

Manlig postexpeditör: 110,400 kr.

Telegrafassistent: 105,050 kr.

Stationsskrivare m. fl.: lägst 102,600 kr., högst 114,080 kr.

Kammarskrivare: 132,800 kr.

Riksbanksbokhållare: 115,400 kr.

Folkskollärare: 53,250¹ kr.

Bemärkas bör, att samtliga förestående tjänstemän med undantag av folkskolans personal ha avsevärda befordringsmöjligheter, så att det stora flertalet när 60-årsåldern i en högre tjänste- och avlöningsgrad än den här vid jämförelsen antagna.

Utdragas jämförelserna att gälla grupper, som ej nödgats kosta på sig någon dyr utbildning, så ställa sig även här siffrorna anmärkningsvärt ogynnsamma för folkskollärarekåren. Sälunda hava t. ex. under en jämförelsetid av 35 ordinarie tjänsteår följande lönebelopp uppburits:

Reparatör 1:a kl.: lägst 61,444 kr.; högst 68,957 kr.

Tullvaktmästare 1:a kl.: 73,450 kr.

Väljes som en jämförelse från den lägst avlönade statsbanepersonalen en person, som vid 22 års ålder blir ordinarie stationskarl, vid 30 år konduktör och vid 40 års ålder tåg-
mästare, så har denne i avlöning till sitt 60:e år uppburit lägst 63,355 kr. och högst 71,785 kr.

Jämförelserna kunna fortsättas mycket länge, och resultatet skall bli detsamma. Beträffande dessa jämförelser kan visserligen invändas, att folkskolans lärare till större delen äro bosatta å landsbygden, medan städernas lärare i allmänhet åtnjuta kommunala tillskott till de lagstadgade lönerna. Det bör emellertid uppmärksammas, att i de här gjorda jämförelserna de s. k. dyrorterna, för vilka särskilda ortstillägg utgå, äro uteslutna. Där för särskilda grupper två löneplan upptagits, betecknar det högre dyrortens, det lägre lönen å de billigaste platser, där vederbörande tjänstemän finnas anställda. Med den år för år stegrad endens till utjämuing av skillnaden mellan landsbygdens och de mera tätbebyggda samhällenas priser å livsförnödenheter blir prisbilligheten på den rena landsbygden allt mindre

¹ Bostad och vedbrand (i vissa fall planteringsland), värderade till 300 kr., äro inräknade i denna summa. Enligt tab. 5, 6 och 7 i Bilaga B äro bostad och vedbrand i medeltal uppskattade till följande belopp: för folkskollärare 188 kr. och för folkskollärarinna 171 kr.

en faktor att räkna med vid bestämmandet av löner. Betecknande för den värdesättning, statsmakterna själva gjort beträffande skillnaden i prislägen mellan olika orter, äro de här ovan anförda siffrorna för å ena sidan Stockholm och några andra dyrorter, å andra sidan de billigaste platserna i landet. En kvinnlig kontorsskrivare i Stockholm har under jämförelsetiden här ovan 72,140 kr. men å prisbilligaste plats 69,768 kr., en manlig kontorsskrivare resp. 114,080 kr. och 102,600 kr., järnvägstjänstemannen av lägre grad i exemplet här ovan resp. 71,785 kr. och 63,355 kr., en reparatör vid telegrafverket resp. 68,957 och 61,444 kr. I flera löne regleringar utgår dyrorterstillägget med 10—15 % av den lön, som utgår till tjänstemän i de prisbilliga orterna.

Av ovanstående jämförelser framgår med all önskvärd tydlighet:

- 1) att folkskollärarekåren åtnjuter en ofantligt mycket lägre lön än alla andra tjänstemän, med vilka den är närmast jämförlig i utbildning;
- 2) att folkskollärarekåren ävenledes i lönehänseende är avsevärt sämre ställd än flertalet tjänstemannakategorier »av lägre grad»;
- 3) att inom ett par verk t. o. m. personalen i den lägsta tjänstemannagraden är icke obetydligt gynnsammare ställd än folkskollärarekåren.

Till Konungen.

Centralstyrelsen för Sveriges folkskollärarinneförbund angående lönerogering för folkskollärarinorna

Centralstyrelsen för Sveriges Folkskollärarinneförbund vågar härmed å föreningens vägnar i underdånighet vända sig till Eders Kungl. Maj:t med följande framställning.

I den lönepetition, som av Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening sistlidne maj månad inlämnats till Kungl. Maj:t, stödes den begärda löneförhöjningen av en statistisk utredning verkställd av föreningen. Behovet av en löneförbättring framgår med all önskvärd tydlighet av denna statistik, vars material utgöres av ekonomiska uppgifter, grundade på förd bokföring och beräknade nödvändiga utgifter inlämnade av 424 gifta lärare, 69 ogifta lärare, 44 ogifta folkskollärarinnor och 88 ogifta småskollärarinnor. Härav framgår att det lägsta antalet besvarade uppgifter lämnats av folkskollärarinnor.

Vid en jämförelse mellan de olika resultat, som i den statistiska bearbetningen erhållits för ovannämnda grupper av folkskollärarekåren, finner man, att jämförelsetalen för utgifter och beräknade nödvändiga levnadskostnader för de ogifta lärarinorna och de ogifta lärarna vid folkskolan är ganska olika. Som det torde vara svårt att uppvisa orsaken till, varför det i verkligheten skulle förhålla sig på detta vis, så antog Centralstyrelsen för Sveriges folkskollärarinneförbund, att detta förhållande måtte bero på det ringa antal svar, som influtit från lärarinnor, och att statistiken därigenom för denna grupp av kåren vore missvisande. Som orsak till att så få lärarinnor besvarat de av Sveriges allmänna folkskollärareförening utsända frågeformulären, har från landsbygden meddelats oss, att detta förnämligast berodde på, att de utsända formulären kommo till de respektive skolorna, sedan ferierna börjat. Som den största delen av lärarinorna söka rekreation å annan trakt, erhöilo de alltså ej formulären förrän vid sin återkomst på hösten. De ansågo det då vara för sent att besvara dem.

På grund härav har Centralstyrelsen för Sveriges folkskollärarinneförbund föranstaltat om en ny utredning på *samma* grunder som den av Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening gjorda, i det att *likadana frågeformulär* utskickats samt därigenom att den *statistiska bearbetningen utförts av samma person*, aktuarien i Stockholms stads statistiska kontor, herr V. Sjölander.

Frågeformulären hava tillställts folkskollärarinnor, som äro medlemmar antingen av Sveriges allmänna folkskollärareförening eller Sveriges folkskollärarinneförbund. 120 uppgifter, grundade på förd bokföring och bestyrkta genom namnunderteckning, hava inlämnats.

Centralstyrelsens förmodan, att resultatet av statistiken skulle bli va annorlunda, om ett större material låge till grund för densamma, har besannats. Detta framgår vid en jämförelse mellan de siffror, som återfinnas i våra här bifogade tabeller och de, som anföras i allmänna folkskollärareföreningens petition, sid. 10 och tabell 13.

Enligt den senare statistiken äro utgifterna för landsbygdens lärare 1,551 kr., lärarinnans äro 1,198 kr. Skillnaden mellan dem således 358 kr. Enligt vår utredning äro hennes utgifter 1,508 kr., skillnaden således endast 43 kr. Enligt tabell 13 skulle vidare

lärarinnornas inkomster vara 1,199 kr. och deras utgifter 1,198 kr., under det att motsvarande tal för lärarna äro 1,486 kr. och 1,551 kr., således utvisande en brist på 65 kr.

Enligt vår statistik, (se Bil. B) äro lärarinnornas inkomster 1,444 kr. och deras utgifter 1,508 kr., utvisande en brist av 64 kr. Härav framgår, såsom förmodat var att den ogifta läraren och lärarinnan hava i det allra närmaste *samma* inkomster och utgifter. Bristen för dem båda ställer sig även lika. Enligt tabell 7 i Allmänna folkskollärareföreningens petition är medeltalet av hennes lön som lärarinna 1,138 kr. och de kontanta utgifterna 1,198 kr. Hon måste således skaffa sig en extra inkomst av kr. 60. Enligt här bifogade tabell B. äro de motsvarande siffrorna 1,137 kr. och 1,508 kr.; den nödvändiga extra inkomsten således 371 kr. Denna summa är dock för en lärarinna på landsbygden svår att anskaffa, vilket framgår af tabell C.

I Sveriges Allmänna folkskollärareföreningens petition föreslås ett särskilt lönetillskott åt lärare, som har lagstadgad försörjningsplikt, d. v. s. som är gift och som har barn. Fråga är, om ej även barns försörjningsplikt mot sina föräldrar kan anses lagstadgad enligt fattigvårdslagen. Ordföranden i Svenska fattigvårdsförbundets arbetsutskott har meddelat oss, att barn kunna ådömas att betala de utlägg, som fattigvården gjort för deras föräldrar. Centralstyrelsen har ansett det vara av intresse att se, i hvilken utsträckning sådan försörjningsplikt betungar kåren. Av bilaga C., som är utförd av Centralstyrelsen, och som grundar sig på 120 uppgifter efter förd bokföring, framgår, att 10 % giva hel försörjning åt föräldrar.

På grund af den olikhet, som denna statistiska utredning av ogifta folkskollärarynnors ekonomiska förhållanden givit i förhållande till den av Sveriges Allmänna folkskollärareförening utförda, vågar Centralstyrelsen för Sveriges folkskollärarynneförbund underdånigast hemställa,

att vid Kungl. Maj:ts utredning av folkskollärekårens lönefråga denna statistik måtte medfölja Sveriges allmänna folkskollärareföreningens petition, och

att nödig hänsyn måtte tagas till densamma.

Underdånigast

för Sveriges folkskollärarynneförbund.

Dess Centralstyrelse.

ANNA LJUNGBERG.

MARIA JÖNSSON.

GERDA NYSTEDT.

STINA HELLGREN.

LINA GREN-NILSSON.

LILLY JOHANSSON.

HILDA STRANDBERG.

Levnadskostnader för ogifta folkskollärarinnor
enligt uppgifter grundade på förd bokföring.

L ä n.	Hela riket.			Landsbygd.			Städer.		
	Antal upp- gifter.	Summa inkom- ster i medeltal.	Summa utgifter i medel- tal.	Antal upp- gifter.	Summa inkom- ster i medeltal.	Summa utgifter i medel- tal.	Antal upp- gifter.	Summa inkom- ster i medeltal.	Summa utgifter i medel- tal.
		kr.	kr.		kr.	kr.		kr.	kr.
Hela riket	120	1,837	1,981	38	1,444	1,684	82	2,020	2,119
Stockholms stad	12	2,172	2,157	—	—	—	12	2,172	2,157
Stockholms län	7	1,524	1,557	4	1,359	1,404	3	1,745	1,761
Uppsala län	2	1,614	1,606	—	—	—	2	1,614	1,606
Södermanlands län	9	1,592	1,956	4	1,310	2,125	5	1,818	1,820
Östergötlands län	1	1,455	1,455	1	1,455	1,455	—	—	—
Jönköpings län	2	1,492	1,544	—	—	—	2	1,492	1,544
Kronobergs län	2	1,555	1,707	2	1,555	1,707	—	—	—
Kalmar län	4	1,550	1,611	2	1,563	1,668	2	1,538	1,555
Gottlands län	2	1,705	1,727	1	1,665	1,658	1	1,745	1,796
Blekinge län	1	2,197	2,445	—	—	—	1	2,197	2,445
Kristianstads län	1	1,500	2,020	1	1,500	2,020	—	—	—
Malmöhus län	15	2,302	2,446	—	—	—	15	2,302	2,446
Hallands län	4	2,135	2,523	—	—	—	4	2,135	2,523
Göteborg och Bohus län	6	2,228	2,191	1	1,895	1,676	5	2,295	2,294
Älvsborgs län	1	1,800	1,612	—	—	—	1	1,800	1,612
Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Värmlands län	6	1,630	1,992	3	1,450	2,008	3	1,810	1,976
Örebro län	2	2,225	2,485	—	—	—	2	2,225	2,485
Västmanlands län	5	1,974	1,919	1	1,640	1,640	4	2,057	1,989
Kopparbergs län	5	1,996	2,228	2	1,869	2,222	3	2,082	2,331
Gävleborgs län	8	1,640	1,592	3	1,136	1,157	5	1,943	1,853
Västernorrlands län	6	1,418	1,702	6	1,418	1,702	—	—	—
Jämtlands län	4	1,298	1,358	3	1,263	1,333	1	1,400	1,435
Västerbottens län	4	1,736	2,315	2	1,548	1,895	2	1,925	2,735
Norrbottnens län	11	1,749	1,877	2	1,456	1,365	9	1,814	1,991

Bil. B.

Levnadskostnader för ogifta folkskollärarinnor (landsbygden)

enligt uppgifter grundade på förd bokföring.

L ä n.	Antal uppgif- ter.	Summa inkom- ster i me- deltal. kr.	D ä r a v .					Kontanta utgifter i medel- tal. kr.
			Lön såsom lärare i medeltal. kr.	Natura inkom- ster i medeltal. kr.	Därav.		Övrigt i medeltal. kr.	
					Bostad & ved- brand i medeltal. kr.	Övrigt i medeltal. kr.		
Hela riket, landsbygden	38	1,444	1,137	185	176	9	122	1,508
Stockholms län	4	1,359	1,193	145	143	2	21	1,262
Uppsala län	—	—	—	—	—	—	—	—
Södermanlands län	4	1,310	1,043	125	125	—	142	2,000
Östergötlands län	1	1,455	1,175	220	150	70	60	1,305
Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—
Kronobergs län	2	1,555	1,059	216	125	91	280	1,582
Kalmar län	2	1,563	1,200	200	200	—	163	1,468
Gottlands län	1	1,665	1,200	265	245	20	200	1,413
Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristianstads län	1	1,500	1,300	200	200	—	—	1,820
Malmöhus län	—	—	—	—	—	—	—	—
Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus län	1	1,895	1,382	250	250	—	263	1,426
Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—
Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—
Värmlands län	3	1,450	1,117	213	213	—	120	1,795
Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—
Västmanlands län	1	1,640	1,200	190	150	40	250	1,490
Kopparbergs län	2	1,869	1,285	213	200	13	371	2,022
Gävleborgs län	3	1,136	927	153	150	3	56	1,007
Västernorrlands län	6	1,418	1,128	186	186	—	104	1,517
Jämtlands län	3	1,263	1,033	183	183	—	47	1,150
Västerbottens län	2	1,548	1,200	238	238	—	110	1,658
Norrbottnens län	2	1,456	1,250	170	170	—	36	1,195

An 120 uppgifter grundade på förd bokföring.

Helt understöd åt föräldrar.	Helt understöd åt andra närskylda.	Bidrag åt föräldrar.	Bidrag åt andra närskylda.	Som hava extra inkomst inom skolan.	Som hava extra inkomst utom skolan.
12	15	5	7	30	55
7 p r o c e n t r ä k n a t.					
10 %	12.5 %	4.16 %	5.8 %	25 %	45.8 %

Bil. XXVIII: 22.

Till Konungen.

Undertecknade, pensionerade folkskollärare, i synnerhet de ibland oss, som nödgats avgå från sina befattningar för ett flertal år tillbaka, känna ett djupt behov av ökade pensioner. Något vidlyftigt ordande om behovet i detta avseende är helt säkert överflödigt. Det säger sig självt, att vi liksom varje annan tjänstemannakår böra med allt skäl kunna påräkna en emot vår visst icke rundligt oss tillagda avlöning svarande pension. Sådan har hittills icke tillgodokommit oss. Enligt lag den 14 september 1906 utgör ordinarie folkskollärares lön 1,350 kronor med en däremot svarande pension 75 % eller 1,013 kronor, men utom denna kontanta lön 1,350 kronor åligger det skoldistriktet att förse ordinarie folkskollärare med husrum och bränsle ävensom, där sådant låter sig göra, planteringsland, s. k. natura prestationer, vilka torde i värde kunna beräknas till 400 kronor per år, vilket sistnämnda belopp, 400 kr., skoldistriktet nödgats utbetala i sådana fall, då de ej varit i stånd att in natura förse ordinarie folkskollärare med dessa förmåner. Någon pension motsvarande värdet av natura prestationerna tillerkänner icke nu gällande pensionsreglemente pensionsberättigade folkskollärare. På grund härav nedgår folkskollärarens inkomster vid avskedstagandet från 1,750 kr. till 1,013 eller netto 979 kr. per år, ett inkomstfall, som ej står i rimligt förhållande varken till folkskollärarens tjänstemannaställning eller till tidens krav.

Som skoldistriktet är den stat i staten, som skall förse den ordinarie folkskolläraren med husrum, vedbrand och trädgårdsland, så torde det ock vara meningen eller vara med rätt och billighet överensstämmande, att denna stat i staten också bör förse den pensionsberättigade läraren med en mot dessa natura prestationer svarande pension. Stadskommunerna hava ock i regeln förstått sin mission härutinnan och på ett lofvärt sätt trätt sina folkskollärare till mötes med s. k. fyllnadspensioner; men ej ens de rikare landskommunerna hava kunnat förmås att med det mest blygsamma belopp, begärda 200 kronor, såsom fyllnad i pensionen bereda den avskedstagande folkskolläraren en någorlunda dräglig ålderdom, även om folkskolläraren tjänstgjort till sitt 63:e levnadsår, kunnat presentera 37 tjänsteår, såsom ordinarie, och under större delen av sin tjänstetid haft 70 barn årligen under sin ledning. Orättvisan eller hårdheten gentemot dem av kåren, som varit nog olyckliga att hava eller haft sin verksamhet på landet ligger i öppen dag. Mest beklagansvärda äro dem bland oss, som tagit avsked med pension före 1907.

Med påpekande av nu anförda beklagansvärda missförhållanden vilja vi, pensionerade folkskollärare, härmed till Eders Kungl. Maj:ts prövning överlämna detta ärende under förvisning, det Eders Kungl. Maj:t ville låta utarbета och till 1912 års riksdag avlåta förslag till sådan ändring i Kungl. Maj:ts förordning och reglemente den 30 november 1866 angående folkskollärarnes pensionsinrättning, särskilt dess 4 och i sammanhang därmed stående §§,

att till folkskollärarens kontanta lön, sådan den i lag stadgas eller stadgad varder, lägges värdet av de s. k. naturaprestationerna, 400 kronor, samt att den så beräknade, sammanlagda slutlönen lägges till grund för delaktighet i pensionsinrättningen; och

*O. A. Björck
m. fl. pensionerade folkskollärare
angående förbättrad pension.*

att alla pensionerade folkskollärare tilldelas lika pension, oberoende av den lön, de vid avskedstagandet frånträtt, samt

att redan utfärdade pensionsbrev till pensionsinrättningen återställas och utbytas mot pensionsbrev, som ej lyda å till visst belopp stipulerad pension utan å full pension till det belopp, som lag stadgar eller kommer att stadga, eller å avkortad pension, vissa procent av hel pension.

Underdånigst
(Namnunderskrifter).

Bil. XXVIII: 23.

Till Konungen.

Från en av kretsöreningarna i Sveriges allmänna folkskollärareörening ingick år 1907 till centralstyrelsen för nämnda allmänna förening anhållan om vidtagande av åtgärder i syfte att få gällande bestämmelser beträffande tiden för folkskollärarelönernas utbetalande ändrade därefter, att lönen komme att utbetalas månadsvis. Med anledning därav och för att införskaffa upplysningar om vilka önskemål, som uti ifrågavarande hänseende hysas av lärare och lärarinnor i vårt lands folkskolor och småskolor, utsände centralstyrelsen 1908 frågan om tiden för lärarelönernas utbetalande till allmän behandling av föreningens 285 särskilda kretsöreningar.

Till centralstyrelsen hava inkommit protokollsutdrag angående ärendets behandling i 257 kretsöreningar, och av dessa hava ej mindre än 211 uttalat det önskemålet, att sådana bestämmelser bleve utfärdade, att lärarelönen komme att utbetalas månadsvis.

I samband härmed hava 160 kretsöreningar framhållit, hurusom det för mången lärare kan vara ganska kännbart att behöva på en gång vidkännas avdragen till folkskollärarnes pensionsinrättning och folkskollärarnes änke- och pupillkassa eller småskollärarnes m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, och de hava därför framkommit med det önskningsmålet, att nämnda avdrag måtte ske månadsvis.

Centralstyrelsen delar den uppfattning, som av flertalet kretsöreningar uttalats, och får därför i underdånighet anhålla,

att Eders Kungl. Maj:t i nåder täcktes

dels vidtaga sådana ändringar i Kungl. kungörelsen den 7 december 1900 angående bestämda tider för utbetalning av löner till lärare vid folkskolor och småskolor, att lönen komme att utbetalas månadsvis,

dels och föreskriva, att avdragen å lönen för avgifter till folkskollärarnes pensionsinrättning, folkskollärarnes änke- och pupillkassa ävensom småskollärarnes m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt måtte lika fördelas på de särskilda betalningsterminerna.

Underdånigst

Centralstyrelsen för Sverges allmänna folkskollärareörening.

(Underskrifter.)

Stockholm den 7 april 1909.

Över ovanstående framställning hava domkapitlen, länsstyrelserna och folkskolinspektörerna under år 1910 avgivit utlåtanden, och hava dessa i allmänhet gått i tillstyrkande riktning.

Till Konungen.

*Svenska
skolkökslä-
rarinnornas
förening den
31 augusti
1911 angäen-
de ändrade
bestämmel-
ser i fråga
om skolköks-
lärarinnor-
nas anställ-
nings-, avlö-
nings- och
pensionsför-
hållanden.*

Undervisningen i huslig ekonomi har under de senaste åren varit föremål för det mest välvilliga intresse såväl från Eders Kungl. Maj:ts som från riksdagens sida. Om detta intresse vittna utom annat de anslag av statsmedel till sådan undervisning vid såväl högre flickskolor som folkskolor, till lärarinnebildningsanstalter och stipendier, som under de senaste åren beviljats.

Emellertid ha facklärarinorna i detta ämne alltjämt en mycket osäker ställning, som otvivelaktigt inverkar oförmånligt även på undervisningen.

Så länge ämnet var nytt och undervisning däri snarast måste anses som experiment, var det naturligt, att lärarinorna i huslig ekonomi stodo i viss mån utanför den egentliga kåren av lärare och lärarinnor. Nu, efter tjugu års erfarenhet, sedan såväl utbildning som undervisning fått mera stadgade former, torde tiden vara inne att ge såväl ämnet som lärarinorna en fastare ställning, och Svenska skolkökslärarinornas förening vågar härmed i underdånighet fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på önskvärdheten av att i folkskolestadgan ämnet huslig ekonomi likställes med andra läroämnena. Att föreningen med sin framställning inskränker sig till folkskolan beror dels på att endast dennas (men icke den högre flickskolans) arbete är av staten reglerat, dels på att en framställning rörande ämnets ställning vid de högre flickskolorna lär vara att vänta från annat håll.

I § 12 av gällande nädiga stadga angående folkundervisningen i riket av den 10 december 1897 upptages huslig ekonomi *icke* bland folkskolans ordinarie läroämnena. Det heter blott i punkt 7, att tillfälle till undervisning i huslig ekonomi, »där omständigheterna sådant medgiva, må beredas de flickor, som begära och erhålla tillstånd att däri deltaga». Föreningen föreställer sig, att huslig ekonomi borde införas i punkt 1 och 3 av samma § 12.

Hvad i § 24 stadgas om lärare i övningsämnen torde för närvarande utan vidare vara tillämpligt även på lärarinnor i huslig ekonomi. Då emellertid i större kommun undervisning i huslig ekonomi fullständigt kan upptaga en lärarinnekraft, borde lärarinnan i detta ämne i fråga om så väl anställning som avlönings- och pensionsförmåner kunna fullständigt likställas med ordinarie lärarinna i läsämne.

Då vi sålunda förmena, att skolkökslärarinna (med full tjänstgöring) borde i fråga om avlöning och pension likställas med lärarinna i läsämne, förbise vi icke, att den förras egentliga utbildningstid så till vida är kortare än den senares, som genomgående av nuvarande statsunderstödda lärarinnebildningsanstalter blott kräver en tid av 1½ à 2 år. Därvid bör emellertid observeras, att för inträde i dessa lärarinnekurser fordras dels avgångsbetyg från 8-klassig flickskola eller intyg om motsvarande kunskaper (med undantag för lanthushållningsskolorna för utbildande av lärarinnor, där av Kungl. Maj:t annorlunda förordnats), dels en längre tids (vanligen ett par års) föregående praktisk utbildning samt någon undervisningsvana, så att i själva verket utbildningstiden för en skolkökslärarinna i regeln är minst lika lång som den för lärarinna i läsämne erforderliga.

Därtill kommer, att enligt erfarenheten undervisning i skolkök är mera ansträngande än undervisning i läsamne, då lärarinnans krafter till det yttersta tagas i anspråk för handledning i och övervakande av en mängd samtidigt pågående olika arbeten, därvid hon i varje ögonblick måste vara färdig att ingripa, rädda situationen vid begångna misstag och ständigt ha nytt arbete till hands, allteftersom sysslorna gå undan. Slutligen är skolköklärarinnans hälsa mer än andras utsatt för att lida skada (förkylning, reumatism m. m.).

Jämföres nu allt detta med den betydelse för vårt folks hälsa, arbetsduglighet och ekonomiska välfärd, som undervisningen i huslig ekonomi måste anses äga, torde skolköklärarinnans arbete från samhällets synpunkt ej kunna anses mindre värt än folkskolornas undervisning i övrigt.

Det torde också icke vara någon utsikt att bringa de husliga kvinnosysslorna åter till full heder bland de breda lagren, förrän undervisningen i huslig ekonomi i skolan blir fullt likställd med andra ämnen och lärarinnan i detta ämne fullt likställd med övriga lärarinnor. Först under sådan förutsättning kan man vänta, att lärjungarna skola få nödig aktning för det husliga arbetet.

På grund av vad sålunda anförts och under hänvisning, i övrigt till bifogade uppgifter rörande skolköklärarinnornas utbildning och tjänstgöring hemställer Svenska skolköklärarinnornas förening

att Eders Kungl. Maj:t tacktes, i sammanhang med förestående omarbetning av nådiga stadgar angående folkundervisningen i riket, i nu gällande bestämmelser vidtagna sådana ändringar, att lärarinnor i huslig ekonomi med full tjänstgöring må i fråga om anställning, avlönings- och pensionsförhållanden bli likställda med ordinarie lärarinnor i övrigt.

Stockholm den 31 aug. 1911.

KERSTIN HESSELGREN,

t. f. skolköksinspektris vid Stockholms stads folkskolor.

IDA NORRBY,

föreståndarinna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

SIGRID MELANDER,

Rimforsa.

MAJA FORSSELL,

lärarinna i Kungsholms folkskolas skolkök i Stockholm.

LAURA NÄSHOLM,

föreståndarinna vid Sundsvalls folkskolors skolkök.

ALMA PETERSON,

föreståndarinna vid Göteborgs skolköksseminarium.

GERTRUD BERGSTRÖM,

lärarinna i Johannes folkskolas skolkök i Stockholm.

Ingeborg Walin.

Löneförmåner för skolkökslärarynnor

Namn och anställning.	Antal tjänste- år.	Tjäntgöringstid				A v l ö n n i n g s -			
		veckor per år.	dagar i ve- kan.	timmar per dag.	K o n t a n t .				
					1:a löne- graden.	2:a löne- graden.	3:e löne- graden.	4:e löne- graden.	
C. von Engeström, Kalmar elementarskola för flickor	3	36	6	4	1,000	—	—	—	
Elin Fredholm, Åhlinska skolan, Stockholm	3	28	5	7	1,300	—	—	—	
Gertrud Hallberg, Bunth. skolan, Malmö	1	—	1	6 à 7	200	—	—	—	
Greta Haglund, Uddevalla elementarläroverk för flickor	3	36	6	4 à 6	1,250	—	—	—	
Elisabeth Haeggström, Västerås högre elemen- tarläroverk för flickor	8 ^{1/2}	36	5	5 à 6	1,000	² 1,200	—	—	
A. Jörgensen, Landskrona elementarläroverk för flickor ⁴	—	36	3	6 à 7	600	—	—	—	
Gunny Nelson, elementarskola	5	—	1	6	600	—	—	—	
Edla Pettersson, högre flickskola i Stockholm	—	—	3	3 à 7	810	—	—	—	
Julia Saxenberg, högre läroverk för flickor	10	36	1	6	400	—	—	—	
Gulli Schager, 8-klassig flickskola	3	34	2	6	525	—	—	—	
Alma Tornberg, elementarläroverket för flickor i Karlshamn	2	38	2	5 à 6	⁶ 1,350	—	—	—	
Stina Warholm, Skara högre flickskola	9	33 ^{1/2}	5	5 à 8	⁶ 800	—	—	—	
Märta Wickbom, Växjö elementarläroverk för flickor	9	36	2	6 à 8	⁷ 400	—	—	—	
Johanna Zeuthen, Falu elementarläroverk för flickor	8	32	5 à 6	5 ^{1/2} à 6 ^{1/2}	800	1,050	—	—	
Ebba Bring, elementarläroverket för flickor i Kristianstad ⁹	5	35	1	6 ^{1/2}	250	—	—	—	
Birgit Holmer och J. H. Dahl, elementarläro- verket för flickor i Kristianstad	8	37	6	3 ^{1/2} — 6 ^{1/2}	¹⁰ 1,100	—	—	—	

¹ Därav 2 dagar skolkök och 4 dagar handarbete. — ² kr. »extra tillägg» de tre sista åren. — ³ »Ingen-
utom lärarinna vid Landskrona tekn. yrkesskola med 24 veckor om året, 3 dagar i veckan och 4 timmar om
om dagen. — ⁶ Skyldig att böra meddela undervisning åt elever vid folkskoleseminariet och fackskolan. —
30 kr., av staten 60 kr. — ⁹ Bitr. lärarinna vid J. H. Dahls flickskola i Kristianstad med 900 kr. — ¹⁰ Första

vid högre flickskolor år 1909.

f ö r m å n e r.	Pensionsförmåner.		S j u k k a s s a.	Uppsägningstid.
	Naturaförmåner.	Efter antal tjänsteår.		
Frukost och middag. Omkring 75 kr. för middagar.	—	—	—	3 månader.
Middag.	—	—	—	—
Middag två dagar i veckan.	—	—	Medlem av Göteborgs lärarinnors sjukhjälpförening. Årsavgift 12 kr., varav skolan betalar hälften.	Till 1 mars.
Middag.	Se not 3.		Medlem av Södra Sveriges sjukhjälpförening för lärarinnor. Årsavgift 1 kr.	3 månader.
Middag.	—	—	Medlem av Södra Sveriges sjukhjälpförening för lärarinnor.	—
—	—	—	—	—
Middag.	—	—	Medlem av flick- och samskoleföreningen.	—
Middag.	—	—	Medlem av Södra Sveriges flick- och samskoleförening.	—
Middag två dagar i veckan.	—	—	Medlem av Södra Sveriges sjukhjälpförening för lärarinnor.	—
—	—	—	—	—
Bostad (1 rum) och vivre.	—	—	—	—
Middag.	—	—	Medlem av Svenska lärarinnornas pensionsförening och av Södra Sveriges sjukhjälpförening för lärarinnor.	—
Bostad och vivre.	—	Se not 8.	Medlem av Södra Sveriges sjukhjälpförening för lärarinnor.	Före 1 mars.
Fri bostad, ved och lyse samt fria middagar.	—	—	—	3 månader.
—	—	—	—	3 månader.

ting särskilt bestämt, men där betalas lika mycket som för de andra lärarinnorna till pensinsföreningen.» — ⁴ Dessdagen mot en lön av 500 kr. och fria middagar. — ⁵ Därför lärarinna i handarbete 4 dagar i veckan 4 timmar ⁷ »Lönen ökas till 550 kr. fr. o. m. den 1 jan. 1910, om staten beviljar begärt anslag». — ⁸ Bidrag av skolan lärarinna vid skolan.

Löneförmåner vid utbildningsans

Namn och anställning.	Antal tjänste- år.	Tjänstgöringstid			A	
		veckor per år.	dagar i veckan.	timmar per dag.	1:a löne- graden.	2:a löne- graden.
Högre lärarinneseminariets hushållsskola, Stock- holm.						
Ingeborg Walin, föreståndarinna. Genomgått högre lärarinneseminariet; deltagit 5 mån. i Frkn A. Försters kurs för utbildning av skolkökslärarinnor, Kassel . . .	19	35 à 36	6	6 à 7	2,000	—
Ingeborg Schager, lärarinna. Genomgått Maria folkskolas matlagingskurs för utbildning av lärarinnor, Stockholm	19	36	6	6 à 9	1,500	—
Ateneums för flickor skolköksseminarium, Stockholm.						
Kerstin Matilda Hansson, föreståndarinna. Genomgått Ateneums skolköksseminarium	3	32	6	5 à 6	1,550	1,700
Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.						
Ester Södermark, se uppg.	—	37	5	7 à 8	950	—
Lisa Biberg, teoretisk och praktisk undervisning	7	35	5	8 à 9	700	800
Estrid Bill, matlagning och födoämneslära	2½	34	5	7 à 8	950	—
Amelie Carlstedt, praktisk undervisning	8	37	5	8 à 9	950	1,050
Alice Frenneson, i övningsskolan	6	35	5	7	950	1,050
Elvira Friberg, special- och lärarinnekursen	4½	37	5	7 à 8	950	1,050
Anna Schenström, i praktiska yrkesskolan	5	37	5	9 à 10	950	1,050
Hilma Hansson, ledig för sjukdom	3	36	5	8	900	—
Terese Kjellberg, lärarinna i hälsolära och hnsmoderlära .	4	36	3	4	550	750
Maja Nathorst, praktisk undervisning i lärarinnekurs och trädgårdsskötsel	4	37	5	8	950	1,050
Agnes Sundberg, praktisk undervisning i lägre kursen och mjölkhushållning	5	35	5	7	1,100	1,200
Ebba Carlsson, fortsättningskursen	3	35	5	6 à 7	950	—

Ann. till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Samtliga lärarinnor där hava genomgått grens slyskola, en kurs på Frkn Lindgrens syateljé, en månads kurs på Grand Hotell i Stockholm; *Terese* torps trädgårdsskola; *Agnes Sundberg*: mejerikurs på Ottenby mejeri och ladngårdskurs vid Bodens folkhögskola. »för maktpåliggande och lång tjänstgöring», Elvira Friberg 300 kr. »för specialutbildning», Maja Nathorst ett liga lärarinnor äro medlemmar av Fackskolan och Enskilda läroverkets sjukfassa; medlem betalar 4 kr. i termin pensionskassa 30 kr. per år för varje lärarinna.

för skolkökslärarinnor år 1909.

löningsförmåner.		Naturaförmåner.	Pensionsförmåner.		Sjukkassa.	Upp-sägningstid.
tant.			Efter antal tjänsteår.	% av lönen.		
3:e löne-graden.	4:e löne-graden.					
—	—	Frukost och middag samt tvätt av skolköksdräkt.	—	—	Stockholms flick- och samskolors sjukhjälpförening.	—
—	—	D:o, d:o.	—	—	D:o, d:o.	—
1,850	—	Frukost och middag.	—	—	—	—
—	—	Frukost och middag söckendagar samt tvätt av skolköksdräkt.	S e n e d a n.			Tre månader före läsårets slut.
900	—	Bostad, kost och tvätt under läsåret.				
—	—	Frukost och middag alla söckendagar samt supé en dag i veckan.				
1,150	—	Frukost och middag söckendagar samt tvätt av skolköksdräkt.				
1,150	—	D:o, d:o.				
1,150	—	D:o, d:o.				
—	—	D:o, d:o.				
—	—	D:o, d:o.				
—	—	Fritt vivre.				
—	—	Frukost och middag söckendagar samt tvätt av skolköksdräkt.				
1,300	—	D:o, d:o.				
—	—	D:o, d:o. Undervisar dessutom vid enskilda lektioner.				

fackskolan. *Elvira Friberg* har dessutom genomgått Franenarbeitschule i Karlsruhe, 1½ kurs i Selma Wahl-Kjellberg: kurs i sjukgymnastik och utbildning i sjukvård genom övning å sjukhus; *Maja Nathorst*: Agda — Utom å ovan upptagna avlöningsförmåner åtnjuter Amelie Carlstedt ett extra lönetillägg av 100 kr. extra lönetillägg av 100 kr. »för extra utbildning» och Agnes Sundberg 100 kr. såsom »facklärarinna». — Samt och erhåller 2 kr. per dag, dock ej över 200 kr. per år. Dessutom betalar skolan till Svenska lärarinnornas

Löneförmåner för skolkökslärarinnor vid folkhögskolor, högre folkskolor och abnormskolor
år 1909.

100

Namn och anställning.	Antal tjänste-år.	Tjänstgöringstid			Avlöningsförmåner.				Naturaförmåner.	Pensionsförmåner.		Sjuk-kassa.	Uppsäg-ningstid.
		veckor per år.	dagar i veckan.	timmar per dag.	Kontant.					Efter antal tjänsteår.	% av lönen.		
					1:a löne-graden.	2:a löne-graden.	3:e löne-graden.	4:e löne-graden.					
Folkhögskolor.													
Brita Fredriksson, Matarengi	4	25	6	6	500	¹ 600	—	—	Fritt vivre.	—	—	—	—
Selma Gustafsson, Södra Kalmar län	3	17	6	7	² 800	—	—	—	Bostad, lyse och bränsle.	—	—	—	3 mån.
Anna Häggström, Hola	7	5	6	7	³ 225	—	—	—	Middag.	—	—	—	—
Ester Melin, Värmlands län	7	34	6	7	800	—	—	—	Bostad och kost.	—	—	—	—
Hanna Nilsson, Malung	1	22	6	5	700	—	—	—	Bostad, ved, lyse och middag.	—	—	—	—
Högre folkskolor.													
Alma Fahler, Sällskapet för folkundervisningens befrämjande i Stockholm	4	36	4	8	1,200	—	—	—	Frukost, middag och tvätt av köksdräkt.	—	—	—	—
Abnormskolor.													
Märta Jolinder, Manilla	1½	39	2	6½	312	—	—	—	Middag.	—	—	—	—
Julia Lundberg, Tysta skolan, Stockholm	5	35	6	7	1,200	—	—	—	Frukost och middag.	—	—	—	6 mån.

¹ Efter två år. — ² 400 kr. per kurs. — ³ 75 kr. per kurs.

Skolkökslärarinnors avlöningsförmåner 1909.

Lönen anordnad i bestämda lönegrader.

Namn och tjänstgöringsort.	L ö n e g r a d e r .				Naturaförmåner.
	1:a. Kronor.	2:a. Kronor.	3:e. Kronor.	4:e. Kronor.	
<i>K. M. Hansson</i> , föreståndarinna för Ate-neums skolköksseminarium, Stockholm .	1,550	1,700	1,850	—	Frukost och middag.
<i>Elisabet Fock</i> , ordinarie skolkökslärarinna, Uppsala	1,500	1,650	1,800	¹ 1,950	Middag.
<i>Emily Bölling</i> , lärarinna vid Hälsing-borgs folkskola	1,350	1,500	1,650	² 1,800	Middag.
<i>Olga Malmström</i> , skolköksföreståndarinna, Hälsingborg	1,350	1,500	1,650	1,800	Middag.
<i>Gertrud Bergström</i> , folkskolans folkök, Stockholm	1,350	1,550	1,750	—	Frukost och middag.
<i>Stina Adde</i> , föreståndarinna för Engel-brechts folkskolas skolkök, Stockholm .	1,350	³ 1,550	—	—	Frukost och middag.
<i>Lilly Arfwedson</i> , föreståndarinna för Mattei skolkök, Stockholm	1,350	1,550	—	—	Frukost och middag.
<i>Signe Schager</i> , föreståndarinna för Hedvig Eleonora och Oscars skolkök, Stockholm	1,350	1,550	—	—	Frukost och middag.
<i>Erika Cavallin</i> , föreståndarinna för Göte-borg folkskolors skolkök vid Änässkolan	1,300	1,400	1,500	1,600	Middag.
<i>Hanna Ekelund</i> , skolköksföreståndarinna, Norrköping	1,300	1,400	1,500	1,600	Middag.
<i>M. Th. Malmström</i> , Norrköping	1,300	1,400	1,500	1,600	Middag.
<i>Karin Henriksson</i> , föreståndarinnan vid skolköket i Göteborgs folkskolor, Göteborg	1,300	1,400	1,500	1,600	Middag.
<i>Helmy Norström</i> , föreståndarinna för skol-köket i S:t Olofs folkskola, Norrköping	1,300	1,400	1,500	1,600	Middag.
<i>Clara Svensson</i> , föreståndarinna för folk-skolans skolkök vid Djurgårdsgatan, Göteborg	1,300	1,400	1,500	1,600	Middag.
<i>Ellen Wadell</i> , lärarinna vid Göteborgs folkskolors skolkök	1,300	1,400	1,500	1,600	Middag.
<i>Elin Lindgren</i> , föreståndarinna för Maria folkskolas skolkök, Stockholm	⁴ 1,200	1,500	—	—	{ Bostad, frukost och middag.
<i>Märta Elg</i> , lärarinna vid Gäfle folk-skola	1,200	1,350	1,500	—	Middag.
<i>Ester Kruse</i> , lärarinna vid Karlskrona stads folkskolor	1,200	1,350	1,500	—	32 middagar.

¹ I femte lönegraden 2,100 kronor. — ² F. o. m. år 1910. — ³ Lönen egentligen 1,500 och 1,700 kronor, men 150 kronor avdragas för frukost och middag i köket. — ⁴ Egentligen 1,500 och 1,800 kronor, men 150 kronor beräknas för rum och 150 kronor för frukost och middag.

Namn och tjänstgöringsort.	L ö n e g r a d e r .				Naturaförmåner.
	1:a. Kronor.	2:a. Kronor.	3:e. Kronor.	4:e. Kronor.	
<i>Anna Bergström</i> , lärarinna vid Islandets skolkök, Gäfve	1,200	1,350	1,500	—	Middag.
<i>Anna Maria Tunell</i> , föreståndarinna för folkskolans skolkök, Västerås	1,200	1,300	1,400	1,500	Middag.
<i>Augusta Wastesson</i> , föreståndarinna vid Eskilstuna folkskolas skolkök	1,200	1,300	1,400	1,500	Middag.
<i>Ida P:son Giertz</i> , för Lunds folkskolors ¹ skolkök	1,200	1,300	1,400	1,500	Måltider.
<i>Sigrid Wenström</i> , föreståndarinna för Tjäderns skolkök vid Karlstads folkskola	1,200	1,300	1,400	1,500	Middag.
<i>Ester Ågren</i> , föreståndarinna för Katarina norra folkskolas skolkök, Stockholm	1,200	1,400	—	—	Bostad och kost.
<i>Ester Elisabet Bolin</i> , skolköklärlarinna vid Södertälje folkskola	1,200	1,300	1,400	1,500	Middag.
<i>Aina Rinman</i> , föreståndarinna för södra skolköket i Herrhagens folkskola, Karlstad	1,200	1,300	1,400	1,500	Middag.
<i>Ida Bredberg</i> , föreståndarinna för norra skolköket i Herrhagens folkskola, Karlstad	1,200	—	—	—	Middag.
<i>Mona Granér</i> , föreståndarinna vid folkskolans skolkök, Västerås	1,200	1,300	1,400	1,500	Middag.
<i>Valborg Funder</i> , föreståndarinna för Johannisskolans skolkök, Malmö	1,200	1,300	1,400	—	Fri kost.
<i>Ellen Larsson</i> , föreståndarinna vid ett av Eskilstuna folkskolas skolkök	1,200	1,300	1,400	1,500	Middag.
<i>Elsa Högdahl</i> , lärarinna vid Borås folkskola	1,140	1,240	1,340	1,440	Middag.
<i>Maria Stigell</i> , lärarinna vid Borås folkskola	1,140	1,240	1,340	1,440	} Middag à 14—15 öre per dag. } Frukost, middag och tvätt av skolköksdräkt.
<i>Agnes Sundberg</i> , lärarinna vid fackskolan för huslig ekonomi, Uppsala ²	1,100	{ 100 kronor lönetillägg vart 3:e år			
<i>Jenny Olsson</i> , ordinarie lärarinna i Linköping	1,100	1,200	1,300	—	Middag.
<i>Gunhild Ekström</i> , skolköklärlarinna vid Limhamns folkskola	1,000	1,150	1,300	1,450	Middag.
<i>Bertha Elmqvist</i> , skolköklärlarinna vid folkskolan, Norrköping	1,000	1,100	1,200	1,300	Middag.

¹ Dessutom skolköklärlarinna vid folkskolan (180 kronor per kurs), vid småskolorna (200 kronor per kurs) och vid elementarskolan för flickor (250 kronor per år). — ² Praktiska undervisningen vid lägre lärarinnekursen, teoretisk och praktisk mjölkhushållning; som facklärarinna dessutom 100 kronor.

Namn och tjänstgöringsort.	L ö n o g r a d e r.				Naturaförmåner.
	1:a. Kronor.	2:a. Kronor.	3:e. Kronor.	4:e. Kronor.	
<i>Elisabet Hansson</i> , skolkökslärarinna vid folkköket, Norrköping	1,000	1,100	1,200	1,300	Middag.
<i>Birgit Holmer</i> , 1:a lärarinna vid J. H. Dahls flickskola, Kristianstad	1,000	1,100	—	—	{ Fri bostad, ved, lyse och middag.
<i>Elsa Wallgren</i> , lärarinna vid Arlövs folkskola och högre folkskola	975	1,125	1,275	—	Fri kost.
<i>Amelie Carlstedt</i> , lärarinna i praktisk undervisning i lärarinnekurs, Uppsala	950	1,050	1,150	1	{ Frukost, middag och tvätt av skolköksdräkt.
<i>Elvira Friberg</i> , lärarinna vid fackskolan för huslig ekonomi, Uppsala	950	1,050	1,150	2	{ Frukost, middag och tvätt av skolköksdräkt.
<i>Alice Frennesson</i> , lärarinna vid fackskolan för huslig ekonomi, Uppsala ³	950	1,050	1,150	—	{ Frukost, middag och tvätt av skolköksdräkt.
<i>Laura Näsholm</i> , lärarinna vid Sundsvalls folkskola	900	1,000	1,100	1,200	{ Bostad, ved, lyse och vivre.
<i>Anna Schenström</i> , lärarinna vid fackskolan för huslig ekonomi, Uppsala ⁴	950	1,050	—	—	{ Frukost, middag och tvätt av skolköksdräkt.
<i>Anna Stenstrand</i> , skolkökslärarinna vid Karlshamns folkskola	750	850	950	1,050	Middag.
<i>Maria Bovin</i> , lärarinna i huslig ekonomi vid läroverket för flickor, Karlskrona ⁵	700	800	—	—	Middag.
<i>Ester Linnqvist</i> , lärarinna i huslig ekonomi i Stockholms län ⁶	600	750	900	—	{ Bostad, kost och fria resor.
<i>Lisa Biberger</i> , lärarinna i fackskolan för huslig ekonomi, Uppsala ⁷	700	800	900	—	Bostad, kost o. tvätt.
<i>Edith Karlsson</i> , skolkökslärarinna vid frimurarbarnhuset Kristineberg, Stockholm	600	700	800	—	Fritt vivre.
<i>Terese Kjellberg</i> , lärarinna vid fackskolan för huslig ekonomi, i hälsolära samt husmor vid fackskolans s. k. elevhem, Uppsala	550	750	—	—	Fritt vivre.
<i>A. M. Strömberg</i> , lärarinna vid Djursholms folkskolas fortsättningskurs, 183 kronor, vid samskolan 200 kronor	500	800	—	—	{ Bostad, ved och middag.
<i>Lydia Ahlstedt</i> , ordinarie lärarinna i Jems-högs by	450	540	—	—	Fritt vivre.
<i>Anna Lindegren</i> , husmoder vid Frimurarbarnhuset Kristineberg, Stockholm	{ 800 kronor per kurs, ålderstillägg } { 100 + 100 }				Fritt vivre.

¹ Dessutom 100 kronor personligt lönetillägg för maktpåliggande och lång tjänst. — ² Dessutom 300 kronor för specialkurser — ³ Undervisar i fackskolans övningsskola elever ur folkskolans 4:e och 5:e klasser. — ⁴ Lärarinna i praktiska yrkeskursen. — ⁵ Dessutom lärarinna i Amiralitetsförsamlingens folkskola mot 700 kronor per år. — ⁶ Anställd av Centralkommittén för hemslöjdens befrämjande; 100 kronor för kurs. — ⁷ Teoretisk och praktisk undervisning i husmoderskurs i 1:sta klass i enskilt läroverk.

Skolkökslärarinnornas avlöningsförmåner 1901.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Antal lärarinnor med nedanstående kontanta löner år 1909.																			
T. o. m. 150 kr.	T. o. m. 250 kr.	T. o. m. 300 kr.	T. o. m. 400 kr.	T. o. m. 500 kr.	T. o. m. 600 kr.	T. o. m. 700 kr.	T. o. m. 800 kr.	T. o. m. 900 kr.	T. o. m. 1,000 kr.	T. o. m. 1,100 kr.	T. o. m. 1,200 kr.	T. o. m. 1,300 kr.	T. o. m. 1,400 kr.	T. o. m. 1,500 kr.	Ej upp- given lön.	1,550 kr.	1,800 kr.	2,000 kr.	S:a lära- rin- nor.
4	5	5	12	20	33	18	40	15	27	10	18	13	14	10	3	¹ 1	² 1	³ 1	250

¹ Föreståndarinnan för Ateneums för flickor skolköksseminarium i Stockholm. — ² Föreståndarinna för husmoderskola. Vid Domnarvet och Skutskär. — ³ Föreståndarinnan för Högre lärarinnesseminariet.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Antal lärarinnor med nedanstående arvode pr skolkökskurs år 1909.																							
75 kr.	100 kr.	120 kr.	125 kr.	130 kr.	135 kr.	140 kr.	150 kr.	155 kr.	160 kr.	175 kr.	180 kr.	185 kr.	190 kr.	200 kr.	250 kr.	270 kr.	300 kr.	350 kr.	400 kr.	450 kr.	600 kr.	700 kr.	S:a lära- rinnor.
7	26	1	6	1	3	1	8	1	1	1	1	2	1	5	1	3	6	1	1	1	¹ 2	¹ 1	81

¹ Vid folkhögskola.

Skolkökslärarinnornas avlöningsförmåner in natura eller ersättning därför
år 1909.

Naturaförmåner eller ersättning därför.	Antal lära- rinnor.
Fritt vivre	70
Bostad, föda, lyse, tvätt	12
Bostad, frukost, middag	1
Bostad, vedbrand, lyse, middag	5
Bostad, vedbrand, middag	2
Bostad, middag	14
Bostad, vedbrand, lyse	2
Bostad, potatis	1
Bostad, vedbrand	1
Bostad och föda, fria resor	11
Bostad, frukost, middag, fria resor	1
Bostad, middag, fria resor	1
Fria måltider och vedbrand	1
Fria måltider och tvätt	1
Fria måltider	9
Frukost, middag och supé en gång i veckan	1
Frukost, middag och tvätt av skolköksdräkt	15
Frukost och middag	20
Middag	66
Ersättning för bostad, frukost och middag, 300 kr.	1
Ersättning för bostad, 100 kr.	1
Ersättning för middagar, omkr. 75 kr.	1
Naturaförmåner till ett värde av 685 kr. (1), 300 kr. (1) och 150 kr. (3)	5
Inga uppgifter om naturaförmåner	8
Summa	250

Skolkökslärarinnornas utbildning.

U t b i l d n i n g s a n s t a l t.	Antal lärarinnor.
Högre lärarinnesseminariets i Stockholm hushållsskolas lärarinnekurs i huslig ekonomi	¹ 54
Skolköksseminariet vid Aeneum för flickor i Stockholm	32
Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi	² 115
Skolköksseminariet i Göteborg	39
Skolkökskurserna vid Angnst Abrahamssons stiftelse i Nääs	3
Rimforsa lanthushållningsskola	1
Flerårig kurs vid folkhögskola	1
Maria folkskolas matlagningskurs för utbildande av lärarinnor	1
Enskild utbildning	2
Utexaminerad från Frauenbildungsvereins seminarium i Kassel	1
Utexaminerad från fröken Försters seminarium i Kassel	1
Summa	250

¹ Därav 1, som dessutom genomgått fröken Försters seminarium i Kassel. — ² Därav 1, som dessutom genomgått Frauenarbeitsschule i Karlsruhe och en månads kurs på Grand hotell i Stockholm.

Skolkökslärarinnornas anställning 1909.

A n s t ä l l n i n g e n s a r t.	Antal lärarinnor.
Föreståndarinnor och lärarinnor vid skolköksseminarium	⁵ 13
Föreståndarinnor för skolkök eller husmodersskolor (hemskolor)	42
Lärarinnor vid fasta skolkök	¹ 51
> > husmodersskolor (hushållsskolor)	² 14
> > ambulatoriska skolkök	³ 40
> > högre flickskolor	16
> > folkhögskolor	5
> > högre folkskola	1
> > folkskolor	⁴ 43
Vikarierande lärarinnor vid folkskolor och skolkök	4
Extra ordinarie lärarinnor vid folkskolor och skolkök	4
Biträdande lärarinnor vid folkskolor eller husmodersskolor (hushållsskolor)	15
Lärarinnor vid abnormskolor	2
Summa	250

¹ 1 av dessa dessutom lärarinna vid folkhögskola och 1 vid högre folkskola. — ² Därav 1 dessutom anställd vid folkhögskola och biträdande lärarinna vid elementarskola för flickor. — ³ Därav 3 dessutom föreståndarinnor för husmoderskursen i folkhögskola och 1 lärarinna vid högre flickskola. — ⁴ 1 av dessa jämväl lärarinna vid folkhögskola, 1 vid småskoleseminarium och 10 vid högre flickskolor och samskolor. — ⁵ Därav 1 föreståndarinna vid högre flickskolas och folkskolas gemensamma skolkök och 1 vid högre flickskola och småskoleseminarium.

Skolkökslärarinnornas tjänstgöring 1909.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Antal skolkökslärarinnor med följande antal tjänsteår.																												
½ år eller där- under.	1.	1½.	2.	2½.	3.	3½.	4.	4½.	5.	5½.	6.	6½.	7.	8.	8½.	9.	10.	10½.	11.	11½.	12.	12½.	13.	14.	15.	19.	Ej upp- gi- ven.	S:a lära- rin- nor.
16	24	8	27	8	26	4	21	7	21	4	11	1	12	8	2	4	5	1	4	1	8	1	1	1	3	14	20	250

¹ Därav 1 vid högre flickskola och en vid abnormskola. — ² Därav 1 vid folkhögskola. — ³ Därav 1 vid högre flickskola. — ⁴ Därav 1 vid skolköksseminarium. — ⁵ Därav 2 vid skolköksseminarium, 4 vid högre flickskola och 1 vid folkhögskola. — ⁶ Därav 1 vid skolköksseminarium, 1 vid folkhögskola och 1 vid högre folkskola. — ⁷ Därav 1 vid skolköksseminarium. — ⁸ Därav 1 vid skolköksseminarium, 1 vid högre flickskola och 1 vid abnormskola. — ⁹ Därav 1 vid skolköksseminarium och 2 vid folkhögskola. — ¹⁰ Därav 1 vid skolköksseminarium och 1 vid högre flickskola. — ¹¹ Vid högre flickskola. — ¹² Därav 2 vid högre flickskola. — ¹³ Därav 1 vid högre flickskola. — ¹⁴ Vid skolköksseminarium. — ¹⁵ Därav 1 vid skolköksseminarium och 2 vid högre flickskola.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Antal undervisningsveckor per år.																											
48.	47.	45.	44.	43.	42.	40.	39.	38.	37.	36.	35.	34.	33.	32.	30.	28.	27.	26.	25.	24.	22.	21.	18.	17.	16 ¹ veckor o. där- under.	Ej upp- gi- ven.	S:a lära- rin- nor.
10	1	3	3	3	6	9	4	10	18	65	17	27	7	20	15	3	1	2	2	3	1	1	1	1	9	8	250

¹ Denna tjänstgöring omfattar huvudsakligen fortsättningskurser.

Skolkökslärarinnornas tjänstgöring 1909.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Antal undervisningsdagar i veckan.										
7.	6.	5 à 6.	4 à 6.	5.	2 à 5.	4.	3.	2.	1.	Summa lärarinnor.
10	147	9	2	57	1	6	8	7	3	250

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Antal undervisningstimmar om dagen.																												
13.	12.	10 à 12.	11.	10.	9 à 10.	8-10.	9.	8 à 9.	7 à 9.	8½.	8.	7 à 8.	6 à 8.	4 à 7½.	7.	6 à 7.	6½.	5½-6½.	6.	5 à 6.	4 à 6. 3 à 6.	5½.	5.	4 à 5.	4.	3½-3.	Ej upp- gi- ven	S:a lära- rin- nor.
2	5	1	1	2	1	1	3.	3	1	1	23	17	3	1	37	18	12	1	56	16	2	8	23	3	6	2	1	250

Anm. Om lärarinna samtidigt tjänstgjort vid fackskola och annan skola (fackskola, högre flickskola) avse uppgifterna här ovan tjänstgöringen vid fackskolan eller skolköket.

Skolkökslärarinnornas uppsägningstid 1909.

U p p s ä g n i n g s t i d .	Antal lära- rinnor.
En månads uppsägning	4
Tre månaders uppsägning	32
Fyra månaders uppsägning	27
Sex månaders uppsägning	6
Uppsägning tre månader före vårterminens slut	6
Uppsägning tre månader före kalenderårets slut	1
Uppsägning före 1 mars	2
Antagen för ett år i sänder	2
Fast anställning	1
Summa	81

Skolkökslärarinnornas pensionsförhållanden 1909.

Lärarinnornas namn och anställning.	Pensionsförmåner.
<i>Anna Bergström</i> , föreståndarinna för Islandets skolkök, Gävle	Företräderskan avgick efter 13 år med 600 kr.
<i>Ida Bredberg</i> , } föreståndarinna för N. och S. Herrhagens <i>A. Rinman</i> , } folkskolors skolkök, Karlstad	33 % av lönen efter 30 tjänsteår.
<i>E. Bölling</i> , Hälsingborgs folkskolor	70 % av lönen efter 30 tjänsteår och 55 levnadsår.
<i>Elin Carlsson</i> , föreståndarinna för Domnarvet och Skutskärs husmoderskola	50 % av lönen efter 30 tjänsteår.
<i>E. Cavallin</i> , föreståndarinna för Göteborgs folkskolas skolkök vid Anässkolan	60 % av lönen efter 30 tjänsteår och 60 levnadsår.
<i>Elis. Fock</i> , ordinarie skolkökslärarinna i Uppsala	70 % av den slutliga lönen vid 55 levnadsår.
<i>Valb. Funder</i> , föreståndarinna för Johannisskolans skolkök i Malmö	70 % av lönen efter 25 tjänsteår.
<i>K. Henriksson</i> , föreståndarinna för skolköket vid Göteborgs folkskola	60 % av högsta lön efter 30 tjänstgöringsår och 60 levnadsår.
<i>H. Löfberg</i> , föreståndarinna för mellersta förstadsskolans skolkök, Malmö	70 % av lönen efter 25 tjänsteår.
<i>Olga Malmström</i> , skolköksföreståndarinna, Hälsingborg	70 % av lönen efter 30 tjänsteår.
<i>Ida Giertz</i> , föreståndarinna för Lunds Skolkök	70 % av lönen efter 20 tjänsteår.
<i>Cl. Svensson</i> , föreståndarinna för folkskolans skolkök å Djurgården, Göteborg	60 % av lönen efter 30 tjänsteår och 60 levnadsår.
<i>J. Tideman</i> , skolköksföreståndarinna vid Domsjö, Östersund	50 % av kontanta lönen vid 55 års ålder.
<i>Ellen Wadell</i> , vid Göteborgs folkskolas skolkök	60 % av lönen efter 30 tjänsteår.
<i>S. Wenström</i> , föreståndarinna för Tjäders skolkök Karlstad	33 % av lönen efter 30 tjänsteår.
<i>M. Östgren</i> , ordinarie skolkökslärarinna i Uppsala	70 % av lönen.

Skolkökslärarinnornas delaktighet i pensions- och sjukkassor 1909.

Pensions- och sjuk-kassor.	Antal lära- rinnor.
Svenska lärarinnornas pensionsförening	15
Södra Sveriges sjukhjälpsförening för lärarinnor	6
»Lärarinnornas understödsfond»	1
Meyerbergiska sjukhjälpsfonden	2
Meyerbergiska fonden och »Enighet ger styrka»	1
Kvinnornas sjukhjälpskassa	2
Flick- och samskolornas pensionsförening	1
»Egen inom kåren»(E. Bölling)	1
Sjuk- och olycksfallsaktiebolaget Hansa	1
Stockholms flick- och samskolors sjukhjälpsförening	4
Sjukhjälpsfonden för extra ordinarie lärare och lärarinnor vid Stockholms stads folk- skolor	4
Upplands lärarekårs sjukkasse	1
Södermanlands lärarekårs sjukhjälpsförening	1
Göteborgs lärarinnors sjukhjälpsförening	2
»Värn», sjukkasse för lärarinnorna vid Göteborgs folkskolor	1
»Norra läroverkets sjukkasse» (A. E. Rudberg, Norrköping)	1
Uppsala enskilda läroverks och fackskolan för huslig ekonomi sjukkasse	8
Summa	52

Till Konungen.

*Stockholms slöjdläro-
rinneför-
ening an-
gående löne-
och pensions-
reglering
för lärarin-
nor i kvinn-
lig slöjd.*

Sedan lång tid tillbaka har undervisning i kvinnlig slöjd varit uppförd på folkskolans läroplan, och detta läroämne har allt mer uppskattats, allt efter som man kommit till insikt om betydelsen av flickornas praktiska uppfostran.

Till en början handhades denna undervisning av klasslärarinnan, men under årens lopp ha särskilda facklärarinnor i kvinnlig slöjd blivit anställda, i synnerhet i städer och andra större samhällen, och till deras avlöning har sedan 1897 utgått statsbidrag, varjämte 1912 års riksdag beredde möjlighet för dem att erhålla pension, för vilket allt vi slöjdläro-
rinnor äro statsmakterna mycket tacksamma.

Emellertid äro slöjdläroinornas ekonomiska och rättsliga ställning ännu osäker och beroende på de enskilda kommunernas goda vilja, och det vore därför högeligen önskvärt, att en löne reglering kunde komma till stånd, ävensom bestämmelser rörande pensioner och löneförhållanden vid sjukdomsfall.

Vad då särskilt beträffar våra önskemål i dessa stycken, anse vi oss icke böra angiva något detaljerat förslag. Men vid en jämförelse mellan skolans övningsämnen synes det, som om undervisning i kvinnlig slöjd närmast kan jämnställas med undervisning i huslig ekonomi, och då så är förhållandet, torde avlöningsförmånerna för dessa två ämnen göras lika.

Jämväl i fråga om kompetensfordringar synas dessa lärarinnekårar vara i det närmaste jämnställda, i synnerhet efter det att Eders Kungl. Maj:t i nådig resolution av den 30 dec. 1911 bestämt, att för anställning som lärarinna i kvinnlig slöjd med rätt till löne-
tursberäkning för uppflyttning i högre lönegrad fordras, att hava genomgått en av Eders Kungl. Maj:t godkänd lärarinnekurs i handarbete.

För inträde vid ett sådant seminarium erfordras dels att hava fyllt eller under det kalenderår, då inträde sökes, fylla 19 år, dels hava avlagt godkänd realskoleexamen eller med godkända betyg genomgått åtminstone näst högsta klassen av flickskola, som har fem klasser över folkskolan, eller styrkt sig hava motsvarande utbildning.

Förutom denna seminariekurs ha vanligen slöjdläroinorna genom specialkurser såsom Handarbetets Vänners teckningskurser, särskilda klädsömnadskurser, o. s. v. varigenom utbildningstiden avsevärt förlänges.

Som Eders Kungl. Maj:t nu tillsatt en utredningsnämnd med uppdrag att utarbeta förslag rörande avlöning för lärarepersonalen vid åtskilliga av Sveriges undervisningsanstalter, bedja vi i all underdånighet att bli va ihågkomna vid den blivande löne regleringen och

att löner, pensioner och bidrag vid sjukdomsfall för lärarinna i kvinnlig slöjd måtte bli va jämnställda med vad som kan bli va bestämt för lärarinna i huslig ekonomi.

Underdånigst

Å Stockholms Slöjdläroinneförningens vägnar utsedda kommitterade:

ANNA KEMPENDAHL.

HELGA MALMGREN.

JENNY BRANZELL.

Bil. XXVIII: 26.

Till Konungen.

Då de grunder, med tillämpning av vilka Kungl. Maj:t enligt den ändring av § 28 i Regeringsformen, som beslutats av 1909 års riksdag och sanktionerats av Kungl. Maj:t den 6 juni samma år, må kunna utnämna kvinnor till vissa befattningar, för närvarande vad beträffar befattningar vid de allmänna läroverken samt folkskoleseminarierna och speciellt de med dessa befattningar förenade avlöningsförmånerna äro föremål för utredning inom den av Eders Kungl. Maj:t tillsatta s. k. lärarelönenämnden, anhåller styrelsen för Akademiskt bildade kvinnors förening att få göra följande uttalande.

Vad beträffar kvinnors tillträde till ovanberörda befattningar anse vi inga skäl föreligga för stadgande av några inskränkningar. Ingen av ifrågavarande läraretjänster är av den art, att man kan påstå, att en kvinna under alla förhållanden skulle vara ur stånd att sköta densamma eller till densamma vara i övrigt olämplig. Vi bedja att i denna fråga få hänvisa till vad vi anfört i vår skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet den 23 november 1911.

I lönefrågan däremot anse vi oss av förhandenvarande förhållanden uppfordrade att mera ingående framlägga vår mening.

Såsom flerstädes framhållits, kan staten vid lönerogleringar antingen uteslutande taga hänsyn till det mått av arbete befattningshavarna skola prestera samt till deras utbildning och kompetens eller ock jämväl beakta olika löntagares olika levnadsbehov och eventuella försörjningsplikter.

Den förra principen, konsekvent genomförd, skulle leda till vad man kallar »lika lön för lika arbete», alldeles oavsett löntagarens privata förhållanden, oavsett om löntagaren är man eller kvinna, gift eller ogift, bosatt på dyrare eller billigare ort, men den borde icke i sina tillämpningar kunna leda till att män och kvinnor, som hava samma utbildning och samma arbete, avlönas efter olika grunder. Man har emellertid i praktiken tillämpat denna princip på det sätt, att en man, som utfört samma arbete som en annan man, erhållit samma lön som denne och en kvinna, som utfört samma arbete som en annan kvinna, fått samma lön som denna — men en kvinna, som utfört samma arbete som en man, har fått lägre avlöning än denne. Så är t. ex. förhållandet beträffande folkskolelärarekåren enligt lönerogleringen av år 1906. I samma riktning går kungl. lönerogleringskommittén i sitt betänkande av år 1911 angående kvinnors tillträde till vissa statens ämbeten, där den föreslår två löneplan, ett högre för manliga och ett lägre för kvinnliga befattningshavare. Kommittén säger (betänkandet sid. 57): »En undersökning av de beräkningar, som legat till grund för de på senare tider vidtagna regleringarna av statstjänstemäns avlöningsförhållanden, giver oförtydligt vid handen, att avlöningarna allmänligen bestämts med särskild hänsyn till önskvärdheten därav, att avlöningen må sätta manlig tjänsteman i stånd att ingå äkteuskap

Styrelsen för akademiskt bildade kvinnors förening angående avlönings- och pensionsförhållanden för manliga och kvinnliga lärare vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna.

och underhålla familj. En dylik hänsyn lärer åtminstone i regel icke kunna göras gällande i fråga om kvinnliga tjänsteinnehavare.»

I och med införandet av olika lön efter olika kön tillämpar man behovsprincipen, men gör det på det besynnerliga sätt, att man lämpar sig även efter behov, som i framtiden möjligen kunna komma till, men som för närvarande icke existera. Faktum är nämligen, att ett avsevärt antal av statens ämbets- och tjänstemän aldrig varit och aldrig bliva vad man i egentlig mening kallar familjeförsörjare. Så framgår av en uppgift i 1899 års läroverkskommittés betänkande, att sagda år ej mindre än 31 % ordinarie läroverksadjunkter voro ogifta, och detta procenttal lär enligt förhandlingarna vid svenska läraremötet i Falun 1909 ha stigit till 36. Enligt svensk justitiematrikel av 1902 voro av 642 män, födda under åren 1828—1874, 171 — således 27 % — ogifta, och enligt svensk postmatrikel av 1910 voro av 445 män, födda under åren 1840—1879, 123 — d. v. s. 28 % — ogifta.

Såsom bärande grundtanke för ett lönesystem har framhållits, att meningen icke är, att alla tjänsteinnehavare för samma arbete skola åtnjuta samma lön, men väl att de i förhållande till sina levnadsbehov böra bliva *lika förmånligt ställda*. Denna tanke har emellertid aldrig omsatts i praktiska tillämpningar. Den ogifta manliga innehavaren av statstjänst blir, om en löneroglering efter kön blir den för framtiden gällande, ojämförligt mycket bättre ställd i ekonomiskt avseende än sin gifta kollega och betydligt bättre ställd än sin kvinnliga kollega, vars utbildning är densamma, en utbildning, som för övrigt ställer sig betydligt dyrbarare, då staten icke på samma sätt sörjer för den kvinnliga ungdomens utbildning som för den manligas. Å andra sidan blir en kvinnlig tjänsteinnehavare, som är änka och har barn att försörja, hänvisad till att med dessa existera på en lön avsedd för en ensam person.

Ett annat förhållande, som är värt att beakta, må här anföras. Om personer med samma förutsättningar, samma arbete och i övrigt samma levnadsförhållanden avlönas olika, kan detta icke annat än ofördelaktigt inverka dels på allmänhetens värdesättning av tjänsteinnehavarnas arbete, dels även i någon mån på det goda samarbetet dem emellan, viktigt på alla områden, men ännu viktigare, då det gäller samarbete mellan lärare.

Det framhålles ofta att kvinnorörelsens representanter arbeta för ett konsekvent genomförande av principen lika lön för lika arbete. Detta är sant och även mycket förklarligt, så länge man vid lönerogleringar tillämpar principen högre lön åt män, lägre lön åt kvinnor utan hänsyn till vad som ursprungligen motiverat männens högre lön.

Vi inse dock, att det från statsnyttans synpunkt kan betraktas såsom lämpligt, att familjeförsörjaren särskilt tillgodoses. Ett tillgodoseende av familjeförsörjningen genom ett lönesystem, som under sken av att gynna familjeförsörjaren, ger högre lön åt alla män, vare sig de äro familjeförsörjare eller icke, lägre lön åt alla kvinnor, även om de äro familjeförsörjare, komma kvinnorna däremot alltid att motarbeta, då en dylik uppdelning under inga förhållanden kan anses berättigad, där kompetens och arbete äro desamma.

Under de senaste åren har på åtskilliga håll allt tydligare insetts, att de riktlinjer, efter vilka olika kategoriers lönefråga blivit löst, icke äro tillfredsställande, varför allt flera röster höjts för en övergång till ett på en verklig och konsekvent genomförd behovsprincip grundat lönesystem. Ett sådant lönesystem tyckes oss, åtminstone i jämförelse med nu gällande lönesystem, öppna utsikter till rättvisare förhållanden. Orsaken till den ovilja, varmed elementarlärarekåren på många håll upptagit förslag i sådan riktning, ligger med säkerhet dels i teoretiska betänkligheter mot att lärarekåren göres till försöksobjekt för nya principer, dels i en hos huvudsaktigen de ogifta lärarna förefintlig och lätt förklarlig farhåga för att deras nuvarande tryckta ekonomiska ställning icke kommer att undergå någon förbättring.

Skall emellertid ett förslag, som avser införandet av ett på behovsprincipen grundat lönesystem, icke från början vara dömt att falla på grund av en alltför stark opposition mot

detsamma, icke blott från den kår det nu närmast berör, utan jämväl från alla andra grupper av statstjänare, vilka det i framtiden kan komma att omfatta, bör det tillförsäkra alla, såväl gifta som ogifta, såväl män som kvinnor, en lön, som ger dem en deras samhällsställning motsvarande anständig bärning samt möjlighet att utan alltför stora svårigheter inom en överskådlig framtid kunna betala i de flesta fall ganska avsevärda studieskulder. Lönen bör vara sådan, att befattningshavaren icke såsom för närvarande inom läroverks-lärarekåren ofta är fallet, tvingas åtaga sig ett alltför stort mått av extra arbete, vilket tager i anspråk tid och krafter, som han borde få ägna åt sin tjänst och åt sin egen fortbildning. De lonetillägg, som komma att stadgas för familjeförsörjare, böra dessutom vara så stora, att de åstadkomma en *verklig* förbättring av deras ekonomiska förhållanden.

Liksom vi anse den nuvarande uppdelningen efter kön av statens löntagare otillfredsställande, måste vi också inlägga en bestämd gensaga mot folkundervisningskommitténs förslag, tre löneplan: ett, det högsta, för gifta män, ett lägre för ogifta män och ett lägsta för ogifta kvinnor med en skillnad mellan de två senare kategorierna, som för seminarieadjunkter i begynnelselönen uppgår till 600 kronor och i slutlönen till 900 kronor. Kommitténs motivering av denna högst avsevärda skillnad är i mer än ett avseende svag. Kommittén säger, att avståndet i levnadskostnader för den ogifta mannen och den ogifta kvinnan är eller borde åtminstone vara jämförelsevis litet och erkänner, att det förhållandet »att levnadskostnaderna för den ogifte mannen i regel bliva väsentligt högre än för den ogifta kvinnan till icke ringa del måste tillskrivas dyrare levnadsvanor, som för den förre icke kunna anses nödvändigare än för den senare, samt fördomar, som göra, att männen måste anlita avlönad arbetskraft för mycket av det, som kvinnan anses kunna själv besörja. »Men», fortsätter kommittén, »även om detta medges, lär man icke kunna alldeles bortse från det faktum, att, såsom förhållandena och åskådningarna inom samhället nu en gång äro beskaffade, levnadskostnaderna i allmänhet bliva rätt väsentligt större för den ogifte mannen än för den ogifta kvinnan.»

Något giltigt skäl för staten att taga hänsyn till männens dyrare levnadsvanor eller till förvanda åskådningar inom samhället, vilka möjligen betinga något drygare levnadskostnader, torde icke kunna åberopas, lika litet som det är staten värdigt att avvåga lonebelopp efter sådana förhållanden, som stämplas såsom beroende på *fördomar*. En kvinna med ett arbete av den art det här gäller, behöver fullt ut lika väl som en man under sin arbetstid vara befriad från dagliga hushållsbestyr och från en hel del andra s. k. kvinnliga sysslor, vilka, även om hon är fullt förtrogen med dem, dock äro både tidsödande och kraftförbrukande.

Efter att sålunda ha konstaterat, att de ogifta männens större levnadskostnader delvis bero på dyrare levnadsvanor, delvis på fördomar, framdrar kommittén ännu ett skäl, varför ogifta män böra hava högre lön än ogifta kvinnor, ett skäl, som visserligen icke kan motsägas, men vars betydelse kan i hög grad reduceras. Detta skäl är männens större fysiologiska näringsbehov. Näringsbehovet per kg. kroppsvikt utgör enligt vetenskapliga undersökningar 1·5 kalorier per timme. Mannens medelkroppsvikt är 68·9 kg. och således hans kaloribehov per dygn 2,480·4. Kvinnans medelkroppsvikt är 56·1 kg. och hennes kaloribehov 2,021·0 per dygn. Mannen behöver alltså i medeltal c:a 460 kalorier mera per dygn. Detta kaloribehov kan med användande av billig föda fyllas för en kostnad av c:a 15 kronor per år, med dyr föda drar det en merkostnad av c:a 110 kronor. Den faktiska merkostnaden kommer således att ligga mellan dessa båda summor, men den blir i varje fall så pass liten, att den i fall som dessa, där lönerna ju icke tillmätas efter fordringarna för ett existensminimum, knappt kan anses tillräckligt motivera någon nämnvärd loneskillnad, i synnerhet som det subjektiva näringskravet betydligt varierar hos olika individer.

De nyss åberopade skälen för kvinnlig tjänsteinnehavares lägre avlöning kunna vi sålunda icke godtaga. Återstå så de skäl, som ansetts föranleda, att de ogifta kvinnornas löner nominellt sättas lägre än de ogifta männens, för att den effektiva lönen må bli densamma. Dessa skäl äro:

1:o kvinnor göra icke värnplikt, varför kvinnlig tjänsteinnehavare beräknas tillträda sin tjänst ett år tidigare än manlig.

2:o kvinnor äro befriade från inbetalningar till änke- och pupillkassan.

3:o kvinnorna pensioneras tidigare — bidraga följaktligen under kortare tid till sin pensionering — och deras medellivslängd är större än männens. Båda dessa omständigheter göra, att deras pensionstid blir längre.

Härtill vilja vi anföra:

Ad 1. För att kompensera de ekonomiska uppoffringar staten genom värnplikten pålägger en man, torde, såsom vi förut haft tillfälle föreslå, den bestämmelsen kunna införas, att manlig statstjänare, som gjort värnplikt, får sitt första ålderstillägg ett år tidigare än kvinnlig — och manlig, som befriats från värnplikt.

Ad 2. Intet tillräckligt vägande skäl torde kunna framläggas, varför icke ogift kvinna likaväl som ogift man skulle kunna åläggas inbetala stadgade avgifter till änke- och pupillkassan. I händelse hon ingår äktenskap, som änka kvarstår i tjänsten och vid sin död efterlämnar oförsörjda barn, komma dessa i så fall i åtnjutande av understöd från kassan. Ett annat skäl för kvinnors inträde i änke- och pupillkassan är, att kassan i motsatt fall blir lidande på varje tjänst, som besättes med kvinnlig innehavare. Skulle emellertid den enligt vår mening önskvärda bestämmelsen om kvinnors inträde i änke- och pupillkassan icke komma att genomföras, bör den därav föranledda minskningen i kvinnlig tjänsteinnehavares lön i varje fall icke beräknas till högre belopp än de för mannen stadgade avgifterna till kassan.

Ad 3. Ingen erfarenhet har kunnat visa, att kvinnor i sådana tjänster, som nu efter 1909 års grundlagsändring skola öppnas för dem och vilka komma att ge dem en i ekonomiskt avseende tryggad ställning, bliva tidigare utarbetade än män. Vid fastställandet av lägre pensionsålder för kvinnor än för män har man, såvitt vi kunnat finna, icke stött sig på någon på erfarenhet grundad undersökning utan troligen endast utgått från den allmänna uppfattningen, att kvinnan är svagare än mannen, en uppfattning, vars ursprung kan spåras till den tid, då individen värdesattes huvudsakligen efter sina kroppskrafter.

Såsom stöd för bestämmelsen om lägre pensionsålder för kvinnliga seminarielärare åberopar visserligen folkundervisningskommittén en av dr Stéenhoff utarbetad statistik angående sjukligheten inom folkskolelärarekåren i Sverige, enligt vilken lärarinnornas sjuklighet skulle vara mer än dubbelt så stor som lärarnas. Dr Stéenhoffs statistik medtager emellertid endast sjukdomsfall av minst en månads längd. Sjukdomsfall av kortare varaktighet, även om de upprepas huru många gånger som helst, komma ej med i räkningen. Som bland de sjukdomsfall dr S. medtager de kortvarigaste förekomma talrikast bland lärarna, kan man mycket väl tänka sig, att bland dem förekomma talrikast även sjukdomsfall med kortare varaktighet än en månad. Ifrågasättas kan, om ej upprepade kortare sjukdomsfall äro lika tillförlitliga mätare på en människas sjuklighet som enstaka långvarigare sjukdomar. Dr Stéenhoffs statistik torde sålunda icke erbjuda någon tillförlitlig grund för bedömandet av saken i fråga.

På föranstaltande av Akademiskt bildade kvinnors förening har med ledning av folk-skoleöverstyrelsens protokoll gjorts en statistisk undersökning angående av sjukdom förorsakad tjänstledighet bland folkskolelärarekåren i Stockholm. Av denna undersökning, som omfattar en tidrymd av 10 år och upptar *alla* tjänstlediga dagar, framgår, att på varje lärarinna

kommer 14·1 sjukdagar per år, på varje lärare 10·7. Medtagas endast de ogifta lärarinnorna, sjunker motsvarande siffra till 13·2, d. v. s. av hela antalet sjuklediga dagar för lärare och ogifta lärarinnor kommer 45 % på lärarna och 55 % på lärarinnorna.

En liknande jämväl på initiativ av Akademiskt bildade kvinnors förening gjord undersökning angående sjukledigheten under 5 år bland lärarepersonalen vid statens läroverk i Stockholm och Göteborg samt bland lärarinnor tillhörande Stockholms flick- och samskolors sjukhjälpförening samt Göteborgs lärarinnors sjukhjälpförening utvisar, att på varje lärare kommer 9·5 sjukdagar per läsår, på varje lärarinna 6·1. Av alla tjänstlediga dagar kommer således i detta fall på lärarna 61 %, på lärarinnorna 39 %. Då emellertid lärarna bli pensionsmässiga först vid 65 år och endast ett fåtal lärarinnor över 60 år tillhöra dessa kassor, har en jämförelse gjorts mellan lärarinnorna och de lärare, som icke äro äldre än 60 år. Antalet sjuklediga dagar per läsår blir i detta fall för varje lärare 7·0 mot 6·1 för varje lärarinna.

Uppgifterna angående lärarnas tjänstledighet äro hämtade ur läroverksöverstyrelsens protokoll, angående lärarinnornas ur respektiva sjukassors handlingar. Anmärkas bör här, att de på lärarinnorna kommande sjukdagarna icke endast äro de, för vilka sjukhjälp utgått, utan kassornas styrelser ha inhämtat upplysningar om hela den tid sjukdomen omfattat.

Sammanför man resultaten av dessa undersökningar, blir skillnaden i sjukledighet mellan manliga och kvinnliga lärare obetydlig och torde icke motivera den av folkundervisningskommittén föreslagna 5 år tidigare pensioneringen av kvinnliga lärare.

Enligt vår uppfattning är, såsom vi förut haft tillfälle framhålla, bästa lösningen av pensionsfrågan den för Stockholms folkskolelärare och lärarinnor gällande: *stadgad pensionsålder* 60 år, *rättighet* att med reducerad pension avgå tidigare, *möjlighet* att med vederbörande myndighets tillstånd kvarstå till 65 år. En bestämmelse av innebörd att för kvarstående i tjänsten efter 60 år fordras vederbörligt tillstånd innebär för en duglig och fullt arbetsför statens tjänsteman ingen risk och för staten är det ytterst viktigt att ej nödgas behålla en tjänsteman på en plats, som han icke längre kan sköta på ett fullt tillfredsställande sätt. En pensionerad tjänsteman kommer icke heller att kosta staten mera än han såsom kvarstående i tjänsten, men sjukledig, skulle göra.

För vår del finna vi inga tillräckligt vägande skäl tala för att kvinnor böra pensioneras tidigare än män. Vi befara emellertid, att uppfattningen hos dem, i vilkas händer det slutliga avgörandet ligger, är den, att mannen i allmänhet bör pensioneras vid 65 år, kvinnan vid 60 år, och att tillbörlig hänsyn icke kommer att tagas till kvinnornas alltmera enhälliga fordran på samma pensionsålder för män och kvinnor.¹

Vi anse i varje fall icke, att en kvinnlig tjänsteinnehavares löneförmåner böra minskas av den anledningen, att hon tvingas avgå ur tjänsten vid lägre ålder än sin manliga kollega. Arbetet är för båda detsamma och bör avlönas lika. Inträda sedermera olika förhållanden, böra *först då* de därav betingade olika förmånerna inträda, d. v. s. det av den tidigare pensioneringen nödvändiggjorda avdraget bör göras icke på lönen under tjänstetiden utan på pensionen, efter samma beräkningsgrunder som för närvarande tillämpas, då tjänsteinnehavare på grund av otillräckligt antal tjänsteår uppbär avkortad pension. På så sätt skulle kvinnlig tjänsteman, om hennes pensionsålder fastställes till 60 år och hon har 30 tjänsteår, få en pension, som uppgår till $\frac{30}{35}$ av den pension, hennes manliga kollega uppbär vid 65 år och efter 35 tjänsteår. Får hon sedan enligt bestämmelsen i lagen om civila tjänsteinnehavares

¹ Den mellan män och kvinnor i *allmänhet* förefintliga olikheten i livslängd torde antagligen betydligt reduceras i fråga om män och kvinnor inom *samma* yrken och därför praktiskt taget bliva utan betydelse.

rätt till pension tillstånd att kvarstå i tjänsten efter uppnådda 60 år, växer hennes pension för varje år med ytterligare $\frac{1}{36}$.

En anledning, varför vi i varje fall anse oss böra hålla på, att lönen under tjänstetiden för man och kvinna under i övrigt lika förhållanden sättes lika, är det sken av lägre kompetens, som en om också blott nominellt lägre lön kommer att ge den kvinnliga tjänsteinnehavaren, ett förhållande, som kommer att framträda starkare ju mer de skäl, som ansetts böra giva anledning därtill hunnit försänkas i glömska.

I anslutning till vad vi ovan anført få vi alltså i underdånighet anhålla, att Eders Kungl. Maj:t vid uppgörande av förslag till lönestat för lärarekåren vid de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna täcktes föreslå Riksdagen:

1:o att för manlig och kvinnlig lärare stadgas samma pensionsålder.

2:o att kvinnlig lärare åläggas att till änke- och pupillkassan inbetala samma avgifter som manlig.

3:o att manlig lärare, som gjort värnplikt, erhåller sitt första ålderstillägg ett år tidigare än kvinnlig — och manlig, som befriats från värnplikt.

4:o antingen,

att lönen utgår med samma belopp för manliga och kvinnliga lärare, som hava samma arbete, samma kompetens och samma utbildning,

eller ock,

att lönen utgår med samma belopp för manliga och kvinnliga lärare, som icke äro familjeförsörjare, och att änka med minderåriga barn likställas med manlig familjeförsörjare.

Stockholm i augusti 1913.

Underdånigst

För Styrelsen för Akademiskt bildade kvinnors förening

KAROLINA WIDERSTRÖM.

Adèle Philipson.